

גליון ח' • שבט - אדר ה'תשע"ח

אסופת חידושי תורה הגות ומחשבה

בהתאסף



— יו"ל ע"י —

איבוד עמלי התורה

ירושלים

הגליון הודפס בחסות:



טירן יגן
ייזום ובניה בע"מ
MD יזמות ובניה

משה- 054-7772782
טירן- 054-7871887



מפעלי מתכת ועץ בע"מ

ייצור רהיטים לבתי כנסת, ישיבות, מוסדות ומשרדים
אזור התעשייה מישור אדומים טל: 02-5355333, טל/פקס: 02-5355334
נייד: 052-4042222 מודכי, 052-3465999 חיים. אתר האינטרנט: www.levi-rihut.co.il
מען למכתבים: ת.ד. 23235 ירושלים מיקוד 91233. דוא"ל: levi5355333@gmail.com

בהתאסף



לשליחת מאמרים, תגובות,

הערות והארות:

איגוד עמלי תורה

כתובת: רח' שאר ישוב 12 י-ם

פקס: 025739829

דוא"ל: behitasef@gmail.com

או אצל רכזי הקהילות

להערות והארות בענייני האיגוד

וכן לתרומות, הנצחות וחסויות,

ניתן לפנות:

לדוא"ל: 3056213@gmail.com

או בטלפון: 052-7155120

כמו כן ניתן לתרום בעמדות

"נדרים פלוס" ברחבי הארץ

או בטל' 03-7630543

שלוחה 3434

עיצוב גרדי:

ש. קלינגר | 054-8429294

בדברים שנשא מרן הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל בפני בני ישיבתו, הביא את דברי חז"ל אודות הצדוקי שניסך על גבי רגליו, ורגמוהו כל העם באתרוגיהם. ושאל מרן הגר"י זצ"ל, מדוע בחרו לרוגמו דוקא באתרוגים? ענה על כך הר"י כדרכו, האתרוג כידוע, מסמל את הצדיקים העוסקים בתורה ובמצוות, ויש בהם טעם וריח. בחרו איפוא העולים לרגל, 'לרגום' את הצדוקי הרחוק מתורה דוקא ב'אתרוגים' - הם המצוות והמעשים טובים ולהאיר להם את החושך בו הם שרויים.

ומה נזכרנו כעת באתרוגים? - כידוע, רבינו הבן איש חי תיקן תפילה ביום ט"ו בשבט על האתרוגים, ומה יותר נאה ויאה, להתפלל על האתרוגים הקטנים, הצומחים בערוגותינו - בתינו, הלא הם הילדים אשר חנן אותנו השי"ת, שיצמחו ויגדלו בתורה ובמצוות לאילנא רבכא בישראל.

אך לא רק זה, גם אנחנו - בני העליה, המשליכים כל חמודות העולם מנגד, בכדי לאחוז באילן החיים ולינק משרשי האיתנים, לשמר את המורשת המפוארת, נמשלים אנו לאותם אתרוגים, אשר בכוחם לרגום ולמגר כל מיני רעות חולות המבצבצות בדורות עקבתא דמשיחא, בדרך החיובית והמאירה כל כך, ואם כה רב הכח שבידינו, שומה עלינו לתפוס אומנות אבותינו בחיזוק התורה והמעשים הטובים, ולהאיר באור יקרות את חשכת קץ הגלות הזו. ומכאן, החובה המוטלת על כל יחיד ויחיד, אשר נשאו לבו אותו בחכמה, להטות שכם כאיש אחד, החלש יאמר גבור אני, ולהקים עוד ועוד מעוזי תורה כל אחד בשכונותו, קהילות קודש של בני תורה, שיהיו מגדלור רוחני לכל האיזור, כאשר בע"ה האיגוד יעשה ככל יכולתו לסייע בעצה ותושיה ובסיוע של ממש בכל התחומים להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכה מרובה,

העורך

הגליון הבא יצא לאור אי"ה לקראת פסח

ניתן לשלוח מאמרים עד ר"ח ניסן

תינתן עדיפות למאמרים בענייני פסח וספירת העומר.
כמו כן ניתן לשלוח למערכת גנוזות מכתבי רבותינו זיע"א
ומאמרים מרבותינו זצ"ל.

המערכת אינה מתחייבת להכניס כל מאמר, והדבר נתון
לשיקול דעת העורכים.

כמו כן המאמרים הינם באחריות הכותבים בלבד.

בברכת התורה
מערכת פהתאסף

אסיפת זקנים

רבי שלמה אלימאן זצ"ל רב ואב"ד חברון -
 5.....שמועות משמו מחכמי הדורות.

דברי חכמים

מכתב רבינו עזרא עטייה זצללה"ה לגאה"צ רבי יצחק אלפייה זצ"ל 13
 הגאון הצדיק רבי ראובן שרבאני זצוק"ל -
 16.....דברי חיזוק ומוסר והנהגות מגדולי הדורות זצ"ל.

משפטי התורה

מורינו הגאון רבי שלמה ידידיה זעפראני שליט"א -
 53.....בענין עבודות הרכבת המבוצעות ע"י יהודים בשבת רח"ל.

בהתאסף ראשי עם

הגאון רבי רפאל ברוך טולידנו שליט"א -
 60.....בענין האיסור למנות את ישראל
 64.....הגאון רבי אריה שרבאני שליט"א - מהות ענין עמל התורה.
 69.....הגאון רבי יוסף בושריאן שליט"א - "חכם לב יקח מצוות".

בעלי אסופות

הרה"ג רבי עזרא דוד הלוי - בדין יחוד עם ב' נשים וביחוד אח ואחות..... 72
 הרב אליהו ביטון - גדר מוקצה בתפילין..... 80
 הרב שמואל עדס - בענין עיקר וטפל וכל שיש בו מחמשת המינים..... 86
 הרב פנחס אליהו שאול - תפילת ערבית בפלג המנחה לענין מאה ברכות..... 90
 הרב ישעיה שלום אמסלם - בדין בונה בגבינה ושאר אוכלין..... 94
 הרב רפאל קרעי - בדין כבוש כמבושל..... 99

ויאסף אל עמיו

מילי דהספידא על מרן רשכבה"ג רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן זצוק"ל -
 102.....מורינו הגאון רבי שלמה ידידיה זעפראני שליט"א.

עת לאסוף

111מהנעשה והנשמע בקהילות הקודש.

הגאון רבי שלמה אלימאן זצ"ל רב ואב"ד חברון



רבינו 'המאור הגדול, אשר בישראל גדול שמו, מר קשישא מרבנן קשישאי' (פתח עינים סנהדרין סג, א), 'שהיה רב בעיה"ק חברון ת"ו בדורות שלפני פנינו' (הרב חיד"א ז"ל מראית העין סנהדרין סג, ב. ובס' פתח עינים סנהדרין ס, א: 'שהיה הרב של עיה"ק חברון ת"ו זה ק"ס שנה בקירוב'), הרב המובהק ישיש ונשוא פנים 'מעין גדול ודרשן' (ס' קורא הדורות). 'הלא הוא משופרי שופרי דארעא ישראל ומהמצויינים שם בתורה ובמעשים' (הג"ר שמואל אבוב"ש ז"ל בעל הדבר שמואל, ירושלים ה'עמ' קע) הג"ר **שלמה המכונה אלימאן אשכנזי** ז"ל (ס' ירושלים ה'שם). [ויש שכינו שם משפחתו 'אלימן'. ויש שנדפס שמו בטעות: מוהר"ש 'אליכין' (ס' מחנה יהודה פ"ב מהל' תשובה הל' ג). וראה עוד בס' קורות היהודים בתורקיה וארצות הקדם (ד' עמ' 317)]. נולד בסביבות שנת ש"מ (דור אחד בארץ עמ' שע. ולפי"ז החכם ר' שלמה אלימאן הנזכר בשו"ת דברי ריבות סי' רסב, הוא חכם אחר, שכן הגאון מהר"א אדראבי ז"ל בעהמ"ח דברי ריבות נלב"ע שנת שד"מ). בתחילה ישב בעיה"ק צפת ת"ו, ואחר זמן עלה לישב בעיה"ק חברון ת"ו בזמן הג"ר אברהם אזולאי ז"ל, בעל 'החסד לאברהם'. ומשנפטר רב העיר הג"ר אליעזר נ' ארחא ז"ל עלה לישב על כסאו (ס' חיבת ירושלים עמ' 206, דור אחד בארץ עמ' שלה, מעשי חייא הקדמה עמ' יט), וכיהן בה כאב"ד (נחל קדומים ס"פ משפטים).

רבינו ראה בעני עמו והסכים לקבל עליו עול גלות וטלטולי דגברא להתדפק על דלתי נדיבים בגולה ולבא לעזרת ישראל בגבירי"ם, וכך מצאנוהו סובב בקהילות ישראל באיטליה בשנת תי"א (דור אחד בארץ שם, ספונות ו' עמ' של). בדרכו שם נפל בשבי בעיר מסינה, ובכ"ט ניסן נשלחו מאה ריאלים עבור פדיונו. הגאון מהר"ש אבוב"ש שהכיר ברבינו ובמעלותיו (ראה בשו"ת דבר שמואל סי' נא תשובתו אליו ולעמיתו בתורה הג"ר יהודה קריספין ז"ל) נחלץ חושים לטובתו, והריץ אגרת לחברת 'פדיון שבויים' לעוררם על דבר המצוה הנפלאה הזו. משלא שמע דבר אודות הצלחת השתדלותו, בא בלוחות שניות בה הוא מבקש מרבינו שישבו 'אגרותיו כפולות רץ לקראת רץ' כדי שידע את אשר עלה בגורלו (שם עמ' שסט, אגרות ר"ש אבוב"ש לחכמי א"י שנישבו במאלטה ובמסינה בתוך ס' זכרון לשלמה ס' מאיר, ירושלים תשט"ז, עמ' 31).

עובדה זו לא מנעה מידי רבינו לצאת שוב לגולה. ובשנת ת"כ עם התרחבות הישוב היהודי בארץ ישראל, בארבעת ערי הקודש ירושלים חברון צפת וטבריה, כמו גם בערים שכם ולוד וסביבותיהם, נדד רבינו שוב בשליחות עיה"ק ירושלים ת"ו וילך למסעיו בערי איטליה (שם עמ' שע).

בשנת תכ"ו פנו חו"ר עי"ת קושטא רבי יום טוב בן חנניה בן יקה, ורבי משה שאנג"ו, ורבי כלב ב"ר שמואל להג"ר אברהם אמיגו בהצעה שהם ממנים אותו עם עוד שלשה רבנים מקהל עדתם 'הנשר הגדול הרב כמוהר"ר גבריאל איספיראנסה נר"ו, ושני המאורות הגדולים כמוהר"ר שלמה אלימן אשכנזי וכמוהר"ר חיים אבולעפיא נר"ו' שילכו לעזה על מנת להתחקות על שרשי התנועה המשיחית מפי נתן העזתי שליחו של צבי שבור (ס' ציצת נובל צבי, מהדו' ירושלים תשי"ד עמ' 123 ואילך).

ממשפחתו ידוע לנו על אחיו ה"ר מנחם ז"ל (קורא הדורות).

רבינו האריך ימים יותר מצ' שנה (קורא הדורות), ונלב"ע זקן ושבע ימים בסביבות שנת ת"ל (דור אחד בארץ עמ' שע).

לפנינו מעט מזער משמועותיו אשר נתבדרו בשמו בין חכמי הדורות, בתוספת הערות והערות, כפי אשר נמסרו לנו ע"י מכון 'קדם – אוצר גאוני ספרד'. ברכת עולם התורה על ראשם להמשיך במפעלותיהם הברוכות, להגדיל תורה ולהאדירה.

בענין אם צריך לפרוט החטא

"הקשה אלי החכם השלם ידיד נפשי שליחא דרחמנא כמוהר"ר ידידיה קונק"י משם הרב הגדול שלמה אלימן ז"ל, שרבינו זיכה שטרי לבי תרי, דכאך פסק כר' יהודה בן בבא, דאתי

א. אודותיו ראה בס' יהודי המזרח בא"י (ח"ב עמ' 619).

ב. הל' תשובה שם: וצריך לפרוט את החטא.

ג. יומא פו, ב. ואף דקיי"ל (ערובין מו, ב) דהלכה כר"ע מחבירו, פסק הרמב"ם כר' יהודה בן בבא דפליג אדר"ע. וביאר הכס"מ הטעם משום דאמר התם רב יהודה רב רמי כתיב (תהלים לב, א) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, וכתיב (משלי כח, יג) מכסה פשעיו לא יצליח, ותירצו לא קשיא כאן בחטא מפורסם כאן בחטא שאינו מפורסם. והא כר' יהודה בן בבא אזלא, דאילו לר"ע אפי' מפורסם נמי לא, דהא חטא העגל מפורסם הוה, ואפ"ה אמר עליה אשרי נשוי פשע, ודריש לויעשו להם לדרשא אחריתי, אלא ודאי כר' יהודה בן בבא אתי, וכיון דסבר רב כוותיה הכי נקטינן. [וע"ש בכס"מ דאין נראה כן מדברי הרי"ף (יומא דף ה, ב בדפי הרי"ף) והרא"ש (יומא פ"ח סי' יז). מולא הזכירו אוקימתא דרב – בארות המים (שם), לחם סתרים (שו"ת בסוה"ס סי' ד). וכן נראה ממה שהביאו

כמ"ד בירו" מפני הבושה, ואילו בפ"ו מהל' שבועות הל' ז פסק כמ"ד מפני החשד, דאתי כר' עקיבא. את זו שאל ממני החכם הנזכר".

(הרב יוסף הכהן טנוגי ז"ל, בני יוסף פ"ב מהל' תשובה הל' ג)

מחלוקת ר' יהודה בן בבא ור' עקיבא בסתם, ממילא משמע שדעתיהו לפסוק כר' עקיבא, דהא קי"ל הלכה כר' עקיבא מחבירו – חסדי דוד (יומא פ"ד הל' יד), פר"ח (או"ח סי' תרז אות ב). וכן עיקר. וראיה לדברי הרמב"ם, מדאפליגו התם על עבירות שהתודה עליהם ביוה"כ שעבר אם יכול להתודות עליהם ביוה"כ אחר אם לאו, וע"כ במפרש חטאיו מיירי, אלמא דלדברי הכל כל שלא התודה עדיין עליהם צריך לפרטם. ועיין באהבת עולם (דף נא, ג) ובישרש יעקב (דף עז, א) ובלשון למודים (סי' ריז דף קי, ב) ובפרי האדמה ובשרשי הים ובמחנה יהודה ובמשנה כסף (הל' תשובה שם) מש"כ לפלפל בדברי הכס"מ. והיד מלאכי (כללי התלמוד כלל רכה) כתב דמ"ש הלכה כר' עקיבא מחבירו היינו היכא דלא מסייע קרא לבר פלוגתיהו, אבל אי מסייע ליה פשטיה דקרא, שבקינן כללא ופסקינן כאידך. וכן ציין בשם הכס"מ (פ"ג מהל' בית הבחירה סוף הל' יב, ופ"ב מהל' מלכים הל' ה. וסיים: 'וכן כתב בכמה דוכת'). ואפשר דכוננו לדברי הכס"מ לפנינו. עוד ציין שם לדברי מהר"א גאליפפה ז"ל (ידי אליהו דף קיב, ד) שביאר לפי"ד הכס"מ הנ"ל דברי הרמב"ם (רפ"א מהל' עבודת יוה"כ), דפסק התם כרבי. ועיין בשד"ח (ח"ג עמ' 135) מש"כ בשם היד מלאכי והאחרונים בזה. וע"ע ברדב"ז (פ"ה מהל' כלאים הל' ח) דהיכא דפשטיה דקרא מסייע לתנא או אמורא הלכתא כוותיה.

ד. נדרים פ"ה הל' ד. וכ"ה בתוס' (גיטין לה, ב ד"ה ליחוש) בשמעתתא דצריך לפרט את הנדר, המודר הנאה מחבירו בפניו אין נשאל אלא בפניו. ר' יוחנן אמר מפני הבושה, ור' יהושע בן לוי אמר מפני החשד. ואתיא הדא פלוגתא כהל' פלוגתא, דתניא יום הכפורים צריך לפרט את מעשיו דברי ר' יהודה בן בבא, ר' עקיבא אומר אין צריך לפרט את מעשיו. פירוש מפני הבושה שיתבייש לפניו במה שנדר הנאה ממנו, וכן מפרט מעשיו כדי שיתבייש מחטאיו. ומאי דאמר 'מפני החשד' פי' שלא יחשדוהו שעובר על נדרו, ולכן נמי לא יפרט מעשיו, שלא יחשדוהו בשאר עבירות. וע"ע בחסדי דוד (נדרים ספ"ב) בשם הירו' והתוס'.

ה. ושם: וכן אם נשבע ראובן או נדר שלא ינהג משמעון או שלא ינהג בו שמעון ונחם ונשאל לחכם, אין מתירין לו אלא בפני שמעון שנדר ממנו הנייה וכו', כדי שידע הנידר שהתיר זה נדרו או שבועתו ולפיכך ינהג ממנו או ינהג לו.

ו. "ואי הכי הו"ל למימר דא"צ לפרט החטא. וכי תימא דמפרש איפכא, למ"ד מפני החשד צריך לפרט שלא יחשדוהו, ליתא, דבינו למקום הוי הפירוט, כמש"כ מרן [בכס"מ], ולא שייך חשד" (– מקראי קודש הל' תשובה שם בשם רבינו).

ז. והיא קושיא עצומה – מחנה יהודה (הל' תשובה). והיא קושיא גדולה – ישועות יעקב (סי' תרז אות ב). כן כתב

הסדר משנה (הל' תשובה שם) 'והקושיא מפורסמת וכו', כן שמעתי מקשים'. ושם האריך טובא לפרש דברי הירוש' כי היכי דלא תיקשי לדעת הרמב"ם. ומהר"ח אבולעפייא ז"ל (מקראי קודש שם) כתב: וי"ל דיפרש דקאי למטה על מ"ש שם איכא מאן דאמר צריך לפרט הנדר ואיכא מ"ד אין צריך, וע"ז אמרו אתייא הדין פלוגתא, והבן. ובדרוש תשובה (דף נא, א) הוסיף בזה עוד, דפלוגתא דתנאי מיירי לפורטן בינו למקום, ופלוגתא דאמוראי היינו לפורטן בפני רבים, וכמש"כ הכס"מ דגם שהחטא מפורסם אינו מצוה לגלותו דאיכא איניש דלא ידע. וע"ש בבן ידיד מש"כ ע"ד. [ובס' מחנה יהודה כתב: ואנכי העבד לא הבנתי דבריו, דמה ענין זה לזה, דהתם אמרינן דטעמא דמ"ד א"צ הוא דאי אמרת צריך זימנין דגייז ליה לדיבוריה ואינו מפרש הכל, וחכם מאי דשמע מיפה, הלכך לא יפרש. ומ"ד צריך משום מילתא דאיסורא, פי' שמא אמר יאסרו עלי כל פירות שבעולם אם אעבור עבירה פלוגתא, ובא להתיר את נדרו כדי לעבור העבירה. והני טעמי לא שייכי גבי חטא, והיכי תליא הא בהא. ושמא י"ל דהכי פירוש, דכשם דבנדרים צריך לפרט כדי להתרחק מן האיסור, שאם לא יפרט אנו מתירין לו והולך ועושה העבירה, וכשהוא מפרט נמנע מן העבירה, ה"נ כשאנו מצריכין אותו לפרט יודע מהו חטאו וחוזר ממנו, על דרך מה שאמר הכתוב (תהלים נא, ה) כי פשעי אני אדע, אז וחטאתי נגדי תמיד לשוב ממנה, אבל אם אינו מפרש החטא אלא מתוודה סתם, אינו יודע חטאו שעשה בבירור כדי שיעשה תשובה, ואפשר שיכשל בו ולא ידענו. ומ"ד דא"צ לפרט הנדר ולא חייש לאיסורא, ה"נ לא חייש שמא יכשל, ולכן א"צ לפרט את החטא. וא"כ הרמב"ם פסק כדן וכדין דצריך לפרט הנדר וצריך לפרט החטא. אמנם י"ל דכיון שלא פסק הרמב"ם כהירוש', והראיה שפסק כמ"ד צריך לפרט החטא ואפ"ה אית ליה שלא יפרטנו בפני בני אדם, א"כ לית ליה מפני הבושה, ואית ליה מפני החשד שלא יחשדוהו בני אדם, ולא תליא זה בזה. וכ"כ תלמיד מהר"ח אבולעפייא ז"ל בס' צרור החיים (שם) דהרמב"ם לענין מפרט חטאיו לא פסק כהירוש', משום דתפס עיקר כתלמודא דידן, דמוכרח דר' יהודה בן בבא ור' עקיבא בלפרט חטאיו בינו למקום דוקא הוא דפליגי, ולענין התרת הנדר דוקא תפס עיקר כמ"ד בירוש' מפני החשד]. והפר"ח (אר"ח סי' תרוז אות ב) תירץ דר' יהודה בן בבא ס"ל דצריך לפרט את מעשיו אפי' לגלות אותם לרבים, ור' עקיבא ס"ל דאפי' בינו לבין קונו אין צריך לפרטם, וקיי"ל כוותיה דר' יהודה בן בבא בחדא, שצריך לפרטם בינו לבין קונו, וכו' עקיבא בחדא שאין צריך לגלותם לבריות. ומאי דאמרינן דר' יהושע בן לוי אתיא כר' עקיבא היינו מאי דקאמר שאין ראוי לגלות חטאיו לבריות מפני החשד, אבל לעולם דאיכא למימר דסבירא ליה לר' יהושע בן לוי דצריך לפרט את החטא בינו לבין קונו. [וראה מש"כ החסדי דוד (יומא פ"ד הל' יד) והג"ר עזרא מלכי ז"ל בעהמ"ח ס' מלכי בקודש, (ס' עינות מים דף פא, ג, ודלא כבנדפס בס' מראה הנוגה הל' תשובה שם בשמו) להעיר ע"ד הפר"ח]. וכ"כ המנ"ח (מצוה שסד) דבאמת הרמב"ם (הל' תשובה) ס"ל דא"צ לפרסם ברבים ואסור הוא לפרסם, רק בינו לבין קונו ית' יפרט, ומאי חשד שייך אם אין שום אדם יודע, ואצל השי"ת כשמפרט לא שייך חשד בשאר עבירות. וע"כ הירוש' שתלה פלוגתתן זב"ז סובר דמ"ד צריך לפרט היינו ברבים, ור"ע סובר דא"צ לפרט ברבים, ושם שייך בושה וחשד. אבל לפי פסק הרמב"ם דרך בינו לבין קונו יפרט, אפשר דבושה שייך, דכשמפרט יבוש יותר, אבל חשד ליכא. ולכן מפרט לפני קונו ית'. ואיני מבין הקושיא כלל, ואין הירוש' ת"י לפלפל בזה. ולומר כיון דמפרסם עבירות שבין אדם לחבירו שייך חשדא, זה לא תלי בפלוגתא, דודאי אף ר"ע סובר דצריך לפרסם ברבים, דאי לאו הכי במאי מוקים קרא דמכסה פשעיו לא יצליח. ע"כ בודאי בין אדם לחבירו כו"ע מודים. ושוב כתב דכ"כ הפר"ח. ומהר"י אלגאזי (ס' ארעא דרבנן

מערכת ה' אות נח) כתב דהרמב"ם מפרש הירו' איפכא, דמ"ד לא יפרט הוא משום הבושה, כלומר שצריך להתבייש ולפרש חטאיו, ואפשר דמתוך כך יחדל מעשות תשובה, על כן אל יפרט ואל יהי מונע, ומ"ד דיפרט סבר דטעמא מפני החשד שיאמרו שלא שב ולא התודה על החטאים המפורסמים שבינו לבין בני אדם. [ועוד האריך בזה בספרו שמע יעקב (דרוש שבת תשובה)]. ושם: וכשרדשתי זה פה ירושלים תוב"כ בשנת התצ"ז בקהל רב כה הראני החכם השלם זה סיני כמוהר"ר יצחק ערוך ה"י שקדמני בחקירה זו הרב פר"ח ותינרין וכו', אלו דבריו ז"ל ודפח"ח. ובס' בני יוסף (הל' תשובה שם) ביאר דלמ"ד מפני החשד היינו שלא יחשדו אותו שנדר בפניו שזה הנודר חילל נדרו בלא התרה, ומ"ד מפני הבושה בהא פליג ואמר דודאי אותו שנדר בפניו לעולם לא יחשדהו בכיוצא בזה לחלל נדרו, אלא הוא יאמר שבדאי התירו, אלא שהטעם הוא מפני הבושה שזה הנודר יתבייש מאותו שנדר, שהנודר חושב בדעתו שחבירו יחשוב עליו שחילל נדרו, ולכן בעיניו בפניו. והשתא מ"ש בירו' ואתיין הלין פלוגתא וכו' ה"פ, דמ"ד מפני הבושה אתי כר' יהודה בן בתירה, דכיון דס"ל דעבירות המפורסמות צריך לפרט ברבים, א"כ כשלא יפרט יחשדהו בני אדם שעדיין עומד במרדו ולא שב עליהם, ולכן שלא יחשדהו צריך לפרט ברבים כשם שצריך להתיר נדרו, ור"ע דס"ל שלא יפרט חטאו לרבים כדי שלא יתבייש ויתחלל ש"ש על ידו ויהיה לו בושה, אתי כמ"ד מפני הבושה, שלא יתבייש הנודר. והכי מפרש הרמב"ם הירו'. ובכן דבריו כאן ובהל' שבועות צדקו יחדיו, דפסק כאן כר' יהודה בן בבא דאתי כמ"ד מפני החשד, ובהל' שבועות פסק כן. והגר"י אלמושיניו ז"ל (עדות ביהוסף שם) כתב דהרמב"ם לא ס"ל כהתוס' בהבנת הירו', ומפרש דריב"ל כר' יהודה בן בבא ס"ל, דאי אינו מפרט חטאיו יחשדהו על עבירה גדולה הימנה ממאי דעבד או בעבירות הרבה, וכשיפרט לית תמן חשדא. ור' יוחנן ס"ל כר"ע, דהיינו מפני הבושה, שאם יפרט חטאיו יתבייש מהבריות שהיו סבורים שהוא צדיק וחסיד ועכשיו בפרש את כל אשר עשה המה יביטו יראו מן הוא כי לא ידעו מה הוא. ומעתה רוחא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא, דקיי"ל ריב"ל ור"י הלכה כריב"ל, וכיון דריב"ל ס"ל כריב"ב הכי נקטינן. והגר"ר חיים משה אמארייליו ז"ל (ס' יד משה ליקוטין סוה"ד פ"ק קנה, א, ולא כבנדפס בס' חיים ומלך ובס' ויקח אברהם הל' תשובה שם בשמו) ביאר דהירו' ס"ל דצריך לפרט החטא דאמר ר"י בן בבא היינו דיאמר אותו ברבים כיון שהוא חטא מפורסם, דומיא דמעשה העגל דמייתי מינה ראיא, ור"ע פליג אף בחטא מפורסם דא"צ לפרט אותו ברבים, [כמש"כ הכס"מ (שם) ובב"י (סי' תרז)], ומ"מ מודה ר"ע דבלחש שפיר דמי לפרט כדי שיתבייש יותר. ובזה ניחא דר"י בן בבא דאמר צריך לפרט החטא היינו בחטא ידיעו בו רבים, דאם לא יפרט אותו איכא חשדא דיחשדו אותו הרבים דלא שב עליו, אבל ר"ע לא חייש לחשדא, ולכן ס"ל דאפי' בחטא מפורסם אשרי נשוי פשע. אמנם בלחש מודה דיפרט אותו כדי שיתבייש, ולשיטתיה אזיל דהטעם בדין נדר היינו מפני הבושה. והשתא ניחא דהרמב"ם פסק דצריך לפרט החטא סתם ולא פירש ענין אם בקול רם או בלחש. [ובס' עדות בהוסף (שם) כתב דהוא דוחק]. והדברי ירמיהו (שם) כתב דלמש"כ הכס"מ (שם) הל' ה', והוכיח כן גם מלשון הרמב"ם, לחלק בין החטא מפורסם דאז צריך לפרט לפני הכל, ובשאינן מפורסם רק לפני ה', א"כ לפי"ז אין סוגיא זאת הבבלי כהירו' הנ"ל, דא"כ לא שייך חשד דבמה שנודע נודע בלעדי זאת, ומה שאמר רק לפני השי"ת לא שייך חשדא. וע"ע בישועות יעקב ובצפנת פענח (הל' תשובה שם).

בענין כל ע"ז הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה

"שמעתי משם הרב הגדול מוהר"ר שלמה אלימן ז"ל שהיה רב בעיה"ק חברון ת"ז בדורות שלפני פנינו, שפירש בדרך הלצ"י פסוק 'ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיה', במה שאמרו"ט אל יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד עבודה זרה פלונית, ואמרו בסוגיין דכל ע"ז הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה". ולפי זה מותר אדם

ח. שמות כג, יג.

ט. סנהדרין סג, ב.

י. מה דפי' רש"י הכתוב גבי אהוד בן גרא (שופטים ג, יט) והוא שב מן הפסילים וגו', דהיינו מקום שפוסלים שם אבנים מן ההר, ומי'אן בפי' הרלב"ג (שם כו) דהיינו פסילי אלוהי מואב, מקום היה לומר דהיינו לפי דאמרו לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד ע"ז פלונית, ולא רצה לפרש דהכתוב יזכיר מקום ע"ז. אולם לשון הש"ס: לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד ע"ז פלונית, ומשמע דהאיסור רק כשמזכיר שם הע"ז המסויים וגותן לו כבוד ויקר. וכן משמע מדברי המהר"ל ז"ל (גור אריה שמות כג, יד) דהזכרת שמה הוא לה לכבוד ותפארת. ולפי"ז יש לפרש לשון הרמב"ם (פ"ה מהל' ע"ז הל' יא): לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד עבודת כוכבים פלונית 'וכיוצא בה', דלשון 'כיוצא בה' ר"ל דלאו דוקא שאומר לו שמור לי וכו', אלא אף כל ענין הזכרת שמה בכל צד ואופן שיהיה אסור, ולעולם דוקא כשמזכיר שמה ביחוד אסור. אבל כשאומר לשון כוללת וכהכתוב לפנינו 'פסילים' שרי. אמנם הרא"ש בתוספותיו (סנהדרין שם) כתב: שמור לי בצד ע"ז פלונית. מדנקט כי האי גונא משמע דלא אסור אלא כשנותן סימן בע"ז, ונראה דלא שגא, דקרא סתמא כתיב לא תזכירו (שמות שם). והאי דנקט הכי אורחא דמילתא נקט. ואמנם זה איירי רק לענין דלא תימא דדוקא כשמזכירה לצורך קביעת מקום להתוועד שם, וכדמשמע לישנא ד'שמור לי', אלא בכל גוונא שמזכירה אסור, וכמבואר להדיא בפסקי הרא"ש (סנהדרין פ"ז ס"ג ג). ולענין הזכרת שם ע"ז בלשון כללי ולא שם הע"ז המסויים לא נתפרש שם הדין.

יא. ובס' יכהן פאר (פר' משפטים) כתב דיש לעיין בזה, דנראה פשוט הגמ' דפלגניהו לב' דינים, דשמור לי בצד ע"ז פלונית זה הוי כח' שאומר שרוצה בזו הע"ז לאיזה ענין ח", ולהזכיר שם ע"ז זה ענין אחר. ולזה היה אפשר לומר דהא דשרי כשנכתב שם הע"ז בתורה זה על האיסור להזכיר אמר' כיון דכתיב בתורה שפיר דמי, אבל לענין לומר שמור לי בצד ע"ז פלונית, אפי' אם שם של ע"ז זה נכתב בתורה ג"כ אסור. ושם העיר על השו"ע שאינו מזכיר כלל ענין דשמור לי וכו'. והרמב"ם (פ"ה מהל' ע"ז הל' יא) כתב הדין דלא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד ע"ז פלונית, וכן הדין דע"ז הכתובה בכתבי הקודש דמותר להזכיר שמה. ומובח קצת דההיתר כשנכתב בתורה מבאי רק על הזכרת שם של ע"ז, ולא על שמור לי בצד ע"ז. וצע"ג. והטעם נראה דהאיסור הזכרה משום דח"ו יכול להזיק לו, וכאשר נכתב בתורה אינו יכול להזיק לו לכח היהדות.

לומר לחבירו שמור לי בצד ע"ז פלונית אם היא כתובה בתורה². וזה רמז הלציי, 'ובכל אשר אמרתי אליכם', עבודה זרה הכתובה בכתוב 'תשמרו', ויכולים לומר שמור לי בצד ע"ז פלונית, אך 'ושם אלהים אחרים' שלא נזכרו בכתוב, 'לא תזכירו לא ישמע על פיך'. עד כאן דבריו³.

(הרב חיד"א ז"ל, מראית העין סנהדרין סג, ב"ד)

יב. ובדעת זקנים מבעה"ת (שמות יד, ב) הקשו בשם ה"ר יהודה על הכתוב (שם) לפני בעל צפון נכחו תחנו על הים, היאך אמר לו שיחנו על הים לפני בעל צפון, והא אמרי' אסור לאדם לומר לחבירו המתן לי בצד ע"ז פלונית, וצ"ע. [וכ"ה בהדר זקנים]. ולי נראה דדוקא לאדם אבל להקב"ה לא, שהרי מצינו שהקב"ה יושב ודן את כל העולם אפי' בשבת ואפי' בר"ה ויום הכפורים, אע"פ שלישראל אסור ועוד נ"ל דעדיין לא ניתנה התורה ואין לחוש אע"פ שכבר הוא כתובה ומונחת לפני הקב"ה. [וכ"כ בס' יחי יעקב (יור"ד סי' נב) שכן שאלו הרה"ק מגוסטינין ז"ל בשב"ק פר' בשלח]. וכה"ג הקשה בשו"ת התעוררות תשובה (ח"ב סי' יא אות ב) על הכתוב (דברים ה, מו) בעבר הירדן בגיא מול בית פעור וגו', דהתיינח שאר הכתובים בתורה דנזכר בהם שם הע"ז בעל פעור לאיזה צורך, משא"כ בזה דאינו נראה הכרח לכתוב זה לאיזה סימן, והלא אסור לאדם לומר שמור לי בצד ע"ז פלונית. [וע"ש באזנים לתורה מה שביאר צורך הכתוב להזכיר זה 'מול בית פעור']. ובס' תורה שלמה (כרך יט השלמות עמ' שפא) כתב בשם הגר"י פערלא ז"ל שעמד בזה ע"ד הדעת זקנים, דהא מבואר להדיא כגמ' שם שמותר להזכיר שם ע"ז הכתובה בתורה. וכן הקשו הג"ר אליהו חמוי ז"ל (ס' פה אליהו ר"פ בשלח) ובס' ליקוטי חיים לתלמיד המנ"ח (ר"פ בשלח). וכ"כ האור שמח (הל' ע"ז שם) בפשטות, דלכך הזכיר שם ע"ז דבעל צפון, לפי דשם ע"ז הכתוב בתורה מותר להזכירו. ומפורש הוא כן במאירי (סנהדרין שם): ומ"מ כל ע"ז הכתובה בספרי הקודש מותר להזכירה כגון 'בעל צפון' ובעל פעור ונבו ודומיהם. וראה עוד בס' אמרי אלימלך (שביעי של פסח דף קא, ד) ובחסד לאברהם (שפירא) ובאמרי אמת ובס' מגדלות מרחקים (ר"פ בשלח) ובס' כרם הצבי (ר"פ ואתחנן) ובס' שמן המאור (ר"פ בשלח) ובפני מנחם (בשלח תשנ"ה). [ואמנם לכאור' קושיית הדעת זקנים מדוע נאמר לישראל שם הע"ז הזה, אחר שלא נזכר בתורה במקום אחר שם זה של הע"ז כי אם כאן]. ע"ע בערוך לנר (סנהדרין סג, ב) ובשו"ת הנ"ר עזריאל הילדסהיימר ז"ל (ח"א סי' קפ) שהעירו ממתני' (ע"ז מה, ב) שאל רבן גמליאל לאותו המין וכו' אין אומרים נעשה מרחץ לאפרודיטי וכו'. ומדוע הזכיר שם של ע"ז בחינם.

יג. ושם סיים: ואפשר דהטעם דהכתוב גילה דיש לברר ממנה ניצוצי הקדושה, ובהזכרת שמה אהניא לברר, כדמוכח מדברי הינוקא גבי עמון מואב, וכמו שכתבתי במקום אחר בס"ד. ומעשה דינוקא כ"ה בזה"ק (פר' בלק דף קפד, ב): אמר ההוא ינוקא בריחא דלבושייכו חמינא דעמון ומואב מתגנן בכו, היך אשתזבתון מנייהו, מאני קרבא לא הוו בידייכו וכו'. וכ"כ בספרו (פני דוד פר' מסעי): שמעתי משם המקובלים, דבקראו איש יהודי בתורה נביאים וכתובים בעניני האומות וכיוצא, מברר ניצוצות הקדושה. וסמוכות שלהם מדברי הינוקא דאמר חזינא דעמון ומואב מתגרו בכו, לפי שהיו עוסקים בעניני עמון ומואב. ובספרו מראית העין (סנהדרין צב, ב): כי בכל ענין שעוסקין במקרא מבררין ניצוצי הקדושה כמו שכתבו המקובלים, וסמוכות שלהם מדברי הינוקא דלפי שהיו עוסקין בקראי דעמון ומואב אמר חזינא דעמון ומואב מתגרו בכו. ובהגדה של פסח (בתי הנפש פיסקא

וכל המרבה לספר וכו'): דנוע מחכמי המדע בי אשר ילמוד ויעסוק בעניינים הכתובים בס' ארבע ועשרים ויבינו במקרא לחקור ולפרש באותם העניינים, הוא מברר ניצוצות הקדושה, וסמוכות שלהם ממאי דאמר הינוקא הזינא דעמון ומואב מתגרי בכו. ובספרו כסא רחמים (מס' סופרים פ"ב הל' ו): כתבו המקובלים דכקרוא איש ישראל בתורה הקדושה נצב על חומת אנ"ך בענייני האומות וכיוצא, מברר ניצוצי הקדושה, וכמ"ש בזוהר הקדוש בדברי הינוקא דפ' בלק דאמר חזינא דעמון ומואב מתגרו בכו, לפי שהיו עוסקים בענייני עמון ומואב. ובספריו נחל קדומים (פר' כי תשא): דהזכרת השם יועיל לברר איזה דבר, כמ"ש בינוקא עמון ומואב מתגרו בכו. ובספרו דבש לפי (מערכת הז' אות י'): כתבו המקובלים שע"י קריאתנו בתורה אנחנו מבררים ניצוצי הקדושה מהענין ההוא, כמ"ש בזוהר הקדוש שהיו עוסקין בפ' עמון ומואב, וא"ל הינוקא חזינא דעמון ומואב מתגרו בכו. וכ"כ עוד בספרו אהבת דוד (דרוש י ודרוש יד לפר' זכור). [וכ"כ הגאון הראש"ל ח"ד בדרא רבי חיים דוד חזן ז"ל, בן הגאון בעל החקרי לב ז"ל (ס' ייטב לב דרוש ב לפר' זכור דף ו, א) והג"ר דוד זכות די מודינה (זכר דוד מאמר שלישי פרק קד) והג"ר עזרא טראב ז"ל (ספר עזרא ריש דרוש ג לפר' זכור) בשמן]. וכ"כ בס' שם משמואל (פר' מסעי תרע"ג) שכל דבר הנכתב בתורה יש לו דבר רוחני קדוש. ומפני טעם זה ע"ז הכתובה בתורה מותר להזכיר את שמה, שהענין מה שאסור להזכיר שם ע"ז איתא בספרים שבהזכרת שם של דבר מעורר שורשה, אבל הכתובה בתורה ששורשה טוב אלא שלמטה נעשה רע, מ"מ התעוררות השורש אין רע. ולשון הרב חיד"א ז"ל (שו"ת יוסף אומץ סי' יא): ומה שהתורה הזכירה שמות ע"ז יש בו סוד. ודו"ק לשון השאליות (סי' נב): עבודה זרה הכתובה בתורה מהו להזכיר שמה, מי אמרינן 'הואיל ואישתרי למיקרייה בתורה אישתרי', או דילמא לא אמרינן הואיל.

יד. וכ"כ עוד בס' נחל קדומים (ס"פ משפטים). ושם: ואמרו לי שכן פירש 'מהר"ם' אלגאזי ז"ל. ומצינו חכם קדמון בשם זה, והוא הג"ר משה אלגאזי ז"ל, וחידישו נדפסו בסו"ס דובש שפתי ישנים (אומיר תל"א). ולע"ע ל"מ. [וראה בס' בית מועד ובס' בני שמואל (פי"ג מהל' שכירות הל' ב) בשם: 'מהר"ם אלגאזי בס' יבין שמועה'. והוא מהר"ש אלגאזי. וכן בס' פני חמה (מערכת הא' אות כט) בשם הרב החסיד 'מהר"ם אלגאזי ז"ל בס' קהלת יעקב. והוא מהר"י אלגאזי. ובמשנל"מ (רפ"ד מהל' עבדים) בשם: 'מהר"ם אלגאזי בנכ"ג ח"ב'].]



מִרְנַת רִשְׁכֵּה"ג רַב רַבֵּן הַגָּאון הָאֲדוֹר רַבֵּנוּ עֲזָרָא עֲטִיָּה זְצִלְלָה"ה רֹאשׁ יִשִּׁיבַת פּוֹרַת יוֹסֵף



רבינו נולד בט"ז בשבט תרמ"ז בחאלב שבסוריה לאביו רבי יצחק, נכדו של רבי ישעיה עטיה (בעל בגדי ישע) ומצאצאי רבי שם טוב עטיה (מתלמידי רבי יוסף קארו-מוזכר בספרו אבקת רוחל סימן כ"ה) ולאמו מרת לאה.

בשנת תר"ס, עלתה משפחתו לארץ ישראל, כשנתיים לאחר עלייתם נפטר עליו אביו. משפחתו התקיימה בעוני רב ודחוקות גדולה, אך אף על פי כן מיד בהגיעו לארץ הקודש חיפש מקום בו יוכל לשקוד ולעמול בתורה, ולאחר ימים ארוכים מצא את אשר איותה נפשו בישיבת "תורת חיים" בה שקדו על התורה הקדושה ת"ח מופלגים, שם גם מצא חברותא כלבבו את רבי יצחק עדס בנו של המקובל רבי אברהם חיים עדס. משייסד רבי עזרא הררי רפול ישיבה בשם "אוהל מועד" היה רבנו עזרא מראשוני תלמידיו. שם נקשר לראשי הישיבה רבי אברהם עדס, רבי יוסף ידיד הלוי, ורבי שלמה לניאדו, ותוך זמן קצר החל לכהן כר"מ בישיבה.

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה עלה החשש שיגויס לצבא הטורקי, ולכן הסתתר עם קבוצה של תלמידי חכמים מופלגים בעליית הגג, ובהמשך נמלט למצרים והתיישב בקהיר, וביאתו עשתה רושם גדול, עד שייסד ישיבה לצעירים בשם "אהבה ואחוזה", (כשלימים עמד בראשותה מרן הגר"ע יוסף זצ"ל), כן ייסד את חברת 'כתר תורה' - ארגון שיעורי תורה לבעלי בתים. בבריחתו למצרים נטל עמו את מגילת היוחסין בו יוחסה משפחתו עד לדוד המלך, אך במעברי הגבול נלקחה ממנו ע"י החיילים. אט אט החלו להתאסף סביבו תלמידים רבים שלמדו בדרכו המיוחדת, כפי שכותב אחד מהם: "כשבא רבי עזרא עטיה אלינו לא ידענו בכלל מה מהותו של לימוד בעמקות, אבל הוא התאמץ להורות לנו דרך הבנה דווקא והשמיע בסבלנות שיעורים כסדרן, עד שהתחלנו להרגיש טעם בלימוד שלנו". (אריזי הלבנון). כמו כן כיהן כדיין בבית הדין בעיר.

עם סיום המלחמה, בשנת תרע"ט, שב לארץ ישראל והחל ללמד בישיבת אוהל מועד לצדו של רבי שלמה לניאדו. בתקופה זו החל ללמוד קבלה מפי רבי חיים שאול דוויק הכהן (השד"ה). בשנת תרפ"ג, משהוקמה ישיבת פורת יוסף, התמזגה עמה ישיבת אוהל מועד, או אז החל רבנו עזרא עטיה לכהן כר"מ ומנהל רוחני וללמד ענייני אגדה ומוסר בישיבה תחת הנהגתו של רבי שלמה לניאדו, כן כיהן כדיין בבית דינו. עם פטירתו של רבי שלמה לניאדו, בט"ו בשבט תרפ"ה, נמנו וגמרו חו"ר הישיבה

פה אחד למנותו לעמוד בראשות הישיבה. בשנת תש"ח, עם נפילת הרובע היהודי בידי הירדנים, התפזרה הישיבה בבתי מדרש שונים, עד אשר נכנסו למשכנה החדש בשכונת גאולה, עם החזרה לרובע היהודי בשנת תשכ"ז, הוחלט להמשיך לקיים את הישיבה בשני משכניה.

במעמדו כמנהיג הדור נדרש פעמים רבות לעסוק בשאלות הלכתיות ובהכרעות ציבוריות, כשגם גדולי התורה היו מתייעצים אתו בשאלות הרוח גורל, כן כיהן כחבר מועצת גדולי התורה מיום כ"ז סיון תש"ד במשך כעשרים ושש שנה עד לפטירתו. **בי"ט** באייר תש"ל נצחו אראלים את המצוקים, כשהמוני עמך בית ישראל מתעטפים באבל כבד בהלקח מהם רבנו זצ"ל, ואלפים רבים ליווהו למנוחות לקברו שבחלקת הרבנים בהר המנוחות. זכה לראות בחייו רבים מתלמידיו מרביצים תורה בעם ישראל בארץ ובגולה. ת.נ.צ.ב.ה.

המכתב שלפנינו שלא זכה לפרסום הראוי, ממוען להגאון הצדיק רבי יצחק אלפיה זצ"ל, בעל הספרים 'קונטרס היחיאלי' ו'אהבת השם' על סדר ביקור חולים ופטירת האדם, ובו כותב רבינו אודות גנות המנהג להוביל נפטרים ברכב, דבר שראה בו שינוי ממנהג אבותינו שלקחו את הנפטרים בידיהם.

בתוך דבריו, הדגיש רבינו את הענין לעשות יקר וגדולה לאדם גדול שנפטר משום יקרא דאורייתא, וכפי אשר ראינו לאחרונה בפסקו של מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, אשר הורה לשנות מצוותו של מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל, מחמת כבוד התורה שיש בזה.

בביקורי בחג הסוכות שנתנו תש"ג את כבוד ידידי יא"ה יצ"ו, ויראני ספר אהבת השם הנדפס מחדש על אודות המנהג הקדוש הקדום בישראל בכל סדרי מנהגי ישראל סבא אשר בעיה"ק ירושת"ו בהלוית הנעדרים ב"מ ורח"ל ואשר מוליכין את הנפטר על כפים עד הבית עלמין (וסמך לזה על כפים ישאונך (תהילים ז"א. י"ב)), ולדאבוננו שנשתנה המנהג לגריעותא ולהולך אותו באוטומוביל, והאריך בזה בדבריו הנעימים וצוח ככרוכיא שאין ראוי לשנות המנהג, ולבסוף הביא לנו מעשה רב בזמן הגאון החסיד הראשל"ץ הרב המרפ"א זללה"ה ככתוב בדב"ק, והנה בודאי שאין דבריו צריכים חיזוק כי כבר האריכו רבותינו בענין זה יקרא דשכבי, ולדעתי כי הכבוד שעושים לנפטר הוא להשריש אמונתנו היקרה השארת הנפש ולכן עושים לו כבוד גדול כאילו חי ממש ולהוציא מלב הכופרים האפיקורסין בזה, וזהו כוונת מאמרז"ל

א. הוא הגאון הצדיק רבי יצחק אלפיה זצ"ל מח"ס "אהבת השם".

(בשבת קנ"ג ע"א) אמר לו רב לרב שמואל בר שילת אחים לי בהספדאי דהתם קאימנא^ב הרצון בזה שיחמם לו הספד כי הוא חי וקיים.

וראיתי את המעשה ואזכור מעשה דומה, בדומה לאותו מעשה שהביא כבוד ידידי יצ"ו, כי בהיותי בארץ מצרים בשנת תרפ"א ששם גם כן נתפשט המנהג להוליך את הנפטר לבית עלמין באוטומובילים (ושם כמעט הדבר בהכרח כי הבית עלמין רחוק מאוד קרוב לשתי שעות מן העיר ברגל), ושם נמצא הרה"ג בנש"ק הדרשן המזכה את הרבים כמוהר"ר אליהו דוד כאסכי בן לאותו צדיק הגאון החסיד המקובל האלקי כמוהר"ר שלום כאסכי זלה"ה, אשר בעת פטירתו, כמהרא"ד ז"ל צוה להוליך אותו לבית העלמין על כפים ואין בזה משום חשש יוהרא, (עיין כתובות דק"ג) אל תספידוני בעירות סבר מינה משום טרחא הוא דקאמר כיון דחזו דקא ספדין בכרכין וקא אתי כולי עלמא אמרו שמע מינה משום יקרא הוא דקאמר והגם כי רבנו הקדוש היה מופלג בענוה, היינו דוקא בחייו אבל אחר פטירתו רצה לעשות לו כבוד משום יקרא דאורייתא, והיינו דקאמר משמת רבי בטלה הענוה, גם לגבי רבינו הקדוש שהרי בעי יקרא משום כבוד תורה (מוהרש"א חידושי אגדות), ואחרי פטירתו כאשר הלכנו להתעסק בו נודע לנו מצוואתו והיה אצלנו הדבר תמוה ומן הנמנע כי היה בתקופת תמוז וידוע החום הגדול אשר במצרים, ובעוד שאנחנו נושאים ונותנים בדבר נתקבצו ובאו עשרה אנשים יראי שמים ואמרו שהם בעצמם מתנדבים להוליכו על כפים לבית עלמין, ולקחו אותו על כפיהם ומוחשש שמא באמצע הדרך ייגעו הרבה מהחום הגדול ולא יוכלו לגמור הדרך רגלי ועל כפים לקחנו אוטומוביל ריק עמנו שאם נצטרך יתנו אותו באוטומוביל ומשום המצוה עשו לו את כבודו כאשר צוה, והגם שבאמצע הדרך נתעייפו מן החום וחשבו לתת אותו באוטומוביל אכן שלי"ת שרוחה חדהשה וכחה מפליא נתנוצץ בקרבם באותה שעה ומאת השם אסתייעא מלתא ונתחזקו ולא נצרכו לאוטומוביל וגמרו הדבר בכי טוב ועבר הכל בשלום בלי שום צער כמאמר החכם שומר מצוה לא ידע דבר רע, ואפשר לרמוז בזה מאמר ז"ל (כתובות דע"ה ע"א) דאספד יספדוניה דטעין יטענוניה, הראת לדעת שאין רוח חכמים נוחה הימנו המנהג החדש ומנהג הישן עיקר, ולמוכיחים ינעם ותבוא עליהם ברכת טוב אמן.

עזרא עטיה

ראש ישיבת פורת יוסף

חבר בדה"צ לעדת הספרדים ירושת"ו

ב. "בשעת מיתתי התאמץ בהספד שלי שיתחממו ויכמרו רחמי העומדים ויבכו, דהתם קאימנא, בשעת הספד ואשמע איך תתחמם", רש"י.

ג. בצעירותו ברח רבינו למצרים מפני גזירת הגיוס לצבא העותומני, ושם בזמן קצר יסד שיעורי תורה רבים וחזיק את היהודים המקומיים בתורה ויר"ש, יעויין בספר האיש על העדה (עמ' 77) ועיין בהקדמה למאמר זה.

הגאון הצדיק רבי ראובן שרבאני זצוק"ל מראשי ישיבת יקירי ירושלים



מאמר זה הנדפס לפנינו, הינו חלק קטן מתוך מאמר "עבודת הקדושה" – בענייני שובבי"ם אשר יראה אור בעז"ה בקרוב על ידי מכון "יחי ראובן" לקראת יום השנה הראשון לסילוקו של רבינו הגאון הצדיק רבי ראובן שרבאני זללה"ה. **במאמר** שנמסר למערכת "בהתאסף" לזיכוי הרבים, דברי חיזוק מעניינא דיומא הם ימי השובבי"ם המסורים לכלל ישראל לחיזוק בעניינים אלו.

בהזדמנות זו קוראים אנו לכל תלמידי רבינו זללה"ה הנמצאים בכל אתר ואתר אם יש בידם רשימות שיעורים, שיחות, הקלטות, עובדות, שיעבירו לנו העתק מהחומר הנמצא אצלם, כדי שנוכל לזכות בו את הרבים*.

אין אנו מתיימרים בשורות ספורות אלו לצייר קווים לדמותו העצומה ורבת האנפין של הגה"צ הפלאי מגאוני ירושלים רבי ראובן זללה"ה, נציג בזה שורות בודדות במסלול חייו הקדושים.

הגאון רבי ראובן, נולד בירושלים ביום י"ח לחודש אייר שנת תש"ד, למי שכונה בפי כל "השקדן הירושלמי" הגאון רבי יוסף חיים שרבאני זצוק"ל.

מצעירותו נכנס ללמוד בישיבת "פורת יוסף", ובוצין בוצין מקטפיה ידיע, וכבר מקטנותו התגלו בו ניצני גאונות, התמדה, ומידות מופלאות, במשך שנים רבות אחר נישואיו המשיך לשקוד בישיבה הקדושה ונודע לכל כארי שבחבורה, וכל הדבר הקשה יביאון אליו, זכה ליצוק מים על ידו של מרן רה"י רבינו עזרא עטייה זצ"ל בשמיעת שיעורים, ומשא ומתן של הלכה עוד בימי בחרותו, כשלאחמ"כ זכה לקרבה עצומה מאת מרן ראשי הישיבה הגאונים חכם רבי יהודה צדקה זצוק"ל, וחכם רבי בן ציון אבא שאול זצוק"ל, אשר סמכו את ידיהם עליו, ובכל דבר ועניין רבי ראובן זצ"ל היה ליד ימנים, הן בענייני הנהגה והן בענייני השקפה ונושאים ציבוריים שונים, וכל תורתו ויראתו ששאב מרביתו, חקוקים היו על לוח ליבו לזכות בהם את התלמידים

א. בכל ענין זה ניתן ליצור קשר עם בנו הרה"ג רבי אלחנן שרבאני שליט"א בטל' 0527694111. כמז"כ ניתן לשלוח חומר למייל המכון - 6413411@gmail.com

הבאים אחריו - ללמד דרך חיים מהי, תורה לשמה מהי ושמחת התורה מהי. **בשנים** שלאחר מכן, שימש בקודש בהרבצת תורה בשיבת "יקירי ירושלים" והעמיד דורות דורות של תלמידי חכמים מופלגים בתורה וביראת שמים, זכו תלמידיו מה שלא זכו רבים, כל היוצא מפיו היה לחוצב להבות ממש, בתורה, במוסר, בדרך חיים וביראת שמים זכה, כל פיסקא בשיעורו משמעותה עליה רוחנית מיידית לכל שומע, וכפי שהעידו תלמידיו הרבים, השמחה שהיתה נסוכה על פניו היתה לפלא ממש בעיני כל, ועל אף ייסוריו הרבים שפקדוהו, קיבלם באהבה ובשמחה, ולא משה ממנו השמחה וחדוות התורה שהיה דבוק בה. היה אבן שואבת, ומגדל אור לאלפים מהארץ ומהגולה אשר שחרו לפתחו לשמוע דבר חיזוק, עידוד, עצה והכוונה לחיים. את שערי חכמתו פתח לכל דורש ובהארת פנים מיוחדת במינה קיבל לביתו כל החפץ, שמחת התורה שהייתה טבועה בדמו פרצה על כל סביבותיו והקרינה אור לכל דורש, כל הבאים לפניו יצאו ממנו מחוזקים ושמחים.

נלב"ע בשבת קודש ג' אייר תשע"ז.

שמירת העינים

גודל הענין של שמירת העינים

קדושת הראייה היא מהעבודות הנשגבות ביותר, והוזהרנו עליה בתורה בפסוק [במדבר ט"ו ל"ט] "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם". **בדרך** כלל אנשים מייחסים את האיסור לראות מראות שאינם טהורות מחמת שלבסוף מגיעים למעשה עבירה בפועל, והדבר איננו נכון, כי עצם הראייה וההסתכלות יש בה פגם, הן מצד עצמה, והן מצד הפגם שזה פועל ועושה על האדם*.

יש מדרש מפליא ומחריד בענין זה הנוגע לשמירת העינים, וכן לענין שדיברנו שהפגם ממראות אסורות אינו קשור כלל לעצם העבירה בפועל, מדרש זה הביאו הבן איש חי בפרשת ואתחנן וזה לשונו, מעשה בר' מתיא בן חרש שהיה יושב בבית המדרש ועוסק בתורה, והיה זיו פניו דומה לחמה, וקלסתר פניו דומה למלאכי השרת, שמימיו לא נשא עיניו לאשה בעולם.

פעם אחת עבר שטן ונתקנא בו, אמר, אפשר אדם כמו זה לא חטא, אמר לפני הקב"ה ריבונו של עולם רבי מתיא בן חרש מה הוא לפניך, א"ל צדיק גמור הוא, אמר לפניו תן לי רשות ואסיתנו, א"ל אין את יכול לו, אף על פי כן, א"ל לך, נדמה לו כאשה יפה שלא הייתה כדמותה מעולם מימות נעמה אחות תובל קין שטעו בה מלאכי השרת, שנאמר [בראשית ו' ב'] "ויראו בני

א. עיין בפלא יועץ ערך ראייה וז"ל, ואפילו אם לא בא לידי עבירה כלל ולא נסתכל בה אלא כדי להכירה, הראיה עצמה היא גופה עבירה ופוגמת בעיני נשמתו ובעיני עלאין. ע"כ.

האלוהים את בנות האדם כי טובות הנה".

עמדם לפניו, כיון שראה אותו הפך פניו ונתן לאחריו, שוב בא ועמד לו על צד שמאלו, הפך פניו לצד ימין, והיה מתהפך לו מכל צד, אמר מתיירא אני שמא יתגבר עלי יצר הרע ויחטיאני, מה עשה אותו צדיק, קרא לאותו תלמיד שהיה משרת לפניו, א"ל לך והבא לי אש ומסמר, הביא לו מסמרים ובער המסמר ונתנום בעיניו, כיון שראה השטן כך נדעזעז ונפל לאחוריו.

באותה שעה קרא הקב"ה למלאך רפאל, א"ל לך לרפא את מתיא בן חרש, בא ועמד לפניו, א"ל מי אתה, א"ל אני הוא רפאל ששלחני הקב"ה לרפאות את עיניך, א"ל הניחני, מה שהיה היה, חזר לפני הקב"ה אמר לפניו, כך וכך אמר לי מתיא, א"ל לך ואמור לו אני ערב שלא ישלט בו יצר הרע, מיד רפא אותו. מכאן אמרו חכמים כל מי שאינו מסתכל בנשים על אחת כמה וכמה באשת חברו אין יצר הרע שולט בו. עכ"ד המדרש.

ודברי המדרש הללו מוזעזעים כל לב, תראו איזה הבחנה יש פה של רבי מתיא בן חרש, הוא מבין שעדיף לו לסמא את עיניו מאשר לראות מראה אסור, בגבורה עילאית הוא מסמא את עיניו, הוא מוכן לסבול את כל הייסורים הללו, בשביל לא לעבור איסור בהסתכלות, הוא יודע שהייסורים שיכולים להיות לו אחר כך בעולם האמת, הם הרבה יותר גדולים. אבל יותר מכך, הוא מבין שלא שווה לו העינים אם הוא ישתמש בהם לדבר איסור, הוא הולך להפסיד את כל החיים בכדי שלא יעבור פעם אחת איסור של ראייה לא טובה.

רבי מתיא בן חרש מבין שהעולם אינו הפקר, לא יתכן לראות מה שהלב חפץ ואחר כך להמשיך בחיים הרגילים, עדיף להיות עיוור שחשוב כמות, עדיף להפסיד את כל הראייה בשביל לא לחטוא בעינים. העינים אינם שלנו, העינים ניתנו לנו להשתמש איתם בצורה הנכונה, כשאין את התכלית הזו, כבר אין צורך בעינים.

זה מזכיר את מה שהתפללה חנה לה' ובקשה ממנו בן, וכך אמרה לפניו, רבונו של עולם כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה, עינים לראות ואזנים לשמוע, חוטם להריח, פה לדבר, ידיים לעשות בהם מלאכה, רגלים להלך בהן, דדים להניק בהן, דדים הללו שנתת על לבי למה, לא להניק בהן, תן לי בן ואניק בהן [ברכות ל"א ע"ב]. ולכן נענתה וזכתה חנה לבן. אותו הדבר ממש מבין רבי מתיא בן חרש, אבל התוצאה מהבנה זו היא הפוכה, הוא מבין שהקדוש ברוך הוא ברא לנו עינים בשביל להסתכל במה שמותר לנו, ולא בשביל להסתכל במה שאסור לנו, וממילא כמשתמשים בעינים לדבר הפוך ממטרתם, הרי כבר אין לנו זכות להשתמש בעין, השימוש הלא נכון, מאבד את התכלית, ומשום כך כבר אין לנו זכות להשתמש בעינים.

אלו דברים נוראיים, שלא כל אחד יכול להגיע להם, אבל אנו רואים מפה מושגים אחרים, רואים כמה החטא בעינים הוא חמור עד שהיה כדאי לו לסמא את עיניו בשביל לא להיכשל בחטא.

תתבוננו גם בכוחות הנפש שנצרכים בשביל לעשות מעשה כזה, הרי זה יסורים קשים לסמא את העין, ואחרי שהוא מסמא עין אחת הוא עובר לעין השנייה, הוא לא חוזר בו, והוא לא

נכנע לייסורים הטבעיים של הגוף, בעוז ובתעצומות הוא ממשיך, וכמעשהו בעין הראשונה כן מעשהו בעין השניה.

עצם הראיה פוגמת

אך יש דבר נוסף שלומדים ממעשה זה, והוא לפי מה שגילה לנו האר"י והובאו דבריו בבן איש חי שם, שרבי מתיא בן חרש היה גלגול של פלטי בן ליש, והוצרך רבי מתיא לתקן את עונו של פלטי, ועונו היה משום שנשא את מיכל בת שאול כרצונו של שאול המלך, ומכיון שחשש פלטי בן ליש שההלכה היא כדוד המלך שלא תפסי בה קידושין לכך נעץ פלטי חרב בינו לבינה כדי לא לבא עליה. ואף שלא חטא אתה בבעילה אסורה, וכמו ששבחו אותו חכמים שנעץ חרב בינו לבינה ולא בא עליה [סנהדרין י"ט ע"ב], מכל מקום בהכרח שפגם את עיניו בהביטו בה, ולכך עכשיו רבי מתיא בן חרש הוצרך לתקן דבר זה שחטא בעיניו, לכן הזדמן לו דבר זה שיוצרך לסמא את עיניו, ובכך יבא על תיקונו. והדברים הללו נוראיים למתבונן, לדעת עד היכן מגיע חשבון שמים.

ומכאן נראה גם את גודל הפגם לזון את עיניו ממראות אסורות, על אף שכלל לא הגיע למעשה חטא בפועל, מכל מקום עצם הראייה יש בה איסור ופגם. ועל הכל עתיד ליתן את הדין.

הרבה פעמים אני שומע מבחורים שאינם מבינים על מה הרעש הגדול בהסתכלות בפריצות ברחוב, וטענתם שאין זה מביא אותם לידי חטא, ומה בכך. גם, היה אצלי פעם אחד שמסתכל בכל מיני סוגי המכשירים הטמאים, והוא אמר לי שהוא מרגיש שיכול לעשות זאת כי הדבר אינו משפיע עליו, ואדברא כך הוא יודע כביכול את טומאתם וטיפשותם, אבל כשלעצמו אינו מושפע כלל, ואני אמרתי לכל הטוענים כך, ששתי רעות בדבר, א. כי באמת בסופו של דבר מגיעים לחטא, ואין דבר כזה שהדבר אינו משפיע, והאומר כן הוא בחזקת שקר, כי זה נוגד את טבע האדם. ב. שאף לו יצויר שאינו מגיע לחטא מעשי, מכל מקום עצם הראייה היא אסורה, ועצם הראייה היא פוגמת ומורידה את הקדושה של האדם².

האדם נברא בצלם אלוקים, יש לאדם אורות פנימיים ואורות מקיפים, אנו לא רואים את האורות הללו, מפני שהעיניים הגשמיות לא מאפשרות לנו לראות דברים רוחניים, אבל אורות אלו קיימים אצל כל יהודי הנברא בצלם אלוקים, וכשאדם נפטר לבית עולמו אורות אלו הולכים לפניו. אורות אלו של אדם התחתון הם כדוגמת האורות של האדם העליון, נמצא שבמצב אנו עשויים מחלק אלוהי ממועל, ולכל אחד ואחד מאתנו יש נשמה שה' נפח בו, ויש

ב. כתב הרמב"ם בהלכות תשובה [פ"ד הלכה ד'] והמסתכל בעריות מעלה על דעתו שאין בכך כלום, שהוא אומר וכי בעלתי או קרבותי, והוא אינו יודע שראיית העינים עוון גדול, שהיא גורמת לגופו של עריות, שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. עכ"ל.

סוגים ודרגות שונות באיכות הנשמה, ולפעמים יורדת מהשמיים נשמה ממקום מאד גבוה, ולכן אם אותו אדם הולך בדרכי ה' הוא זוכה להשגות מופלאות בגלל נשמתו הגבוהה, ויש לפעמים גם שיורדת נשמה גבוהה לאדם שהוא קטן אך זה לא מצוי כל כך.

איך שלא יהיה יש בכל אחד ואחד מאתנו את החלק הגשמי ואת החלק הרוחני. וכל אותם שאומרים שהדבר אינו משפיע עליהם, הם לא יודעים שזה משפיע בצורה מוחלטת, הם מאד גשמיים ולא יכולים להרגיש בירידה העדינה של הרוחניות שלהם, הם חושבים שבגלל שאינם עושים עבירה בפועל אז הם כביכול בסדר, אבל זה אינו נכון, שום דבר אינו בסדר, האורות הרוחניים שלהם נפגמים, הצלם אלוקים שעליהם מתמעט והולך, ואין להם מושג איזה רעה הם גורמים לעצמם.

כל אלו סובלים מירידה ברוחניות, וההידרדרות שלהם לא תמיד מגיעה מיד, זה יכול להיות לאחר זמן, וכשהם רואים את הירידה שלהם הם מתחילים להתחרט ורוצים להשתנות, אך אז כבר המלחמה הרבה יותר קשה, הם כבר תפוסים ורגילים בתאוה, הטומאה כבר נתפסה בהם, וקשה להם להושיע את עצמם מידם.

הסתכלות בדבר טמא משפיעה על האדם

אני אומר לכם דברים חשובים ואמתיים, אל תתפתו, צריך לשמור על השערים ולהיות צדיקים עליונים, וכמו שאמרתי לכם משם המהר"ו הקדוש ששמירת השערים הם הפתח לבא לעולם הבא בצורה טובה ונכונה, זה מה שמאפשר להיכנס בשערים העליונים.

יש גמרא במסכת ברכות [י' ע"א] שם רואים להדיא שהראייה בדבר טמא, פוגמת ומשפיעה אף ללא שום קשר למעשה עבירה, הגמרא שם שואלת מדוע לא נבראו שדי האישה במקום הערווה [וכמו אצל דדי שאר בעלי החיים] ותרצה הגמרא אמר רב יהודה, כדי שלא יסתכל במקום ערווה. שימו לב מה שכתוב בגמרא, הרי בסך הכל מדובר כאן בתינוק שיונק, אין לו שום הבנה וטעם חטא, וכן, אם יראה את מקום הערווה אין לו שום עבירה בזה, ובכל אופן לא נבראו דדי האישה שם כדי שלא יראה התינוק את מקום הערווה, שימו לב מהי פגימה של קדושה, כיון שהמקום הוא מקום של ערווה הראייה בו פוגמת אפילו שאין בזה שום עבירה, זה משפיע גם

ג. יעויין בבן יהודע שם שמבואר גם מתוך דבריו שפירש שאלת הגמרא טעמא מאי שהיה ראוי להיות כמו אצל הבהמות, עיי"ש. וכן מתבאר מדברי המד"ר ויקרא [י"ד ג'], ועיין בצל"ח שם.

ד. עיין בספר ראשית חכמה שער הקדושה [פרק ה' אות כ"א] שמבואר שראית פני אשה ללא שיתור במחשבת לבו עליה, לא תזיק הראיה ההיא, עיי"ש. וכפיה"נ גמרא דילן דאיירי בדרך הסתכלות ממש יש בה פגם, ואף שלא שייך הרהור בתינוק. ועוד הכא יש תוספת פגם משום ערווה בעצמותה.

על תינוק בן יומיו.

ומטעם זה כמדומה שלא כדאי להניח לפני התינוקות ציורים של חיות ועופות טמאים, וההורים לתומם חושבים שזה מפתח את הילד וכו', אבל באמת שכשהתינוק מתבונן בזה יכול להיות לו נזק כי נמשך עליו רוח טומאה, וחבל.

וכבר הזכרנו הרבה פעמים את מאמור המשנה [אבות פ"ב מ"ח] על רבי יהושע בן חנניה שנאמר על אמו אשרי יולדתו, ועיי"ש בברטנורא שזה משום שהייתה מביאה אותו בעריסה לבית המדרש כדי שייכנסו באוזניו דברי תורה, ומקור דבריו הוא בירושלמי יבמות [פ"א הלכה ו', דף ח' ע"א] והכי איתא שם, ראה [רבי יונתן בן הרכינס] את רבי יהושע וקרא עליו, את מי יורה דעה, זכור אני שהיתה אמו מולכת עריסתו לבית הכנסת בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה. ע"כ. ויש בזה מעלה בפרט מקטנות כי כשהיסוד של כל דבר הוא קדוש אז גם ההמשכיות תהיה בקדושה, ואם זה ח"ו להיפך אז ההפסד יכול להיות גדול.

כמה פעמים שאלו אותי אנשים מחוץ לארץ האם ללמוד לימודי רפואה כשהכרח יצטרכו בתדירות להביט במקומות המכוסים, ואני אומר להם שגם אם נניח שאין בדבר איסור משום שהם טרודים במלאכתם, מכל מקום ללא ספק קדושים הם לא יוכלו להיות.

יש לנו אחריות כבדה בנושא הזה, אבל אתם צריכים לדעת שהדברים לא קלים, היהודי נתבע להיות שונה מכל העולם, ויש לנו הגבלות, היכן שיש יותר קדושה אנו מוצאים יותר הגבלות, ומכיון שאנו מופרשים מכל העמים, ומשועבדים לעשות רצונו של מקום, ומעלתנו גדולה, לכן אנו מוצאים שהתורה נתנה לנו הגבלות יתרות.

אנו צריכים לשמוח על הגבלות אלו, ולא לרחם על עצמנו, אנחנו לא חלשי אופי שנגררים אחר תאוות העולם, אנו נבחרנו להיות קדושים, וצריכים לעמוד בגבורה על הדבר הזה.

הראיה היא המפתח לכל ענייני הקדושה

פעולת הראייה היא בעצם פעולה רוחנית, ולכן ככל שאדם מקדש את עיניו הראייה שלו מתרחבת, וכשאדם לא שומר את עיניו הוא יכול לראות רק את הדברים הגשמיים.

אנו רואים בתורה בפרשת העקדה את גודל מעלת הראייה, אברהם שואל את נעריו הראיתם אור ציץ, אצל אברהם כתוב [בראשית כ"ב ד'] "וירא את המקום מרחוק" ומבואר בחז"ל שהוא

ה. עיין בביאורי הגר"א שם דמבואר גם שעל ידי כן ינצל התינוק מפגם בעריות.

ו. עיין פרקי דר"א [פלא] שראה עמוד של אש מהארץ עד לשמים. אך בב"ר [נ"ז א'] ובתנחומא [וירא כ"ג] והובא ברש"י שם, מבואר שראה ענן קשור על ההר. ובספורנו שם פירש דעצם הדבר ששלטה עינו לראות המקום מרחוק הבין שבאותו המקום יהיה מקום הזבח, עיי"ש. ואפשר גם שענן זה גופא לא היה אפשר לראותו בעין בשר רגילה. ועכ"פ לכל האפשרויות ראו אברהם וצחק מה שלא יכלו לראות נערינו.

הבין שזה מקום העקדה בגלל שראה אור זורח על הר המוריה, אבל נערי לא היו מסוגלים לראות את האור הזה, ולכן הוא אמר להם שבו לכם פה עם החמור, עם הדומה לחמור, והטעם הוא בגלל שהם היו חומריים ולא היו מסוגלים לראות דבר רוחני, לכן שבו לכם עם החמור כי אינכם עדיפים ממנו, אתם רואים מה שהוא רואה, ולא יותר מכך. אך אברהם ויצחק שהתקדשו והתעלו היו מסוגלים לראות גם דברים יותר רוחניים, הם ראו את האור הרוחני השוכן על הר המוריה.

אותו הדבר אנו רואים גם אצל בלעם הרשע, שבתחילה לא היה מסוגל לראות את מלאך ה' העומד מולו, ואילו הבהמה כן ראתה ונמנעה מלהמשיך בדרכה, הקדוש ברוך הוא מלמד אותה, שהוא יותר גרוע מבהמה, הוא היה טמא ולא היה מסוגל בשום אופן לראות מראה רוחני, עד שגילה לו ה' את סיבת התעכבות הבהמה, וכל זה היה לאחר שהאתון שלו התחילה לדבר, והוכיחה אותו למה זה הכיתיני שלוש רגלים, כאן הוא ראה דבר פלא הפוך ממצאות העולם, האתון שאינה מסוגלת לדבר, ברצות ה' דיברה, והוא עצמו שהיה אמור לראות לפחות כמו האתון, לא יכול היה לראות ולהבחין במלאך. לאמור, מי שאינו שומר את עיניו ומטמא עצמו, הבהמה עדיפה ממנו.

הצדיקים ששומרים את עיניהם יכולים לראות ראייה יותר רחבה, פעולת הראייה היא רוחנית, ובאברי האדם ככל שהאבר יותר רוחני כך גם השפעתו הרוחנית יותר גדולה, וכן להיפך השפעתו לטומאה יותר גבוהה, ככל שהדבר יותר גבוה הוא יותר רוחני, העינים קרובות למוח, והמחשבות הם רוחניות, כי אין בהם פעולה ממושית, ולכן הפגם במחשבה ובעינים הוא גבוה במיוחד. ומטעם זה הפועל הנעשה מהם הוא רוחני יותר, מספרים על החוזה מלובלין שראייתו הייתה גדולה מאד, וכל זה מחמת שמירת העינים שהייתה לו. ידוע גם שראיית הדגים היא מאד חזקה, וייתכן שזה בגלל שהדגים לא חטאו בדור המבול, וכמו שהגמרא בסנהדרין [ק"ח ע"א] אומרת "מכל אשר בחרבה מתו" ולא הדגים שבים, נמצא הדגים לא פגמו אף פעם ראייתם ולכן ראייתם חזקה!.

המלחמה ברחוב

כשאדם הולך ברחוב הוא צריך לשמור את עצמו, לא להסתכל במקומות שאסור להסתכל, לא להרחיב את מבטו וללכת אחרי תאוות ליבו, חכם אפרים כהן היה עומד בשער ומוכיח את הרבים על חומרת ההסתכלות במראות האסורות, הוא היה אומר לנו, תראו אדם הולך ברחוב ויכול לעשו מאות עבירות, בהליכה אחת ברחוב ללא שמירה על עצמו, הוא יכול להיות רשע בעל מאות עבירות, ומאידך בהליכה אחת הוא יכול לחזור לביתו עם מאות מצוות, אם הוא

ז. עיין בא"ח [ש"ר פ' וילך ה"א] כי הדגים רומזים לעינא פקחא המאירה ביסוד. ולהאמור אפשר דכיון שלא פגמו בזמן דור המבול לכן הם רומזים לזה.

נשמר ממראות אסורות, הוא חוזר לביתו מלא במצוות.

הניסיון הוא גדול ויש שחושבים לעצמם שהם לא יכולים לעמוד בדבר זה, אבל חלילה מלחשוב כן, אם לא היה אפשר להישמר מזה, התורה לא הייתה מצווה אותנו על כך. רק מה שאנו צריכים זה להתבונן בדבר ולקבל החלטות, איך ללכת ברחוב, מה מוטל עלינו, שימו לב איך אדם מתנהג כשהוא אורח בביתו של חברו, הוא נכנס לבית ומתנהג בעדינות, הוא לא עושה מה שהוא רוצה, ההרגשה הטבעית שלו שהוא מוגבל והוא לא יכול לעשות מה שהוא רוצה, הוא לא יפתח את המקרר בבית של חברו ויחפש מה לאכול, ואף שהוא מאד רעב. אדם שהוא יודע שהוא לא בעל הבית במקום, הוא מתנהג בהתאם, אנחנו צריכים לחוש כל הזמן בעולם הזה שאנחנו בעצם אורחים כאן ולא בעלי הבית, כשתתחזק אצלנו ההרגשה הזו ממילא יהיה לנו אפשרות לשלוט ביצר ולא לעשות כל העולה על ליבנו בלכתנו ברחוב. כשאדם מרגיש את ארעיותו בעולם, ראה זה פלא, שהוא לא מרגיש את עצמו משוחרר לעשות מה שהוא רוצה.

אני יכול להציע לכם עסקה, אם אתם רוצים לראות כמה הקדוש ברוך הוא מסייע למי שעומד בניסיון ושומר את עיניו אתם תוכלו לראות את זה בחוש, ואני אומר לכם את זה מניסיון האישי, הרבה מהחידושים הכי טובים שהיו לי בסוגיות התחדשו לי דווקא בנסיעות באוטובוסים, היינו לומדים בישיבה בפורת יוסף, לפעמים הסוגיה נשארה לא ברורה, קושיות עצומות שהיו לנו בהבנת הראשונים היו נשארים ללא מוצא כדרך הלומדים בעיון, לאחר מכן כשהייתי נוסע באוטובוס ומרכז עצמי בחשיבה בדברי תורה בשביל להימנע ממראות אסורות, דווקא אז היו מתחדשים לי חידושים עצומים בהבנת הדברים, הייתי בא לישיבה ואומר את מה שהתחדש, והייתי מתפלא הרי אתמול אחרי כמה שעות של עמל בשיבה לא יצא מהלך ברוך, והנה עתה בכמה דקות של נסיעה באוטובוס היה עולה בדעתי איזה הברקה שכלל לא חשבתי עליה. אין לי שום ספק בעולם שזה הייתה סייעתא דשמיא מיוחדת במינה, בגלל הניסיון של שמירת העינים, הקדוש ברוך הוא פותח את השערים ומרגישים בחוש ממש מה שכתוב "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך".

רבי אברהם הררי רפול היה זכרן גדול מאד בצורה מפליאה, הוא ידע את כל הש"ס בעל פה, ומי שראה את כוח זכרונו היה עומד ומשתומם, שאלו אותו פעם מהיכן מגיע כוח הזכירה העצום שלו, והוא אמר שזה בגלל שמירת העינים, והסמך לזה ראינו מהכתוב [במדבר ט"ו ל"ט] ולא תתורו אחרי לבבכם וכו' למען תזכרו, שמירת העינים מביאה לידי כוח הזכירה. אין ספק שזה חלק מהסייעתא דשמיא המיוחדת לגיבורי הכוח שומרי דברו.

על כל פנים כשהולכים ברחוב צריכים לתת למוח איזה דבר להיות מרוכז בו בשביל לא להיכשל במראות אסורות, ואם זה דברי תורה, זה הדבר הכי טוב שיש, ותגדל העזרה מן

השמים". יש לנו בעינים שתי חלקים החלק האחד הוא החלק הרואה והוא הנקרא בירושלמי [ברכות פ"א ה"ה] סרסור עבירה, והחלק השני הוא המכסה על העינים, חלק זה נברא לנו בשביל שנוכל לשמור את העינים בטהרה, וצריך להשתמש בו. אסור להתבייש כלל משמירת העינים, אני לפעמים הייתי נראה כשוטה בשביל לשמור את העינים, אבל עדיף להיות פה בעולם הזה כשוטה, מאשר לעמוד רשע מול הקדוש ברוך הוא.

גם צריך לדעת כשהולכים ברחוב לא ללכת בצורה חולמנית, ולהסתכל על כל הבא לעין, כשהולכים בצורה זו נתקלים בדברים אסורים, והניסיון גודל, צריך ללכת במהירות ובזריזות כאדם הממהר מאד לדרכו, או ללכת מרוכז במחשבה ללא שמביט לכל צדדיו. זכורני כשהייתי ילד קטן שמעתי שיחה בין אבי לאמי, אמי אמרה שהיא מתפלאת על חכם שבתי אטון שהוא חתנה ואף פעם לא אומר לה שלום כשהיא רואה אותו ברחוב, ואבא שלי השיב לה, את לא יודעת שחכם שבתי מיוחד בשמירת העינים, הוא כלל לא רואה מה שקורה סביבו כשהוא הולך ברחוב. הייתי ילד, כלל לא ידעתי מה זה מושג שמירת העינים, זה היה הפעם הראשונה ששמעתי את המושג הזה, אבל הבנתי שחכם שבתי לא מסתכל ברחוב, באחת מהשנים הללו עוד בהיותי ילד אמי חיפשה אותי בפורים בצורה מאד מעניינת, ויצאתי לביתם של חכם בן ציון ואחר כך לביתו של חכם שבתי לתת להם משלוחי מנות, הלכתי ברחוב ולא היה אדם שלא נעצר להתבונן ביופייה של התחפושת, אחרי שיצאתי מביתו של חכם בן ציון הלכתי לביתו של חכם שבתי, והנה הוא בא לקראתי ואני הולך ממולו, וכדרך הילדים ציפיתי שיתן לי שלום ויסתכל עלי, אבל הוא חלף על פני וכלל לא שם ליבו אלי, הזדרזתי להיתקל בו שוב, ועמדתי ממולו, וכל טצדקי שעשייתי להסית את תשומת ליבו לא עזר, לבסוף הזזתי אותו מעט עד שהתנער מריכוזו וזיהה אותי, אז הבנתי מה זה צורה של שמירת העינים.

לא בחינם אחרי שנפטר חכם ששון מזרחי והזהיר בצוואתו שאדם שלא שמר את בריתו לא יתקרב לקבר שלו, לא היה אף אחד שרצה להיקבר בסמוך לו מחמת הפחד מהקפדתו של חכם ששון, כשאמרו לחכם שבתי שליד חכם ששון מזרחי יש קבר פנוי אלא שאף אחד לא רוצה להיקבר שם, ענה ואמר תקנו לי מקום זה כי איני מפחד. כולם התפלאו מהדבר הזה, איך שלחם שבתי היה אומץ להסכים להיקבר שם, אבל באמת מי שהכירו ידע כמה היה מושלם במידה זו, ולכן לא היה לו שום חשש ולא פחד מהדבר.

צריך תמיד לחשב את צורת הגעתנו למקום שאנו צריכים ללכת, יש להימנע מללכת ברחובות הסואנים, שם יש פריצות יותר גדולה, יש להימנע מנסיעה בקווי אוטובוס שהם ידועים כעמוסים עם פריצות. וגם באוטובוס צריכים לשמור שמירה מעולה. לחשוב בדברי תורה ולהיות מרוכז, לא להיות חולמני עם עינים משוטטות לכל כיוון, ואפילו שלא מכוונים

ח. עיין אבות דרבי נתן [פרק כ' א'] רבי חנניה סגן הכהנים אומר, כל הנותן דברי תורה על ליבו מבטלין ממנו הרהורי חרב, הרהורי רעב, הרהורי שטות, הרהורי זנות, הרהורי יצר הרע, הרהורי אשת איש, וכו'.

להסתכל ח"ו, מכל מקום אם העינים משוטטות כמעט בריא שיראה מראות אסורות. ובכלל צריך לדאוג שיהיה לו כמה שפחות אפשרויות להיכנס לניסיון, כשבוחרים ישיבה ללמוד בה, צריך להכניס למערכת השיקולים גם את השיקול של שמירת העינים, אם יש שתי אפשרויות של ישיבות ואחת מהם במקום שיותר קל לשמור את העינים, עדיף ללכת לישיבה שאפשר לשמור יותר את העינים, ואפילו אם הישיבה האחרת יותר חשובה, מכל מקום שמירת העינים עדיפה. אני לא שלחתי את בניי ללמוד בישיבה קטנה לישיבת יקרי ירושלים משתי סיבות, האחת, זה שלא יצטרכו לנסוע באוטובוס כל יום לישיבה, וייכשלו במראות אסורות. והסיבה השנייה כי בהיותם לומדים בישיבה קרובה לבית, לא יצטרכו להיות בפנימייה, ויש בזה הרבה תועלת, גם משום שנשארים עם החום של הבית, וגם משום שפחות מהם לחץ של הגבלות ואיסורים שיש בפנימיות.

לא מזמן דיבר אתי אברך אחד ושאלתו בפיו כי ראש הכולל שלו הודיע להם פתאום שהוא רוצה להעביר את מקום לימודם לתוך דירה במדרחוב בירושלים, וטענתו כי בזה שיהיה שם מקום תורה הדבר ישפיע קדושה על המקום, ואני אמרתי לאותו אברך שיעזוב את הכולל למרות הניסיון של הפרנסה, בגלל שלא אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך, ובכלל תמהתי על אותו ראש כולל איך עלתה כזו שטות ברעיונו, להביא את כל האברכים למקום טמא ומשוקץ, אשר פגיעתו מפורסמת ורעה.

העיניים הם סרסור העבירה, ועל ידי הסתכלות מגיעים גם לפגימה באות ברית קודש, אפילו אדם שמוטפח כל חייו את העולם הרוחני שלו, הוא לומד תורה וצובר מצוות, הוא ראוי לשכר גדול בגן עדן, אבל אם אינו שומר את עינו ובריתו, השערים למעלה ננעלים בפניו. תתארו לעצמכם אדם שנוסע לדרך רחוקה, לאחר הרבה זמן הוא מגיע סוף סוף למחוז חפצו, הוא מחפש את המקום המדויק, ועד שמגיע הוא אינו יכול לפתוח את הדלת, כל הנסיעה וכל הטורח הכל היה לריק. כל מטרתנו בביאתנו לעולם הזה, היא לתקן את הפגמים, ואם אדם לא שמר את עיניו, מה שווה לו? צריך להישמר מכל דבר רע, לשמור את העינים, לשמור את הידים, יד לאמה תקצץ^ט, חבל שכל עמלנו בעולם הזה יהיה לשווא.

ט. תנן בניה [י"ג ע"א] כל היד המרבה וכו' ובאנשים תקצץ, ובגמרא [שם ע"ב] אלא ה"ק ר' טרפון כל המכניס ידו למטה מטבורו תקצץ וכו' עיי"ש. ובגמרא שבת [קח ע"ב] הוא היה אומר וכו' יד לאמה תקצץ, ופי' רש"י [לקמן ק"ט ע"א ד"ה מעלה פולפוס] וז"ל, ול"נ דיד לאמה לאו לענין שחרית נקט ליה אלא משום דמביא לידי קרי, ובמסכת נידה אמרין ביה תיקצץ משום האי טעמא וכו' עכ"ל. וכן הוא במסכת כלה [פ"ד הלכה ד'] יד לאמה תקצץ מפני שהיא מחממת. וכתב שם רבינו החיד"א בבסא רחמים וז"ל, מוסר אשר לא הוכי עיניו בסגורים, אשר הוא יהודי ומאמין בדברי רז"ל הקדושים אשר כל דבריהם ברוח הקדש, ואזהרה שמענו לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך, כל עצמותיו יאחזמו רעד בראותו דברי רז"ל כאן ובכמה דוכתי ובזהר הקדוש, ותסמר שערך בשרו בזוכרו אשר הרבה לחטוא ועבר על אזהרות רז"ל הקדושים, ופגם כמה פגמים כמה

גם אם הלכנו ברחוב וראינו מראה אסור עיקר הענין לדעת לא להתעסק במחשבה עם מה שראינו, צריך להסיר את העינים ואחר כך להסיר את המחשבה, לעבור לענין אחר, לא להתמקד במה שראינו, וגם לא לעשות מזה עסק, אם יותר מדי מתעסקים עם המלחמה, אז מבחינה פסיכולוגית זה נהיה הרבה יותר קשה, המוח רוצה דווקא לחשוב על זה, צריך להסיר את המחשבה ולא לחשוב כל הזמן על זה שעכשיו הוא צריך להילחם, ואז המלחמה נהיית יותר קלה.

חומרת הענין

כמו שהזכרנו צריך לדעת מלכתחילה לא ללכת במקומות שיש בהם פריצות, ואם יש דרך אחרת והוא הולך בדרך שיש בה איסור הוא נקרא רשע, הגמרא במסכת בבא בתרא [נ"ז ע"ב] אומרת עוצם עינו מראות ברע א"ר חייא בר אבא זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה, ושאלה הגמרא היכי דמי אי דאיכא דרכא אחרינא רשע הוא ומפרש שם הרשב"ם שאפילו אם הולך בדרך זו ועוצם עינו ולא ראה שום מראה אסור מכל מקום נקרא רשע, מכיון שהיה לו להתרחק מהניסיון, וממשיכה הגמרא, ואי דליכא דרכא אחרינא אנוס הוא, ומפרש הרשב"ם אף אם ראה מראה אסור דרך הליכתו כי הוא מסתכל בדרך ההליכה, וביארה הגמרא דאיירי שאין דרך אחרת ומכל מקום אם מעביר עינו ועוצם אותם, הוא נקרא חסיד. **תתבוננו** מה כתוב כאן, יש שני אנשים אחד שהלך וראה מראה אסור והוא לא נקרא רשע כיון שליכא דרכא אחרינא, והשני הלך ועצם עינו כל הדרך ולא ראה כלום ובכל אופן נקרא רשע כיון שהיה לו מלכתחילה דרך נוספת ללכת בה. תראו איך חז"ל מתייחסים לשמירת העינים, אנחנו לא מוצאים דבר כזה שאדם נקרא רשע אפילו שהוא לא עבר שום עבירה, אלא רק מעצם זה שיכל לעבור עבירה, רק בשמירת העינים אנו מוצאים דבר כזה. **הייתה** תקופה שהכללים בישיבת פורת יוסף היו שאברכים עד גיל מסוים יכולים להישאר בישיבה, לאחר שמגיעים לגיל זה כבר לא מקבלים מלגה, כשאני הגעתי לגיל זה מצד הכללים בישיבה לא הייתי יכול להישאר, אבל חכם יהודה צדקה וחכם בן ציון חשבו שיש תועלת לישיבה אם אני ישאר שם, ואז החל ויכוח בין ההנהלה לבין הרבנים, ההנהלה טענה שזה כנגד הכללים והרבנים טענו שיש יוצא מן הכלל, והם חושבים שכך צריך להיות. **היו** מחברי ההנהלה שלא הסכימו בשום אופן לבקשת הרבנים, יתרה מכך הם אמרו ששום אברך בישיבה לא יקבל משכורת כל עוד אני נשאר שם. חכם יהודה צדקה וחכם בן ציון לא רצו להתחשב בדעתם, וטענו שאין ההנהלה יכולה להתערב בדבר כזה.

פעמים, ויקר מקרה"ו ופגם בהרהורים וכיוצא, וקלקל חותם המלך, שדי מלבר והויה מלגיו, והוא נח"ש ינחש. ואני בעניי קמחא טחינא טחנית בקונטרס צפורן שמיר, והיה לבאר קצת מהפגם והתקון, אם בעל נפש הוא ימהר יחשיה ושב ורפא לו. עכ"ל.

אני לא רציתי שמחמתי יגרם צער לאברכים, וממש התחננתי לפני חכם יהודה שייתן לי לעזוב את הישיבה, אבל חכם יהודה היה בשלו ויחד עם חכם בן ציון אמר להנהלה, שמצדם שלא ישלמו משכורת לאף אברך, אבל חכם ראובן צריך להישאר. כפי הנראה עניין זה של התערבות ההנהלה בהחלטות הרוחניות היה עקרוני בשבילם, וחשבו שאין זה נכון להיכנע לדרישתם אפילו במחיר עיכוב המשכורות לשאר האברכים.

באמת שלא חפצתי שבגללי האברכים לא יקבלו משכורת, וגם התחלתי לחשוב שמהשמיים יצא כל הדבר הזה, ועל ידי שאלמד בשכונת מגורי ולא בישיבה על ידי כך הניסיון בשמירת העינים יפחת, וארוויח בזה טהרה ויראת שמים. הלכתי לפני חכם יהודה ואמרתיו לו, הנני רוצה ללמוד בשכונתי ועל ידי כן אשמור את עיני בטהרה בצורה יותר טובה. כששמע זאת חכם יהודה אמר לי מיד, כנגד דבר זה איני יכול לטעון כלום וחופשי אתה לעשות ככל אשר תרצה, וכך היה.

אני מספר לכם את זה בשביל שתבינו מה המשקל של שמירת העינים, לחכם יהודה לא היה אכפת לנהל מערכה כנגד הנהלת הישיבה, אבל כשזה הגיע לטענה של שמירת העינים, מיד פסק וויתר על הכל.

התורה מספרת שחם בן נח ראה את ערוות אביו ושם ויפת אחיו הלכו לכסות ערוות אביהם כשפניהם אחורנית, לא בחינם סיפרה התורה כל מעשה זה, ורק בשביל הדבר הגדול הזה שהלכו אחורנית ולא ראו ערוות אביהם, רק בשביל זה כבר מובן מה שהאריכה התורה בסיפור זה, ללמדנו חומרת הדבר בראייה אסורה, ואת חובת ההשתדלות בזה.

הגמרא מספרת על בתו של רבי יוסי דמן יוקרת [תענית כ"ד ע"א], שראה אדם שמסתכל על בתו, ושאל אותו למעשיו ואמר לו אם איני יכול לשאתה לאשה לפחות אסתכל בה, הלך רבי יוסי דמן יוקרת לביתו ואמר לה אם מישהו מצטער בגלל שלא יכול לשאת אותך, שובי לעפרך וכן היה. ובמהרש"א שם הוסיף שלא רק בגלל הצער שאינו יכול לשאתה הקפיד רבי יוסי, אלא גם בגלל שסוף סוף אדם חטא מחמתה. זה ממש מבהיל את הרעיון, הרי בתו של רבי יוסי לא חטאה בכלום ובכל אופן הוא אמר לה שובי לעפרך בגלל שבגללה אנשים חטאו. אדם אחר היה שמח שיזכה לבת יפה, אבל רבי יוסי יודע שזה לא התכלית, ואם מישהו חוטא בה לא שווה לה לחיות*.

אך יש כאן עוד נקודה, הרי מה שרבי יוסי דמן יוקרת עשה זה להתפלל לה' שבתו תמות, ואנו רואים שה' שמע לו ובתו מתה, וכל כך למה כי מישהו חטא בה בראייה אסורה, שוב פעם, לא

*. וכך משמע מלשון הגמרא שם, ואל יכשלו ביד בני אדם.

יא. ראה "יחי ראובן" חלק ב' עמוד צ"ח מה שביאר מו"א במעשה זה שאף שלא חטאה בתו של רבי יוסי, מכל מקום כיון שעל ידה נגרם חטא לבני אדם זה סיבה כבר לעונש.

חטא במעשה בפועל אלא רק בראייה, והקדוש ברוך הוא שומע ומקבל את תפילתו והיא שבה לעפרה, רואים מכאן כמה חמורה הראייה בדבר האסור.

אדם הולך בדרך וראה תמונה לא בסדר, או שנתקל בעיתון עם תמונה לא צנועה, זה יכול לקרא לכל אחד, בזמני כשהיו מוכרים דגים היו עוטפים אותם בדף מעיתון וכך היו נותנים את זה לקונים, אדם בא לבית מוציא את הדג שקנה לכבוד שבת ויש לו תקלה, צריכים להישמר מזה לא להיכנע לשמור את עצמנו מכל משמר, אני התחננתי למוכר של הדגים שיפסיק עם המנהג הזה כדי שלא יכשיל אחרים.

בא אלי בחור אחד שאמו הכריחה אותו לקנות עבודה איזה עיתון חילוני ארוך, עד שלא התערבתי בענין, כמה סכנות היו לאותו בחור?

בחור ישיבה הולך בדרך ואומר לעצמו אני רק יעבור מלמעלה על כותרות העיתונים, רק בשביל לדעת מה קורה בעולם, יתכן באמת שאכן הוא לא יראה שום דבר האסור, אבל הוא לא יודע שבחור אחר שראה אותו מסתכל הוא כבר מתקרה, הוא כבר יעבור על העיתון בעיון, וחטאיו של השני תלויים גם בראשון.

זכורני פעם כשהייתי ברחוב ראשי בירושלים, והיו מקרינים שם על גבי מסך גדול את מה שעתידים להראות בבית הקולנוע בלילה, ובזמנו זה היה חידוש גדול והמוני אנשים היו עומדים ומסתכלים על הפרסומת לסרטים, ואני ראיתי יהודי מבוגר נכבד, עם לבוש רבני הדור בלבד, עומד בין המון העם ומסתכל בסקרנות על המוקרן שם, והנה האנשים שם היו מסתכלים עליו בפליאה, כי אין זה מחזה רגיל לראות רב מסתכל בדברים כאלה. ואני נגשתי אליו ואמרתי לו, אתה לא חושש על החילול ה' שאתה גורם? והוא היה אדם עדין, ומיד אמר לי, טעיתי! והסתלק מן המקום. מי יודע כמה תקלות יכולות להיות מדבר כזה, אנשים פשוטים שיש להם יראת שמים אבל אינם יודעים דרך ה' בחזקה, כשרואים דבר כזה, חושבים לעצמם שאין הדבר נורא, כי אפילו אנשים דתיים מסתכלים בזה. ומסוג כזה של תקלות יש תביעה בשמים אחר כך לא רק על עצם העבירה, אלא גם על התוצאות שנגרמות ממנה.

כשבני הגדול חיפש דירה להשכרה, היה צריך לחפש בעיתונים פרסום לדירות, ואמרו שבעיתון פלוני יש אפשרות למצוא דירה באותו אזור בקלות, אמרתי לו שלא יסתכל בעיתון הזה בשום אופן, ואפילו להחזיק עיתון כזה ביד בלי להסתכל זה כבר מכשלה.

לפני הרבה שנים אמא שלי חלתה בעיניה וקבלה עיוורון לכמה ימים, היה זה לאחר פטירתה של אחותי אשת חכם שבתי אטון, אמי בכתה אותה ללא הפוגות, ובמשך השנים מרוב בכי ודמעות נוצר לה לחץ בעיניים, ולאחר מכן קבלה עיוורון, הייתי אתה בבית החולים, ובדיקן באותו הזמן הגיע לארץ נשיא מצרים, והיה רעש גדול בכל העולם מזה, זה היה אירוע שסיקרן כל איש שחי בארץ ישראל, אותו נשיא שנלחם ביהודים ביום כיפור מגיע לארץ לדבר על שלום, ואני עברתי בבית החולים ליד המכשיר הטמא שלהם ובדיקן אז הראו את הנשיא יורד מהמטוס ואת כל קבלת הפנים שעשו לו, יצר הסקרנות בער מאד ואלף אלפי מורי היתרא נכנסו בי להביט על האירוע המענין הזה, אך חשבתי לעצמי הנה אמי פה בבית החולים היא

חלתה בעיניה, מה זה צריך להזכיר לי, שצריך לשמור על העינים, העינים לא שלנו, ואם חלילה אכשלו עכשיו במראה האסור, מה שווה העינים שלי, ועמדת בניסיון ולא הפנית מבטי למכשיר הטמא הזה, ואף שלא היה ברגע זה שום מראה של איסור, מכל מקום מדברים כאלה צריך לברוח כמו מאש.

דרך הצדיקים

בענין הנשגב הזה של שמירת העינים ראינו בעינינו את גודל קדושתם של חכמי הדור הקודם, וכבר פעמים רבות אמרתי לכם שלא בחינם זכו המה שתשרה שכינה עליהם, ואספר לכם ממה שראו עיני ולא זר בהנהגתם של חכמי הישיבה וחכמי ירושלים.

היום אנחנו יושבים בדין ואתה הדיין

מנהגו של חכם יהודה צדקה כשלמדתי בישיבת פורת יוסף שמתוך הענווה הגדולה שלו היה בא כל יום למקומי, ויושב לידי לאחר שסיים את השיעור שלו, ואומר לי את חידושי שחידש באותה סוגיה, ובענווה שהייתה לו היה שואל אותי מה אני אומר על סברא זו, ומה אני מיישב בקושיה זו, וכדו', ואני עכשיו אגלה לכם דבר נורא, כי הרבה פעמים כשהיה מסיים לומר את החידושים, היה אומר לי עכשיו אנחנו יושבים ביחד בבית הדין, ובפעם הראשונה לא הבנתי כוונתו, והוא אמר לי אני צריך לעשות חשבון נפש מדוע אתמול קיבלתי דלקת בעינים, ואתה תעזור לי לומר לי במה לא נהגתי כשורה, ומדוע באה לי הרעה הזאת, ואיזה הנהגה לא נכונה נהגתי, וכן על זה הדרך. ואני הייתי בוש ונכלם, איך אעמוד לפני מורי ורבי גדול הדור ואעזור לו לחשב את חטאיו כביכול, אבל הוא התעקש והיה אומר עכשיו עושים בית דין ואתה תהיה הדיין, והוא בעצמו היה אומר אולי בגלל שעשיתי כך וכך, ואולי בגלל שעשיתי כך וכך, ולבסוף אמר שנראה לו שכשהיה בחתונה לפני איזה זמן הייתה מתחת החופה אישה עם מרפק גלוי והוא מיד עצם את עיניו, אבל אולי בגלל אותו רגע נענש, ולכן כואבים לו עיניו, וכך על כל דבר היה דן ומחשב מדוע זימן לו ה' דבר זה ועל איזה חטא.

ופעם אמר לי היום "הולכים לבית דין", וישב והתחיל לחשב מדוע בבוקר בדרכו לישיבה הפסיד את האוטובוס, והוא רץ אחריי ולא הספיק, ושאל מדוע קרה לו הצער הזה, ולמה זימן לו ה' עונש כזה, ואיזה עבירה עבר, והכל בחשבונות נוראיים של עבודת האלוקים.

אני מספר לכם את זה כדי שתדעו מה המשמעות של פגם הראייה, ואיך צריך להסתכל על דרכיו של הקדוש ברוך הוא, חכם יהודה היה גדול הדור גם בחסידות, והוא לא נמנע מלבקר עצמו ולחזור בתשובה על ראייה אסורה באונס אפילו שזה לא היה באשמתו, ואפילו שלא היה זה ממש ראייה אסורה.

לפעמים אנו סובלים בחיים ואנו לא עושים חשבון מספיק מדוע זה קרה לנו, אבל לכל דבר יש חשבון, וכל דבר בא מחמת איזה חטא שלנו קל או חמור.

אם חכם יהודה היה מצטנן היה מחשב מדוע קרה לי כדבר הזה, והיה מחשב את כל מעשיו

בזמן האחרון עד שהיה מוצא איזה פגם, ואז היה עושה תשובה על זה, ואני הייתי שומע ואיני יכול להתווכח מפני הכבוד, אבל הייתי עומד באותה שעה נרעד ונפחד לראות איך החשבונות בעבודת האלוקים, ואיך צורת חייו של אדם גדול לדקדק על עצמו כחוט השערה, על כל מעשה ומעשה בחייו, כי על הכל עתידים ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

והיה פעם שראיתי בשיבה יושב במקומו ופניו צוהלות, והוא קרה לי ואמר בודאי תמה אתה מדוע היום אני שמח במיוחד תא שמע את אשר אני אומר לך, כי הנה לפני שלושים וכמה שנים סברתי שקיבלתי עונש מהקב"ה על איזה הנהגה שנהגתי והיא לא הייתה נכונה, ועשיתי תשובה על זה, והיום הזה שוב התבוננתי על כל הענין מתחילה ועד סוף, ומה שהתגלגל מזה במשך השנים עד עכשיו, ועתה אני רואה שבעצם העונש שחשבתי שקיבלתי אינו כלל עונש אלא אדרבא שכר, וכיום יש לי הנאה גדולה ממה שעשה לי ה', וזה היה לטובתי, ואני כל השנים חשבתי שהוא עונש, ואני כששמעתי ממנו את ה"עבירה" שעבר לפני שלושים שנה, אמרתי לו, והלא למצווה תחשב, ומדוע יאמר רבנו שעבר עבירה, אבל הוא אמר שכל השנים חשב שמאחר ובעקיפין היה בזה הנהגה לא ראויה, הוא היה צריך לחשב את זה מראש ולכך חשב כל הזמן שקיבל עונש משמיים, ועתה הוא רואה שאכן לא נענש כלל אלא מעשהו היה הגון². כמה אפשר ללמוד מהנהגתו של חכם יהודה, איך צריך לחיות בחשבון על כל המעשים, ולא לרוץ במרוצת החיים ללא שום חשבון ודקדוק, גדולתו הייתה דווקא מתוך החשבון הנורא על כל מעשיו ועל כל צעד ושעל.

יב. באמת שכמה פעמים העזתי פני וביקשתי ממנו לספר לי מהי ה-"עבירה" שחכם יהודה חשב שהיא עבירה בכדי ללמוד את דרכי ההנהגה, אמנם לא הסכים לספר לי מחמת שהיה זה עניין מאד אישי של חכם יהודה. לקראת סוף ימיו של מור אבי כשסיפר סיפור זה שוב, בקשתי ממנו שוב ללמוד אותנו את דרכי ההנהגה, ולפחות לרמוז על מה הייתה ה-"עבירה" של חכם יהודה, ולאחר איזה רגעים נענע ואמר לי, אספר לך את פרטי המעשה על מנת שלא תגלהו לשום אדם, ורק תפרסם מה שאפשר ללא הפרטים, וכששמעתי ממור אבי את ה-"עבירה" של חכם יהודה הבנתי היטב מדוע אמר מו"א לחכם יהודה והלא למצווה תחשב. ובוודאי שאי אפשר לספר את הפרטים אבל רק בכללות אומר שחכם יהודה הוצרך ללכת למקום פלוני על מנת לעשות מצווה רבה, אמנם היה מישוה שנפגע מהליכתו של חכם יהודה לשם, ואף שחכם יהודה חשב לפני כן שאולי זה יפגע באותו אדם ולכן הלך לפני כן לאותו אחד לבקש ממנו רשות ולראות אם הדבר יפריע לו, ואותו אחד ענה לו שאין לו שום פגיעה מזה ואדרבא הוא גם מבקש ממנו ללכת לשם בשביל גודל המצווה, מכל מקום חכם יהודה היה בטוח כל השנים שנענש על כך משום שסוף סוף כנראה נגרם לאותו אדם איזה צער מחמת הליכתו, עד שאחרי שלושים שנה התברר לו שהעונש הוא כלל לא עונש, ואדרבא אותו עונש נהפך לשכר, וממילא גם הנהגתו הייתה ללא רבב מלכתחילה, ואם הייתי יכול לפרט את כל המעשה היה אפשר להראות בחוש מהו הסתכלות של אדם גדול ואיך הנהגתו מבהילה ונוראה.

ופעם סיפר לי חכם בן ציון על ראש הישיבה חכם עזרא עטייה שהיה נמנע מלהשתתף בבחירות, מחמת החשש להיות עזר למרימי יד בתורת משה, ופעם אחת ויחידה הצביע בבחירות, והצביע עבור אגודת ישראל כי היה מסופק אולי כן כדאי להצביע וכו', לאחר שהצביע התחילו לו כאבים עזים בידו, והוא תלה את זה במה שהצביע ולא נמנע. לאחר מכן שלח חכם עזרא את חכם בן ציון וחכם יוסף עדס לראב"ד העדה החרדית הרב פנחס אפשטיין, לבקש מחילה בשמו על שכביכול זלזל בכבודם והצביע.²

היום אדם מקבל כאבים ביד הוא כלל לא חושב שצריך לעשות חשבון נפש, הוא תולה את זה במקרי ומאורעות החיים כדרך כל האדם, אבל מי שהוא עובד ה' אינו מעביר דברים כאלו כלאחר יד, הוא יודע שלכל דבר יש חשבון בשמים, ובוודאי יש סיבה לכל דבר שקורה לו. **זכורני** שפעם בקשו מחכם יהודה צדקה להשתתף בכנס אחד לשאת דברים לזיכוי הרבים, אך דא עקא שמארגני הכינוס היו משויכים לקבוצה מסוימת והיה חשש שאם ידבר שם חכם יהודה תהיה בזה לגיטימציה לאותה קבוצה, חכם יהודה עצמו לא חשב שיש בעיה כל כך חמורה לתת לגיטימציה לאותה קבוצה, וגם לא חשב שאם ידבר שם תהיה לזה משמעות של הכרה וכדו', ולכן לא מנע עצמו מלהסכים להשתתף, כששמע זאת ראש ישיבת פונוביז' הרב שך זצ"ל התקשר כמה פעמים לחכם יהודה לבקש ממנו שלא ילך, וחכם יהודה אמר לי להשיב לו את האמת שהוא באמצע השיעור ואינו יכול עתה לדבר וכדו', וכך נשנה הדבר כמה פעמים, והוסיף לי חכם יהודה שמפאת כבודו של הרב שך אינו רוצה עתה לדבר אתו, וזה מחמת שהוא חושב שלא כמוהו, ולכן גם אם יבקש ממנו לא ללכת הוא ילך, אבל אם ידבר אתו יהיה בזה יותר פגיעה לכבודו, שהגם שביקש הוא מסרב לשמוע לו, ולכך אם לא ידבר אתו אז כשילך לכינוס נמצא שלא סירב לבקשתו להדיא, סוף דבר שחכם יהודה לא הרגיש טוב באותו יום של הכינוס ונמנע ממנו להשתתף ולדבר, ואמר לי על זה חכם יהודה שאפשר שמשמייים מנעו ממנו ללכת כי אולי צודק הרב שך בכיוון מחשבתו. **נמצא** מכל דבר צריך ללמוד את הנהגתו של הקדוש ברוך הוא, ומה הוא תובע מאתנו, ומה מרמז לנו, ואנו רק צריכים להתבונן ולהסתכל.

שלושים שנה הוא שמר זאת בליבו

פעם אחד מחבריי שהוא תלמיד חכם גדול, בצעירותו בא לפני חכם סלמאן מוצפי, וכנראה חשד בו חכם סלמאן שהוא בעל עבירה, כי נדמה היה לו לחכם סלמאן שהוא הסתכל על דבר שאסור להסתכל ופגם את עיניו בראייה אסורה, אמנם מחמת שהיה זה רק חשד לא אמר לו

יג. כפי הידוע מעדות בנו של של חכם עזרא עטייה זצ"ל, הגאון הגדול רבי דוד שליט"א היה חכם עזרא משתתף בבחירות, ובאופן קבוע היה מצביע למפלגה החרדית היא אגודת ישראל, ואפשר שחילוף זמנים יש כאן, ומעשה זה הנזכר כאן היה בשנים שבהן לא שימש חכם עזרא כחבר מועצת גדולי התורה.

כלום. ואחרי שלושים שנה כשדיבר אותו תלמיד חכם עם חכם סלמאן, אמר לו חכם סלמאן מוצפי, עכשיו אני רוצה לשאול אותך שאלה, לפני שלושים שנה ראיתי אותך, והיה נדמה לי שהסתכלת במראה האסור, ואז הוא אמר לו בערבית, תאמין לי שבאותו רגע רציתי לייסרך בשוטים של אש, אך לא הייתי בטוח בזה, ולא אמרתי לך כלום, עכשיו שאנחנו מדברים תגיד לי איך עשית עבירה כזו, וחברי אמר לו שבאמת לא ראה שום ראייה אסורה, ולא פגם וכו', ואז נחה דעתו של חכם סלמאן, והיה שמח הרבה שהתברר לו שלא היה שום חטא. תראו מה זה ערך של ראייה אחת אסורה, מקדושתו של חכם סלמאן שלא היה יכול לסבול דבר כזה, וכשהוא ראה חטא כזה מול עיניו, הוא רצה לייסר אותו כי הוא חשב שהוא רואה אותו חוטא, ושלושים שנה הוא שמר זאת בליבו, והיה בצער על חטא שהיה בעולם, לא יאומן כי יסופר.

עובדות מחכמי ישיבת פורת יוסף

עוד אספר לכם מה שראו עיני בצעירותי בישיבה, כשהתחיל שמו של רבי יצחק כדורי להתפרסם ורבים באו לבקש ברכתו, והוא היה חסידא קדישא ואמר לנו חכם בן ציון שארבעים שנה הוא היה שרוי בתענית דיבור, והוא ישב בישיבה אחת עם חכמי הקבלה בישיבת עוז והדר שעל ידי ישיבת פורת יוסף, ובאותו הזמן היה חכם יהושע שרבאני כבר זקן מופלג למעלה ממאה שנה, וטרח כל יום להגיע ללמוד בישיבה, ומה מאד היה מחבב את רבי יצחק כדורי, כי בזמן שהגיע רבי יצחק בבחרותו לארץ ישראל פגש אותו חכם יהושע וראה שהוא בודד ללא משפחה, והזמינו לביתו ובמשך שלוש שנים סעד על שלחנו, ולמדו יחדיו שנים רבות, וכאמור לאחר שנים רבות כשהתחיל שמו של רבי יצחק לצאת בעולם התחילו לבא לישיבה הרבה אנשים לקבל ברכתו ועצתו, ולפעמים היו מגיעות גם נשים ונכנסות מדלת צדדית ליד חדרו, והוא היה מקבלם ומעתיך להן את ברכותיו, וכשראה חכם יהושע שנשים מגיעות לבניין הישיבה, מיד הטריח עצמו ללכת עד לחדר בו היה רבי יצחק, ולמרות האהבה הגדולה שהייתה ביניהם חגר חרבו כקנאי ונכנס לחדרו וסימן לו במקלו שיעזוב את הישיבה, וממש נזף בו בחומרה, ואמר לו וכי באת לישיבתנו בשביל להביא לכאן נשים, והרי יש פה בחורים ויכולים להיכשל במראות אסורים. ולא זו משם עד שהבטיח לו רבי יצחק שיותר לא יקבל נשים בישיבה.

ופעם הייתי נוכח באירוסין של בחור מיישיבת פורת יוסף וקרובות הכלה הגיעו בלבוש קצר שלא בדרך הצניעות, והיה שם חכם יהושע שרבאני וכשכיבדו אותו לדבר מיד התחיל להוכיח את הנשים על הדרך הרעה שהם הולכים בה, ובתוך דבריו אמר להם, שמא חסר לכם כסף לקנות בד יותר ארוך לבגדים? אני מוכן לשלם לכם! ואחר כך אמר חכם יהושע שאף שהוא היה מוזמן מצד החתן והיה בזה כביכול אי נעימות להוכיח את המשפחה השנייה, מכל מקום לא מנע את עצמו מלהוכיח אותם כי דברי אמת נשמעים בכל מקום.

וגם זכורני שכשברחנו מהעיר העתיקה בזמן המלחמה, ואחר כך רבים מפליטי העיר העתיקה השתכנו בשכונת קטמון הישנה, כי קבלו את הדירות של הערבים שגרו שם וברחו לירדן, והיו

גרים שם גדולי עולם ממש כמו חכם אפרים כהן, וחכם בן ציון חזן, ועמוד ההוראה רבי ישראל זאב מינצברג אב"ד לקהל החסידים, רבי יצחק אלפיי, ומור אבי חכם יוסף שרבאני, ואחיו חכם שאול שרבאני, ואחר כך גם רבי אהרון מבעלז, ועוד רבים מגדולי ישראל, וכאמור שבאו לעיר החדשה היה הדבר מוזר להם כי לראשונה נוכחו שבנות ישראל הולכות בלבוש פרוץ ומכשילות את הרבים בשמירת עיניהם בקדושה, וזה דבר שלא היו רגילים בו בעיר העתיקה, שם הייתה יד הרבנים שולטת, ולא הייתה מי שתעז להכשיל את הרבים כל כך, ואז כינס מו"א את חכמי ישראל לדון בפרצה הגדולה הזו, והציע לשפוך צבע על כל מי שתלך בפריצות, כי כאמור לא יכלו הם לסבול את הדבר הנורא הזה, ומכשלת הרבים שיצאה מכך.

ופעם אחת עלה מור אבי לאוטובוס ולא היה מקום לישיבה, ואשה אחת ראתה אותו שהוא רב נכבד זקן ונשוא פנים, ומיד קמה לכבודו לפנות לו את מקומה כדי שיוכל לשבת, והוא בקנאותו לא הסכים להחניף לה בגלל הטובה שעשתה לו, ומיד הרים עליה את קולו ואמר לה, אני מבקש ממך שתשבי במקומך! את סבורה שכאן זה בית המרחץ? אינך מתביישת להחטיא את הרבים? עכשיו שאת עומדת את מכשול לרבים בלבושך הפרוץ, תבושי לך במקומך ואל תקומי!

ועוד מעשה, פעם נסע מור אבי לעיר טבריה ובדרך ראה איש ואשה שהתנהגו שלא בצניעות, והוא נעמד מולם והתחיל לשאוג בקולו, על אלה אני בוכייה, הלא תבושו, הלא תיכלמו, איך אפשר להתנהג ברשות הרבים בצורה כזאת, ודרש מהם להפסיק מיד את דרכם הנלוזה, האיש קם ממקומו על מנת להכותו, אבל הוא לא ידע שכל בניו של הזקן הזה הוא מור אבי נמצאים אתו יחדיו, ומיד קמנו להגן עליו מחמתו של אותו רשע, ובאוטובוס התחיל ויכוח בין האנשים האם היה צריך הרב להעיר להם, או שאינו צודק, סוף דבר שנהג האוטובוס עצר את הנסיעה ולא הסכים להמשיך עד שיפסיקו ממעשיהם המכוערים, כך הייתה קנאות הקדושה לשמירת העינים בדורות שעברו.

אמנם יש לציין שמעשים האחרונים הללו, היו בזמנים שהתחילה הפרצה של הטמאים הללו, ואז היה עוד אפשר להוכיח והיה מי שמקבל את התוכחה, ואפילו נהג אוטובוס חילוני עצר את הנסיעה בכדי שיפסיקו מעשיהם, אבל כיום לצערנו הפרצה כבר נהייתה לחייהם הרגילים של כל אלו שאינם הולכים בדרך התורה, ואין מי שישמע, ובעיקר שכיום לדעתי מי שיוכיח בצורה כזו, מסתכן בנפשו, כי יש מהם שחשודים על הרציחה, ומי שיוכיחם יכולים להורגו, וזה ללא גוזמא, כי מעשים שבכל יום שרוצחים המה נפשות על מי שהם חושבים שהסתכל עליהם, או מי שהעיר להם איזה הערה, ולכן עדיף כיום לברוח ממקום סכנתם, לא להיות בקרבתם ולא לדבר עמהם כלל וכלל. ואם הזדמן למציאות כזאת שיש פריצות לפניו יסגור עיניו ויסיט מחשבתו, ולא ידבר עמהם מאומה.

עוד אספר לכם מה שהיה בחתונה שלי, שהייתה בישיבת פורת יוסף, הסעודה והריקודים היו בחדר האוכל למטה, ובזמן הריקודים היה מי שנשא את הכלה למעלה על גבי כיסא, ונראו פניה מעל למחיצה, ומיני אז החליטו חכמי הישיבה לגדור גדר וביטלו את האפשרות לערוך

חתונות בישיבה, וכל כך שלא יהיה חלילה מי שיכשל בשמירת העינים. ובכלל כאן חשוב לציין, שדעת חכמי ישיבת פורת יוסף ובראשם רב רבנן רבינו המורה חכם עזרא עטייה זצ"ל, שעדיף לקיים חתונות בחודש אלול יותר משאר חודשי השנה, וכל זה מטעם שמכיון שעוסקים בחודש זה הרבה בענייני תשובה, אם כן יותר יש מניעה לבחורים שיוצאים מהישיבה להשתתף בחתונה שיבואו לידי חטא בשמירת העינים. והדעה הרווחת בישיבות על פי הגדולים היא למנוע לקיים חתונות בחודש זה, כי זה פוגע באווירה המיוחדת בישיבה בחודש נשגב זה, אבל כמדומה שדעת חכמי הישיבה הייתה להעדיף את טובת הבחורים בפרטות יותר מטובת הישיבה בכללות, כי דעתם שעל ידי כן תשמר הטהרה יותר. צא וראה מה עשו הם בשביל כך והוא דבר פלא, כי ידוע שבישיבת פורת יוסף לא היה בין הזמנים בחודש אב כמו שנהוג בשאר הישיבות, אלא היו ממשיכים את חוק הלימוד כרגיל ללא שום שינוי, והיה זה קידוש ה' עצום לראות את הבחורים והאברכים מגיעים כסדרן לבית המדרש ללא שום הבדל. ואמנם מחמת ההבנה שצריך מעט מנוחה להחליף כוחות, הוחלט לתת כמה ימים בודדים לבין הזמנים זוטא. והימים שהכריעו חכמי הישיבה לקיים בהם את ימי בין הזמנים הללו, היו ימים מועטים לפני ראש השנה, ונמשך גם מיד לאחר ראש השנה כי הבינו שמתוך עזו ותעצומות היום הקדוש הזה, וההכנות הרבות שעושים אליו, כמעט שאי אפשר לחטוא".

והנה בשאר הישיבות הקדושות הוא לא כך, וזה נעשה על פי גדולי ישראל, וטעמים עימם כידוע, ומה שנהגו כך בישיבת פורת יוסף הוא לפי שיקול דעתם של חכמי הישיבה חסידי ארץ קדושי עליון, וכל חד כדאית ליה, אלו ואלו דברי אלוקים חיים, ואני אומר לכם זאת רק בשביל שתראו את הערכים ומה צריך לשקול.

נחמד העץ להשכיל ותאווה הוא לעינים

הרבה מהמאורעות שמגיעים לאדם זה בגלל שאינו שומר את עיניו, רק שאין לנו שכל לתלות את הבעיות בדברים הללו, נדמה לנו שהכל יכול להמשיך כרגיל ואין דין ואין דיין, כמה צרות היו נמנעים אם היינו שומרים את עיננו כמו שצריך, וכיום אחד הבעיות המצויות ביותר הוא השימוש באינטרנט ובשאר מכשירי הסלולר שיש בהם אפשרויות נוראיות להביא את האדם לידי חטא, אם פעם בשביל להגיע לידי חטא היה את המחסום הטבעי שהוא ללכת ולעשות מעשה בכדי לחטוא, היום נפרץ מחסום זה וכבר אין את הבושה הטבעית להגיע לחטאים. מטבע הדברים מכיון שאני מלמד תלמידים, אני שומע ומקשיב לבעיותיהם, ואני רואה את המשמעות של המכשלה הזאת, וידוע כמה חללים היא מפילה ברשתה, הדברים אינם פשוטים

יד. דעתם של חכמי הישיבה השתרשה גם אצל חלק מגדולי האדמו"רים שליט"א, ובמקצת ממוסדותיהם כן מנהגם עד עתה.

כלל ועיקר ונוגעים לכל שכבות הגילאים, בין אצל אנשים נשואים ובין אצל בחורים, ובין אצל בנות ישראל, אנו לא שמים לב בצורה מספיקה, שבעצם המוות עלה בחלוננו.

כמה פעמים שמעתי טענה מצד המשתמשים במכשירים אלו והם אומרים הרי השימוש באינטרנט חוסך לנו זמן, כל דבר אפשר לעשות שם ברגע אחד, כל הפעולות היום יומיות היום עושים דרך האינטרנט, ומלבד זאת הרי באמת אפשר להשכיל וללמוד משם דברים חשובים ביותר, אתם אולי לא שומעים את כל סוגי האנשים, אבל תדעו לכם שכשמחפשים מורה היתרא מגיעים לכל מיני טענות, וזה אחד מהטענות שעוברים לאנשים בראשם כשהם מחפשים להצדיק את עצמם, אנחנו משכילים משם נתונים חשובים, אנחנו מגיעים למקום זה, אנחנו רוצים לדעת היכן יש בית כנסת, מתי זמני התפילות, הכל אפשר לדעת משם, יש בזה תועלת עצומה, גם לדברים רוחניים, וגם לדברים גשמיים שאינם קשורים דווקא לעברות, ממש כמו שכתוב בפסוק "ונחמד העץ להשכיל", יש לנו השכלה טובה מתוך השימוש בדבר הארור הזה.

אך על זה אני ממשיך ואומר את תחילת הפסוק, "וכי תאווה הוא לעינים", כן, יש לנו גם תאוה לעינים, נחמד העץ להשכיל וגם תאוה הוא לעינים, אחד אמר לי פעם, אני משתמש בזה רק כדי לראות שיעורים של חכם עובדיה, יש שם שיעורי תורה, ועוד הרבה דברים טובים ומועילים, ואני אומר לכל אלה, תראה מה התורה אומרת על הדברים הללו נחמד להשכיל ותאוה לעינים, מה כתוב שם "כי ביום אכלך ממנו מות תמות", ביום שתתחיל ליהנות מההשכלה הזו תדע לך שמות תמות, לפעמים מיתה גשמית, ותמיד מיתה רוחנית, אתה מתחייב בנפשך, אתה מתחיל למות מיתה רוחנית, רק בלי לשים לב אתה רואה משהו, אתה מיד עוצם את העינים, אתה מעביר עינך מראות ברע, אבל זה בפעם הראשונה, ואחר כך כבר מתרגלים למראה הקטן הזה, ומתחילים לחשוב, דבר זה לא מזיק לי, וכי מה יש פה, איזה תמונה קטנה שלא רואים שם בעצם ממש ערוה, אלא רק פני אשה קצת חשופה, כמו שאנו רואים כל יום ברחוב, אז מה ההבדל, ואז אתה מתרגל למראה קטן האסור, הטומאה כבר מתחילה לשכון בקרבך, ואט אט האדם משתנה, הוא מתחיל להתרחק מהקדושה, ואחר כך גם דברים יותר חמורים לא מפריעים לו, והוא ממשיך להידרדר וסופו מי ישרנו.

וכל זה אני אומר על אנשים צדיקים שלא חושבים שהם עושים חטא במודע, אלא רק נגזרים לכל מיני סוגי מורי היתרא ואז נכשלים, אבל מה נאמר ומה נדבר על אלו שמחפשים שם דברים האסורים, אלו שבגלל שהמכשיר בביטחון פנימה ואין להם מחסום פסיכולוגי לגשת לכל הטומאה די בכל אתר ואתר, אלו יודעים שהם עושים עבירות ובכל אופן קשה להם לפרוש מהעבירה, אלו נטמאים יותר ויותר, ואף שבמסותרים תבכה נפשם, אין להם מושיע, מצד אחד קשה להם לפרוש, ומצד שני הם מלאים בזוהמה ורפש, והם יודעים את זה. אחרי זה כשמתחילים להגיע הצרות, יש להם שאלות, למה? מדוע? אבל בתוך תוכם הם יודעים את האמת, מי שחוטא צריך לשלם, והמחיר הוא יקר מאד.

וכל מה שדיברתי אתכם הוא בנוגע לאנשים עצמם, אבל עדיין לא דיברנו על הכישלון שהם

מכניסים לביתם, ואז יש את הבעיה של הילדים, הם גם נחשפים, זה מתחיל בטעות, ואחר כך כבר בכוונה, ומה יעשה הנער ולא יחטא, כשאביו או אמו מכניסים במודע לבית את כל סוגי המכשירים הללו, הם לא חולמים מה הילדים שלהם עושים, באים לפני אבות ואמהות ממש בבכיות נוראיות, הילדים שלהם התקלקלו וירדו מהדרך, הם לא מוכנים לשמוע להורים, הם נהיים עזי פנים, ומתריסים בהוריהם שלא יגידו להם מה לעשות, הם עצמאיים אף אחד לא יתערב להם בחיים הפרטיים שלהם, מיד כשמגלים על כך בישיבה מסלקים אותם ובצדק, כי הם יכולים לקלקל אחרים, ואז הוא חוזר לבית, כל היום הוא בחדר סגור ומסוגר, והמכשיר הטמא דבוק למול עיניו, אי אפשר לנתק אותו מזה.

וכל זה התחיל מהמחשב או הטלפון האסור שהיה בבית, וההורים הם אלו שבידם ממש הביאו על עצמם את האסון בהידרדרות הרוחנית של הבנים, אמנם מתוך תמימות הם עשו כן, הם לא יכלו אפילו לשער בדעתם מה עושים הילדים בלי שהם ירגישו, אבל זה מה שהם עושים והתוצאות אחר כך הם איזמות, וכל זה דיברתי על הבנים, אבל תדעו לכם שאצל הבנות הבעיה קשה שבעתיים, והכל מתמימותם של ההורים.

אמנם הרבנים היום ברוך ה' כבר מדברים על נושאים אלו, לא כמו לפני עשרים שנה שאני הייתי היחיד שצועק, אבל יש הבדל בין מה שאני אומר לכם לבין מה שתשמעו מרבנים אחרים, וההבדל הוא כי אני לא שומע את הסיפורים מכלי שני, אני שומע הכל מהאנשים שבאים לבכות, הן על חטאיהם בעצמם, והן על חטאות בני ביתם, ואני מכיר ויודע את היקף הבעיה, ולצדדי היא מצויה מאד, לא כמו שאתם חושבים שיש לפעמים סיפורים קשים וכדו', אלא הדבר כבר כמעט בגדר שאין בית אשר אין בו מת רחמנא ליצלק, ולפעמים אני שומע כמה וכמה סיפורים ביום אחד, ואני לא יכול להירדם בלילה מרוב הצער על האסונות שאני שומע, אסונות רוחניים אשר תצלנה אוזניים משמוע, לא אחד ולא שתיים אלא מאות ואלפים של סיפורים קשים מנשוא, ולכן אני אומר לכם, אתם צעירים וברוך ה' יש לכם את האפשרות להימנע מלכתחילה, תדעו את גודל האחריות שמונחת לפתחכם, אל תביאו את עצמכם לידי ניסיון, ותתרחקו כמו מאש מכל טומאת המכשירים הארוזים הללו. ואלו שכבר הציצו ונפגעו גם הם צריכים לדעת, שאין עצה אחרת מלבד לפרוש ולהרחיק את עצמם בגדרות וסייגים מכל האפשרויות שהזדמנו לפתחם בעבר.

הייתה תקופה שילדים קטנים נפגעו בתוך ביתם פנימה וריבוי מקרים אלו הביא אותי לחשוב שיש כאן מידה כנגד מידה בצורת מידת הדין שמתוחה עלינו, כי פעם בשביל לחטוא היו צריכים לצאת החוצה מביתם ולעשות זממם, היום החטאים הם בבית פנימה, יושב אדם בביתו ויכול להגיע לכל מיני סוגי זימה שבעולם שהם בתחתית השפל והמדרגה, והכל בעזרת המכשירים עם הטכנולוגיות השונות, ולדברים הללו יש מחיה בין אם זה עצם העונש שמקבלים, ובין אם זה בצורה שהעונש מגיע בשביל לעורר אותנו, ואין אנו יודעים חשבונות שמים בצורה מדויקת על כל פרט ופרט, אבל כן אנו יכולים לנסות למצוא סיבות וטעמים בדרך שמורה לנו התורה, ולכן אמרתי שהסיבה לריבוי מקרי הפטירה המשוונים בבית פנימה

היא לעורר אותנו בכללות על החטאים שנעשים כיום בבית פנימה, וזה דבר שנוגע לרבים מבני התורה בימנו, אבל לצערי הרב אין איש שם על לב.

בא אלי אברך אחד שהרבה זמן אינו מצליח למכור את הדירה שלו, והוא כבר קנה דירה אחרת וממש בלחץ עצום למכור כדי שיוכל לשלם את חובו לבעל הדירה החדשה. הוא הגיע אלי כשהוא שבור מאד, היו לו טענות כביכול על הקדוש ברוך הוא, מדוע הוא מתנהג אתי כך, מדוע כולם בסביבה שלי מוכרים את דירתם בקלות, ורק אני לא מצליח. ושאלתי אותו האם באמת הוא מחפש סיבה מדוע כך עושה לו ה', או שזה רק מילים בעלמא, והוא אמר לי באמת שאני מחפש סיבה להבין דרכי ה', ואני כששמעתי זאת אמרתי לו, תגיד לי איך פרסמת את הדירה, ואמר לי שגם באינטרנט הוא פרסם, ושאלתי אותו האם את החטאים בשמירת העינים שיש לו על ידי זה הוא עושה גם בבית או שמפרסם דרך מישהו אחר ולו עצמו אין גישה לכך, והוא נבהל והודה לי בשתיים, גם שהוא מחזיק אינטרנט בביתו, וגם שאכן הוא נכשל בעיניו בגלל הדבר הארור הזה, אמרתי לו תראה איזה חוצפה יש לך, אתה עושה חטאים להדיא באינטרנט, וכל זה מתוך הבית שלך, וגם, כל זה נגרם לך מתוך העסק עם הבית שבגלל שאתה הוזקקת למכור התחלת להשתמש יותר ויותר באינטרנט, ולראות אם קיבלת תשובות והודעות, ועל ידי כך אתה נמשך ונמשך ולבסוף מגיע לכל הטינופת שבעולם, לך יש את העוז והחוצפה לשאול מדוע הקדוש ברוך הוא מתנהג אתי כך? וכי חשבת שהעולם הוא הפקר? מה, אין דין ואין דיין?

ואחרי הגערה באה גם העצה וההכוונה מאהבה, ואמרתי לו, תראה, בכל ליבי אני אוהב אותך, ואני רוצה שתהיה אוהב לפני המקום, ואתה עדיין אוהב לפני המקום, שאם לא כן לא היה שולח לך סימנים ועיכובים מן השמים, ודווקא מתוך המצר שאתה נמצא, אתה יכול להרגיש את יד ה' עליך, בבחינת שבטך ומשענתך המה ינחמוני, כי השבט שהקדוש ברוך הוא חובל בו אותך, הוא סימן ממנו שאינו משליך לחיות כרגיל ואחרי זה הוא ינקם בך בעולם הבא, אלא הרי הוא כאומר לך, שוב בני, שוב אלי, ואם תשוב תנוקה מהעונש, ואחרי שהסברתי לו את כל זה בטוב טעם אמרתי לו שכל כך פשוט לי הדבר שזה הסיבה שאינו יכול למכור את דירתו, ואני יכול להציע לו כביכול "עסקה" תפסיק עם השימוש לרעה באינטרנט, ותקבל זאת עליך בקבלה גמורה לא בשביל שעל ידי כן תצליח למכור את הדירה, אלא בשביל שעל ידי כן תחזור בתשובה, שלמה לפניו לעשות רצונו כרצונו, ואני מבטיח לך שתוך זמן כל כך קצר תמכור את הדירה עד שלא תוכל להאמין כלל מרוב המהירות. אבל בתנאי שתחזור בתשובה באמת עם כל הכוחות.

אותו אברך אכן קיבל עליו ופרש מכל עניין החטאים באינטרנט, וברוך ה' שהיה הוא בשלב שעוד יכול היה לפרוש בקלות, כי אלו המשתמשים בקביעות כבר נהיים למכורים לדבר הזה, ואז העבודה הרבה יותר קשה, ולא עברו יומיים וכבר מכר את דירתו באופן שלא יאומן כי יסופר. ואין לי שום ספק שבעולם שאם אדם מפשפש במעשיו וחי על פי חשבון יכול הוא לדעת על מה ולמה נוהג אתו הקדוש ברוך הוא בצורה כזאת וכדו' ועל ידי כן יכול הוא

להינצל מהרבה מאורעות שבאים עליו.

צריכים לדעת שאדם שפוגם בעיניו הקדוש ברוך הוא מעורר אותו, לפעמים באמצע החיים או לקראת זקנה מקבלים את מחלת הסכרת, ויש תופעות שהסוכר יורד לעינים והראייה נחלשת, ולפעמים גם מתעוורים ממחלה זו, וכל זה בגלל הפגמים והעבירות שעשינו בעינים, ומקבלים על זה מידה כנגד מידה^{טו}.

כמה פעמים אנו שומעים על מוות עריסה בתינוקות, הרופאים אין להם הסבר ברור לתופעה הזו, הם ממליצים לא להשכיב תינוק על בטנו כי רוב מקרי מוות עריסה היו בתינוקות ששכבו בצורה זו, אבל אין להם הסבר מוחלט לזה, אברך מגיע לבית ושומע על האסון אשר קרה לו, בנו שבק חיים בעודו בעריסה, איזה אסון זה, מי יכול להכיל את כל עגמת הנפש הזו, כמה זה קשה, הוא מתחיל בליבו להאשים את אשתו, מדוע היא הניחה את הילד בצורה זו וכדו' ממניי המחשבות, אבל הוא לא יודע שעונשים כאלו באים על עוונות, ויש בחז"ל דברים ברורים על כך, בעוון איזה חטאים בנים מתים, על חטאים אלו משלמים מחיר יקר, וצריכים כולנו להתעורר מכך. כולם רגילים לומר "אנחנו לא יודעים חשבונות שמים" זה דבר נכון במקרה שאנחנו לא יודעים להסביר, אז באמת מקבלים עלינו את הדין ואומרים אנחנו לא יודעים את מחשבות ה' יתברך, מאד עמקו מחשבותיו, אבל כשאנחנו יודעים על מה ולמה באה הצרה, כשחז"ל אומרים לנו בסיבת מה נענשים בעונשים מסוימים, אז זה לא חכמה לומר "אין אנו יודעים חשבונות שמים", אז צריכים לעשות בדק בית ולחזור בתשובה, אולי יחוס עלינו אולי ירחם^{טז}.

מציאות החיים

הבעיה היא שצורת החיים כיום השתנתה לבלי היכר, והרבה ממאורעות החיים תלויים ועומדים בשימוש באינטרנט ובשאר אופני המכשירים, וכמעט כל עבודה שרוצים לעבוד, באיזה צד ואופן שהוא זה קשור לאינטרנט, וכן מהלך העבודה בעצמה קשור לזה, ולכן הטענה המצויה בפי העם היא, וכי מה נעשה? והלא אנו צריכים לפרנס את משפחתנו, ואי אפשר בלא הדבר הזה. ואני אומר להם, שבתוך כל הניסיון המר והנמהר הזה, דבר אחד ברור

טו. עיין בילקוט שמעוני בפרשת האזינו [סי' תתקמ"ב] עה"פ אל אמונה ואין עול שכתב בתו"ד, ואין עיניהם של אדם כהות בחצי ימיהם, אלא מתוך דרכיהם, ע"כ.

טז. יעויין בלשון הגרמ"י לפקוביץ בספרו אמרי דעת [עמוד רנ"ו] שכתב בזה הלשון, "וכן יש לנו ללמוד את כל מאורעות הזמן הצרות והייסורים של הכלל ושל משפחות ויחידים, אשר אמנם דרכי ד' נסתרו מעמנו, אך יש לנו לתלות הרבה מהם שתלויים בענין הטהרה והקדושה, כי שמירת העינים וטהרת המחשבה זהו הדבר הראשון לכל הצלחת האדם, וגם הדבר האחרון המביא לידי קדושה של אין סוף עד רוח"ק". עכ"ל.

כשמש ללא שום ספק בעולם, אסור לעשות חטאים! ושום דבר ועניין לא יזיז אותנו מזה. וכן, אני אומר שגם אם נניח שמבחינה פרקטית צריך להשתמש באופנים אלו, כלומר במכשירים הכשרים, מכל מקום אין הדבר נוגע כלל וכלל למציאות בבית פנימה, ומי שמכניס לביתו פנימה את האפשרות לגשת לכל מרעין בישין הללו שיידע שהוא מביא את המכשול לו ולבני ביתו, שיידע את גודל הסכנה שבכך, אנשים אלו אומרים לי אין לנו שום אפשרות אני חייב את הטלפון לעבודה שלי או לעבודה של אשתי וכדו', ואני אומר לכם שלא מיניה ולא מקצתיה, זה אמנם קשה מאוד אבל אפשרי בהחלט, וכוונתי שלכל הפחות בבית לא יהיה שום גישה למכשיר זה, פשוט לא משתמשים בבית, אני מכיר אנשים שיש להם עסקים חובקי עולם, אבל הם לא משתמשים בבית כלל במכשירים אלו, זה אמנם קשה להם, אבל זה אפשרי.

גם מי שעובד צריך לגדור את עצמו שבבית הוא מנותק מהעבודה, ואם ירצה מעסיקו להשיג אותו אחרי שעות העבודה לא תהיה לו ברירה אלא להתקשר או לבית או למכשיר הסלולר הישן והבלוי, אבל להשיג את העובד שלו במכשיר שיש לו בעבודה בזה הוא לא יוכל, גם אם זה יגרום להרמת גבה אצל המעביד, גם אם זה יגרום לקושי וסרבול, מכל מקום זה הערובה האחרונה שבתניו ישארו בקדושה ובטהרה, ואין עצה ואין תבונה כנגד ה'.

הרבה פעמים אנשים טוענים לי שמכיון שהאשה צריכה את הטלפון המסוים הזה לעבודה, אין להם ברירה, ולכן הם מחזיקים את זה בביתם, וטענתם בפייהם, הרי מכשיר זה הוא כשה נכון, אפשר לקבל הודעות, הוא משוכלל יותר מהטלפונים הרגילים, אבל זה רק הודעות, ורק אפשרות לראות את מצב חשבון הבנק, יותר מזה אין שם כלום, אי אפשר לגשת לכל מיני דברים, אולי יש שם רק עוד דבר או שניים שאינם שימושיים בכל יום כמו וכו' וכו', ואני אומר להם ולכם מתוך הניסיון, שהסכנה גם בזה גדולה מאוד, הילדים הם חכמים יותר ממה שאנו משערים לעצמנו הם כבר נולדו לתוך עולם הטכנולוגיה החדשה והם קולטים את כל האפשרויות בקלות ומהירות, ואם נותנים להם גישה לזה הם קולטים מהר מאוד מה לעשות ואיך לעקוף כל חסימה, הם אינם עושים את זה לכוונת חטא אלא רק מסקרנות ותעסוקה, ולבסוף הם נתקלים בכל הדברים הרעים ואז מתחילה הידרדרות שאין לנו שליטה על זה.

מה גם, שטענת ההורים שאינם יכולים ללא זה, היא טענה שיש בה מן השקא, אפשר ואפשר להסתגל לצורת חיים שבבית עכ"פ לא יהיה זכר למכשירים אלו, אבל ההורים בעצמם מתרגלים לשימוש בזה, והם לא יכולים לסדר את יומם בלי לשלוח ולקבל הודעות מחברים לעבודה או חברים למשפחה, ובגלל זה הם מכשירים את השרץ בידם, ואומרים שהם חייבים את המכשיר בשביל העבודה. ולא כן הוא, הגם שהדבר לא נח, מכל מקום אפשר לקיים חיים גם בלי זה בבית, ואם יבינו הם את גודל הסכנה ואת גודל הנזק ויכלו למנוע את עצמם להכניס את המכשיר לשימוש בבית. כמה מאוס בעיני לראות את האנשים הללו הם ונשותיהם שכל הזמן מחזיקים את הטלפון בידם, כמו אחים שלא יפרדו, והם כל הזמן מסתכלים לראות אם קבלו הודעה, ומה תוכנה, וממהרם להשיב, וכשיש איזה דבר מעניין הם משתפים את כל בני ביתם, שלחו להם רק סרטון קצר של איזה אפיזודה מעניינת ושאר הבלים, אבל הם נהנים

מזה ומתרגלים לצורת חיים זו, ובשביל כך התירוץ שהטלפון הוא בגלל העבודה, אבל אין זה נכון הטלפון בבית הוא בגלל ההרגל שלהם, ולא בגלל העבודה. הם לא יודעים איזו סכנה מונחת לפתחם.

יש היום מושג של סרטים לילדים, אין בהם מראות אסורים ובגלל זה אנשים מורים היתר לעצמם להראות לילדים, אבל צריכים לדעת שהחיסרון בזה הוא לא רק מצד המראות האסורות, אלא גם בגלל התכנים שיש בהם, ולרוב אינם עולים בקנה אחד עם דרך התורה האמיתית, הם עוטפים את הסרט במילים קדושות, ומילות קישור תורניות, אבל בעצם כל הדברים הללו הם העתקה של עולם החילוניות, תרבות המערב הפוחזת, והילדים סופגים את זה.

אבל עיקר הבעיה בזה היא, החשיפה של הילדים למציאות הזו, כשהם גדלים מעט, הם מבינים שכל מה שהם ראו זה לא הדבר האמיתי, הם מחפשים את אט דברים מסוג אחר, ומכיון שאנחנו פתחנו להם את הפתח לראות סרטים, הם לא מבינים שיש הבדל בין ה-"כאילו כשר" לאינו כשר, ונמצא שאנחנו חשפנו אותם לדברים הללו.

אם אנחנו רוצים לשמור על הילדים בקדושה וטהרה, זה לא רק בדיבורים, זה גם בהנהגה היומיומית שלנו אתם. הרבה פעמים האמא בבית אחר הצהריים זקוקה למנוחה, עומד בפניה פתרון פשוט וקל, לפתוח את המחשב ולהניח לפנייהם איזה סרט מסרטי החרדים, דממה לא תישמע בבית והיא תוכל לנוח איזה זמן בצורה אמיתית, הפיתוי לזה הוא עצום, אבל צריכים לדעת שעדיף לנו לסבול עכשיו מאשר לסבול אחר כך. הילדים הם בסך הכל פיקדון אצלנו, אנחנו לא הבעלים עליהם, ומי שיש לו פיקדון בביתו צריך לשמור עליו לפי תנאי בעל הפיקדון, ולא לפי איך שנראה לו, ולא לפי מצבי רוחו.

גם ישנה בעיה בדברים הללו שההורים אינם יודעים להניח גבולות ברורים לפני הילדים, הילדים לוחצים ואינם מרפים, ומשום מה ההורים היום חלשי אופי, לא יודעים לחתוך עניינים בחוזקה ולהגיד לילד, לא! הם לא עושים את זה. ואז כשההורים נתנו פעם אחת לילדים לראות סרט במחשב, הם אחרי זה לא יודעים לומר להם, עד כאן! הם משתכנעים מהר מאוד להסכים להראות להם עוד ועוד, גם בגלל רחמים שאינם במקומם, וגם בגלל שאין להם כח אישי להתמודד עם הלחצים שהילד מפעיל עליהם.

דבר זה הוא רעה חולה בכלל בכל הנהגת החינוך בדורנו, וצריך לזה שיחה נפרדת, ורק בקצרה אומר לכם כלל גדול, חייבים להשים גבולות, אבל חייבים, ולא רק בנושאים שדיברנו עליהם אלא בהרבה דברים אחרים, אם לא שמים לילד גבולות, הנזק לילד הוא עצום, הוא גודל לפרא אדם שמקבל מה שרוצה, הוא אינו מסוגל לקבל את זה שיש דברים שהוא לא יכול לעשות, כשמסרבים לתת לו את מבוקשו הוא נכנס להיסטריה, התגובות הם משתנות לפי האופי של כל ילד וילד, ישנו ילד שהוא יכול לצעוק ולהשתולל, וישנו ילד שיכול לכעוס ולהסתגר, ואז ההורים נכנעים, יש שנכנעים בגלל שהם מרחמים על הילד, ויש שנכנעים כי פשוט אין להם כח להתמודד מולו ולהיות אתו חזק, הכניעה הזו היא רעה חולה, היא

הורסת את הילד, הוא מתרגל שנכנעים לו, והוא יודע שאם הוא ידרוש ויתעקש ההורים יכנעו, ובאמת זה מה שקורה, ולבסוף התוצאה שאנו רואים ילדים כבר מגיל קטן שהמידות שלהם מושחתות, הם מאוד אנוכיים, דואגים רק לעצמם, הם גאוותנים, גם עקשנים, ובעיקר בעיקר, אינם מסוגלים לקבל מרות, אין שום משקל למילת "לא" שההורים יאמרו לו בעתיד.

ואני אומר לכם את זה באחריות, ילד שההורים שלו נכנעים לו והם אינם שמים לו גבולות, הוא יגדל ל"פרא אדם", אפשר לראות את אמתות דברי כשמזדמנים לראות ילד חילוני ששם בשיטה לא אומרים אף פעם לילד "לא" מה שהוא רוצה הוא מקבל, ולכן הילדים שלהם, גדלים בצורה עקומה של חוסר מידות ומוסריות, ילדים כאלה במשך החיים הם דבר ראשון דואגים לעצמם, הם עומדים על זכויותיהם, קשה להם מאוד לותה, ובקיצור הם מחוסרי רסן ומגיעים לשפל המדרגה.

לכן הגבולות הם חשובות בשביל בנין האישיות של הילד, זה רק לטובתו, והגבולות צרכים להיות בצורה שהילד יקלוט שהוא לא יותר חזק מההורים שלו, אלא להיפך. אמנם באותה מידה צריך לדעת, שאי אפשר בעולם להניח לפני הילד גבולות של איסורים ללא שההורים נותנים לילדים חום ואהבה אין סופיים, באופן שזה מורגש לילדים בצורה הכי חזקה שאפשר.

אם נותנים לילד גבולות חזקים בלי לתת לו תחושת אהבה עצומה, אז הילד תופס את ההגבלות בהבנה שההורים שלו לא אוהבים אותו ולא מבינים אותו, ואז הוא ממורמר ומנסה לעקוף את רצונם בין בגלוי ובין בסתר. אבל אם נותנים לילד חום ואהבה, אז בשום אופן הוא לא יחשוב שההורים שלו מגבילים אותו כי הם לא אוהבים אותו, תמיד יהיה לו ברור שאהבת הוריו נתונה לו ללא סוף וללא הגבלה, ורק שיש דברים שאסור לו לעשות.

ואז, גם אם יהיה לו קשה עם ההגבלה, והוא יכעס, מכל מקום בתת מודע שלו הוא אינו יכול לפרש את האיסור שההורים הטילו עליו כדבר שנובע מחוסר אהבתם אליו, ולכן אין לנו לחשוש ממה שאנו אוסרים עליו, כי זה רק לטובתו, ואנו לא מפסידים מכך כלום.

כך הוא הדבר, מצד אחד צריך לדעת להגיד, לא, ומצד שני צריך לתת לילד אהבה חזקה באופן שזה מורגש לו מאוד. זה בלא זה אי אפשר, וצריך לקיים שניהם.

ובענין מכשירי הסלולר צריך לדעת שחיסרון זה לבחורים ואברכים אינו רק מצד המכשלה של ראיות אסורות, אלא זה קשור גם לצורת הבן תורה ולצורת תלמידי חכמים, תמיד אני אומר לתלמידים בישיבה, אתם בודאי לא מבינים איך יתכן שהרבנים אוסרים לכם את המכשיר הנייד בישיבה, גם במכשירים כשרים, בעוד שכל רב שאוסר את זה מונח לו מכשיר נייד בכיסו, ולמרות שבקלות אפשר להבין שיש הבדל בין אדם שיש לו אשה וילדים לבין בחור, מכל מקום בכללות באמת אני אומר להם אל תלמדו מהרבנים, ואם שכל לכם גם כשתגדלו לא כדאי לכם להחזיק את המכשיר הזה אצלכם.

למרות הקושי שיש בזה, מכל מקום כמה מגונה התלות שמפתחים במכשיר זה, וכמה מאוס זה לראות תלמידי חכמים משוחחים בטלפון ברחובה של עיר, וביותר, כמה ביטול תורה נגרם

מזה, לקנות קניין במעלות התורה זה רק על ידי לימוד ברצף, והטלפון הזה המונח בכיס, כשעונים לכל דורש הרי זה ביטול תורה עצום, וגם מפריע לכל קנייני התורה וקדושתה. לבני היה מכשיר טלפון נייד ישן, ופעם אחת נפל לו הטלפון לתוך המים וניזוק בצורה בלתי הפיכה, כל מספרי הטלפון שבזיכרון הלכו לאיבוד, ואני אמרתי לו אינך שם לב למה שהקדוש ברוך הוא רומז לך, תתנתק מזה, ואל תחזיק מכשיר זה אצלך. היו לו טענות רבות, והרי זה מכשיר ישן, וכשר למהדרין, ואני מחזיק אותו רק לתועלת וכו', אבל אני אמרתי לו שאם שכל יש לו שיעזוב את זה גם כן. הוא לא היה יכול למציאות אחרת וקנה שוב מכשיר כשר מהסוגים הישנים, ולאחר איזה תקופה בעת שהלך אתי לרופא נכנסנו לחדר והוא השאיר את המכשיר בחוץ על הכיסא רק לרגעים אחדים וכשחזר נוכח לראות שהטלפון נגנב, ואני אמרתי לו זה הפעם השנייה שה' רומז לך ואתה לא נרמז, והוא הוסיף לטעון הרי רוב השימוש שלי במכשיר זה הוא לצורך, אנו הולכים לרופאים, אני צריך לקחת אותך לכל מקום, ואיך נוכל להסתדר בלי זה, אבל אני אמרתי לו שאני מבקש ממנו שלא ידאג בשבילי, ואם יש לך שכל תעזוב את השימוש במכשיר זה, והוספתי לו שטעמי לא רק משום הסכנות הרוחניות שיש בטלפון שהרי במכשיר זה אין אפשרויות כאלו, אבל הרי אתה אברך העוסק בתורה, וכי ביטול תורה הוא קל בעיניך, איך אפשר לקבל שיחה באמצע הלימוד ולענות לה בשיויון נפש, יש דבר יותר מאוס מזה? להפסיק את הלימוד בשביל שיחת טלפון, איך יכול להיות דבר כזה? סוף דבר שלאחר זמן כשנחלתי מאד ובאמת היינו צריכים את הטלפון אמרתי לו שיכול להחזיק את המכשיר הזה בשביל הקשר עם בית החולים והרופאים השונים.

אני אמנם מדבר אתכם דברים בצורה חזקה, ואולי נראה לכם שאלו דברים קיצוניים, אבל בכל הלב אני אומר לכם, תאמינו לי שכל מה שאני אומר לכם זה מאהבה רבה ואהבת עולם שאני אוהב אתכם. אמנם, צריכים גם לדעת שאסור להיות קיצוניים בלי שכל, וצריך לנהוג בכל דבר בחכמה כי לפעמים ההכרח לא יגונה ולכל דבר צריך לתת את המשקל שלו, וכפי שסיפרתי לכם כמה פעמים, אני הוא זה שאמרתי לבני לעשות רישיון נהיגה בגלל מצבי הרפואי, ואף שאתם יודעים כמה הדבר הזה מאוס בעיני, וכמה חששות ותקלות יכול להיות מזה, והוא הדין לכל דבר שאסור משום סייג וגדה ישנם מצבים שצריך לנהוג בשום שכל ולהעלים עין, או אפילו להסכים, והכל צריך להיות מתוך שיקול של חכמה ויראת ה' טהורה.

אך שוב אני אומר, אין צריך להיבהל מן הקיצוניות בכל הנושא הזה, ואם יש מקום וזמן שצריכים את הקיצוניות זה אכן המקום והזמן, יש דברים שצריכים קיצוניות כי אין לנו ברירה, עדיף לנו לסבול חוסר נוחות בעולם הזה, מאשר להפסיד את כל החיים שלנו בעולם הבא, עדיף לנו להצטער עכשיו ולא להיכנס אחרי זה לצער נורא עם הילדים, זה אולי דברים שקשה לשמוע, אבל אני מקנה לכם חיי עולם, צריכים לקדש את עצמנו להיות משועבדים לבורא עולם, ואז נזכה לכל הטוב והשפע שהקדוש ברוך הוא משפיע עלינו, נהיה קדושים לה' לבדו, ונלמד תורה בקדושה וטהרה ויהי נועם ה' עלינו וכו'.

ראייה לטובה וראייה לרעה

מעלת העין והראיה היא גדולה מאד, ויש שהראייה היא לטובה ויש שהראיה היא לרעה, וכמו שביארנו יסוד הדבר הוא מחמת שככל שהפעולה היא פחות גשמית, כך גם הפועל הנעשה ממנה הוא יותר גבוה, ולדוגמא הפעולה הנעשית על ידי הפה היא יותר גשמית מפעולת העין, והפעולה הנעשית על ידי כלי המימוש שזה הידים היא יותר גשמית מפעולת הפה, ולכן פעולת הראייה, שהיא על ידי תמונה בעין השכל, גם הפגם שלה וגם התועלת שלה הוא גבוה. בהרבה מקומות אפשר לראות את הכח של הראייה גם בתורה ובדברי חז"ל, על התוצאות של ראיות נכונות, או ראיות לא נכונות, ומתוך זה אפשר להבין על הענין הגבוה שיש בראייה. למדנו בפרשת נח על מעשה שם ויפת שהלכו אחורנית לכסות ערוות אביהם כדי לא לראות, והתורה מספרת לברכות שהם זכו בשביל מעשה זה, וגם על הקללה שנתקלל חם, שיהיה עבד לאחיו. ובתנחומא [נח י"ג] מבואר שהשתנה צורתו של חם¹, ואנו רואים עד היום שכל זרעו אכן משונים במראיהם². הנה כי כן צריך לשים על ליבנו מה המשמעות של ראייה אסורה, בגלל ראייה אחת נענש חם לדורות עולם עד ימינו אנו שצורת בניו משונה, והם עבדים.

וכן אנו רואים מה קרה למלאכים בני האלוקים שראו את בנות הארץ ירדו מדרגתם, וכמו שכתוב [בראשית ו' ב'] "ויראו בני האלוהים את בנות האדם כי טובות הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו" ופירש שם רש"י [ד"ה בני] שמדובר על המלאכים ההולכים בשליחותו של מקום, הרי שאפילו מלאכים עם כל דרגתם הרוחנית הנוראה יכולים להיפגע מראייה לא נכונה, אדם חושב שהוא רואה מראות אסורים, מה כבר יכול להיות, מה זה יכול להשפיע, אבל אנו רואים לא כן, אפילו מלאכים יורדים מדרגתם בגלל ראייה לא נכונה, התורה מקפידה מאד מאד על הסתכלות שאינה טובה. וכמו שהסברנו בדווקא מפני שפעולת הראייה היא גבוהה ורוחנית ממילא גם הפגם הנעשה בה הוא גבוה מאד.

וכן אנו רואים בלוט ואשתו שהוזהרו מהמלאך לא להביט אחריהם לעבר אנשי סדום לראות בענשם, והיא לא שמעה אל דבריו, וכמו שכתוב [בראשית י"ט כ"ו] "ותבט אשתו מאחוריו ותהי נציב מלח" הנה לא הייתה להם זכות להביט ולראות את אנשי סדום נענשים, כי הם היו צריכים להיות בכללם, ומחמת שראתה דבר שנאסר עליה, מיד נענשה בעונש גדול. זהו הפגם של המביט במקום שאסור לו להביט.

הפגם של הראייה הוא לאו דווקא כשמסתכל בדבר טמא, אלא לפעמים גם כשמסתכלים

יז. וזה לשון התנחומא שם, מפני שחם ראה ערות אביו נעשו עיניו אדומות, ועל שהגיד בשפתיו נעשו שיפתותיו עקומות, ועל שחזר פניו נתחרך שער ראשו וזקנו. עכ"ל המדרש.

יח. ובמדרש רבה [ל"ז ז'] כתוב שנעשה מכוער מפוחם ושחור, וכן בסנהדרין ק"ח שלקה בעורו, אמנם זה היה בגלל ששימוש מיטתו בתיבה, עיי"ש.

בדבר שהוא קדוש והוא לא לפי מדרגת האדם מיד נענשים עליו, והיסוד הוא מה שהזכרנו בתחילה, שמכיון שהראייה היא רוחנית לכן גם הפועל הנעשה בראייה הוא רוחני, ואם מסתכל בדבר שהוא למעלה מדרגתו יש בזה פגם בשבילו כי החומר והגשם שבו לא יכול להכיל קדושה כזו, ואין הוא רשאי להביט שם.

אנו רואים זאת ראשונה כשמשנה רבינו ראה את הסנה בוער באש ואיננו אוכל, כשהבין שמראה זה הוא מראה אלוקים מיד הסתיר עיניו מלראות "כי ירא מהביט אל האלוקים" [שמות ג' ו'] משה רבינו מבין שמראה זו גדול וקדוש, ואינו רוצה לתת לעיניו הגשמיות לראות את הקדושה הזו.

דבר זה אנו רואים גם מהתורה דכתיב [במדבר ד' כ'] "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו" הרי שהקפידה התורה שלא יראו מי שאינו צריך את כלי הקודש^ט, והעניין הוא כי קדושתם גבוהה ואין רשות לעין בשר רגילה לראות קדושה זו.

ובענין זה מצינו במשנה במסכת מידות [פ"ד מ"ה] שאם היה צורך לתקן איזה דבר בקודש הקודשים היו משלשלים אומנים בתיבה סגורה כדי שלא יזונו עיניהם מקודש הקודשים. והכל עולה לאותו ענין שאסור להביט בדבר קדוש ורוחני שהוא למעלה מההשגה הגשמית שלנו. **ובני** שיחי' הראה לי בתשובות הגאונים [שערי תשובה סימן כ"ט] שם מבואר דאיסורי תורה מתחלקים לששה חלקים הראשון הוא באכילה ושתיה, והשני הוא מעשה ממש, השלישי הוא בדיבור, הרביעי הוא בהנאה, החמישי הוא בראייה, והשישי הוא קול וריח. ומפורט שם בחלק החמישי באיסורי ראייה בזה הלשון, "החמישי הוא הראייה והוא כגון ראיית העריות שהן אסורות, וכדאמרין טפח באשה ערווה ושער שבאשה ערווה. ומיהו איסורה רבה איכא בעריות כגון האסורות איסור ערווה וכו', ועוד יש לומר בכלל זה החלק, ראיית הקודש בבית קודש הקודשים כדאמרין לעיל לענין האומנים שהיו משלשלין בתיבות שלא יזונו עיניהם

ט. בענין זה מצינו בתורה שני כתובים, האחד, "ולא יגעו אל הקודש ומתו" [במדבר ד' ט"ו] והשני, "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו" [שם, ד' כ'] ולכאורה קשה דלעיל משמע דרק נגיעה אסרה התורה. כך העיר מו"א. אמנם רצה ליישב דאם נדרוך בדרך הגאונים המובאים לקמן שלמדו מכאן איסור ראיית הקודש אם כן יש לומר דהכתוב הראשון מיירי באיסור נגיעה גם ללא הנאה, והכתוב השני איירי באיסור ראייה עם כוונת הנאה. ולאחר כמה שנים הוסיף לי עוד דיש לומר בפשטות דבא הכתוב ללמדנו שיש איסור נגיעה גם ללא ראייה, ואיסור ראייה גם ללא נגיעה. ודו"ק.

כ. בגמרא פסחים [כ"ו ע"א] מבואר דאין ענין המשנה משום איסורי הנאה, שהרי קול מראה וריח אין בהם משום איסורי הנאה, אלא דהוא משום מעלה שעשו בקודש הקודשים. ובפשטות הכוונה שהרחיבו חכמים לנהוג בקודש הקודשים כאילו יש איסור הנאה, וביאר מו"א שהטעם בזה משום שלא יזונו העינים הגשמיות מראייה של דבר כל כך קדוש. ועיין בהערה הבאה.

מבית קודש הקודשים, וכתוב נמי ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו". עכ"ל הגאונים. הרי שכללו עניין זה של להביט בקודש בכלל שאר איסורי ראייה שנאסר עלינו מהתורה, וגם באמת למדו מפסוק זה את האיסור להביט בקודש הקודשים^{כא}.

אנחנו לומדים מכאן מהו הכוח המיוחד שיש בראייה, ואני מאריך לכם בכל זה בשביל שלא תחשבו שפעולת הראייה היא פעולה סתמית, ואם רואה משהו אז מה שהיה היה, זה לא כך, יש לזה השפעה מיידית על נפשו של האדם, כי כח הראייה הוא גדול מאד. לכן כשאדם מביט בדבר שאין לו רשות, רע הדבר מאד, מחמת מעלתם הגבוהה של העינים ופעולת הראייה. **הגמרא** במסכת בבא מציעא [פ"ה ע"ב] שאחד מן האמוראים שהיה רגיל שאליו הנביא מתגלה לו, ביקש ממנו שיראה לו את החכמים במתיבתא דרקי, ואליהו נענע לו רק שהזהירו שלא יביט במקומו של רבי חייא כי אין הוא במעלה גדולה כזו לראות את רבי חייא, ואותו אמורא לאחר שקיבל את הרשות לא יכל לעצור את עצמו והסתכל על רבי חייא, ומיד נענש ויצאו שתי ניצוצות, ושתי עיניו נשרפו, לאחר מכן התפלל על קברו של רבי חייא ואמו, הרי למדתי משנתו של רבי חייא ואז התרפא. כאן רואים אנו גם את כוחה הגדול של הראייה והפועל הנפעל ממנה.

בדומה לזה מצינו במעשה שהיה עם המהרח"ו הקדוש שהיה לו איזה נזק וצער בגופו, ואמר לו רבינו האר"י שזה נגרם לו ממה שהביט עליו בזמן שהיה מתפלל ומכוון כוונות, ואז היה שורה על האר"י אור מיוחד ונשגב, ואור זה הזיק אותו. עצם ההסתכלות של מהרח"ו על רבו הייתה דבר טוב, כי כוונתו הייתה שעל ידי הסתכלותו בפניו הקדושות גם הוא יספוג מכך

כא. בזמן שדיבר מו"א על עניין זה והראתי לו את דברי הגאונים בתשובה שאלתי אותו שלכאורה דבריהם נגד גמרא ערוכה בפסחים [כ"ז ע"א] שם איתא דענין זה שמשלשלין את האומנים בתיבה כדי שלא יזונו עיניהם מן הקודש, הוא לא מעיקר הדין שהרי קול מראה וריח אין בהם משום מעילה, אלא דזהו מעלה שעשו בבית קודש הקדשים כאשר מבואר בגמרא שם, וא"כ אינו מובן איך הסמיכו בתשובת הגאונים שם פסוק זה למשנה במסכת מידות. ובהכרח נצטרך לומר דמה שכתוב בתשובת הגאונים, וכתוב נמי "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו" אינו קאי אדלעיל לבאר מפסוק זה את דברי המשנה, אלא הוא עניין חדש וכוונתם רק להראות עוד אופן של איסור ראייה.

אלא שבאמת מצאנו בראשונים שס"ל שאיסור זה לדורות כאשר מבואר באריכות בדברי הגר"י פערלא על ספר המצוות לרס"ג לאוין רי"ב – רי"ד, וכן מבואר ביראים סימן שנ"ב, וא"כ יש לומר דבאמת כוונתם להסמיך פסוק זה לדברי המשנה, וצריך לבאר דברי הגמרא באופן שונה, ואין כאן מקומו. ובעיקר איסור ראיית כלי הקודש עיין ברמב"ם הלכות כלי המקדש שמבואר שמותר אף לגעת, ולדבריו צ"ל דקרא הכא הוא לשעה בזמן המסעות, אבל לדורות הותרה ראייה ונגיעה, וכאשר ס"ל להרמב"ם גופיה בסה"מ בשורש ג' יעוי"ש. ועיין בהלכות גדולות לאוין קנ"ו, וברמב"ם ספה"מ שם ובהשגות הרמב"ן לסה"מ שם, וברמב"ן על התורה הכא.

קדושה, אלא שהוא הסתכל בשעה שהייתה על האר"י הארה גדולה מאד ביחס לדרגתו ולכן ניזוק וכמו המעשה ברבי חייא. ובכללות להביט בפניו של צדיק הוא דבר המועיל לתוספת קדושה, וכבר הארכנו בזה.

גם היה מעשה דומה עם חכם אברהם הררי רפול, שהיה חושש בעיניו, והמתין לקידוש של ליל שבת כדי להסתכל על הנרות והיין, וכך היה והתרפא.

וכעין זה גם אני אומר לאנשים שסובלים מדלקות עינים, להסתכל על אותיות התורה בשעה שמגביהים הספר ואומרים זאת התורה, כי כתוב ברבינו האר"י שבזמן זה יש אפשרות לקבל אורות מקדושת התורה²², ואם כן אז העין יכולה לקבל תוספת חיות חדשה. אך כמובן אין לעשות כל זה בשביל להתרפאות, אלא דווקא בשביל תוספת קדושה, ורק שייתכן מאד שאחר כך הוא יתרפא. ודווקא כשמסתכלים על האותיות לפני הקריאה, אבל אלה שמגביהים את הספר לאחר קריאת התורה, זה כבר לאחר זמן סילוק האורות, ואי אפשר לקבל את הקדושה האמורה. ותמיד אני מזרז את עצמי להסתכל בזמן זה על האותיות בגלל שיש בזה הזדמנות לקבל עוד ועוד קדושה, ה' יזכנו.

גדרי הקדושה גם בינו לבין עצמו

הגמרא במסכת יומא [מ"ז ע"א] אומרת ת"ר שבעה בנים היו לה לקמחית וכולן שמשו בכהונה גדולה, אמרו לה חכמים מה עשית שזכית לכך, אמרה להם מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי. אמרו לה הרבה עשו כן ולא הועילו. הרי שקמחית זכתה לשבעה בנים ששימשו בכהונה גדולה, וכל כך משום שהתנהגה בצניעות מופלגת, שלא ראו קורות ביתה את שעירות ראשה. אנו לומדים מכאן שתי דברים, האחד הוא את גדר הצניעות והקדושה שצריכה להיות לאדם גם כשהוא לבד ללא אף אחד, וכי מה יש אם יראו קורות ביתה את שעירות ראשה, מעיקר הדין אישה בבית לא צריכה כלל כיסוי ראש, ואפילו אם יש אנשים זרים בבית, וגם בחצר הבית לא צריכה מעיקר הדין לכסות ראשה, אבל יש מעלות בקדושה ומי אשר רוצה לקדש את עצמו נוהג בצניעות יתרה גם כשאין אף אחד לידו, אפילו קורות הבית לא יראו את שעירות ראשו. אדם חושב לעצמו, וכי מי רואה אותי, ומה נפקא מינה איך אתנהג, אין לו ממי להתבייש, אבל הבושה צריכה להיות לא מאחרים אלא ממי שמלא כל הארץ כבודו, האדם היהודי צריך לדעת שהקדוש ברוך הוא נמצא אתנו בכל מקום ובכל זמן, הוא צריך

כב. וז"ל המהרח"ו בשער הכוונות [דרוש א' בענין קריאת ספר תורה] ונבאר תחילה מנהג מורי שהיה נוהג לנשק הספר תורה וללוותו לילך אחריו כשמוליכין אותו מן ההיכל אל התיבה לקרות בו, ואח"כ היה נשאר שם סמוך אל התיבה עד שהיו פותחין הס"ת ומראין אותו לקהל כנודע, ואז היה מסתכל באותיות הספר תורה ממש, והיה אומר שעל ידי הסתכלות האדם מקרוב כל כך שיוכל לקרוא האותיות היטב על ידי זה נמשך אור גדול אל האדם. עכ"ל

לירא מהקדוש ברוך הוא, איזו צורה היא להתלכש איך שהוא רוצה, הגמרא כבר אומרת איך היא הצורה שצריך ללבוש בגדינו, כי כאמור השכינה שורה עלינו כל הזמן, ואיך נרחיק אותה מאתנו על ידי חוסר צניעות.

צריך גם לדעת שלא כל מה שמותר לפי ההלכה, אז אפשר לעשות, האדם צריך להתגדל ולעלות ולהוסיף קדושה, גם שהולכים להתרחץ בים, לא כל כך מהר מורידים את הכיפה, זה אמנם מותר, אבל זה לא דומה לזמן הטבילה במקווה שמסירים את הכיסוי לזמן קצר ואחר כך מחזירים, זה זמן ממושך, איך אפשר להישאר כל כך הרבה זמן ללא כיסוי ראש, צריך להוסיף יראת שמים וקדושה ולא להמעיט בה.

יש בחורים שהולכים לים ומסתובבים שם כמה שעות בלי כיפה לראשם, אני לא יכול להבין את זה, זה נראה כאילו הם שמחים על ההזדמנות להוציא מעליהם את המשא הזה, וכי כשהולכים לים, הקדוש ברוך הוא לא נמצא? משחקים בחוף הים כמה שעות בלי כיפה, זה כבר חוסר ביראת שמים.

גם כשהולכים לישון בלילה מצד מורא שמים צריך לדאוג שתהיה לו כיפה על ראשו, מי שנופל לו הכיפה באמצע הלילה אין עליו טענה, אבל הטענה איך הוא יכול להירדם לפני כן כשהוא יודע שהכיפה תיפול לו בלילה, צריך לדאוג לכיפה שנתפסת טוב על הראש ולא תיפול לו גם כשישן. לאחי רבי יצחק היה ליד מיטתו אולי שמונה סוגים של כיפות, כיפה אחת לזמן שלאחר התספורת, וכיפה בגודל שונה לאמצע החודש, וכן הלאה, לזמנים שבין פסח לעצרת שלא מסתפרים היו לו כיפות אחרות, יותר גדולות כדי שהכיפה לא תיפול מראשו באמצע הלילה. כל הדברים הללו הם אינם חיובים לפי ההלכה, אבל הם חיוב למי שרוצה להתקדש ולעלות במעלות האלוקים, לא מפסיקים את ההתקדשות, תמיד מחפשים עוד ועוד לעלות.

ובכלל הגדרים הללו, זה לא להביט על עצמו במראה במקומות המכוסים, כי זו הנהגה מאוסה, איך אדם יכול להביט על עצמו, כמה טומאה הוא מושך בזה על עצמו, ואלו הם הדברים שמי שיש לו הרגשת קדושה בתוכו הוא לא יכול לסבול אותם. לפעמים אני רואה שיש בבית הכיסא מראה גדולה, באופן שאי אפשר לאדם לא לראות את עצמו בעירום, ואני נחרד מכך, איך אפשר לקיים דבר כזה, וכי אנחנו ערביים או כנעניים השטופים בטומאה, אנחנו צריכים לשאוף להיות קדושי עליון, מופרשים מזוהמת העולם, אנחנו בנים של הקדוש ברוך הוא, יש לנו תפקיד בעולם, באנו לפה להיות קדושים ומופרשים משאר הבלי העולם, צריך לשמור על עצמנו בצורה חזקה, שעל ידי כך נזכה באמת להיות קרויים בנים למקום. **דבר** נוסף אנו לומדים מדברי הגמרא והוא השכר העצום למי שאכן שומר את עצמו בקדושה ובטהרה, קמחית זכתה לשבעה בנים ששימשו בכהונה גדולה, וכל זה מחמת הנהגה של

צניעות מיוחדת^כ, מי שמתנהג בקדושה וטהרה נמשך עליו שפע מלמעלה, וזוכים לשכר גדול ורב.

שמירת העינים מועילה לברכה

הזכרנו את דברי הגמרא על קמחית והשכר הגדול שקבלה על הנהגתה בצניעות, ובאמת לא רק לגבי צניעות אנו רואים את השכר שמקבלים אלא גם לגבי מי ששומר את עיניו כדבעי, שם בן נח זכה לציצית ותפילין ויפת זכה לקבורה בארץ ישראל, ואנו רואים ששכר זה הוא נצחי גדול ונורא, וכל כך למה מפני שמנעו עצמם מלראות דבר האסור, לכאורה הם עשו את המעשה הכי פשוט והכי מסתבר, אבל התורה מלמדת אותנו שהמונע עצמו מלהסתכל על דבר האסור שכרו גדול ונורא, השכר הוא הרבה יותר גדול מעצם המעשה, בזמנינו אנו הניסיונות יותר קשים מאשר בדורות שעברו, ולכך גם השכר הוא הרבה יותר גדול. והאר"י הקדוש אומר [שער הגלגלים דף ס"ב ע"ב] שמעשה קטן בעסק התורה והמצוות בדורות אלו שקול כנגד כמה מצוות גדולות שבדורות שלפנינו, כי בדורות האלה הסיטרא אחרא גוברת מאוד עד לאין קץ, ולכן המעט יחשב להרבה מאוד. עכ"ל. הרי לנו שגדול פועל המצוות שעושים בזמן הזה יותר מהדורות שעברו, ואם בדורות הראשונים קבלו שכר עצום ונורא על מניעת הסתכלות, צאו וחשבו כמה שכר עצום וגדול צפוי למי ששומר את עיניו בטהרה^כ.

פעם בא אלי איש מפורסם ושאל אותי מדוע הוא לא רואה ברכה בפרנסתו והרי הוא מקפיד לתת חומש לצדקה, וידוע שמי שנותן חומש פרנסתו מצויה בשפע. אמרתי לו שיתכן שהוא פוגם בעיניו בראיות אסורות, ודבר זה מונע ממנו את הברכה, ובאמת מצד עומק הדין אצל הקדוש ברוך הוא היה ראוי שלא יוכל כלל להתפרנס בכדי להענישו בעולם הזה על חטאיו,

כג. ואעפ"י שאמרו לה חכמים הרבה עשו כן ולא הועילו, ומשמע שלא הסכימו חכמים לדבריה שזה הסיבה שזכתה לכך, מכל מקום משמע מדברי המאירי שם שאין הכוונה שלא בגלל כן זכתה לכך, אלא שברוך בעל המאזניים שאעפ"י שיש שעשו כן לא עלה בידם זה משום שהוא היודע מה השכר לכל אחד ואחד לפי מה שהוא. ועיין עוד ברש"י שם ד"ה לא ראו בשם הירושלמי, וכן במאירי הנ"ל, שמבואר שעכ"פ כן הוא בירושלמי שבשביל סיבה זו של צניעות ראוי לצאת לאשה בן כהן גדול, וכן הוא באבות דרבי נתן [ל"ה ה].

כד. עיין בספר קריינא דאגרתא [ח"א מכתב ק"ז] לרבינו הקהילות יעקב שכתב דברים נשגבים בזה, וזה לשונו שם, ועוד פרט צריך לדעת, כי הספרים הקדושים האריכו מאוד בגודל החטא הזה והפגם שהוא פוגם וכו', אבל קצרו מאוד לבאר את הצד השני, שבזמן שהאדם הוא בתוקף תאוותו ומתגבר עליו לפי שהתורה אוסרתו, אז ממשיך עליו אור קדושה נורא ואיום שאין לשער, והוא במדרגת יוסף הצדיק שקידש שם שמים בסתר. ובאמת מי שהרבה פעמים מתגבר על יצרו שאף שכמה פעמים נכשל מכל מקום בטוח שסופו יתקן הכל בתשובה, בזכות אותן פעמים שהתגבר מאוד על יצרו, והדבר תלוי כפי הערך, וקצרתי. עכ"ל.

אבל מכיון שנותן חומש לצדקה הקדוש ברוך הוא מרחם עליו וכל עונשו שפרנסתו היא לא בשפע, אבל יש לו כדי חיותו.

לפני כמה שנים בא אלי אברך אחד ומספר לי שחמיו המתגורר בחוץ לארץ גילה שיש מישוהו במשרד שלו שגונב לו סכומי עתק של כסף אך אינו מצליח לגלות יד מי במעל, שאלתו בפיו מה לעשות בשביל שיפסיקו לגנוב לו, אני חקרתי את חתנו ושאלתי אותו על סדר יומו של חמיו ואיך צורת העבודה במשרד, ומי עובד שם, ואם יש שם נשים פרוצות, והבנתי שחמיו יושב במשרד יחד עם מזכירה הלבושה בפריצות, תמהתי מאוד ושאלתי, אולי גם אותה מזכירה בנוסף לכך היא אשת איש, והוא ענה לי בחיוב, אמרתי לו ואולי גם הוא נוסע אתה לסין לקנות סחורה? והוא עונה לי אכן כך הייתה התכנית, אלא שאשתו מנעה ממנו לעשות כן. אמרתי לו, תגיד לחמיק שעד שלא יפטר את המזכירה הוא ימשיך לסבול מגנבות במשרדו, תגיד לו שאני מתפלל עליו שהוא חושב שאין דין ואין דין, איך אפשר לחיות בצורה כזו? החתן היה נבוך, לא היה נעים לו להגיד לחמיו דברים כאלה, אמרתי לו, ומדוע תבוש והלא אין אתה אומר לו כלום מעצמך, הוא שלח אותך לשאול אותי ואתה תגיד לו כך וכך בשמי.

לאחר מספר ימים הוא הגיע לארץ, מיד כשיצא משדה התעופה הוא בא אלי לביתי, הוא היה נסער, למה אני אומר שימשיכו לגנוב לו, אמרתי לו, תראה אתה שלחת לשאול אותי, וזה מה שאני חושב, הרי אי אפשר שאתה לא נכשל במראות אסורות, והקדוש ברוך הוא אוהב אותך כי הוא יודע שאתה רוצה להיות ירא שמים, אם הוא לא היה אוהב אותך הוא היה נותן לך להרוויח ואחר כך בעולם האמת הוא היה נותן לך עונש כאשר הדרך עם כל פורעי התורה, אבל לאלה שהוא אוהב הוא שולח רמזים שיבינו מה צריך לעשות ויחזרו בתשובה.

ואז הוא אמר לי שהוא רוצה אמנם לתקן דרכו, אבל אין לו שום יכולת לפטר את העובדת הזו מאחר שכל המשרד תלוי בה, ואפילו הוא לא יודע מה ואיך צריך לעשות, אז אני השבתי לו, שאם כן ימשיכו לגנוב לו, אז הוא שאל אותי בחזרה מה הוא צריך לעשות, ואני השבתי לו שהוא צריך לפטר אותה, והיה הדבר חוזר חלילה, אני אומר לו שיפטר, והוא אומר שאינו יכול, ואני אומר לו שימשיכו לגנוב וכו' וכו', עד שלבסוף אשתו הציעה שיפרידו את מקום מושבם מהיות באותו החדר ויעשו הפרדה ביניהם על ידי מחיצה גבוהה, וכך הוא לא יראה אותה כלל חוץ מלדבר אתה מעבר למחיצה, ואמרתי להם שאם אכן כך יעשו הדבר הוא טוב, ויראה לנכון שיפסיקו לגנוב ממנו. לאחר כמה חודשים הוא התקשר אלי ואמר שהוא עשה ככל אשר אמרתי לו, ואכן תוך זמן קצר הפסיקו לגנוב לו לחלוטין כספים, והוא שוב מרוויח סכומים גדולים כמו שהיה בימי שלותו.

אני כשלעצמי כלל לא מתפעל מדברים אלו, הם פשוטים כל כך, מי שמתבונן בדרכי ה' נוכח כל הזמן את החשבונות העצומים בהנהגתו של הקדוש ברוך הוא, רק צריך לפקוח את העיניים ולחיות כל הזמן עם חשבון, שמירת העיניים היא מקור לברכה, ומאידך כשלא שומרים הברכה מתמעטת.

מה' מצעדי גבר כוננו ס"ד מיוחדת למי שמשתדל בשמירת העינים

הפסוק בתהלים אומר [ל"ז כ"ג] מה' מצעדי גבר כוננו, וגבר הכוונה למי שהוא גיבור הכובש את יצרו וכמו שפירש רש"י שם, ובאמת מי שהוא גיבור ביראת ה' וכובש את יצרו אז זוכה שה' יכונן את צעדיו, תמיד אני מדבר אתכם על הסייעתא דשמיא שמקבלים מי שמתחזק לשמור את עיניו בטהרה, ואני יספר לכם כמה מעשים שהיו אצלי ויש בהם להראות בחוש כמה הקדוש ברוך הוא עוזר בזה, פעם היה בחור בישיבה גדולה שלפני שיצאו לבין הזמנים לבית, בא אלי ואמר לי שהוא גר באחד מערי הדרום, ויש שם פריצות גדולה והמרחק מביתו לבית הכנסת כל יום הוא יותר מרבע שעה, ותמיד יש לו נסיונות בדרך, עד כדי כך שהוא מרגיש שאינו יכול לחזור לביתו. אמרתי לו שאם כך הדבר חושבני שאסור לו ללכת להתפלל במניין אלא ישאר בביתו ויתפלל ביחידות^{כה}. הבחור אמר לי שיש בזה בעיה מכיון שאבא שלו הוא בעל הבית ואינו בן תורה, והוא לא יוכל להבין איך יש דבר כזה שבנו שהוא שלח לשייבה מתפלל בבית ולא בבית הכנסת. אמרתי לבחור שאם כך, אז שייסע כל יום מביתו לבית הכנסת במונית, וכך ימנע ממראות אסורות, אותו בחור שאל אותי, וכסף מניין? בדיוק באותו היום קיבלתי את המשכורת מהישיבה, הוצאתי את כל חבילת השטרות ואמרתי לו, בבקשה, תיקח מפה כל מה שאתה צריך, הבחור אמר לי שהוא מתבייש לקחת ממני כסף, הרעמתי עליו את קולי ואמרתי לו, וכי מהקדוש ברוך הוא אתה לא מתבייש? לעשות עבירות זה מותר? ממני מתביישים, ומהקדוש ברוך הוא לא מתביישים? הבחור אמר לי שהוא אכן יקח מוניות כל יום, ואת הכסף הוא ישלם מתוך מה שהוא יקבל בישיבת בין הזמנים.

לאחר זאת הוא אמר לי, עד עכשיו פתרנו את הבעיה שיש לי מחוץ לבית, אבל באמת שגם בבית פנימה יש לי בעיה גדולה, כי יש לנו חמשה חדרים בבית, ובכל חדר וחדר יש מכשיר טלוויזי, ואני מפחד להיכשל בפיתוי להסתכל בזה. באמת שכבר לא היה לי מה לומר לו, וכי מה יש לעשות, אבל חשבתי ואמרתי לו תגיד לאבא שלך שהרב שלך מבקש שתוציא את כל המכשירים האלו מהבית! הבחור התפרץ בצחוק, וכי אבא שלי מכיר את הרב שהוא יעשה דבר כזה? והלא מזה כל חיותם, ואי אפשר לעלות בדעת כלל שיעשה דבר חריג כזה! אמרתי לבחור, תראה, עלינו מוטל לעשות כל מה שאנו יכולים, אתה באמת רוצה לא להיכשל בעבירה, אין עוד דבר שיכול לעזור לך, רק הקדוש ברוך הוא, לפחות תסמוך עלי, במה שאני אומר לך שדרכו של הקדוש ברוך לעזור למי שרוצה להיטהר. תעשה מה שאני אומר לך ותראה שבעזרת ה' תצליח.

לאחר חודש בתחילת הזמן חזרתי לישיבה, עמדתי לפני עמידה בתפילת מנחה, עוד אני מתחיל לחזור לאחורי לפסוע ג' פסיעות, והנה מגיע אותו בחור אלי בריצה כשהוא מתנשף,

כה. לבחור נוסף מהעיר נתניה עם בעיה דומה, הורה לנסוע כל יום לתפילות במונית, ובליל שבת הורה לו להתפלל בביתו ביחיד. וכמובן שכל מעשה ומעשה הוא לפי עניינו, כלומר שינוי הפרטים הן מצד האדם והן מצד סביבתו וכדו'.

הוא אמר לי, אני חייב לדבר עם הרב! אמרתי לו, אני עכשיו עומד לדבר עם הקדוש ברוך הוא, ואיך אדבר אתך, תבוא אלי אחרי מנחה ונדבר, אבל הוא התעקש ואמר לי, אני חייב עכשיו! חשבתי שיש עניין של פיקוח נפש, ואמרתי לו, כן מה רצונך? והוא מספר לי, באתי לביתי בתחילת בין הזמנים, אמרתי לאבא שלי, הרב שלי מבקש ממך להוציא את כל הטלוויזיון מהבית, חשבתי שהוא יצעק עלי, רק על עצם הבקשה, אבל להפתעתי הוא שתק, ולאחר כמה שעות ראיתי שהוא מתחיל להוציא את כל המכשירים מהבית, וכך היה ללא אומר ודברים הבית שלי היה נקי מטומאה ויכולתי להיות שם בבטחה.

אני מספר את הסיפור הזה ואני מתרגש, תראו איך הקדוש ברוך הוא עוזר באופן שזה לא יאומן כי יסופר, זה משהו לא טבעי, זה לא דבר נורמלי, אבל כאמור בלי סוף פעמים אני רואה איך הקדוש ברוך הוא מסייע למי שחפץ לשמור את עיניו.

עוד מעשה בתלמיד אחד בישיבה שטען לי ואמר שבסביבה שהוא גר יש הרבה פריצות, וכשהוא חוזר לביתו ביום ששי של שבת חופשית הוא נכשל במראות אסורות, ולכן הוא רוצה לצאת כבר ביום חמשי בלילה, אחרי שחקרתי אותו על הענין ועל כוונתו האמיתית ראיתי שצדקו דבריו, ובמקרה זה אכן כדאי שייצא לפני הזמן הרגיל לביתו. אמרתי לו שילך למשגיח ויבקש רשות לצאת, והוא אמר לי שכבר פעמיים הוא ביקש ממנו אך המשגיח לא מסכים בשום אופן מחמת שאינו רוצה להפר את כללי הישיבה, אמרתי לו תראה, אם אתה מכון דעתך רק לשם שמים ולא בשביל לצאת יותר מוקדם וכדו' אין לי ספק שהמשגיח ירשה לך לצאת, ושאלתי אותו האם אכן כוונתו רק לשם שמים או גם לשם דברים אחרים, והוא חשב ואמר לי שזה רק לשם שמים, אמרתי לו שיחזור שוב למשגיח ויראה שעכשיו הוא יסכים לתת לו לצאת, הבחור היה נבוך, איך יכול להיות דבר כזה, וגם לא היה נעים לו ללכת שוב פעם לבקש לאחר שסורב כבר פעמיים, ולפני דקות אחדות היה אצל המשגיח ולא נענה, אמרתי לעצמי הנה הזדמנות לעשות קידוש ה' בעולם, קראתי לכמה בחורים שהיו לידינו, וסיפרתי להם את הסיפור, ואמרתי להם עכשיו תראו איך הקדוש ברוך הוא מסייע למי שרוצה להתקדש, ותיווכחו כולם שהמשגיח יסכים לתת לו לצאת בלי שום היגיון, כך יהיה כי הקדוש ברוך הוא יסייע, ואותו בחור הלך בחשש, ביקש בשלישית ומיד נענה בלי שום בעיה. והיו כל הבחורים ממתינים במתח לראות היעמדו דברי אם לאו, ואחר דקות אחדות נכנס שוב הבחור לחדר שיעורים ואמר לכולם שהוא קיבל רשות לצאת.

עוד אני רוצה לספר לכם מקרה מפליא שהיה פה בישיבה לפני כמה שנים, תלמיד אחד למד אצלי בשיעור ג' ואחר כך המשיך ללמוד כאן בישיבה גדולה, הרבה פעמים הוא שמע פה בשיעור על מעלת שמירת העינים, והוא מאד התחזק בענין זה. יום אחד התגלתה אצלו פריחה חמורה בכל הגוף, והוא נשלח על ידי הרופא לטיפול מיוחד אצל רופא שמשרדו בקניון, הוא לא ידע מה לעשות ושאל את הרבנים האם מותר לו ללכת לרופא במקום כזה שהוא מלא בפריצות, ומכיון שלא הייתה ברירה הם הורו לו שצריך ללכת, ובלבד שישמור את עיניו. אותו בחור בא אלי וסיפר לי את כל הענין, ואמר שהוא לא רוצה בשום אופן ללכת למקום זה, הוא אמר לי ששנה שלמה הוא שמע ממני על שמירת העינים והוא מאד התחזק

בזה, ומדוע לו לקלקל את כל עבודתו, באמת שההיגיון הפשוט היה לומר לו שחייב ללכת, כי ליכא דרכא אחרינא ויכול הוא לשמור את עיניו, אבל כשראיתי את עקשנותו ופחדו שמא יראה דבר האסור אמרתי לו שאם הוא רוצה יש לו את הזכות לא ללכת, והוא לא יקרא שוטה אם לא ילך, והקדוש ברוך ירפא אותו בדרך שלו.

הוא עלה לבית המדרש בחזרה בהחלטה שהוא לא הולך למקום של פריצות. אחרי כמה שעות הוא מקבל פתק מראש הישיבה שיזדרז לרדת לחדרו בקומה הראשונה, התברר שהגיעו תורמים ממדינת ונצואלה לראות את הישיבה, ותוך כדי השיחה עם ראש הישיבה התורם מספר לו שהוא רופא עור במדינתו והמומחיות שלו היא בסוגים של פריחה ומיני אגזמות בגוף. ראש הישיבה שידע על החלטתו של הבחור לא ללכת לרופא מיד שאל את הנדיב, האם הוא יוכל לראות בעיה שיש לבחור אחד וכו' ובאמת הרופא בדק אותו ונתן לו מה שצריך בשביל הרפואה. אני שמעתי והשתוממתי, וגם ראש הישיבה השתומם, לראות עין בעין איך הקדוש ברוך הוא מסייע למי שרוצה לשמור על טהרה, הוא שלח לבחור את הרופא עד הישיבה, הוא אפילו לא היה צריך לצאת מהבניין. כשהבחור סיפר לי את מה שקרה, נשקתי אותו על ראשו ואמרתי לו, שומר ה' את כל אוהביו.

לאחר איזה תקופה מסרתי שיחה באחד הכוללים בירושלים, וסיפרתי להם את הסיפור הזה, היו מאברכים שהיה קשה להם להאמין בסיפור, זה לא היה נראה מציאותי, כשסיימתי לדבר קם על רגליו אחד מהשומעים שהזדמן לשם, ואמר להם בקול רם, אני הוא האח של אותו נדיב שהגיע לישיבת יקירי ירושלים, הייתי אתו ביחד בשעת מעשה, ובאמת כך היה בדיוק ללא שום גוזמא.

ה' יזכנו לשמור את עצמנו בטהרה כל חיינו ונזכה לאור ש"ע נהורין על פנינו, ויהיה מוחנו משכן לשכינה, ונזכה לעשות רצונו כרצונו, אכ"ר.

קול רינה וישועה באהלי צדיקים מזלא טבא וגדיא יאה

טנא ברכות ואיחולים נשגר קמיה האי גברא רבה, ידיד בית ה'
מורה דרכנו ומאיר נתיבותינו
המאלפנו חכמה ובינה עצה ותושיה
שושלתא דדהבא

מורינו ורבינו הגאון הגדול רבי שלמה ידידיה זעפראני שליט"א לרגל שמחת נישואי בתו תחי' בשעטו"מ

יה"ר שיזכה להאריך ימים על ממלכתו בהעמדת תלמידים הרבה
והרבצת תורה בעם ישראל מתוך בריות גופא ונהורא מעליא יחד
עם נו"ב הרבנית תליט"א עד ביאת גואל צדק בב"א

מורינו הגאון רבי שלמה ידידיה זעפראני שליט"א ראש כולל ואב"ד כתר תורה

בענין עבודות המבוצעות ע"י יהודים בשבת רח"ל

בס"ד, י"א בכסליו תשע"ח
לכב' הגאון האדיר מגדולי הפוסקים ראב"ד כתר תורה בעיה"ק ירושלים ת"ו
מוהר"ר שלמה זעפראני שליט"א
אחדשמעכת"ה בקידה ובכריעה כיאות

על של עתה באתי, שנודע בשבועות האחרונים אשר הרשעים כים נגרש השקט לא יוכלו, החלו בעבודות לבניית מסילת רכבת בין באר שבע לדימונה, ורח"ל שולחים לשם כך פועלים ומהנדסים בעיצומה של שב"ק, מה שעד היום לא העזו לעשות בארץ הקודש, ואחר שקם קול זעקה ע"כ אזי בשב"ק "תולדות" השתא הודיעו שישלחו לשם בשב"ק רק פועלים נכרים ולא יהודים שגם זה הוא איסור גמור כמובן, ואח"כ נודע שגם בדבר זה היתלו בציבור ושלחו לשם גם מהנדסים יהודים, ולקראת שב"ק "ויצא" כבר הודיעו בגלוי שישלחו לשם גם עובדים יהודים, ובין כך ובין כך הוא איסור גמור לן להרשות דבר כזה, אלא שיש לדון לגבי דיעבד אם יהא מותר לנסוע בקטע הרכבת אשר בין באר שבע לדימונה, או שאסור עד אשר יפרקו אשר הרכיבו ויסתמו אשר חפרו ויחפרו ויבנו מחדש בחול.

(א) ולבטח גלוי כשמש קמיה הדר"ג כנתינתה מסיני מה שנחלקו אבות העולם (סימן רמ"ד ס"ג) אודות עכו"ם שכיר יום שבנה בית בשבת, שדעת המג"א לאסור עולמית אפילו לאחרים שלא נבנה בשבילם, ודעת הט"ז שמעיקר הדין מותר למוצ"ש בכדי שיעשה אפי' למי שנבנה בשבילו אלא שרק נכון להחמיר בזה שלא להיכנס לשם עולמית, וכ"כ בשו"ע הרב, ואילו דעת החיי אדם דעה אמצעית היא שלמי שנבנה בשבילו אסור עולמית מדינא, ולאחרים מותר לכתחילה למוצ"ש בכדי שיעשה, והמשנ"ב הביא רק את דעת החיי אדם ודעת הט"ז והשמיט את דעת המג"א, אך בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סימן ל"ג) תפס בפשיטות כדעת המג"א, ואף הראי"ה קוק בשו"ת דעת כהן (סימן רי"ט) עשה עיקר גדול משיטת המג"א, וכן דעת השפת אמת במסכת מו"ק (י"ב ע"א) והוסיף שאינו יודע להלום דברי הט"ז ושפשט דברי הגמ' (שם) דלא כוותיה. והנה בשו"ת הרשב"א (ח"ה סימן רי"א) דן אודות קהל ששלחו אחד מהם בעש"ק לשכור נכרי

לקטיפת ערבה עד מוצש"ק, וקצב השליח עם הנכרי על שכר בזמן שעוד היה סיפק בידו לעשות כן קודם שקיעת החמה, אלא שהנכרי עשה זאת בעיצומה של שב"ק וסמוך לעיר ובפרהסיא, והשיב הרשב"א שלולא טעם של רינון וחילול השם היה ניתן להקל מעיקר הדין בכדי שיעשה מאחר שהגוי אדעתא דנפשיה קעביד, ומבואר בהדיא שאם היה מצווהו ממש לעשות בשבת כי אז היה אסור עולמית מדינא, ומשמע שם שזהו לכל הציבור שנעשה בשבילם ולא רק למי ששכר את הגוי למלאכתו, והיינו או כדעת המג"א או כדעת החי"א, אך בשו"א לא כדעת הט"ז והשו"ע הרב.

ועוד מצאתי להמאירי במו"ק (ס) שכתב בפשיטות שלאחרים שלא נעשה בשבילם שרי למוצ"ש בכדי שיעשה, ומה שהני רבנן לא עיילו לבי מר זוטרא אי"ז מעיקר הדין, וזה דלא כשיטת המג"א, אך המשיך אח"כ המאירי שלמי שנעשה בשבילו סוברים "קצת חכמי צרפת" לאסור עולמית מדינא היכא שעשה זאת הנכרי מחומרי בנין של ישראל, וכפי שהוא בנדו"ד שחומרי הבנין שייכים לממשלה, דהיינו לציבור כולו, והסיק ע"ז המאירי "והדברים נראין אלא שגדולי המחברים חולקים בה", והיינו שמהרמב"ם משמע שדעתו להקל במלאכת עכו"ם שנעשית בצניעא לצורך ישראל אף כשהחומרים המה משל ישראל, ואח"כ סיים המאירי שדעתו כדעת הרמב"ם המובאת במו"ב (ס' ש"ז ס"ק ע"ב) שבכל מילי דפרהסיא ומתקיים אסור עולמית מדינא למי שנעשה בשבילו.

ומדהביא המאירי את חומרת "קצת חכמי צרפת" ואת חומרת הרמב"ם בסוגיא דמו"ק שם, נראה שהוקשה לו דנהי שאפשר לפרש את חומרת הרבנן שלא עיילו לבי מר זוטרא שאי"ז מעיקר הדין, אך קשה להעמיס שמצד הדין יהא מותר אף למי שנעשה בשבילו והם החמירו לקצה השני דהיינו אף למי שלא נעשה בשבילו, וע"כ סובר המאירי שבע"כ יש לתפוס או כשיטת הרמב"ם שבכל מילי דפרהסיא אסור עולמית מדינא למי שנעשה בשבילו, או כדעת "קצת חכמי צרפת" דהיכא שנעשה מחומרי בנייה של ישראל אסור לו עולמית מדינא, אך בשו"א לא כט"ז.

ומאידך, בתוס' רא"ש (ס) כתב לבאר דברי האיכא דאמרי שמר זוטרא עצמו לא עייל בה, שזהו ממידת חסידות אך מדינא מותר לאחר השבת, אכן אפשר דזהו דווקא כבעין קבלנות, ואפשר דסובר התוס' רא"ש דאף לאוקימתא שהיה זה מעציו ואבניו של מר זוטרא מ"מ עדיין אי"ז במדרגת שכיר יום ממש, וכך באמת לשון התוס' רא"ש בהמשך "סיעי סיעי בתיבנא בהדיה - שהיה נותן תבן משלו לצורך הבנין הילכך לא הוא קיבולת ממש ואסיר", ומשמע שרק לא הוא ממש כקיבולת, אך באמת גם לא הוא ממש כשכיר יום, אך באמת היכא שהוי שכיר יום ממש י"ל דלעולם גם התוס' רא"ש יודה לרשב"א שאסור לעולם מדינא.

עכ"פ עלה בידינו שדעת המאירי להלכה היא כדעת החי"א, שלכל מי שנעשה בשבילו אסור מדינא לעולם, ורק לאחרים שלא נעשה בשבילם מותר למוצ"ש בכדי שיעשה, וכן מבואר בשו"ת הרשב"א שלמי שנעשה בשבילו אסור לעולם מעיקר הדין, וכדעת התוס' רא"ש אין הכרע ברור מהי שיטתו בשכיר יום.

(ב) ועוד רגע אדבר, דגם לדברי הט"ז והגר"ז הסוברים שאף למי שנעשה בשבילו אי"ז אסור מעיקר הדין לעולם אלא רק נכון להחמיר, מ"מ גם לדעתם אסור מעיקר הדין עד בכדי שיעשה, ובענין זה דעת הרמ"א והט"ז (סימן שכ"ה ס"ח) להחמיר שבמלאכה שאין דרך לעשות בלילה אין הלילה עולה מן החשבון אלא צריך להמתין ביום ראשון בכדי שיעשו, ומבואר שלדעתם בעינן שלא תהא שום תוספת הנאה מכך שנעשה בשבת, וממילא לדעתם יוצא שבנדו"ד שעושים זאת בשבת מטעמי נוחיות שלא רוצים לחסום כבישים ציבוריים בימות החול, הרי שאף אם ימתינו אח"כ שנים רבות אכתי כל עוד הנוחיות לא נעקרה אי"ז בגדר "בכדי שיעשה". ואמנם דעת המג"א (ס"ה) להקל שהלילה כן עולה מן החשבון, אך מאידך המג"א עצמו מחמיר במלאכת פרהסיא לאסור עולמית, ואיך ניתן לתפוס החבל בשתי קצותיו?!

(ג) והנני בא בשלישיה, דהנה בשעה"צ (סימן רמ"ד אות כ"ד) מבואר שבשכיר יום אסור למי שנעשה בשבילו גם ליהנות ממנו ע"י מכירה לאחרים, ורק לאחרים שלא נעשה בשבילם סובר שמושהגיע לידם יכולים למכור לעכו"ם, וממילא לשלטון החילוני אסור לגבות תשלום מנסיעה כזו על מקטע הרכבת הנ"ל, והנוסע ומכשילים עובר בלפני עיוור.

(ד) וגם על הרביעית אין להשיב, שכתב הכתב סופר (חאו"ח סימן ב') דהיכא שהמחלל שבת מוכר את תוצרתו אזי "נקיטנא בקצרה דנ"ל ברור דמי שקונה מפונדק זה אחר השבת גם מי שלא נתבשל עבדו עושה איסור מסייע ידי ע"ע לכה"פ ויש לחוש גם משום לאו דלפ"ע", והביאוהו להלכה הכף החיים וכן מרן הסטייפלער זיע"א בקהלות יעקב (ח"ב סימן ז'), ולענ"ד הוא מפורש מדברי היש"ש והפנ"י בשלהי ב"ק שכתבו דאף לאחר יאוש ושינוי רשות אסור לקנות סחורה הידוע שהיא גזולה משום מסייע ביד ע"ע, דלאו עכברא גנב אלא חורא גנב.

ואחתום מעין הפתיחה בקידה ובכריעה

הצב"י פנחס שפירא

חופק"ק בית שמש

בס"ד, ט"ו כסלו תשע"ח

לכבוד

הגאון הרב פנחס שפירא ראב"ד בד"ץ שערי שלום ירושלים בית שמש.

אחדשה"ט ישגא לעד ויתברך בכל מילי דמיטב אכ"ה.

בדבר הפרצה החמורה שנעשתה בעבודות של מסילת הרכבת במסלול שבין באר שבע לדימונה ואשר נעשה הדבר ע"י פועלים גויים ויהודים ובאופן שהעובדים בפועל הינם שכירים שנשכרו למלאכה ע"י הממונים עליהם שהם כמוכן יהודים. ונשאלה השאלה האם מותר להשתמש, דהיינו לנסוע בקטע הרכבת אשר בין באר שבע לדימונה, או שמא החובה היא לפרק את שנבנה ביום שב"ק ולחזור ולבנותו מחדש בהיתר בימות החול. ועכ"פ כל עוד שלא תוקן הדבר יהא אסור לנסוע במסלול זה.

תשובה:

(א) הנה פסק מרן השו"ע (או"ח רמ"ד ס"ג) דאם בנו אינם יהודים לישראל בית בשבת באיסור נכון להחמיר שלא יכנסו בו, ובסימן שכ"ה (סי"ד) פסק מרן השו"ע דאינו יהודי שחפר קבר בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית כיון שהקבר הוא מילתא דפרהסיא והכל יודעים שנעשה לפלוני ישראל. אבל לאחרים שלא נעשה בעבורם מותר על ידי שימתין בכדי שיעשו. מיהו בדבר שהוא עבור הציבור ונעשה בשבילם והוא מילתא דפרהסיא צריך שיהא דינו כמי שנעשה עבורם ואסורים כולם בשימוש.

(ב) עיין משנ"ב (רמ"ד סק"ט) אשר כתב לבאר דמה שנקט מרן דרך נכון להחמיר שלא יכנסו לבית שבנאו הגוי עבור ישראל בשבת, דמיירי בגוי שעבד בקבלנות אדעתא דנפשיה ואינו אסור אלא משום מראית עין כיון שנעשית הבניה בתוך התחום הלכך אינו אסור אלא דרך חומרא, אבל אם היה הגוי שכיר יום ואשר בזה אסור מצד הדין, כתבו המג"א הב"ח והחיי"א דבכה"ג דהוי מילתא דפרהסיא וע"כ אסור למי שנעשה עבורם לעולם. ולאחרים שלא נעשה עבורם אסור בכדי שיעשו. עוד כתב המג"א (רמ"ד סק"א) דלא אמרינן בגוי שחפר קבר מעצמו עבור ישראל שמותר לאחרים להקבר בו לאחר בכדי שיעשו אלא בשלא ציווהו ישראל לעשותו, אבל באופן שציווהו ישראל לעשותו יש להחמיר לאסור אפילו לאחרים. וכבר כתבנו דאם נעשה עבור האחרים בודאי אסור להם עולמית.

והנה כתב ר' שלמה קלוגר בשו"ת האלף לך שלמה (ח"א סימן צ"ז) דאע"ג שלא נבנה כל

הבית בשבת שהרי לא ייתכן דמיירי שנבנה כל הבית ביום אחד, עכ"ז אסור השו"ע להנות מבית זה והוא משום קנס, וכך הדין בכל שאר מלאכה שנעשתה בשבת אי הויא מילתא דפרהסיא אסור להנות ממנה עולמית ולא שייך בזה ביטול ברוב.

(ג) מיהו כתב המשנ"ב שם בשם הט"ז עפ"י דעת הר"ן דאפילו נעשה בשכירות ובאיסור גמור, עכ"ז גם בכה"ג אינו אסור מדינא כי אם בכדי שיעשו, ולא אסורנו לעולם אלא בקבר דדוקא שם החמירו חכמים לאסור משום שגנאי הוא להקבר בקבר שנתחלל שבת בשבילו, הוב"ד גם במשנ"ב (סימן שכ"ה סקע"ג). וסיים שם המשנ"ב שכדברי הר"ן מוצא בעוד כמה ראשונים [בעל המאור הרמב"ן רשב"א רבנו יהונתן] ושע"כ אין להחמיר בעת הצורך.

(ד) מרן השו"ע כתב (סימן רמ"ד ס"ד) דמלאכת פרהסיא אפילו במטלטלין כגון ספינה הידועה לישראל דינה כמלאכת מחובה ועיי"ש במשנ"ב (סקכ"ג) בשם המג"א ועוד אחרונים דמיירי שעושה הספינה במקום מפורסם, דאם עושה בצינעה אין להחמיר כדאיתא בסימן רנ"ב (ס"ג), דשם כתב מרן השו"ע דאם היתה המלאכה מפורסמת וידועה שהיא של ישראל ועושה אותה במקום מפורסם טוב להחמיר ולאסור. והנה הביאה"ל (רמ"ד ס"ד ד"ה דינה) כתב בשם הגר"א דמון השו"ע סותר את דבריו מרמ"ד לרנ"ב דהכא בסימן רמ"ד (ס"ד) משמע דאסור מעיקר הדין ואילו בסימן רנ"ב (ס"ג) מבואר דרך טוב להחמיר. וסיים הביאה"ל שמש"כ ברמ"ד (ס"ד) הוא עיקר הדין להלכה שאסור מדינא ולא מחומרא. ולכאורה בשלמא למג"א דכל מילתא דפרהסיא במחובר אסור

עושה את המלאכה אפילו במקום גלוי כל היכא שאין המלאכה מפורסמת שהיא של ישראל אין צריך למחות בידו, מ"מ במלאכה שהיא מפורסמת שהיא של ישראל כמו בספינה דינו כמחובר ושע"כ מדינא יש למחות בידו שלא יעשה את המלאכה ואפילו קצץ. אבל לענין קנס שלא יכנס בו עולמית, בזה לא מיירי התם וכבר פסקו המשנ"ב והאחרונים לסמוך להקל בעת הצורך שלא לקנוס עולמית (סימן שכ"ה סקע"ג) וכשיטת הר"ן ועוד ראשונים.

ו) והנה יש לדון בנ"ד שהציבור היראים והשלמים הביעו מחאתם וזעקתם על הפרצה הנוראה שנעשתה קבל עם ועדה בפרהסיא. והנה בסימן רע"ו (ס"א) נפסק ברמ"א דאם עשה האיני יהודי בבית הישראל מדעת עצמו אין הישראל צריך לצאת אע"פ שנהנה מן הנר או המדורה. וכתב שם המשנ"ב (סקע"ג) דאע"פ שלא הטריחוהו לצאת מהבית והוא נהנה מהאור בע"כ, מ"מ אסור לו להשתמש לאורו דבר שלא יכול היה לעשותו בלא הנר או להתחמם כנגד המדורה, אבל אם ציווהו מתחילה צריך לצאת מהבית. עוד נפסק ברמ"א (שם ס"ד) דמותר למחות באינו יהודי שבא להדליק נר, וכתב שם המשנ"ב (סקע"ו) דמכיון שמיחה בו והראה לו דלא ניחא ליה שיעשה בשבת בשבילו אפילו אם אח"כ עשה המלאכה חשוב כאילו עשה המלאכה לצורכו [היינו הגוי לצורך עצמו] ומותר להשתמש לאורו ואפילו אם היה הנר של ישראל בבית הישראל, וכל זה שלא יערים במחאתו. ע"כ.

העולה מזה דבציווהו חייב לצאת מהבית ולא להנות. ובלא ציווהו והדליק הגוי עבור

מדינא אתי שפיר מה שנפסק שגם בתלוש בפרהסיא אסור מדינא, אך לשיטת הט"ז דס"ל שאין לאסור עולמית אלא בקבר שהוא דבר גנאי, צריך עיון היאך ספינה תאסר מדינא טפי משאר מחובר בפרהסיא. ומכאן זה רצינו ללמוד [בספרינו עין ידד עמ' שסו'] בדעת מרן בסימן רמ"ד (ס"ד) שפוסק כהרמב"ם ולא כהר"ן. ואולם בדבר זה צ"ע שהרי הביאה"ל כתב שלדינא משמע מהאחרונים [תו"ש גר"ז וחי"א] דתפסו עיקר להלכה דמלאכת פרהסיא במטלטלין אסורא מדינא כמחובר. ולכאורה לפי"ז יהיה סותר למה שהכריעו הגר"ז והמשנ"ב כשיטת הט"ז דאין לקנוס בדיעבד אלא בקבר שהוא גנאי, ושע"כ אין להחמיר בעת הצורך בשאר מילתא דמחובר אפילו הוא פרהסיא. והשתא צ"ע היאך נאסור מדינא בספינה ונקל בבית שהוא מחובר בעת הצורך.

ה) ואחר העיון נראה ליישב דעיין משנ"ב (רנ"ב סקע"ד) אשר כתב לבאר דין מלאכה מפורסמת, וז"ל "דעורות לעבדן וכלים לכוּבס סתמא אין יודע שהוא של ישראל ועל כן אפילו הוא מעבד וכוּבס במקום גלוי אין למחות בידו כשקצץ, אבל אם היתה המלאכה ידועה שהיא של ישראל וגם הוא עושה אותה במקום גלוי לכל, צריך למחות בידו שלא יעשה בשבת דהרואה אינו יודע שקצץ ואתו למחשדי בשכיר יום, וכנ"ל סימן רמ"ד ס"א. וסיים המשנ"ב ועיי"ש ס"ד דדעת השו"ע שם דמדינא אסור בזה ועיי"ש ביאה"ל ד"ה דינה" עכ"ל. והשתא אתי שפיר דלא כתב לאסור מדינא אלא בענין חובת המחאה דאע"ג דבמטלטלין במלאכה שאינה מפורסמת אם קצץ עם הגוי בקבלנות והגוי

המשנ"ב פסק כמותו דאין להחמיר בעת הצורך, וכ"כ בכף החיים (רמ"ד סקל"ד) בשם מטה יהודה ומאמר מרדכי והגאון רבנו זלמן, וכ"כ עוד כזאת בשכ"ה (ס"ק קמ"א), אלא גם לדעת המג"א בשם הרמב"ם דבכל מילתא דפרהסיא ובשכירות קנסינן ליה עולמית שלא יכנס לבית, מ"מ כל זה דווקא כשלא מחה בגוי שעבד, אבל היכא דמחה כתב בשעה"צ הנ"ל דפשוט הוא דאפילו בקרקע שרי דמאי איבעי ליה למיעבד. ולפי"ז אם בנ"ד הפועלים היו גויים אע"ג שהמונים עליהם יהודים ושכרו אותם לעבוד מ"מ נראה דאין לאסור לציבור שלא שכרם ולא עוד אלא הביע את מחאתו, אין לאסור עולמית את השימוש ברכבת לציבור שלא שכרם ולא עוד אלא שהביע את מחאתו.

(ח) והנה אם הפועלים הנשכרים היו יהודים עיין שו"ת אג"מ (או"ח ח"ד סימן סט' אות ה') דס"ל דאפילו אם אינם מומרים לעשות, מ"מ כיון שנעשה האיסור בפרהסיא ייתכן שיש להחמיר בנכונה ע"י ישראל כמו בנכונה ע"י הא"י ויאסר אף לאחר שיעור בכדי שיעשו [היינו לדעת המג"א מדינא, ולדעת הט"ז מחומרא]. לעומ"ז בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סימן לא סק"ג) כתב דלא קנסו חכמים אלא כשנעשה ע"י נכרי, אבל בנעשה ע"י ישראל הדין קל יותר אא"כ הוא מומר שאז דינו כנכרי.

(ט) ועיין בספרי עין ידיד (שבת עמודים תה-תו) ושם הבאנו את דברי הפמ"ג (סימן שכ"ה אשל אברהם סק"ב) אשר כתב בדין מומר אשר בישל עבור ישראל האחר דאם עשה זאת מעצמו דינו כנכרי ומותר להנות אחר בכדי שיעשו, אבל אם עשה זאת על דעת ישראל

הישראל לא הטריחוהו לצאת אע"פ שנהנה, אך אסור להשתמש. ובאופן שמוחה בו אף מותר להשתמש דאמרינן דחשיב כמי שעשה הגוי לצורכו.

(ז) ועתה יש לדון במלאכה דפרהסיא לדעת המג"א אליבא דהרמב"ם דקנסינן שלא ישתמש לעולם בבית מדינא, וכן להט"ז לחומרא, מה הדין אם מחה בו שלא יעשה המלאכה ואעפ"כ עבר הגוי ועשה המלאכה האם קנסינן ליה שלא ישתמש בו לעולם כיון דהוא מילתא דפרהסיא, או כיון שמיחה בו והוא עבר על תנאו ומחאתו מאי איבעי ליה למיעבד ואפילו במילתא דפרהסיא למג"א והרמב"ם.

עיין רמ"ד (ס"ו) כתב שם הרמ"א אם התנה הישראל עם אינו יהודי שלא לעשות מלאכה בשבת והא"י עשאה בעל כרחו בשבת למחר מלאכתו אין לחוש. ועיי"ש משנ"ב (סקכ"ב) דהכונה בזה דכיון שהתנה עמו שלא יעשה מלאכה בשבת והגוי עבר על התנאי אין לחוש, דהיינו שאין צריך אפילו למחות בו כשעושה מלאכה. וכתב המשנ"ב דהמג"א מפקפק מאוד בדין זה דכיון שהוא מחובר ומילתא דפרהסיא איכא חשדא דהרואים שלא ידעו שהתנה, ושע"כ אין להקל בזה אלא יראה למחות בו ולמונעו מפעולתו. מיהו כתב שם בשעה"צ פשוט דבמחאה לכו"ע מהני אפילו בקרקע דמאי איבעי ליה למיעבד, ולא הקשה המג"א אלא באופן שרק התנה ועכ"ז חייב למחות, אבל אם מחה פשוט דלכו"ע מהני אפילו בקרקע משום דמאי איבעי ליה למיעבד, וכנ"ל.

ועפי"ז נראה בנ"ד לא מבעיא לפי הט"ז שלא אסר עולמית אלא בקבר, ואשר

השעה"צ דבמחאה לכו"ע מהני אף בקרקע דמאי איבעי להו למעבד.

יא) עוד יש לעיין במה שכתב הביאה"ל (שי"ח ס"א ד"ה אחת משאר מלאכות) עפ"י הגמרא (גיטין נג:) דאם נטע או זרע בשבת אפילו בשוגג לא אמרינן שיהא מותר במוצא"ש, אלא שווה שוגג למזיד דבשניהם צריך לעקור הנטיעה, והטעם הוא דדוקא במבשל בשוגג וכדומה דאסרינן לאכול התבשיל בשבת מינכר הקנס שקנסו חז"ל שלא להנות בו ביום עד מוצא"ש, אבל בנוטע וזורע דבלאו הכי אין יכול להנות בשבת, שוגג שווה למזיד ובשניהם צריך לעקור הנטיעה. עכ"ל. ולכאורה אף בנ"ד לא גרע כיון שלא ניכר הקנס אא"כ תעקר המלאכה.

מיהו יש לדחות ולומר דלא מצינו דבר זה אלא בעקירת נטיעה שיכול לעוקרה ממקום אחד ולנוטעה שוב במקום אחר, וכדהסתפק בזה הגרש"ז אויערבאך במאור השבת (ח"א מכתב ג' אות ט'), ועוד שגם בזה אין נראה לקנוס את הצבור שמחו ומטעם הנ"ל דמאי איבעי להו למיעבד.

יב) מסקנא דדינא:

על אף שהפרצה הנוראה הזו יש להוקיעה ולמחות כנגדה בריש גלי ולעשות את כל היכולות לבל תישנה, מ"מ בדיעבד כיון שמחו והוי עת הצורך נלע"ד שאין לאסור את השימוש בנטיעה בקו התחבורה מבאר שבע לדימונה.

האחר בכה"ג נאסר התבשיל עבור אותו ישראל שנתבשל בשבילו לעולם. וכדבריו כתב בשו"ת כת"ס (סימן י') דישאל מומר שנעשה הדבר ברגילות עבור האחר יש לאסור לאחרים לקנות ממנו לעולם. והביא שם את דברי השו"ע (יו"ד סימן צ"ט) בדין מי שביטל איסור בשביל אחרים מדעתם דנאסר עליהם. מיהו אם ביטל עבור אחרים שלא מדעתם דעת הט"ז (שם בסק"י) וכן המהרש"ל להתיר לאחרים, לעומ"ז דעת הפר"ח לאסור וכ"כ ברעק"א שם בגליון בשם הריב"ש דאם ביטל את האיסור עבור האחרים נאסר הדבר לכולם. וכתב עליהם הכת"ס שם דמ"מ לקנות מהמבטל שביטל עבורו לכו"ע יש לאסור. וכדכתב שם ברמ"א ובש"ך (סקי"ב), כיון דבכה"ג חשיב כמי שנתבטל עבורו ומדעתו.

י) ועתה בנ"ד לכאורה יש לאסור עפ"י הנ"ל כיון דאם יבואו הציבור להשתמש במלאכת האיסור שנעשתה עבורם ע"י המומרים הרי זה כמי שנעשה עבורם ועל דעתם, כשם שאסרנו לקנות מהמומר המבשל לאחרים כך נאסור להשתמש בשירות הנ"ל בתשלום מטעם זה. מיהו יד הדוחה נטויה לומר דלא אמרינן הכי כל היכא שהצבור מחה בעבריינים ואין דעתו נוחה מזה ואף אינו משלם על התשתיות שנעשו אלא על הנסיעה בלבד [דתשלום העבודות הוא מהרשויות והמיסים שנעשה הכל בעל כרחם של צבור היראים], וכשם שכתב



הגאון רבי רפאל ברוך טולידנו שליט"א ראש ישיבת אור ברוך



בענין האיסור למנות את ישראל

את היוצאים למלחמה מ"מ הוצרך למנותם ע"י טלאים או חרסים. וצ"ב ביסוד הדברים מ"ש אם מונה חלק מישראל או שמונה כל ישראל.

ג) ובמהרש"א ביומא שם כ' ליישב אמאי לא הביאה הגמ' ילפותא מקרא דכי תשא, די"ל דמה שהמנין היה ע"י מחצית השקל אינו מטעם שאסור למנות את ישראל בגולגולותם אלא משום שהוצרכו לכפרה על חטא העגל כמ"כ לכפר על נפשותיכם, וממילא אין להביא ראיה מכאן שאסור למנות את ישראל ולכן הוצרכה הגמ' להביא ראיה ממנין דשאו"ל שמנה בטלאים דשמואל, וע"כ דאין זה מטעם כפרה אלא מטעם שאסור למנות את ישראל. ומקור ד' המהרש"א הם מהירושלמי (שקלים פ"ב הל"ג) שהתרומה הכא היתה לכפרה על חטא העגל.

ד) ולכאורה צ"ע רב לפי"ז מכמה אנפי ובחלקם עמד בכלי יקה. א. אם מה שנתנו מחצית השקל אינו בגלל עצם המנין אלא משום כפרה לחטא העגל א"כ אמאי נתנו

א) איתא בגמ' (יומא כב:) אמר רבי יצחק אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה דכתיב וכו' וישמע שואל את העם ויפקדם בטלאים וכו'.

והק' האחרונים אמאי לא מייתי קרא דריש כי תשא (שמות ל' י"ב) "כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם". ומבואר דאסור למנותם לגולגולותם אלא צריך למנותם ע"י מחצית השקל כדי שלא יהיה נגף ומ"ט לא הביאה הגמ' ביומא מקור לד' רבי יצחק שאסור למנות את ישראל מהאי קרא. ויעויין בגמ' (ברכות סב:) גבי דוד שנכשל במנין ומנה בלי שלקח כופר ומייתי שם להאי קרא דכי תשא. וצ"ע.

ב) ובשפת אמת ביומא שם כ' ליישב, דמה דילפינן מקרא דכי תשא הוא רק איסור למנות את כל ישראל, ואכתי לא ידעינן איסור למנות רק חלק מישראל, ולהכי בעינן קרא וילפותא שאסור למנות אפי' חלק מישראל, וזה ילפינן משאו"ל שאפי' שמנה רק

עבדו בעגל, וצ"ב מדוע יענשו כולם גם אלו שלא עבדו לעגל. עוד יש להעיר מהו שהיו צריכים להביא דוקא מחצית השקל ולא שקל שלם.

ה) ומה שנראה לומר בזה בהקדם מה שצריך להבין בעצם הענין שאסור למנות את ישראל וצריך למנותם ע"י חרסים וטלאים דלכאורה אינו מובן כלל, דאם יש איסור לידע מספר בני ואפי' מספר חלק מישראל, למאי נפק"מ כיצד מונה את ישראל הרי ממ"נ נדע כמה מספרם אם ע"י טלאים אם ע"י שנספרם בעצמם, ומהו ההיתר למנות ע"י טלאים וחרסים וצ"ב.

והביאור נראה עפ"י מה שיש להבין בלשון הפסוק "כי תשא" ומהו לשון כי תשא, ועי' רש"י מש"כ בזה. אכן באוה"ח כ' דהוא לשון נשיאה מלשון הרמה שכל מנין הוא נשיאה והרמה של זה שמונים אותו שהרי מחשיבים אותו להימנות בתוך מספר כולם, וממילא כל מנין יש כאן חשיבות של האדם שנמנה שהריהו חשוב בפ"ע להימנות, ולכן בשעת המנין יש כאן סכנה של קטרוג שכל זמן שמחשיבים את האדם מתחילים לפשפש גם במעשיו ונמצא שהמנין הוא סיבת הקטרוג, אכן כל זה הוא רק כשמונים את האדם עצמו אבל כשמונים ע"י טלאים וחרסים אין זה מנין של האדם עצמו, אלא מנין של כל הכלל והריהו כחלק מן הכלל, ולכן אין כאן קטרוג אישי של האדם הנמנה כיון שהריהו רק חלק מן הכלל.

ו) ומתבאר שהאיסור למנות אינו איסור לדעת מספר הכלל של הנמנים אלא איסור להחשיב ולהבליט את האדם, וזה שייך

כפרה לחטא העגל דוקא בשעת המנין ומה השייכות בין הכפרה שהיו צריכים על חטאם לבין מה שצריך למנותם דלכא' שני דברים נפרדים הם. וע"כ צ"ל דכיון שאסור למנות את ישראל וממ"נ היה צריך למנותם ע"י דבר אחר, לכן קבעו שיתנו ע"י מחצית השקל, ומושם כפרה. ועכ"פ מוכח דאסור למנותם סתם והדרא ק' מהרש"א.

ב. עוד צ"ב דהמנין היה רק מבין כ' עד בן ס' ואם נימא דמחצית השקל נתנו כדי לכפר על חטא העגל מ"ט לא נתנו מחצית השקל גם אלו שהיו מבין י"ג ויותר מבין ס' דלא מצינו שלא עבדו לעגל אלא שבט לוי בלבד אבל לא מצינו שאלו שהיו יותר מבין ס' או פחות מבין כ' לא עבדו לעגל ומ"ט לא הוצרכו אלא לכפרה. וגם בזה מוכח לכא' דמחצית השקל היה משום איסור המנין ולא משום כפרה ולכן רק אלו שנמנו היו צריכים לתת מחה"ש.

ג. עוד צ"ב מ"ט כלל היו צריכים עוד כפרה על חטא העגל הרי מבואר בגמ' (יומא סו:): והובא גם ברש"י כי תשא (ל"ב, כ') שכל מי שעבד לעגל מת או בחרב או במגיפה או במים שהשקם משה כמי סוטה, וא"כ אלו שלא מתו ע"כ שלא עבדו לעגל ואמאי הוצרכו לכפרה על חטא העגל. ובאמת ק' זו עומדת בפ"ע שהרי מבואר בפסוקים שאמר הקב"ה למשה "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול" ומבואר שרצה הקב"ה להשמיד את כל ישראל, וכן בפרשת פרה מבואר שנצטוו בפרה כדי שתבוא האם ותקנח צואת בנה, וחזינן דהיו צריכים עדיין כפרה אף אלו שלא

אותם מנו לכן רק אלו הוצרכו לכפרה אבל אלו שלא נמנו לא היו בכלל הסכנה ולכן לא היו צריכים גם לכפרה. ובזה יש להבין יותר מה הענין דמחצית השקל דוקא ולא שקל שלם שבוה מתבטא שאין האדם עומד בפ"ע אלא רק כחלק מן הכלל ולכן הביאו דוקא מחצית השקל ודו"ק.

אלא שלכא' הדברים נסתרים מיניה וביה, דאם נימא דכל היכא שלא מונה את האדם עצמו אלא ע"י דבר אחר אין כאן חשיבות של האדם בפ"ע ואין כאן קטרוג, א"כ איך שייך לומר שהיו צריכים לכפרה על חטא העגל בשעת המנין הרי כיון שלא נמנו בפ"ע אין צריכים כפרה בפ"ע ולמה היו צריכים לכפרה על חטא העגל, ומלבד מה שעדיין צ"ב מה שנתקשינו לעיל אמאי היו צריכים לכפרה אלו שלא עבדו לחטא העגל וצ"ע.

(ח) ונראה מוכח ומבואר מזה דבמנין דכי תשא נתחדש איסור למנות אפי' את כל הציבור, ולכן אפי' אם לא מנו אותם בעצמם אלא כציבור מ"מ היה צריך כפרה על הכלל. והביאור בזה משום דבחטא העגל היה חטא של כל כלל ישראל אף אלו שלא עבדו ממש לעגל נתחייבו, ומשום דאיך יתכן שבתוך כלל ישראל יהיו כאלו שיעיזו לעשות את העגל לאלוהיהם ובפרט לאחר מתן תורה ויציאת מצרים, וזה מורה שכל הכלל היה להם שייכות לחטא העגל.

וזוהו הביאור דלהכי נתחייבו כל ישראל כליה שאין להקב"ה חפץ בכזה עם ונתבטלה מטרת הבריאה, ובאמת לא נכנסו לארץ ישראל מיוצאי מצרים כלל וכולם מתו במדבר והיתה כאן יצירה של עם חדש,

דוקא אם מונה את האדם עצמו אבל אם מונה את האדם כחלק מן הציבור כגון ע"י חרסים וטלאים, שאז אין זה מנין של האדם אלא מנין של הציבור, אין בזה שום קטרוג וממילא אין בזה איסור כלל לדעת מספרם של הנמנים.

ויש להביא רא' מוכחת לזה, מהמשנה (ריש פ"ב דיומא) שהיה אסור למנות את הכהנים לפיס המזבח ולהכי היו מונים באצבעותיהם, ומבואר ברש"י (שם במשנה) וכן הוא ברמב"ם (פ"ד מתמידין) דצורת המנין היתה שהיו עומדים בעיגול והיה המונה מכריז מספר הגדול בהרבה מן הנמצאים, והיו מתחילים למנות עד שמגיע למספר שנקבע ומי שהיו מפסיקים בו היה זוכה בפייס, והנה בצורת מנין זו כלל לא היו יודעים מנין האנשים שנמצאים שהרי המספר גדול בהרבה מן הנמצאים, וא"כ צ"ב מ"ט היה אסור למנותם בעצמם ולמה היה צריך למנותם באצבעותיהם הרי מ"נ לא היו מגיעים לדעת מספר הנמצאים וכה"ק בשפ"א שם. **ומוכח** מזה שהאיסור למנות אינו משום שאסור לדעת מספר הנמנים אלא משום שאסור לספור אנשים בגופם וכנ"ל, משום שע"י המנין איכא חשיבות ועי"ז יש קטרוג, וזה שייך אפי' במקום שאין ענין כלל לדעת מספר הנמנים ודו"ק.

(ז) ומעתה מבואר היטב מ"ט הוצרכו לכפרה על חטא העגל דוקא בשעת המנין, דכיון שמנו אותם והמנין הוא סיבת הסכנה להכי הוצרכו עתה לכפרה, ולולי המנין לא היו צריכים לכפרה, ולכן גם היו צריכים לכפרה רק אותם שמבן כ' עד בן ס' דוקא משום שרק

כל ישראל היו צריכים כפרה, ומוכח דשאני מנין דכל ישראל ממנין של יחידים, ולהכי בעינן ילפותא אחרת שאסור אפי' למנות חלק מישראל אלא ע"י חרסים וטלאים וכד', ובמנין כזה באמת לא צריך כפרה שבכה"ג אין קטרוג על חטא העגל.

ולפי"ז צ"ל דכוונת השפ"א היא שממנין דכי תשא ליכא למילף כלל דהתם הרי חזינן דאפי' למנות את כל ישראל איכא איסור, וע"כ שאין זה מהאיסור הכללי שאסור למנות דמשום הא אין כלל איסור כשמונה את כל הכלל, וע"כ דהכא הדין שונה משאר כל איסור המנין.

ולפי דברינן, אפשר שלמעשה אסור למנות את כל ישראל ואפי' ע"י כפרה, דהתם דוקא היה ציווי למנות את כל ישראל וניתנה תרופה לזה ע"י כפרה במחצית השקל, אבל היכא שאין ציווי נמצא שמכניס עצמו לסכנה של נגף במנין של כל ישראל ואפשר דאין כלל היתר לזה, ודו"ק.

ומיושב היטב אמאי נענשו גם אלו שלא עבדו לעגל.

ולפי"ז הדברים מאירים שכיון שהיה קטרוג על כל כלל ישראל, א"כ לא יעזור כלל שימנו את ישראל בטלאים שהרי כל ענין הטלאים הוא להפוך את המנין ממנין של יחיד למנין של צבור, והכא היה קטרוג על הציבור, ולכן לא היה אפשר למנותם בשום אופן אלא אם יתנו כפרה לכפר על נפשותיהם בחטא העגל, ודוקא בשעת המנין היה צריך כפרה משום שכאן גם במנין של הציבור היה הסיבה לקטרוג על הציבור וכנ"ל.

ט ונמצא לפי"ז דשני הטעמים של הירושלמי ושל השפ"א תרוייהו צריכי להדדי, דהטעם שא"א למילף ממנין דכי תשא הוא משום דהתם היה מנין של כל ישראל, והסיבה שחלוק המנין של כל ישראל ממנין של יחידים הוא משום דכשמונים את כל ישראל בעינן כפרה על חטא העגל, והדבר מוכח מעצמו דהרי לא מצינו שבכל מנין שמונים חלק מישראל בעינן כפרה ורק במנין של



הגאון רבי אריה שרביאני שליט"א ראש הכולל דישיבת באר התלמוד

מהות ענין עמל התורה

זהב והשליכו לאור, והוציאהו והיא מעצמה נעשית, שנאמר וכפתוריה ופרחיה גביעיה וקניה ממנה היו, מכה בפטיש ומעצמה נעשית. לכך הוא אומר מקשה תיעשה מלא יו"ד כתיב ולא כתיב תעשה, כלומר מעצמה תיעשה, נטל משה את הככר והשליכו לאור אמר משה רבש"ע הרי ככר בתוך האש כשם שאתה רוצה כן תעשה, מיד יצתה המנורה עשויה כתקנה, לפיכך כתיב כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה משה את המנורה, אין כתיב כאן אלא "כן עשה" סתם, ומי עשה הקדוש ברוך הוא? עכ"ל המדרש. **ומבואר**, דלבסוף המנורה נעשתה מאליה, ע"י שזרק משה הכיכר לאש, ולא עוד אלא שמתחילה התורה רמזה שכך ייעשה לבסוף, שהלא כתיב "תיעשה" מאליה, ולא "תעשה". ויש להקשות כאן, אחר שנמצא שאין בכח משה רבינו להבין את ציווי השי"ת, מדוע א"כ נצטוו משה על המנורה בצורת הציווי הקיימת לפנינו, ומדוע הטריחו הקב"ה ליגע בה כ"כ הרבה, והלא מאחר שמשה בעצמו לא הצליח להבין את ציווי ה' במנורה, א"כ לכאורה א"א לשום בן אנוש להגיע לזה, וא"כ לא היה להקב"ה אלא לצוות מתחילה למשה שיזרוק לאש את הזהב. **ונראה** מוכרח בזה, דיסוד הציווי של

(א) הנה בענין מעשה המנורה מצאנו ענין מחודש, דכתיב (שמות כ"ה מ') "וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר" ופרש"י, "וראה ועשה - ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך, מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנורה של אש".

והנה ראשית צריך לדעת שמה שנתקשה משה רבינו במעשה המנורה, אין הכוונה שהוא נתקשה בדרך שיוכל לעשותה, אלא הכוונה שהוא נתקשה מהו המכוון בדברי ה', כלומר נתקשה איך צריכה להראות המנורה. דאילו היה הקושי בדרך עשייתה [וכגון שהיה זה ענין קשה להצליח לעשות את המנורה כולה מקשה מכיכר זהב טהור] מה הועיל מה שהראהו הקב"ה את דמות המנורה מאש, וע"כ שמה שנתקשה משה זהו איך צריכה להראות המנורה.

והנה עוד מצאנו במדרש (במדב"ר בהעלותך פט"ו) שאחר שנתקשה משה והראהו הקב"ה את מעשה המנורה, עדיין נתקשה בדבר, עד שהוצרך לזרוק כיכר לאש ונעשתה המנורה מעצמה. וז"ל המדרש שם. "וזה מעשה המנורה מקשה זהב, כלומר מה קשה היא לעשות, שהרבה יגע בה משה, כיון שנתקשה אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה טול ככר

לי טובה שלוייתך, לכך אמרתי לך שתאיר" עכ"ל. כלומר, חזינן דהמדרש ממשיך את הדבר לפיקח שאמר לסומא הדלק לי את האור, ואע"פ שודאי לא הוצרך לכך הפיקח, מכל מקום העמיד דוקא את הדבר כך שהוא מחזיק טובה לסומא, נמצא דעיקר הטעם לא היה באמת בשביל האור, אלא בשביל עצם המעשה של הסומא למען הפיקח, וכך עמדה עצם צורת המנורה, שכל ענינה היה כן.

(ב) אלא דנראה עוד לבאר בזה באופן אחר, דהנה כידוע המנורה רומזת לתורה שבע"פ, ולימדנו הכתוב, דכך היא עצם צורת הלימוד של התורה שבע"פ, דאין סוף ועיקר הדבר ההגעה אל התכלית, אלא עיקר הדבר הוא שיעמול האדם בכל כוחו להבין את עומק דברי התורה"ק, זהו יסוד הצורה של התורה, ואע"פ שמצידו לא יגיע אל התכלית של ההבנה בדברים, עליו להעמיד את הדבר כפי כוחו.

כך היא צורת המנורה, אשר משה בעצמו לא הצליח להגיע אל יסוד ההבנה ברצון ה' מכח הפסוקים [והיה זה גופא ענין של תושבע"פ, שהיה עליו לדרוש ולדקדק בפס' להבין את רצון ה', ויגע כפי כוחו, ועכ"ז לא מצאה ידו] וכך היא עיקר צורת המנורה, לרמז על יסודו של הדבר*.

עשיית המנורה, שונה משאר הכלים שהיו במשכן, דשאר הכלים עיקר ענין עשייתם היה עצם התנוצצה של עשיית הכלי, ואולם המנורה, עיקר יסוד עשייתה היה מה שישראל משתדלים בעשייתה, ולפיכך עיקר צורת המנורה עומדת כן, שיש ציווי, ומשה עמל הרבה להבין את ציווי ה' ועכ"ז לא מהני הדבר עד שמושה זורק את הכיכר, כלומר אחר שמושה משתדל בעשייתה, אע"פ שאינו יכול, הקב"ה גומר הדבר על ידו.

ואכתי צ"ב, מדוע המנורה דייקא עיקר צורתה היא כן, ומה ירמוז הדבר.

והנה בפשיטות, יש להוסיף, דעצם מה שהמנורה דוקא עומדת כן, דבאמת המנורה מצד עצמה היתה דבר חריג מכל הכלים, שהלא שאלו בגמ' (שבת כב:) על עצם ציווי המנורה "וכי לאורה הוא צריך" – מבואר דעל שאר הכלים לא שאלו כן, ומשמע שהמנורה עצמה הייתה כלי שאין לו הבנה מצד עצם הצורך שבו, בשונה משאר הכלים [ואולי הטעם הוא כי התורה בעצמה מעידה שהמנורה היא להאיר בלילה בביהמ"ק, ואע"פ שאין שם שום אדם, והרי זה כאילו הוצרך הקב"ה לאורה, ואכתי צ"ב מה בין זה לבין הקרבנות וכו' הקרויים "לחם" וכו'].¹

והנה על השאלה הזו השיבו במדרש (שמו"ר תצוה פל"ז ב'), "לא שאני צריך להם אלא שתאירו לי כשם שהארת לי, למה כדי להעלות אתכם בפני כל האומות שיהיו אומרים ישראל מאירים למי שמאיר לכל, משל לפקח וסומא שהיו מהלכין אמר הפקח לסומא בא ואני סומכך והיה הסומא מהלך, כיון שנכנסו לבית אמר הפקח לסומא צא והדלק לי את הנר והאיר לי שלא תהא מחזיק

א. ויש להוסיף ולבאר בזה, דהנה במדרש יש ביאור אחר לקושי של משה במנורה, ומה שאירע אח"כ, וז"ל (במדבר רבה פרשת בהעלותך פרשה טו) "ר' לוי בר רבי אומר מנורה טהורה ירדה מן השמים, שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה (שמות כה) ועשית מנורת זהב טהור אמר לו כיצד נעשה אותה אמר לו מקשה

הרי"ף, [הודפס בש"ס בריש דבריו על הרי"ף בפרק אלו נערו, בנידון האם קטנה יש לה קנס], הוא פותח את דבריו בהתנצלות, וז"ל "אמר אברהם. ידעתי בנפשי כי מן הנבראים הקלים אשר ברא האלהים אני, ולא השגתי לאחת מן החכמות הקלות אשר לחכמים מפני כובד טבעי, ומאשר הציקוני תלאות ועלילות הזמן המתגלגלות על בני האדם, ולא [אצ"ל ולן] חכמתי ידי למו פי שמותי, כי השכל אין והדבר אין ב'. אך אמרתי אולי יחשבו אותי לאויל מחריש, בין טוב לרע לא יפריש, ולכן פציתי פי לדבר, אולי אהיה ובשפל, פעם יפול ופעם יתגבר.

הנה ראיתי בהלכות הרב אלפסי ז"ל דברים נפלאים ממני, ואולי מבלי ראות עיני כאשר תכהין עיני הרואה כאשר יסתכל בעין השמש מפני חלישות טבעו, ואמת כי היה לי לעצום את עיני ולסגור דלת פי, וללכת אחריו אל הימין ואל השמאל מאין נטות. אבל כי היא מלאכת שמים והמלאכה גדולה ואין בה תכלית לבשר ודם אבל העוסק בה מקבל שכרו בין מוטעה בין שוגג על כן לא נמנעתי לחפש אחריו כאשר תשיג ידי פעם לסתור ופעם לחזק. אף על פי שאיני יכול לסתור, וגם היא אינו, רק כי ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר" עכ"ל.

מבואר בזה דבר נפלא, דהראב"ד מבאר לנו דאין לו כלל אפשרות מצד כוחו להשיג ולחלוק על הרי"ף ואין בכוחו באמת לסתור דבריו, אלא מאחר שהמלאכה היא מלאכת שמים, ואין בה תכלית לבנא, ומי שעוסק בה מקבל שכרו בין מוטעה בין שוגג, לפיכך הוא משיג על דבריו.

נראה ביאור כוונתו, דאילו היה כאן שאלה של "מחלוקת" מה האמת, והיה לנו להעדיף

ג) והנה יש בנותן טעם להביא כאן את דברי אדונינו הראב"ד בבואו להשיג על דברי

תיעשה המנורה ואעפ"כ נתקשה משה וירד ושכח מעשיה עלה ואמר רבוני כיצד נעשה אותה אמר לו מקשה תיעשה המנורה ואעפ"כ נתקשה משה ועוד נתקשה בה אמר לו וראה ועשה עד שנטל מנורה של אש והראה לו עשייתה ואף על פי כן נתקשה על משה אמר לו הקדוש ברוך הוא לך אצל בצלאל והוא יעשה אותה ואמר לבצלאל מיד עשאה התחיל תמה ואמר אני כמה פעמים הראה לי הקדוש ברוך הוא ונתקשיתי לעשותה ואת שלא ראית עשית מדעתך בצלאל בצל אל היית עומד כשהראה לי הקדוש ברוך הוא עשייתה ולפיכך כשחבר ביהמ"ק נגנזה המנורה. מבואר דאע"פ שמושה ראה את מעשה המנורה, כשריד לעולם לא היה יכול להזכר בה, והיה כאן מניעה בדבר להורידו כצורתו מהשמים, ובא בצלאל והצליח להעמיד עשייתה, ואז ראה משה ונזכר שזה מה שאמר לו הקב"ה. ונראה דזה גופא בא לרמוז לנו, דעיקר צורת תושבע"פ כך היא ניתנה, שעל האדם לעמוד ולהוציא כאן מכח הפסוקים את הדבר. ומה מאוד מזכיר המדרש הזה את דברי הגמ' במנחות במעשה דמושה רבינו מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים וכו' ואמר לו רבש"ע מי מעבב וכו' והראהו את ר"ע שהיה דורש תילי תילים של הלכות, ומושה בעצמו לא היה יכול להבין מה אמר וחלשה דעתו עד ששמעם אומרים הלכה למשה מסיני וכו' ע"ש. והרי זה ממש כעין הגמ', דבאמת משה בעצמו לא היה יכול להוריד את הכל לעוה"ז, ואדרבה בעוה"ז נדרשה התורה שבע"פ של ר"ע להעמיד את התורה, ומושה בעצמו לא היה לו תפיסה בזה, ואולם באמת הכל היה להעמיד את מה שניתן למשה גופא בסיני, ועכ"פ זו צורתה של נתינת התורה שבע"פ, וכמבואר.

לפי האיות בפועל. כלומר, שאם יש לו שני שבראשון וראשון שבשני יביא איזה שירצה, ואם יש לו אחד משניהם ושני שבשלישי, יביא את האחד משניהם וכו' לפי האיות, וכמבואר.

והדבר צ"ב, חדא, מדוע לענין המנורה אנו מעדיפים את הראשון שבכל אחד מהשליבים, ואע"פ שיתכן ואינו האיות ביותר שיש. ועוד, א"כ מדוע לענין המנחות אינו כן, והולכים אנחנו בתר האיות.

ונראה ביאור הדבר עפ"י מה שנתבאר, שבאמת לענין המנורה, הרומזת לתורה, מאחר שגדר תכלית הלימוד הוא עצם העמל והיגיעה בתורה, א"כ באמת כל אדם באשר הוא אם הוא עמל בתורה, הרי הדבר שוה לחלוטין, ואין לנו כלל הבדל מזה התוצאה שהוא מפק, כלומר בין אם עלו בידו חידושים גדולים ובין אם לא, אם עמל בה כראוי לו, הרי קיים לגמרי את התכלית, וממילא באמת "ראשון" שבכל דרגא הרי הוא המובחר, כלומר לא אזלינן בתר "איות" השמן המופק, אלא העיקר שיהיה זה הראשון שבכל דרגה, היינו הדבר המובחר בכל דרגה של האדם, והרי התכלית מתקיימת לגמרי.

ואולם לענין המנחות, שזה בסתם מעשה מצוה, ודאי דלענין המצוות העיקר זה התכלית והתוצאה של המצוה, שהרי ודאי אדם שעמל מאוד להשיג איזה מצוה מהודרת, כגון שרצה לבקש תפילין מהודרות, ועמל בדבר הרבה, ולבסוף כשקיבל את התפילין גילה שאינם מהודרות כלל, ומאידיך קיבל הוא במתנה תפילין מהודרות, יש לו להניח את המהודרות, ואע"פ שלא עמל בהם כלל, שמאחר שהעיקר הוא האיות של המצוה,

למעשה את דברי הצודק, ודאי שאין כוחו לחלוק על הרי"ף והרי ערכו למול הרי"ף כאל ערכו אל מול השמש.

ואולם, מאחר שהמלאכה גדולה, ואין בה תכלית לבנ"א, כלומר, מאחר שבלא"ה אין האדם מסוגל בכוחו להגיע אל האמת והתכלית הסופית של הדבר, שהלא חכמת ה' היא אין סופית, ואין בכח האדם להשיגה על בוריה, ולפיכך צורת המלאכה, "לעסוק בה" ולהוציא את הדין כפי דעתו, ולפיכך נוטל עליה שכר בין מוטעה בין שוגג ואע"פ שלא יגיע אל המסקנה האמיתית, ולפיכך מלאו ליבו להשיג על הרי"ף, שהלא בדיוק זהו המוטל עליו, לעסוק בה כפי כוחו, ולומר את אשר עולה במצודתו.

ד) והנה תנן במתניתין במנחות (פ"ו א') "שלשה זיתים הן, ובהן שלשה שלשה שמנים" ע"ש [בגמ'] שמבואר באריכות, שישנם ג' סוגי זיתים בלקיטת עץ הזית, ובכל אחד מהסוגים ישנם ג' שלבים של הוצאת השמן ממנו. ומבואר שם בהמשך המשנה, שהראשון שבראשון מעולה מהכל, כלומר, שהשלב הראשון מהזית הראשון מעולה מכולם. ואולם השני שבראשון, שוה לראשון שבשני, והשלישי שבראשון, שוה לראשון שבשלישי ע"ש כל הסדר בזה.

ומבואר שם משנה, שלמנורה, אין כשר אלא הראשון שבכל אחד מג' השלבים, כלומר, הראשון שבראשון, או הראשון שבשני או הראשון שבשלישי, ואע"פ שהשני שבראשון יותר טוב מהראשון שבשלישי, ושוה לראשון שבשני, מכל מקום לא מהני לזה אלא הראשון שבכל אחד מג' השלבים. **ואולם** למנחות, מבואר שם [ע"ש ברש"י כת"י בעמוד ב'], דהכל כשר, ויש עדיפות רק

צורת הלימוד מוכרחת היא שתהיה באופן של "לא עליך המלאכה לגמור" כלומר אין זה "ניחוס" בעלמא לאדם שיעסוק בתורה, אלא אדרבה בדוקא עיקר הצורה שאינו ניגש אליה על מנת לגמור המלאכה.

והיינו טעמא, דבאמת עיקר הצורה הוא עצם העמל בתורה, ובזה שהוא לומד באופן של לא עליך המלאכה לגמור, הרי כל מציאותו שוקעת בתורה, שהרי כך הוא כל מגמתו להשקיע עצמו ולעסוק בה כלומר למצוא את עצמו ממלא את כל ישותו ומחשבתו בעמל ועסק התורה, רק כך אפשר לזכות לכתרה של תורה.

זאת ועוד, דבאמת מאחר שעיקר הצורה הוא לעמול בה, וכדברי הרמב"ם "ובתורה אתה עמל" הלא אם ישים מגמתו לגמור המלאכה העמל בה יהיה לו לזר, שהלא כל מציאות של עמל שישנה בעולם בכדי להשיג איזה מטרה, היא שנואה בעיני הבריות, שהלא מאחר שהוא דבק במטרה, הרי העמל עומד כחציצה בינו לבינה, וכל העמל אינו לרוחו ורצונו.

לא כן האדם שניגש לתורה בהבנה שלא עליו המלאכה לגמור, כלומר הוא מכיר דעיקר תפקידו הוא העמל גופא, שיעמול בדבר ה' לבררו ולקנותו, הרי אדרבה, ייגש למלאכה באהבה וברצון, ישליך כל מנעמי העולם וישקיע אהבתו בעמל התורה, ובזה יזכה לכתרה של התורה. וזהו שסיים הרמב"ם, והשכר לפי הצעה, כלומר זהו המשך הענין, שגם זהו מעיקר הידיעה היאך לגשת ללימוד התורה, דאין השכר לפי "התוצאה" שבוה אין לו שום נחת ורצון בעמל, אלא אדרבה השכר הוא לפי העמל, וזהו בעצמו א"כ התכלית, וכמבואר.

הרי יש לו להניח את המהודרות, וכך הוא בדיוק לענין המנחות, שיש לו ליקח את השמן המהודר ביותר, ואע"פ שאינו המובחר באותה הדרגה.

ה) ויש עוד להוסיף בזה ענין נפלא, והם דברי הרמב"ם (פ"ג מהל' ת"ת), עיי"ש שביאר בפרק הזה את מעלת ה"כתר תורה" שהוא נעלה מכל הכתרים שנכתרו ישראל, ושהוא מונח בקרן זוית ויכול כל אדם לזכות בו, ושם (הלכהו) כתב וז"ל "מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, ולא עליך הדבר לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה ואם הרבית תורה הרבית שכר, והשכר לפי הצער" עכ"ל.

והנה דברי הרמב"ם הללו מופלאים, דהלא הרמב"ם בהלכה זו בא לבאר את האופנים שעל האדם לעשות על מנת לזכות בכתר, וכמו שפתח וביאר, דלא יסיח דעתו וכו' ולא ירצה לקנות עמה עושר וכו', פת במלח יאכל וכו', וא"כ אינו מובן מה שהמשיך וכתב "ולא עליך הדבר לגמור ולא אתה ב"ח להפטר ממנה", דלכאורה ענין זה של "לא עליך המלאכה לגמור" אינו אלא דבר חיזוק לכל אדם שלא יתייאש מללמוד תורה מחמת כובד המלאכה, ואומרים לו "לא עליך המלאכה לגמור" ואין זה שייך לכאורה לכאן, דאדרבה עוסק הרמב"ם לאשמועינן את הדברים שצריך האדם להתאמץ ולהשים על ליבו על מנת לקנות את הכתר.

ונראה בזה, דכוונת הרמב"ם, דבאמת עיקר

הגאון רבי יוסף בושדיאן שליט"א ראש כולל בביהמ"ד דרכי הוראה לרבנים אהל משה רמות ב'



"חכם לב יקח מצוות" (משלי י')

לב" הרי גם מה שהיו בני ישראל עסוקים בכסף וזהב היה זה בציוויו של הקב"ה שאמר למשה "דבר נא באוזני העם..." ומדוע עדיף חיפוש ארונו של יוסף מנטילת כלי כסף וכלי זהב מהמצרים ואדרבה שאלת כלי כסף וכלי זהב מהמצרים היא מצווה מפיו של הקב"ה, ומובא במדרש הגדול וז"ל "ושאלה אישה משכנתה ומגרת ביתה זו מצוות עשה כלי כסף וכלי זהב ושמלות וכו'". ע"ש. וא"כ לכאורה עדיף לשאול כלי כסף וכלי זהב מאשר לחפש את ארונו של יוסף, דחיפוש ארונו של יוסף הוא פרי מחשבתו של משה ולא היה צווי מהקב"ה לחפש את ארונו של יוסף.

ונראה לבאר בפשט הדברים דהרי מבואר במדרש דיוסף השביע את עם ישראל דכשתגיע שעת הגאולה שהקב"ה יגאל את ישראל שיוציאו את ארונו ממצרים ואם לא היו מוציאים ארונו של יוסף לא היו יכולים לצאת ממצרים מחמת שבועתו של יוסף ואף אם היו אוספים את כל כלי כסף וכלי זהב שהיו במצרים לא היו יכולים לצאת ממצרים ואם כן מציאת ארונו של יוסף הוא כדי שעם ישראל יוכל לקיים את צווי

איתא במדרש רבה (שמות כ' י"ט) "ויקח משה את עצמות יוסף" עליו הכתוב אומר (משלי י' ח) חכם לב יקח מצוות זה משה שכל ישראל היו עסוקים בכסף וזהב והוא היה עסוק בעצמות יוסף אמר הקב"ה למשה עליך נתקיים 'חכם לב יקח מצוות'."

וביתר הרחבה במדרש אגדה וז"ל "תנו רבנן בא וראה כמה חביבות מצוות על משה רבינו שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה והוא נתעסק במצוות שנאמר 'חכם לב יקח מצוות' וכו'. וכי מנין היה משה יודע היכן היה קבור יוסף אמרו חכמים סרח בת אשר נשתיירה מאותו דור והיא הראתה למשה קברו של יוסף. אמרה לו סרח בת אשר ארון של מתכת עשו מצרים ושקעוהו בתוך הנילוס כדי שיתברכו מימיו בא משה ועמד על הנילוס נטל לוח של זהב וחקק בה שם המפורש וזרקה לתוכו, צעק משה ואמר יוסף בן יעקב הגיע זמן השבועה שנשבע הקב"ה לאברהם אבינו שהוא גואל את בניו אם אתה עולה מוטב ואם נקיים אנו משבועתך, מיד צף ארונו של יוסף ונטלו משה וכו'". ע"ש.

ויש להבין מדוע משה רבינו נקרא "חכם

שנה וגם את הגוי דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". ולקחת ארוננו של יוסף ע"י משה רבינו שנאמרה בתחילת פרשת בשלח ושאלת כלי כסף וכלי זהב מהמצרים שנאמרה בפרשת בא. ונראה שחז"ל רצו לרמוז על קשר בין ג' עניינים אלו, ברית בין הבתרים, ארוננו של יוסף ושאלת כלי כסף וכלי זהב ליציאת מצרים.

ונראה לענ"ד שהוקשה להם לחז"ל מהי הזכות שעם ישראל יצא ממצרים שהרי עם ישראל היו שקועים במ"ט שערי טומאה עד ששרו של מצרים בשמים קטרג ואמר "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה" ועוד שקבלה בדינו דכל מי שאינו רוצה להיגאל אינו נגאל וחז"ל דרשו "חמושים עלו בני ישראל ממצרים" דרך חמישית מעם ישראל נגאלו והשאר שלא רצו להיגאל נשארו בתוך מצרים [עיי' מדרש הגדול בשלח י"ג י"ח].

וחז"ל תירצו במדרש רבה (סוף פרשת בלק) שבני ישראל נגאלו ממצרים בזכות שלא שינו את שמם, את לשונם ואת לבושם (וכן מובא בילקוט בלק רמז תשס"ח) שבני ישראל כל זמן שהותם במצרים היו שונים מתושבי המקום בשמם, לבושם ולשונם, והזכות שבני ישראל יצאו ממצרים הוא מפני שעם ישראל היו נטע זר בתוך ארץ מצרים דאם בני ישראל היו מתחברים למצרים והיו לחלק מהם גם ההבטחה האלוקית לא היתה עוזרת להם להיגאל ולא היתה יכולה להתקיים וזהו מאמר הכתוב בברית בין הבתרים "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם.. דרך משום שהארץ שגרו בה היא לא להם רק אז יש להם את הזכות להיגאל ורק אז הקב"ה מבטיח "ויצאו ברכוש גדול" וכיון שלא שינו

ה' לשאול כלי כסף וכלי זהב ולהוציאם ממצרים וזוהי חכמת הלב של משה למצוא את ארוננו של יוסף כדי שעם ישראל יוכלו להוציא את כלי הכסף והזהב ממצרים ובה שמושה רבינו נטל ארוננו של יוסף הרי שכל שכר המצוות של כל עם ישראל ששאלו כלי כסף וכלי זהב נקראים על שמו של משה רבינו שגרם לכל עם ישראל שיוכלו לקיים את המצווה כהלכתה, ולכן נקרא משה רבינו "חכם לב" שדאג שעם ישראל יוכל לקיים את מצוות ה' לאסוף כלי כסף וכלי זהב ועליו נאמר "חכם לב יקח מצוות"

זאת ועוד דחז"ל דרשו "הים ראה וינוס" מה ראה? ארוננו של יוסף, דבזכות ארוננו של יוסף נקרע ים סוף ועם ישראל יכל לעבור בתוך הים, וא"כ לולי ארוננו של יוסף עם ישראל לא היו יכולים לעבור בים סוף ובזכות משה רבינו שנטל ארוננו של יוסף יכלו לעבור בים, וגם על זה נאמר "חכם לב" שעל ידי משה רבינו יכלו לקיים את מצוות ה' לקחת כלי כסף וכלי זהב ביציאתם ממצרים.

ונראה דיש להוסיף עומק והבנה בדברי חז"ל דאיתא במדרש הגדול (שמות ד') "על הפסוק "דבר נא באוזני העם" אמרי דבי ר' ינאי "אין נא אלא לשון בקשה אמר לו הקב"ה למשה אמור להם לישראל בבקשה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב כדי שלא יאמר אותו צדיק 'ועבדום ועינו אותם' - קיים בהם, 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' - לא קיים בהם וכו'". ע"ש.

הרי שחז"ל חיברו שלושה עניינים שהוזכרו בתורה בשלושה מקומות שונים, ברית בין הבתרים שנאמרה עם אברהם (בראשית ט"ו י"ג) "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות

מיד התחיל ארוננו לפעפע ועולה מן התהום כקנה אחד נטלו על כתפו וסבלו וכל ישראל אחריו מסובלים כספם וזהבם" וכו'.

ולפי מדרש זה בלי ארוננו של יוסף עם ישראל לא היה יכול לצאת ממצרים, ולכן החרטומים אומרים לפרעה "אם רצונך שלא תצא אומה זו מתחת ידך עשה שלא ימצאו את עצמות יוסף ולא יצאו מכאן לעולם", וכן משה הפונה אל יוסף ואומר לו "תן כבוד לאלוקי ישראל ואל תעכב גאולתן של ישראל" וכו'. דלא רק השבועה שיוסף השביע את ישראל מעכבת, דאם רק השבועה מעכבת מספיקה הודעת משה ליוסף שהגיעה שעת גאולתן של ישראל, ואם יוסף אינו מצטרף הרי ישראל מנוקין משבועתו כמו שמוזב במדרש, אלא ארוננו של יוסף מעכב, והוא הבסיס של הזכות לצאת ממצרים, ולכן משה רבינו מחפש ומתייגע למצוא את ארוננו של יוסף כדי שעם ישראל יוכלו לצאת ממצרים. וזהו כוונת חז"ל באומרם "חכם לב יקח מצוות" דזהו חלק עיקרי שעם ישראל יוכלו לצאת ממצרים.

חז"ל מוסיפים שבמעשהו של משה רבינו יש הרבה חסד, וזהו חסד לכולם - ליוסף כדי להוציאו ממצרים, לעם ישראל שיוכלו לקיים את מצוות ה' לקחת כלי כסף וכלי זהב ויוכלו לצאת ממצרים וחסד כביכול לה' לעשות רצון ה', ולכן מסיים המדרש "אמר לו הקב"ה אם בעיניך דבר קטן שעשית חסד, גדול הוא בעיני שלא השגחת בכסף וזהב, ואף אני ארד בכבודי ובעצמי לעשות עמך חסד כשתפטר מן העולם".

את שמם לשונם ולבושם זו ההוכחה הכי גדולה שאין הם חלק מהמצרים ואז יש להם הזכות להיגאל.

וענין זה שעם ישראל כשהיו במצרים היו שונים מכל המצרים ולא התערבו בהם והיו כנטע זר בתוככי מצרים כל זה היה בזכותו של יוסף שלא נכנע לאשת פוטיפר ולא עירב זרעו עם זרע המצרים וכיון שכן אין עם ישראל יכול לצאת ממצרים בלי יוסף שהרי בלי יוסף היו מתערבים עם המצרים, ונמצא שיוסף הוא הבסיס ליציאה ממצרים.

וסוד זה שעם ישראל אינו יכול להיגאל בלי יוסף ידעו המצרים כדאיתא בילקו"ש (וזאת הברכה, רמז תתקס"ה, ובבראשית רבתי דף קפ"ז-קפ"ח) וז"ל "במה זכה משה שהקב"ה נתעסק בו אלא בשעה שהיו ישראל עסוקין בביזה היה מסבב את העיר שלושה ימים ושלושה לילות למצוא ארוננו של יוסף ולא מצאו אחר שנתייגע הרבה פגעה בו סרח בת אשר אמרה לו, רבינו משה למה אתה יגע כל כך? אמר לה שלושה ימים ושלושה לילות סבבתי את העיר לבקש ארוננו של יוסף ואיני מוצאו אמרה לו בוא עמי, הוליכתו לנהר הנילוס אמרה לו במקום הזה עשו ארון של עופרת של חמש מאות ככרים ונתנוהו בתוכו וחתמוהו והשליכוהו בתוך הנחל שהחרטומים אמרו לפרעה רצונך שלא תצא אומה זו מתחת ידך עשה שלא ימצאו עצמות יוסף ולא יצאו מכאן לעולם שכן השביען, מיד עמד משה על הנחל ואמר 'יוסף יוסף אתה ידעת היאך השבעת את ישראל פקד יפקד (בראשית נ' כ"ד) תן כבוד לאלוקי ישראל ואל תעכב גאולתן של ישראל, מעשים יש לך בקש רחמים לפני בוראך ועלה מן התהום'.

הרה"ג רבי עזרא דוד הלוי

מח"ס עין ידיד

חניכי הישיבות בית וגן - קרית יובל



בדין יחוד עם ב' נשים וביחוד אח ואחות

נאמר על כל אדם ביחס לכל אשה, חוץ מאם עם בנה, אב עם ביתו, ואשה עם בעלה. ובענין יחוד אח ואחות, הוי דיון בפוסקים, ונדבר בזה לקמן בס"ד.

כמו"כ יש להבחין שכאשר מחפשים פתרונות הלכתיים ליחוד, ישנם ב' מסלולים של פתרונות, האחד הוא להפקיע מהמקום שנמצאים בו את היחוד [כגון שיהא נצפה לבחוץ ע"י דלת פתוח, או מצלמות אבטחה הנצפים ע"י אדם אחר, ובסוף המאמר נרחיב בזה בס"ד], והשני הוא להביא שמירה הלכתית שתתיר את השהות שם.

כמו"כ יש לדעת שפעמים אין יחוד הלכתי, אבל הדבר אסור מחמת שהמציאות מוכיחה שהיו מכשולות בכה"ג. ופעמים אף שהדבר מותר הלכתית, מ"מ למעשה יהא תלוי הדבר בסוג השואל והנשאלת, במזגם, בטבעם, בגילם, וכדו'. ובדברינו הבאים נבאר כמה מהלכות יחוד היסודיים.

(א) הנה בדין יחוד רבה המכשלה, ופעמים שאין אדם שם על לב שהוא נכנס למקום יחוד, ולכן חשוב מאוד לדעת את הגדרים, ואפילו באופן כללי, כדי לדעת שהדבר מצריך שאלה.

וכהקדמה לענין זה, יש לדעת שבהלכות יחוד ראשית יש להבחין בין היכא דאיכא מקום יחוד ומחפשים אחר פתרונות הלכתיים, לבין היכא דליכא כלל מקום יחוד, ובוזה לא בעינן כלל לפתרונות. כמו"כ גם כאשר מדובר על מקום יחוד, יש להבחין האם הנוכחים במקום נאסרים ביחוד, או שמתירים ביחוד.

ובקצרה נגדיר דמקום יחוד הוא כשנמצאים במקום שמסתבר שלא יהיו עמהם אנשים נוספים [כגון בשדות או ביערות, או בבית או בחדר סגור]. לאפוקי אם נמצאים במקום שנגיש לעוד אנשים, [כגון ברחוב שבשכונה - ואפילו בשעת לילה מאוחרת, דאין יחוד בכה"ג כיון שהרחוב נצפה מהבתים שבסביבה, וגם סביר שאי מי יצא לרחוב או יעבור עם רכבו שם]. כמו"כ איסור יחוד

יחוד עם אחותו – מחלוקת בגמ', בראשונים ובאחרונים

(ב) איתא במתניתין (קידושין פ:): "מתייחד אדם עם אמו ועם בתו וכו'", ובגמ' (פא:): איתא דנחלקו רב אסי ושמואל בהאי דינא דמתניתין, רב אסי ס"ל כדינא דמתניתין, ואף הוסיף היתר יחוד אם אחותו. וע"ש ברש"י (ד"ה מתייחד) שכתב דההיתר ביחוד עם אחותו הוא רק לפרקים אבל לא בקביעות. ואילו שמואל פליג על דינא דמתניתין ואסר יחוד עם אמו ועם בתו ואפילו עם בהמה אסר. ואף דמבואר במשנה דשרי להתייחד עם אמו ובתו, העמיד שמואל דאיכא מחלוקת תנאים בזה, ולכן ס"ל לאסור כאידך תנאי.

ובמחלוקת רב אסי ושמואל זו, פסקו הראשונים כרב אסי כיון שהוא גדול יותר משמואל (רא"ש פ"ד הכ"ד). מיהו אף שפסקו כרב אסי לגבי שמואל בהא דשרי להתייחד עם אמו ובתו [וכן מבואר בתוס' (ד"ה אביי)], נחלקו בענין יחוד עם אחותו. הרא"ש (שם) אחר שהביא דברי רב אסי שהתיר יחוד עם אמו בתו ואחותו, פסק דהלכה כמותו, ובפסקי הרא"ש (שם אות כד) כתוב "מתייחד אדם עם אחותו לפי שעה", ומ"מ סיים שהמחמיר תע"ב. מיהו עיין ברמב"ם (פכ"ב מאיסור"ב הלכה א) שאחר שכתב לאסור את יחוד עם כל אשה, פסק להתיר יחוד עם אמו ובתו, וכן היתר יחוד עם אשה ובעלה, אולם השמיט את ענין יחוד עם אחותו, ובפשוטו סובר דאין להתיר יחוד עם אחותו [וע' עוד לקמן]. ועכ"פ נמצא דנחלקו הראשונים בדין יחוד עם אחותו, יש אוסרים ויש מתירים, ואף המתירים כתבו דההיתר הוא רק לפי שעה (היינו "לפרקים" המוזכר בפרש"י הנ"ל).

ועיין בטור (אבהע"ז סימן כב סעיף א) שכתב ג"כ את היתר יחוד עם אמו ובתו, והשמיט את ענין יחוד עם אחותו [כהרמב"ם]. ואולם בפרישה (ס"ק ג) כתב בשיטתו דשרי יחוד עם אחותו, והא דהשמיטו הטור הוא מפני שהעתיק את לשון המשנה [ואיכא סיוע מקיצור פסקי הטור שכתב להדיא להתיר, וכידוע דהטור גופיה כתב את קיצור פסקי הרא"ש]. גם מרן השו"ע השמיט ענין יחוד עם אחותו, גם בב"י וגם בשו"ע (סעיף א), וכלשון הטור והרמב"ם שהשמיטו את ענין היחוד עם אחותו. ולאמור נמצאת השמטתו של מרן נתונה במחלוקת, דמחד י"ל דס"ל כהרמב"ם וכפשטות הטור לאסור יחוד עם אחותו, ומאידך י"ל דס"ל כהטור אליבא דהפרישה הנ"ל, וכהרא"ש שהתיר את יחוד עם אחותו. ובאמת נחלקו בזה האחרונים הב"ש (ס"ק א) כתב בביאור שיטת הרמב"ם הטור והשו"ע, דאף שנפסקה הלכה כרב אסי וכדינא דמתניתין היינו רק לגבי מה שהוזכר במתניתין, אבל מה שהוסיף רב אסי היתר יחוד עם אחותו, כיון שלא הוזכר במשנה בזה לא נפסקה הלכה כמותו [וכפשטות הרמב"ם]. מיהו הח"מ (ס"ק א) כתב בדעת השו"ע דהלכה כהרא"ש, וככתוב בפסקי הרא"ש להתיר את יחוד עם אחותו ומ"מ המחמיר תע"ב. ועתה נמצא דנחלקו גם האחרונים בדין יחוד עם אחותו.

נמצא דבמשנה לא הוזכר היתר יחוד עם אחותו, ובגמ' היתר זה הוא דברי רב אסי, ולכו"ע נפסקה הלכה כר' אסי ביחס לשמואל, אבל לענין היתר יחוד עם אחותו שהוזכר ר' אסי נחלקו הפוסקים. ואולם גם הפוסקים שנראה שאסרו בזה, לא כתבו להדיא לאסור,

ובדין זה נחלקו הראשונים, הרא"ש (אות כא) העתיק את לשון המשנה, ואת החילוק בין כשרים לפרוצים, ולמדו בשיטתו (הטור והב"י סעיף ה) שפסק להתיר בכשרים, וכדינא דמתניתין. ובר"ף ג"כ כתב כלשון הגמ' המחלקת בין כשרים לפרוצים, ומשמע דס"ל להתיר בכשרים. וכתב הר"ן (ד"ה לא שנו) דסתם בני אדם שלא הוחזקו בפריצות, כשרים הם לענין זה. ולשיטתו הא דאיתא בגמ' דאפילו רב ור"י לא הוו כשרים לענין זה, אין זה מעיקר הדין אלא ממידת חסידות. **אולם** הרמב"ם (פכ"ב ה"ח) לא חילק בין כשרים לפרוצים, וסתם לאסור יחוד של אשה עם אנשים הרבה, וביאר המ"מ שלפי שאין כשרים האידנא, אין להתיר יחוד בכה"ג. ועיין בר"ן שלמד ברמב"ם דבהכי איכא איסור מעיקר הדין ולא רק ממידת חסידות, כיון דלא שכיחי כשרים. ובש"ע (ס"ה) העתיק את לשון הרמב"ם, וסתם לאסור יחוד אשה עם ב' אנשים, וכן למד בדעת השו"ע בח"מ (ס"ק ז). **אולם** הרמ"א הביא בי"א את שיטת הטור הסובר להתיר זאת באנשים כשרים, ורק בפרוצים כתב לאסור (וע"ש בגר"א ס"ק יא). **ולענין** הלכה, עיין בבא"ח (עוד יוסף חי, שופטים אות ח) דפסק ג"כ לאסור יחוד של אשה אחת עם ב' אנשים וכהשו"ע, ומאידך פסק דבשעת הדחק ניתן להקל כשיש סניף נוסף כגון שיכול הבעל להגיע לבית. **לסיכום** עד כה נמצא, דיחוד איש עם אשה לכו"ע הוי דאו'. וביחוד איש עם ב' נשים לכו"ע אסור מדרבנן, ואולם באשה עם ב' אנשים כשרים איכא מחלוקת ראשונים, השו"ע אסר, והרמ"א התיר בכשרים ואסר בפרוצים, וכן הלכה לבני אשכנז. [ובגדר

אלא לא כתבו היתר זה, ומכלל השמטה זו, ע"כ דאסור הדבר, והוי בכלל שאר נשים שאסור להתייחד עימהן.

ולענין הלכה, בשו"ת הרדב"ז (דברי דוד סימן לב) כתב דכל הפוסקים סמכו לפסוק כדינא דמתניתין [ודלא כרב אסי]. וכן פסק בבא"ח (עוד יוסף חי ש"ב פרשת שופטים אות ג'), וכן הוא בחיד"א (יוסף אומץ) ובעוד אחרונים שפסקו לאסור יחוד של אח עם אחותו ואפילו לפרקים, וכסתמיות הרמב"ם הטור והשו"ע שהשמיטו האי היתרא. ובפשוטו נמצא דאחים הנשארים בביתם, במקרים מסוימים אסורים ביחוד [אא"כ הוי הרבה אחים והרבה אחיות, דבזה אף באנשים ונשים דעלמא ליכא יחוד], ולקמן נדבר עוד בענין זה.

יחוד אדם אחד עם ב' נשים – מחלוקת הראשונים

ג) ובענין יחוד אדם עם ב' נשים או אשה עם ב' אנשים, איתא במתניתין (פ:) "לא יתייחד אדם עם שתי נשים, אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים", והא דחמור יחוד אדם עם ב' נשים, מבואר בגמ' מתנא דבי אליהו מחמת דנשים דעתן קלות עליהם [ונוחות להתפתות שתיהן יחד – רש"י]. ואיסור יחוד של איש אחד עם ב' נשים, מוסכם לכו"ע, וכפשטות המשנה, וכן נפסק בשו"ע (סימן כב ס"ה). מיהו ביחוד אשה אחת עם ב' אנשים, אף דמבואר במשנה להתיר זאת, בגמ' (פ: - פא.) הובא במעשה דרב ורב יהודה, דרק בכשרים ניתן להתיר כן, אבל לא באנשים רגילים שאינם מוחזקים בכשרות (כגון רב פפי וחבריו, ומוזכרת כשרותם שם בקידושין מ.).

סוטה ע"י כך, אלא אפילו אם קינא לה שלא תיסתר באופן שאינה נמצאת באיסור יחוד [אילולא הקינוי], אפ"ה אם הלכה ונסתרה הר"ז סוטה. ובוזה נחא מ"ש הרמב"ם שנסתרת עם אביה, דאף דבעלמא אינה אסורה להתייחד עמו, מ"מ מאחר שקינא לה נאסרה בכך.

מיהו המל"מ הקשה דמאי רבותא במה שכתב הרמב"ם "קינא לה עם שנים", והא אף ללא שיקנא לה אסורה היא להתייחד עם שניים, שכן דעת הרמב"ם (פכ"ב ה"ח) דאסור לאשה להתייחד עם ב' אנשים, דהאינא ליכא כשרים [וכנ"ל]. ותירץ המל"מ דמעיקר הדין ליכא איסור יחוד בכה"ג, וכדינא דמתניתין, ומה שאסר הרמב"ם כן אינו מעיקר הדין אלא רק ממידת חסידות. ולכן הכא מלמדנו הרמב"ם דאף דמעיקר הדין ליכא איסור יחוד בשניים, מ"מ יש לאסור כן אם קינא לה בעלה. [מיהו לר"ן הנ"ל דעת הרמב"ם לאסור מעיקר הדין, ונמצא שנחלקו בדעת הרמב"ם אם האיסור מעיקר הדין - ר"ן, או ממידת חסידות - מל"מ].

עוד הקשה המל"מ על הרמב"ם [באותו משקל של קושיא הנ"ל], דאחר דס"ל דאסור להתייחד אח עם אחותו, א"כ מאי רבותא במ"ש הרמב"ם אפילו היו ב' אחיה, ולכאורה נשמע מלשון זו שבעלמא מותרים ביחוד והכא אסור כיון שקינא לה, וליתא, דהא ס"ל לרמב"ם לאסור את יחוד עם אח אף ללא קינוי [וכדברינו הנ"ל], ומאי אפילו דהרמב"ם, וע"ש שתירץ בדוחק ונשאר בצ"ע. ותירץ מו"ר שליט"א דבפשוטו י"ל כתירוצ' המל"מ עצמו בקושיא הנ"ל, דלהרמב"ם כל האיסור של יחוד עם אחותו

פרוצים אעתיק את לשונו של שבה"ל (שו"ת ח"ה סימן רב) "אבל רשעים ממש בפרט בעבירה חמורה כחלול שבת יראה דנקראו ג"כ פרוצים לענין עריות ובפרט במחלל שבת בפרהסיא דיש דעות שהם כגוים ממש מעיקר הדין, ופשוט בעיני דאם מזלזלים בראות טעלעוויזיאן או קוראים בעתונות המלאים דברי תועבה, או מכ"ש כשהולכים גם למקום טומאה (קינא, קולנוע) הם בגדר פרוצים בזה"ז, דנלקה אצלם הרגש של יצרא דעריות". ומה נימא אנן יתמי דיתמי על אותם מחזיקי מכשירים טמאים, דכ"ש וכ"ש דפרוצים הם לענין זה.

ראיה לנ"ד מהרמב"ם בסוטה - משנה למלך

ד) אחר הדברים האלה, לימדנו מו"ר הגאון רבי שלמה ידידיה זעפראני שליט"א שהביא ראיה נוספת להאי דינא בענין יחוד עם אחותו, והוא מהלכות סוטה. דהנה אם אמר הבעל לאשתו "אל תסתרי עם איש פלוני" והלכה ונסתרה עמו בפני ב' עדים, הר"ז אסורה לבעלה עד שתשתה מהמים המרים, והאינא שאין מי המרים נאסרת על בעלה ויצאת בלא כתובה (עיין ברמב"ם סוטה פ"א).

ועיין עוד ברמב"ם (סוטה פ"א ה"ג) שכתב "קינא לה עם שנים כאחד ואמר לה אל תסתרי עם פלוני ופלוני ונסתרה עם שניהן כאחד ושהתה כדי טומאה, אפילו הן שני אחיה או אביה ואחיה הרי זו אסורה עד שתשתה". וע"ש במשנה למלך שהאריך להוכיח דדברי הרמב"ם הללו באים ללמד, דלא מבעיא אם קינא לה שלא תיסתר עם אדם שאסור לה להתייחד איתו, דנעשית

בכשרים, וכן הדין לבני ספרד, ודלא כהמל"מ דנקט ברמב"ם דהוי חומרא בעלמא, אלא כהר"ן דהוי מעיקר הדין, וכהח"מ. ולהרמ"א ניתן להקל בכשרים, ובגדר כשרים נימא כהנ"ל, דעכ"פ מחזיקי המכשירים הפסולים, ודאי שאינם כשרים, שהרי פסולים הם לעדות [ואחר חלוקה זו, אין עוד להאריך בזה].

מיהו ביחוד אח עם אחותו, אף דהראנו דדעת האחרונים בפשטות לאסור, מ"מ כיון שהשו"ע לא כתב להדיא לאסור, אלא השמיט האי דינא לגמרי, ובפרט דהפרישה והח"מ למדו בטור ובשו"ע דס"ל כהרא"ש להקל ורק המזמיר תע"ב. ועוד שהרי גם אי נימא דס"ל לשו"ע כהרמב"ם לאסור, מ"מ הראינו דניתן לבאר בדעת הרמב"ם דיחוד אח ואחות הוי רק מידת חסידות ולא מעיקר הדין (הגרש"ז שליט"א). ובר מן דין ייתכן דרק ביחוד ממושך אסר הרמב"ם, אבל ביחוד לפרקים ס"ל להתיר (כפרש"י), ומה שהשמיט הרמב"ם ענין זה הוא מחמת דהתם בהלכה זו מיירי ביחוד ממושך עם אמו ובתו דשרי וזה הוזכר במשנה, ולכן לא הזכיר שם ענין יחוד עם אחותו לפרקים שלא הוזכר במשנה [שו"ר שכעין זה כתב בצ"ץ אליעזר (ח"ו סימן מ קונטרס יחוד פרק כ') בדעת הרמב"ם]. ובפרט שבחקרי לב (סימן יז) כתב שמנהג הספרדים להקל ביחוד לפרקים, וכן דעת הגר"צ להקל ביחוד לפרקים מכח המנהג. וכן הוא בצ"ץ אליעזר (שם), ובאג"מ (דלקמן).

וזמן לפרקים י"א שהוא ל' יום – אמרי יושר, וי"א עד ג' ימים – שבה"ל, ולאג"מ תלוי בצורת יחוד אם נראה שבא לדור אצל אחותו דרך קבע אסור, אבל אם בא להתארח

אינו מן הדין, אלא חומרא ומידת חסידות, ולכן כתב הרמב"ם דאפילו שנתייחדה עם אחיה, שמין הדין מותרת ביחוד עמהם, אפ"ה אם קינה לה ונסתרה, נאסרה עליו.

עפ"ז נמצא דיחוד עם אחותו, שנוי מח' בגמ', וברא', ונראה שדעת הרמב"ם לאסור מהא דהשמיט האי היתר, וכן נראה בשו"ע שהשמיט היתר זה, ופוסקי ספרד אסרו בדעת מרן. אולם לאמור נמצא דאף להרמב"ם שבפשוטו נראה שאוסר, י"ל דהוי רק ממידת חסידות ומחומרא, ולא מן הדין. וכשם שביאר המל"מ ברמב"ם כך גבי יחוד עם ב' אנשים דאינו מעיקר הדין, כך גם י"ל גבי יחוד עם אחותו, דלהרמב"ם אינו אסור מעיקר הדין, ובזה ניחא ג"כ קושיית המל"מ השניה על הרמב"ם. ולפ"ז גם אם פסק מרן כהרמב"ם יש מקום להקל בשעת הצורך. והוי כעין ס"ס, ספק פסק מרן כהרא"ש שמתיר יחוד עם אחותו לפרקים, ואת"ל כהרמב"ם, ספק שמא גם להרמב"ם אין לאסור מן הדין, ורק מחומרא וממידת חסידות אסור, ושע"כ במקום צורך ניתן להקל.

[ובאגב, בעיקר קושיות המל"מ, ניתן ליישב באופן אחר, דמלמדנו הרמב"ם דאף דאיכא איסור יחוד באח עם אחותו, וה"ה אשה עם ב' אנשים, אע"ג דאיסור יחוד הוא מדרבנן, דהא מן התורה מותרת ביחוד זה, עכ"ז הכא בסוטה מלמדינו הרמב"ם דבקינא לה הר"ז סוטה [דאורייתא] הזקוקה למים המרים (הרחיד"א)].

הלכה למעשה

ה) אחר כל האמור, הנה בדין יחוד אשה עם ב' אנשים, לדעת השו"ע יש לאסור אפילו

יש לאסור זאת מעיקר הדין אף דליכא יחוד הלכתי.

ז) אופני השמירה השונים באופן שיש יחוד, ולמעשה אין לסמוך על כך אלא יעשו שא"ח [והאמור הוא בכדי לדעת לשאול את המו"צ בצורה נכונה]:

א. פתח פתוח – אם נמצאים במקום סגור אבל הפתח של הבית פתוח לרשות הרבים במקום שסביר להניח שיכולים לעבור שם בני אדם, ומשאירים הדלת פתוחה (גמ' פא.).

ב. מצלמות אבטחה – אם הבקרה על המצלמות הינה בידי גורם אחר, ולא בידי המתניח, ועוד בתנאי שמידי פעם צופים במצלמות באקראי (אחרונים).

ג. דלת פתוחה / נעולה / סגורה – בנעולה הוי יחוד. בפתוחה לרווחה ומקום הימצאותם של הנוכחים בתוך הבית הוי מקום שסביר להניח שעוברים שם בני אדם בשעות היום אין זה יחוד. דלת סגורה ולא נעולה, אם במקום שיש רגילות לפותחה [כגון חנות שמחמת המזגן סגרו הדלת], שרי. ואם אין רגילות לפותחה וכגון בבית רגיל, אסור. ובפתוחה מעט ניתן להקל. ועכ"פ בבית עם ב' קומות – לא יתייחדו בקומה העליונה וישאירו הדלת למטה פתוחה, דאין זה מפקיע את היחוד בכה"ג (אחרונים). וה"ה בבית גדול שנכנסים לחדרים הפנימיים של הבית, דאין להתיר מכח הדלת הפתוחה.

ד. נצפה מבחוץ – אם נמצאים במקום שנצפה מבחוץ, כגון בחדר או במרפסת שנראה מהרחוב את הנעשה שם, הרי כפתח פתוח ואין זה יחוד [ובתנאי שלא יכנסו לפנים הבית שאינו נראה, ויש ליוזר בזה].

ה. אשתו בעיר – אם היא עימו הרי שאין איסור יחוד, ואם היא בעיר ומוזמנת לבוא אצלו, ניתן

ואפילו לזמן ממושך ולישן שם שרי, ויש שנקטו דהכל לפי הענין.

עכ"פ לדינא בילדים תחת גיל מצוות לא חששו בזה וודאי דנהגו להקל, ומעל גיל מצוות נהגו ג"כ להקל, ובפרט שכך דרכם לדור בבית אחד, ואין ליכנס גס זה בזה, ואין ביניהם הרהור ותאוה כלל [וכן מוכח מהגמ' (סוטה מג:)] שהיו האחים גדלים בבית זה עם זה, ע"ש בגמ' וברש"י. וכן מוכח מהרמב"ם (פכ"א ה"ו מאיסור"ב) שאפילו בחיבוק ונישוק אחותו, אף דאסור הדבר מ"מ אין לו תאוה ואין לו הנאה בכך]. אולם אם נשארים כך זמן רב [והם אח ואחות לבד], וכגון שנשעו ההורים לחו"ל, יראה שצריך שיזהרו שלא ישארו במצב יחוד זמן רב (שו"ת אג"מ אבהע"ז ח"ד סימן סד), והמחמיר תע"ב. מיהו במבוגרים, אם אחד מהם חולה מותר אף לדור עם אחותו דרך קבע (אג"מ שם), ואולם בבריאם, וכגון שהולך לבקר את אחותו ישאיר הדלת פתוחה לצאת מידי כל ספק (הגרש"ז שליט"א).

שולחן ערוך חמישי

ו) יש לדעת שבהלכות יחוד, הרבה פעמים אין איסור הלכתי ע"פ כללי ההלכה, אולם כיון שהשאלה הינה סייטאציה הנראית כיכולה להגיע לאיסור, ע"כ יש לאסור בזה. ונקדים את דברי הרמב"ם (פכ"ב באיסור"ב הלכה ב) "ויזהר מן יחוד שהוא הגורם הגדול, גדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם הזהרו בי מפני בתי הזהרו בי מפני כלתי, כדי ללמוד לתלמידיהם שלא יתביישו מדבר זה ויתרחקו מן יחוד". לכן אם השואל הוא אדם צעיר ושאלתו על מקרה שיש חשש ואפילו רחוק שיתכן ויגיע להרגל דבר ר"ל,

ו. **אם** ליבו גם בה [שמכירה כגון חמותו, כלתו, גיסתו], לא מהני היתר בעלה בעיר (פא. רבביב).
ז. **יחוד איש עם ב' נשים צרות** [כלה וחמותה, שתי יבמות וכדו'] שרי.

ט) כעת נביא כמה מהמקרים המצויים שבהם נכשלים המון העם באיסור חמור זה:
א. הליכת אשה לרופא, או איש לרופאה – צריך לדעת שאיסור יחוד לא הופקע בחדר הרופא או כל איש מקצוע אחר, ולכן לכתחילה יש להימנע מלהגיע לסיטואציה כזאת, וישתדל האיש לילך לרופא והאשה לרופאה. ואם א"א יזהר שלא יגיע למצב של יחוד. ולמעשה – בדלת נעולה לעולם אסור, ובדלת סגורה שאינה נעולה, אם מדובר ברופא זוטרי שנכנסים ויוצאים מחדרו [האחות וכדו'] ניתן להקל בכה"ג שהדלת סגורה ולא נעולה, אולם הטוב ביותר שיביאו איתם אדם נוסף. אולם ברופא מומחה שיראים מלגשת לחדרו, הרי שדלת סגורה הינה כדלת נעולה, ויש לאסור כה"ג וחייבים להביא אדם נוסף [ובאשה ההולכת לרופא תביא עמה את בעלה, או צרתה או תינוק ותינוקת, והאיש ההולך יביא את אשתו או תינוק ותינוקת], או שישאירו הדלת פתוחה מעט. [ולא אמרין דאומן לא מרע אומנותיה, דאדרבא חיישינן דהמטופל יפתה להרופאה או המטופלת לרופא (ציין אליעזר ח"ח סימן כז ד"ה)].
ב. צילום רנטגן – אם נכנס האיש לצילום אצל טכנאית או אישה אצל טכנאי, יש בעיה גדולה של יחוד, כיון שבד"כ הדלת נעולה שם, ונמצאים מתייחדים, ואפילו שזה לזמן קצר איכא איסור, ויקפידו שילך האיש אצל האיש והאשה אצל האשה, או שיביאו אדם נוסף עמם.
ג. אח ואחות בבית – לאמור לעיל בקטנים תחת גיל מצוות ניתן להקל, ומעל גיל מצוות המחמיר

לסמוך על כך רק ביחוד דרבנן [איש עם ב' נשים, או אשה עם ב' אנשים] ולא ביחוד דאורייתא [איש ואשה]. (ע' במשנה פ.).

ו. **בעלה בעיר** – אם יודע היכן נמצאת, וגם אין זה מופקע שיגיע לאשתו, שרי. אולם אם הדבר מופקע שיגיע למקום הימצאותה של אשתו, כגון שהוא אברך בכולל שלעולם אינו יוצא באמצע הסדר, או אדם שקיימים אצלו זמנים מסוימים בהם אין הדבר מצוי שיגיע למקום שאשתו נמצאת, "א דאין זה נחשב בעלה בעיר. ובאופן אחר יעשו שא"ח (גמ' פא.).

ז. **שמירת תינוק ותינוקת** – אם יודעים טעם ביאה ואין מוסרים עצמם לביאה, בתינוק 6-9 בתינוקת 5-9, הר"ז שמירה ואין כאן יחוד. וביום סג' בשמירה אחת, ובליילה בעיני ב' שמירות (גמ' פא: ע"ש ברש"י).

ח. **הפקעת יחוד מחמת שכלפי האחת אין איסור יחוד** – אם אחת הנוכחות המצויות במקום אין כלפיה איסור יחוד, ממילא אין איסור יחוד כלפי שאר הנוכחים [כגון מרצה אחד לנשים הרבה, דהוי איסור יחוד אם הוי מקום יחוד. וכו', אם אחת מהן בעלה בעיר, כולם מותרות].

ח) כללים נוספים ביחוד:

- א. יחוד איש ואשה אסור מדאורייתא** (חנינך, סמ"ג אבות דר"ג, וכן למדו החו"י והבינת אדם ממהלך הגמ' פ), כל אפשרות אחרת אסורה מדרבנן.
- ב. ביום בעיני שמירה אחת, ובליילה בעיני ב' שמירות.**
- ג. גיל יחוד** – קטנה מגיל שלש, קטן מגיל תשע.
- ה. קטנים** תחת לגיל מצוות מותרים ביחוד זה עם זה.
- ה. יחוד עם גוי בדרך לא מהני שמירת קטן או קטנה** [דחיישינן לאונס].

[בן 4], הר"ז יחוד. או באופן ששומרת הנערה על ילד בן 10 הוי יחוד. ובכל ענין יש לשאול ע"פ גיל הילדים, גיל השומה, והאם מדובר ביום [דסג] בשמירה אחת] או בלילה [דבעין ב' שמירות].
ז. **מוזכרה** – אם לאחר שעות פעילות העבודה, יש אפשרות שהאשה תישאר לבד עם המעביד והמקום נעול [כגון לספירת קופה, או סידור המשרד וכדו'], ואפילו לדקה אחת, יש לאסור לעבוד במקום עבודה כזה.

ח. **אורחים** – אדם נשוי שיש לו ילדים קטנים [פחות מגיל 5], ואחיו הצעיר [מעל גיל מצוות] הגיע להתארח אצלו, ובבוקר האורח "הנכבד" לא התעורר לתפילה, הר"ז יחוד, ואסור לאח הגדול להשאיר את אחיו הקטן עם אשתו, כיון שלבו גם בה ולא מהני בעלה בעיר בכה"ג. ואולם אם יש להם ילדים בגילאים 5-9, נעשים שומרים ושרי אם הם ערים.

ט. **מונית / אוטובוס / טרמפ** – אסור לנסוע בשעות הלילה במקום חשוך שאין בני אדם עוברים שם, ואפילו נסיעה קצרה במקום שכזה אסורה, ופעמים נשאר נוסע עם נהג האוטובוס בשעת לילה מאוחרת במקום חשוך, או אשה נוסעת עם נהג מונית באופן זה, ויש בזה איסור יחוד.

תע"ב. ואם ידוע שאחד האחים "בעייתיים" ימנעו מכך. ולתקופה ממושכת ג"כ אסור, ויעשו שא"ח.
ה. **שידוכים** – פגישות שנעשות בגנות ופרדסים, אם יגיעו למקום שכל הנראה לא יהיו שם אנשים במשך כמה דקות, הר"ז יחוד. [וז"ל שבה"ל (ש) "ובעניותי בעיירות הגדולות מאד שישנם לפעמים שטחים עצומים שכלה דרך בני אדם אף על פי שעדין שייך לגבולי העיר מ"מ אינו מקום ישוב דירות אלא גנות נרחבות וכיו"ב בודאי גם בעיר אסור כמו בדרך, אם לא שהוא בשעה שרגילים אנשים לבא לשם"]. וכן אם נוסעים ברכב במקום נטוש, כגון כביש שלא עובר כלי רכב כל זמן קצה, הר"ז יחוד. ובפרט יש ליזהר כאשר הולכים לסדר הדירה וכדו' קודם החתונה, שלא ישהו בדירה לבד בכלל.

ה. **נסיעת נשים עם נהג לקברי צדיקים** – כאמור איש אחד עם ב' נשים [זה"ה מאה נשים] הוי יחוד, ולכן אם במהלך הנסיעה יהיו במקום שהם לבד ללא אנשים נוספים, וכדמצוי בקברי צדיקים מסוימים שהדרך אליהם היא בכבישים בודדים, הוי יחוד.

ו. **בייביסיטר** – כשמביאים בחור [מעל גיל מצוות] לשמור על הילדים הקטנים שבבית, וכגון שיש בבית ילדה קטנה [בת 7] וילד קטן



הרב אליהו ביטון

קהילת בני התורה

פסגת זאב

גדר מוקצה בתפילין

ענף א – דין תפילין בשבת

סתירת מרן הבית יוסף

(א) הבית יוסף (בפתיחה לסימן שח) הביא מח' ראשונים בגדר תפילין, דעת ספר מקדש, שהתפילין הם ככלי שמלאכתו לאיסור, ואחר כך הביא דעת המהר"ם בן חביב שהתיר לטלטל התפילין, והכריע להלכה כמוותו. וסמך עצמו על דברי התוספות (ביצה טו. ד"ה הכי) שכתבו "שאם ירצה אדם להניח תפילין בשבת אין איסור בדבר כלל, כי מה שאמרו (מנחות לו:) 'יצאו שבתות וימים טובים שהם עצמם אות, היינו שאין צורך להניח בהם תפילין, אבל אם הניחם אין איסור בדבר', וסיים הבית יוסף שכך הם דברי רש"י (ביצה טו. ד"ה זוג) והר"ן (ח. ד"ה רב), ועפ"י פסק הרמ"א (סעיף ד) "ותפילין אין לטלטלם כי אם לצורך, ושופר אסור לטלטלו כי אם לצורך גופו או מקומו", הרי שהם מוגדרים ככלי שמלאכתו להיותה, דרך בשופר התיר לצורך גוף, אבל בתפילין כל צורך שרי, אפי" מחמה לצל, ככלי שמלאכתו להיותה.

והנה הקשו כאן הט"ז והמג"א סתירה בשיטת מרן השו"ע, דלעיל (סימן לא) אסר הנחת תפילין בשבת וביו"ט ע"פ דברי הזוהר הקדוש במדרש הנעלם, שהאריך לבאר שלהניח תפילין ביו"ט הוא בזיון לשבת וליו"ט, ובסופו סיים מרן הבית יוסף "ומאחר שבתלמודא דידן לא נתבאר דין זה בפירוש, מי יערב לבו לגשת לעבור בקום עשה על דברי רבי שמעון בן יוחאי המפליג כל כך באיסור הנחתן". ולפיכך הניחו בצ"ע האיך כאן סתר משנתו והלך בשיטת התוס' הנ"ל שאין כלל איסור בהנחתם במועד, הלא לשיטת הזוהר אסורים בהנחה, וכיון שכך חשובים ככלי שמלאכתו לאיסור.

סתירה בדברי המגן אברהם

(ב) והשתא מלבד קושייתם בשיטת מרן, האיך העלים עיניו כאן מדברי הזוהר, קשה אף על המג"א שהעלים עיניו מדבריו לעיל, והו"ד במשנ"ב שם (ס"ק ה) שכל שלא כיון לשם מצוה והניחם סתמא, הרי שאין בדבר כלל בזיון אף לדעת השו"ע שפסק כדברי

בשבת אלא משום שמא יצא בהם לר"ה ולכן לא שייך ברכה עכ"ל. וצ"ע דבסי' ל"א כתב בשם מ' הנעלם דמזלזל בחותם המלך וחייב מיתה, וגם סותר למ"ש רס"י ש"ח בשם התו' ורש"י והר"ן דאין איסור כלל להניחם בשבת, וצ"ל דכשמניחן לשם מצוה הוי כמזלזל בחותם המלך, אבל כשמניחם שלא לשם מצוה אין איסור להניחם כנ"ל, עכ"ל. הרי שבאותו מקום שבו ייסד להאי חילוק בין הנחה למצוה להנחה סתמא, דיבר ממש מענין גדרי מוקצה, שע"ז הקשה מדוע התעלם הבית יוסף (בסימן שח) מדברי הזוהר בסיומן שח, ולזה קבע שכל שאינו מתכוין למצוה אין כלל חשש הזוהר הנ"ל. הרי להדיא שקבע דבריו כנגד האי חילוק, וס"ל דאף שאין מצוי הנחה שלא לשם מצוה, מ"מ כל ששייך אופן הנחה המותרת לא חשיב מוקצה, ולכך גם הבית יוסף התעלם מדברי הזוהר מפני שכאן מיירי במניחם שלא לשם מצוה. ומעתה קשה טובא אמאי הניח כאן המג"א הק' בצ"ע למרות שהוא עצמו נגע ממש בקושיא, והעמיד כאן כל הסימן שלא לשם מצוה. וראיתי שכ"כ הפמ"ג ולא נגע בסתירת המג"א דברי עצמו.

ה) עכ"פ אף שנמצאו השתא דברי המג"א סותרים, מ"מ ארווחנא לבאר בזה דברי מרן הבית יוסף שלא יסתרו מסימן לא, דאדרבה בכוונה התעלם מרן כאן מדברי הזוהר, כיון שלא מיירי במניח למצוה, ומתיר לטלטל כל שלא הניחם לצורך מצוה.

אמנם מרן החיד"א בברכי יוסף דחק עצמו (סי' לא אות א) לומר, שהעיקר כדעת הבית יוסף בסימן לא, וודאי שאסור בכל גווני להניחם בשבת, ואף בסימן שח גבי מוקצה

הזוהר. וכ"כ האליה רבה (שם א), ושו"ע הרב (שם ב).

ומעתה צע"ג אמאי הניח הדבר כאן בתימה, ולא תירץ שהמדד שקבע כאן הבית יוסף שכל שמותר להניחם המה מותרים בטלטול קיים גם כאן, מאחר שיש אופן המותר בהנחתם לכו"ע והוא שלא כיון למצוה, לכך אינם נחשבים בגדר כלי שמלאכתו לאיסור, ובזה מיושב שיטת השו"ע. וכבר הקשה כן הבאר היטב (סי' כט).

יסוד שו"ע הרב והחילוק בין הלכות תפילין להלכות מוקצה

ג) ואכן היה מקום לקבוע כאן את יסודו של השו"ע הרב (כאן אות יט), שהמדד והקובע בהגדרת תשמישי החפץ הוא רוב תשמישו ויעודו לכך, וכפי שמצינו בביאור הלכה (ס"ג ד"ה קורדום לחתוך), ולמרות ששייך אופן נוסף להשתמש בו, מ"מ אזלינן בתר רוב עיסוקו. והוא יסוד כללי בהגדרת סוגי המוקצה. והשתא מאחר שכאן עיקר יעוד התפילין הוא להניחם לשם מצוה, א"כ אף שבידו להניח בשבת שלא בדרך מצוה, מ"מ רוב תשמישו והנחתו הוא לשם מצוה, בהלכות מוקצה אזלינן בתר רוב תשמישו וחשיב ככלי שמלאכתו לאיסור. ושם נאמר הדבר בהלכות הנחת תפילין, ואילו כאן שהדבר נוגע לדיני מוקצה אינו ענין אחד, ולכך הניח המג"א כאן הדבר בצ"ע ולא ישב כה"ג.

בירור דעת המג"א

ד) אמנם להדיא ראיתי במג"א לעיל (סימן כט) דלית ליה להאי כללא, שהקשה שם בזה"ל: "בב" הטעם דהא אין איסור להניחם

(ס"ק י' וס"ק כ') דכלי שרוב מלאכתו לאיסור הוא ג"כ בכלל כלי שמלאכתו לאיסור, והביא ראייה מרשב"א לענין קדירה. והגדיר שם שכל שעיקר תשמישו הוא רק לאיסור, ורק לפעמים משתמשים בו להיות, הוי כלי שמלאכתו לאיסור, ותפילין עיקר תשמישו הוא לצורך המצווה, וא"כ הם כלי שמלאכתו לאיסור. והוא שורש גדול בגדרי מוקצה.

[ובפרט שהפמ"ג כאן שייסד דין זה, הובא לעיל שתירץ ג"כ לחלק בין אופני ההנחה של התפילין, למרות שעיקר יעודם הוא למצווה והוי איסור בשבת].

ולמעשה דבר זה קשה בעיקר על שיטת הרמ"א, שפסק שתפילין חשיבי ככלי שמלאכתו להיות, הלא המגדיר הוא רוב תשמישו, ומה לי שמותר להניחו בשבת. וראה בברכי יוסף הנ"ל שכתב, שהרמ"א לטעמו אזיל שקיים המנהג להניח תפילין בחוה"מ ולא חש לדברי הזוהר, לכך הכריע בהלכות מוקצה שמותר לטלטל התפילין. ועדיין צ"ב הלא אף אי מותר להניח בחוה"מ, אבל בשבת ודאי אסור, וא"כ הלא הכל מודו שעיקר תשמישו הוא האופן האסור, ומדוע החשיבו ככלי שמלאכתו להיות.

(ז) וראיתי שהביאו לתרץ בשם התפארת

פליג ואוסר להניחם כדין כלי שמלאכתו לאיסור, והא דלא פירש כן להדיא לאיסור, הוא משום דסמך עצמו על מה שכבר ייסד לעיל בשם הזוהר, ולכך לא טרח להביאם כאן. ובזה ביאר השמטת השו"ע בהלכות מוקצה שלא הזכיר היתר טלטול התפילין להדיא, הרי דאזיל לשיטתו לאיסורא.

וצריך להוסיף שפשיטא לכו"ע שאינם מוקצה מחמת גופו, למרות שלכא' אין בהם תשמיש היתר, וכשיטות הפוסקים בזה. דמ"מ כיון שיש להם היתר להשתמש בהם בתורת קמיע ושמידה, בלי הנחה ממש על הגוף, או ללהתלמד מהם צורת הבתים וההיתורא והמעברתא, וכן צורת הקשרים, להכי יש בהם היכי תמצ' של שימוש היתר, והוו ככלי שמלאכתו לאיסור גרידא.

אמנם לפי סברת מרן החיד"א קשה לי טובא, מדוע מרן כאן גבי מוקצה לא מכריע מה דעתו בהלכה, ונותן לנו פתח רחב להבין שמותר לכתחילה להניח תפילין בשבת. ויותר מסתבר לומר שהניח הדבר כן, כי כן דעתו להיות ככלי שמלאכתו להיות. [אולם אכתי צ"ב האין נתיישבה הסתירה מסימן כט, ששם חשש לגזירה שמא יצא לרשות הרבים מוכתר בתפילין, ואף המג"א לא יישב זה].

ענף ב - יסוד גדרי מוקצה

(ו) ועתה ניגש לגופו של ענין בגדרי מוקצה, האין המג"א פליג על יסוד השו"ע הרב, הלא הוא נראה דבר מוסכם במשנ"ב, שהכל תלוי לפי רוב תשמישו, כמ"ש בביאור הלכה (ד"ה קורדם) ודע דכתב הפמ"ג והעתקתיו במ"ב

א. יש לציין כאן נקודה קטנה לעיון, שכאן (בס"ק י') לגבי מלאכתו לאיסור, ציין בשער הציון לדרך החיים שכתב כן לענין קדירה. ואילו להלן (ס"ק כ') לגבי מלאכתו להיות שטרח לבאר במשנ"ב בפנים שהראיה היא מקדירה, ציין שהמקור הוא מהפמ"ג שלמד כן מדברי הרשב"א כמ"ש בביאור הלכה, ויש לידע מה ראה בדרך החיים שלא היה לפניו בפמ"ג.

ועדיין צ"ע בזה.

איסור בל תוסיף

(ח) ובשולי הענין יש להעיר, דאכן המג"א אוקי לדברי התוס' שהתירו להניח בשבת ויו"ט, דמייירו במניח שלא לשם מצוה, אבל הוסיף שאילו מניח לשם מצוה הרי עובר בזה נמי על איסור בל תוסיף.

אולם יש להתבונן הלא ריהטא דלישנא דתוס' נראה שכמו שמניח בחול ממש כך הוא מניח בשבת ולא שינו כוונתו, רק ביאורו התוס' שאין צורך להניח מפני שיש כבר אות שבת, משמע שכוונת המניח הוא כאחד שמניח בחול ורק מעצמו הוא מניח.

ולגבי איסור בל תוסיף שנראה שיש כאן, אפשר לומר דדוקא היכא שיש זמן למצווה, כגון סוכה שהתורה אמרה שבעת ימים, וזהי צורת המצווה, ובא אדם לשבת עוד יום, בזה הוא מוסיף על צורת המצווה, אבל כאשר לא מצינו להדיא הגבלה של זמן על המצווה, אלא כמו שכתבו התוס' בביצה, שאת האות שיש במצוות תפילין א"צ להניח גם בשבת, כי מספיק כבר האות שיש כבר באלו הימים, מעתה מניין לחדש שאף כה"ג איכא איסור בל תוסיף. ובשלמא לפי הזוהר שאסרו להדיא להניח כמו בחול, הרי בזה הגבילו את קיום המצווה רק לימי החול, אבל כל שאין הגבלה על קיום המצווה, והוא רוצה להמשיך על עצמו את המצווה, הרי דמי למצווה קיומית שאם ירצה יקיימה.

(ט) ובאמת, אליבא דהמג"א דמוקי למרן השו"ע (בסימן לא) במי שמניח לשם מצוה, א"כ מדוע בבית יוסף ובשו"ע לא אסר להדיא מטעם הלאו דבל תוסיף ממש,

זקנים (הו"ד בשו"ע הוצאת הדרת קודש) חילוק מחודש, דהגדרת רוב הוא היכן שיש שני אופני שימושים בכלי, וכאשר צורת השימוש היא לאיסור, נקבע שמו עליו כאותו צורת השימוש האיסור, אבל כאשר גם ההיתר וגם האיסור נעשים באותה צורה, כתפילין שצורת לבישה לשמירה וקמיע, היא כמו צורת לבישה של מצווה, בזה אמרי' כל שיש בו אופן המותה, כבר אין שם של איסור על צורת ההנחה, למרות שרובם מכונים למצווה.

והיא סברא תמוהה מאוד, דמה לי שנעשה הדבר באותה צורה, הלא כל שעיקר יעודו הוא לדבר איסור, כבר שמו עליו כלי שמלאכתו לאיסור, ומה לי צורת הלבישה. (ז) ואפשר קצת לקרב את הסברא, ע"פ מח' הגר"א (יו"ד סי' רסו) והחיי אדם (כלל סו סעי' ד) בגדר איסור כלי שמלאכתו לאיסור, דדעת הגר"א שאי"ז אלא גזירת כלים בלבד שגזרו לאיסור סתם שימוש שאינו לצורך השבת, והתירו לצורך גופו ומקומו, ואילו לפי סברת הח"א הכל תלוי לפי הקצאת האדם, שמקצה דעתו משאר שימושים ואינו מקצה לצורך גר"מ, ובמק"א הארכנו בזה.

והשתא לפי סברת הח"א אכן קשה כנ"ל, משום דודאי האדם מקצה דעתו מתשמיש ההיתר, וכבר קבע עיקרו יעודו לאיסור, ומה לי צורת הלבישה השווה. ורק אליבא דהגר"א אפשר לומר, דכל מה שחז"ל גזרו ואסרו הוא רק מי שצורתו שונה, אבל מי שהפעולה המותרת דומה לאיסור, ורק מקצה מדעתו, לא ארו טלטול כה"ג, ושייך לומר בזה כללים, משום שהכל הוא ענין של גזירת חכמים ולא נחתו ממש לדעת האדם,

זמן תפילין. [ומוכח דלא חזר בו מההיתור לשיטת השו"ע, למרות שקושייתו צ"ע לפי"ז, דכאן הוא סומך על דבריו שם ומבאר בזה דיוק השו"ע].

יא ובאופן נוסף שמעתי לבאר מהגאון ר' דוד נתניה שליט"א, דאפשר לבאר דלמסק' הגמ' אחר שאמרו טעמא דשמא יפנה ויצטרך לטלטל ד' אמות ברה"ה, בזה מבואר גם למד"א דשבת לאו זמן תפילין, וטעם אחד לכולם. ודייק בזה לשון הגמ' לא תימא ולא אמרו הניחא למד"א, משמע דאין טעם זה אלא לולי הטעמא אחרינא, אבל מאחר דאיכא טעמא דאתי אליבא דכו"ע, מעתה הביאור הוא בגלל חשש הוצאה גרידא.

יב ובאותו ענין יש לציין שהב"ח (בריש סי' שח), כבר נתקשה בזה ממש, ותמה "איני יודע למה הוצרכו הגדולים לישא וליתן בזה", הלא יש דיוק ממשנה מפורשת היא שמותר בלבישה, ולא אסרו רק טלטול.

ומוריניו הרה"ג אברהם אוהנה שליט"א אמר בזה, דאפשר ליישב דאף אילו היה עליו שם מוקצה, מ"מ לדעת רוב הפוסקים הוא ככלי שמלאכתו לאיסור שמותר לצורך גו"מ, ומעתה איכא למימר דמיירי באופן המותר לו לטלטל את התפילין לצורך גו"מ, והניח את התפילין לצורך גופו, לצורך קמיע ושמירה, ולזה אמרו שלא יצא לרשות הרבים, שמא יצטרך לפנות ויטלטל ד' אמות ברה"ה.

ואם כנים הדברים, לפי"ז יהא אפשר לבאר לבאר כך דברי השו"ע (בסי' שא הנ"ל), דמיירי במי שהניחו לצורך גופו, ואין גילוי להלכות מוקצה כלל, וחשיב כלי שמלאכתו לאיסור, ודחוק. [אולם יש להוסיף דרך אליבא

והזכיר רק ענין של בזיון האות, טפי היה לו להביא איסור דאו' גמור. והיא הערה עצומה.

איסור הוצאה בתפילין

י והנה בהלכות הוצאה (סי' שא סעיף ז) כתב מרן השו"ע: "ולא יצא בתפילין, מפני שצריך להסירם כשיכנס לבית הכסא". משמע דכל האיסור הוא רק ברשות הרבים שמא יטלטלם, אבל בעצם הלבישה, וכן בעודו בביתו אין איסור מוקצה, ומותר לו ללבושם בביתו.

ואכן הגר"א (יח) והמשנ"ב (ס"ק כו) דייקו כן בדעת השו"ע, ואזלו לשיטתם להכריע כדעת המג"א הנ"ל דכאשר מניחו שלא לשם מצוה, אלא לשם שמירה גרידא, אין בהם איסור מוקצה כלל.

והנה בגמ' שבת (סא.) אמרו שם: "אמר רב ספרא לא תימא אליבא דמאן דאמר שבת לאו זמן תפילין הוא, אלא אפילו למאן דאמר שבת זמן תפילין הוא, לא יצא דילמא אתי לאיתויי ברשות הרבים. ואם יצא אינו חייב חטאת מ"ט דרך מלבוש עבידא". הרי דלדידן דקיי"ל דשבת אינו זמן תפילין, יש איסור בעצם הלבישה, וא"צ לטעמא דחשש ד' אמות ברה"ה.

והמג"א (שם ס"ק יב) הביא קו' התוס' יו"ט, מדוע מרן השו"ע הוצרך להאי טעמא דטלטול, ולא פירש דאסורה ההנחה בעצם. ובסוף דבריו ציין למש"כ כאן בסי' שח, וביארו (מחצית השקל והלבושי שרד), שכונתו לדברי התוס' בביצה, שאילו רוצה להניח יכול בשבת ואין בזה איסור מוקצה כלל. הרי דהכריע כדבריו לעיל בסי' לא, דמותר להניח תפילין בשבת אף לדידן דשבת לאו

סוף דבר: נחלקו האחרונים בדעת מרן השו"ע, דעת רוב האחרונים ובראשם מרן החיד"א (האליה רבה, ושו"ע הרב ועוד), סוברים שאין היתר כלל להניח תפילין בשבת, משום דברי הזוהר החמורים, וממילא בהלכות מוקצה, דינם ככלי שמלאכתו לאיסור ומותר רק לגופו כגון ללמוד צורת הקשר וכדו', או לצורך מקומו כאשר צריך לטלית שתחתיו, ונסמכים על השמטת השו"ע בסימן שח. וכן הכריעו להלכה הרב בן איש חי (ש"ב מקץ אות ב) והכף החיים (סי' שח ס"ק מו), החזו"ע (ח"ג עמ' סח) והמנוחת אהבה (ח"א עמ' רסג).
אולם דעת המג"א ובעקבותיו הלכו הגר"א החיי אדם והמשנ"ב, סברו בדעת הבית יוסף, שהתיר להניח תפילין שלא לשם מצוה, ולפי"ז חשיב ככלי שמלאכתו להיתר, ומודה לדעת הרמ"א כאן. ונתבאר שדברי הבית יוסף בסימן שח נוטה לזה. וכן מסברת השו"ע בסי' שא גבי חשש הוצאה, חזינן נמי שמותר להניח תפילין לשם מצוה.

דהמג"א יכול להניחים כדרכו בחול לשם קמיע, אבל לשאר האחרונים שאסור בכל גווני ללובשם כדרכו, אולי אפשר לומר, שהניחם על גופו כעין קמיע, אבל לא להניחם ממש כצורת הלבשה דאסור, ודחוק].
ולסיום הענין יש להביא מדברי המור וקציעה (סי' כט) שאף דפליג על המג"א ואסר כל הנחת תפילין אפי' שלא לשם מצוה, מ"מ כתב ": על כן ראוי לקבל בסבר פנים יפות דברי קבלה בזה שלא להניח. ועכ"פ מפשטי הסוגיות מוכח דאינן מוקצה לענין טלטול כמ"ש בסימן ש"ח בש"ע והג"ה (סעיף ד). ובחנים הרעישו שם האחרונים ז"ל שכוונת הרב בית יוסף ברורה בכל אלו המקומות, שלפי פשטי השמועות לא נאסרה הנחת תפילין אפילו בשבת וי"ט מן התורה וכדמוכח בסימן ש"א, עכ"ל. הרי דסבר כנ"ל דמוכח שדעת השו"ע להתיר טלטול, [אולם אכתי קשה אי אסור מדברי קבלה נמצא שרוב תשמישו הוא רק בחול, והוי ליה ככלי שמלאכתו לאיסור כנ"ל].



הרב שמואל עדס

עטרת אברהם

נווה יעקב



בענין עיקר וטפל וכל שיש בו מחמשת המינים

ברכה כללית על כל מאכלי הסעודה, שהרי כאן אוכל את השמן עם הפת ממש ואעפ"כ אמרו שסיבת הפטור הוא פת ועמו טפלה. (ג) עוד אמרו בגמרא (שם) שאם שותה שמן זית בתערובת של מי סלק מברך על המי סלק כיון שהוא העיקר ויש דין כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר, ואם מטרת השתיה כדי לרפאות את גרונו מברך על השמן אע"פ שמעורב עמו מי סלק. למדנו מכאן שיש דין עיקר וטפל בתערובת משקים כשהם מעורבים אחד עם השני.

והגמרא (שם לה:) מביאה מחלוקת לגבי דייסא של קמח עם דבש דרב יהודה סובר שהדבש עיקר ורב כהנא סובר שהקמח עיקר, ואמר רב יוסף שמסתבר כשיטת רב כהנא שהקמח עיקר שהרי רב ושמואל אמרו שכל שיש בו מחמשת המינים מברכים עליו בורא מיני מזונות. ומשמע בגמרא שרב ושמואל סוברים ממש כמו סברת רב כהנא שכל מקום שמערבים חמשת המינים אפילו שהם המיעוט המציאות היא שהעיקר הוא הקמח, וקיי"ל שכל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך

(א) בסוגיות הגמ' מצאנו כמה סוגים של עיקר וטפל וצריך לעמוד על פרטיהם. המשנה (ברכות מד:) אומרת "הביאו לפניו מליח בתחילה ופת עמו מברך על המליח ופוטרו את הפת שהפת טפלה לו זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר ופוטרו את הטפלה". וביארה הגמרא שמדובר שאכל פירות מתוקים מאוד ואוכל מליח כדי להפיג את המתוקות ואח"כ אוכל פת כדי למתן את המליחות. והק' התוס' למה הפירות המתוקים לא פוטרים את המליח. ותירץ שלא אכל את הפירות באותו מעמד, אי נמי שכשברך לא היה שם מליח ולא חשב שיצטרך את המליח. עד כה למדנו על תערובת של ב' דברים שנאכלים אחד עם השני בלא התמזגות.

(ב) ובגמרא (שם לה:) איתא שעל שמן זית מברך העץ ואמרו שאם אוכלו על ידי פת, פת פוטרו שהרי הפת עיקר ותנן כל שהוא עיקר ועמו טפל מברך על העיקר. ורואים כאן שדבר שטפל לפת לא מברכים עליו מדין עיקר וטפל, ולא מדין שהמוציא זה

(ד) ויש לנו לעיין בזה בדברים שהם טפל בעצם ואי אפשר להחשיב אותם כעיקר המאכל, כמו שניצל עוף שודאי שכל מטרתו היא לאכול את העוף מאידך הדבר ברור שהמין דגן שבו ניתן בשביל טעם טוב כיצד הוא נידון. וברא"ש ובמאירי פשטות דבריהם מורה שצריך שעיקר שם התבשיל יהיה על שם המין דגן, ובשאר ראשונים פשטות דבריהם מורה שאפילו שניתן הקמח בשביל לתקן את הטעם ולא בשביל שיהיה עיקר הטעם חשיב עיקר, ודבר זה צ"ע בסברא משאר עיקר וטפל שמועיל אפילו בחמשת מיני דגן, ולכן צריך לדחוק דבריהם כהרא"ש

על העיקר, אבל אין הפירוש שיש חשיבות של חמשת המינים שמברכים עליהם מזונות גם כשהם לא עיקר. וזה לכאורה מוכח כבר במשנה שהזכרנו למעלה שפת שטפלה למליח מברך על המליח הרי שאפילו פת בעצמה יכולה להיות טפלה, אמנם כאן נתחדש שגם דין כל שיש בו מחמשת המינים בתערובת בעיסה מברכים עליו מזונות, אין זה דין של חשיבות החמשת המינים אלא שבפועל עיסה שיש בה מחמשת המינים אפילו מועט עיקרה הוא החמשת המינים.

א. עיין משנה ברורה (סי' ר"ח ס"ק ז') שדין כל שיש בו הוא מדין עיקר וטפל.

וברשב"א כתב וז"ל "רובו דבש ומיעוטו סולת וא"נ (נראה שא"נ פירושו כאן 'אפילו' אמנם בביאור הגר"א (ר"ח ס"א) כתב שהם ב' פירושם) עיקרו מחמת דובשו וסולתו להטעימו ולהכשירו, ומ"מ כיון דסולתו מעורב בו להכשירו מברכין על הסולת כדאסיקנא מהא דרב ושמואל, ולא דמי לתבשילא דליפתא דאע"ג דמפשי ביה קמחא לא מברכין עליה אלא שהכל דהתם הוא משום דקימחא לאו להכשירו ולמיהב ביה טעמא מערבין ביה אלא לדבוקי בעלמא אבל הכא דלאכשורי תבשילא איהו עיקר ועליה מברכין" עכ"ל. ולכאורה משמע בדבריו שאע"פ שעיקר התבשיל לדבש מכל מקום מחשיבים את הקמח עיקר, וא"כ הדברים מתמיהים מאי שנא מעיקר וטפל של פת ומליח אמנם הרשב"א עצמו מיישב ש'איהו עיקר' שאע"פ שהקמח ניתן לתת טעם הוא העיקר ולכאורה הדבר תמוה מה כוונת הדברים וצ"ע.

ויש לעיין בלשונות הראשונים בזה שברא"ש (סימן ז') כתב שלומדים מדין הדייסא שכל מקום שהחמשת מיני דגן הם העיקר אע"פ שהרוב ממין אחר מברכים מזונות, אבל תבשיל שנותנים שם להקפות את המאכל ולדבוקו לא חשוב עיקר. ולכאורה דברי הרא"ש תמוהים שאם העיקר הוא הקמח ודאי שלא אכפת לנו שהוא המיעוט כמו שלמדנו לגבי שמן זית ולגבי הומלתא [-בשמים שחוקים], אלא ברור שהרא"ש הבין את דין כל שיש בו כמו שכתבנו שהגמרא חידשה שתבשיל שיש בו מחמשת המינים המציאות היא שהם מינים הוא העיקר, וחוזין מזה אין חידוש בכל שיש בו. (ולפי זה מה שכתב הרא"ש בסי' ח' שבאורז אין דין כל שיש בו הוא חידוש גדול שתבשיל אורז עם דבש לא אומרים שמסתמא עיקרו לדבר המזין שבו אלא הולכים אחרי הרוב אבל בודאי מודה הרא"ש שבמאכל שהדבר ברור שהוא עיקר התבשיל, לא אכפת לנו שהוא מיעוט) אלא שיש לעיין אם כן מה סבר רב יהודה וכי נחלקו במציאות מה עיקר תכלית המאכל.

והמאיר, ועיין הערה שפלפלו בלשונות הראשונים.

(ה) ובאור שמח הקשה שבגמרא (שם לט.) רב כהנא אמר שתבשיל של לפת שנותן בו מעט קמח ברכתו האדמה ושמרבים בו קמח ברכתו מזונות, ומסקנת הגמרא שאפילו נתן הרבה קמח ברכתו האדמה כיון שרבו הקמח נועד להדביק, והקשה האור שמח שלהו"א של הגמרא שלא ידעה את הטעם של לדבוקי בעלמא למה כשנתן מעט קמח ברכתו שהכל, ותירץ האור שמח שכל מקום שנותנים את הקמח ורבו הקמח לא טוב לעיסה אין דין כל שיש בו.

אולם זו הגדרה מאוד קשה, כי כל מאפה אפילו מאפה שעיקרו קמח, אם יוסיף קמח יותר ממה שצריך יאבד את מתיקותו ולא יהיה טוב יותר, ולכן צ"ע למה התכוין האור שמח. מכל מקום מדבריו מוכח שיש מגבלה בדין כל שיש בו, ויתכן כמו משמעות דברי הרא"ש והמאירי שדבר שניתן לטעם שאינו עיקרי בעיסה אין בו דין כל שיש בו.

(ו) והנה הרמב"ם כתב וזה לשונו "במה דברים אמורים כשהיה המין הזה חשוב אצלו ולא היה טפלה, אבל אם היה אחד מחמשת המינין שעירב טפלה אינו מברך אלא על העיקר ופוסט את הטפלה, וזה כלל בברכות כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוסט את הטפלה בין שהיתה הטפלה מעורבת עם העיקר בין שלא היתה מעורבת. כיצד היא הטפלה המעורבת כגון לפת או כרוב שבשלו ועירב בו קמח של אחד מחמשת המינין כדי לדבוק אינו מברך עליו בורא מיני מזונות שהלפת הוא העיקר וקמחו טפלה, שכל דבר שמערבין

אותו לדבק או כדי ליתן ריח או כדי לצבוע את התבשיל הרי זו טפלה, אבל אם עירב כדי ליתן טעם בתערובות הרי הוא עיקר, לפיכך מיני דבש שמבשלין אותן ונותנין בהן חלב חטה כדי לדבק ועושין מהן מיני מתיקה אינו מברך עליו בורא מיני מזונות מפני שהדבש הוא העיקר. כיצד היא הטפלה שאינה מעורבת, הרי שצריך לאכול דג מליח ואכל הפת עמו כדי שלא יזיק המלח גרונו ולשונו הרי זה מברך על המליח ופוסט את הפת מפני שהפת טפלה לו וכן כל כיוצא בזה" עכ"ל.

ומשמעות דברי הרמב"ם היא כדברי הרשב"א שהמציאות היא שקמח שניתן לטעם הוא עיקר אע"פ שאינו עיקרי במאכל, אמנם בבית יוסף (ס"ו ר"ד) הבין שדברי הרמב"ם מ"כיצד היא הטפלה" וכו' מדברים בכל תערובות ולא רק תערובות של מיני דגן, והוכיח מדברי הרמב"ם אלו לבשמים מרוקחים בדבש שמברך את ברכת הבשמים ולא ברכת הדבש.

והקשה המגן אברהם שלפי זה תבשיל שנתן בו בצלים כדי לתת טעם וכי יברכו עליו את ברכת הבצלים הרי הבצלים הם רק תבלין, ועל כרחך שדברי הרמב"ם דוקא בחיטה והם המשך של דברי הרמב"ם למעלה.

ולכאורה צריך עיון על הבי"ו וכי עלתה על דעתו שכל דבר שניתן לטעם יהיה עיקר התערובת, איך יהיה הדבר הניתן לטעם יותר חשוב מעיקר התבשיל. אמנם נראה פשוט שהבי"ו הבין שודאי מדובר שהטעם שניתן הוא טעם שנעשה לעיקר בתערובת, כמו בביצים ודבש וקקאו וכיו"ב שכשמערבים אותם לבד אין מזינים בפני עצמם וכשנותן

מקום שמין דגן יגבר ויהיה החשוב בטפל של סמיכות. וברש"י (שם לה:) כתב על דברי הגמרא שפת עיקר לגבי שמן משום שמדובר שאכל את השמן כליפות לפת, אמנם שיטת הב"ח שאפילו אם רוצה את השמן בשביל גרונו מברך על הפת. ועיין בא"ר שביאר את הטעם מצד שבטלה דעתו אצל רוב בני אדם שאוכלים את הפת כעיקר אבל ודאי אם היה מציאות כזאת היה מברך על השמן ועיי"ש עוד בא"ר.

ויש לעיין מה לברך כשיש ספק בדין כל שיש בו, ובפשטות יהיה ברכתו שהכל, אלא שיש פוסקים שאומרים שמזונות פוטר את כל המאכלים וא"כ למה לא יברך מזונות, אלא שבאמת דבר זה אינו מוסכם בפוסקים ולכן יברך שהכל. ולענין ברכה אחרונה לכאורה אין לו מוצא והדבר דומה למה שכתב השו"ע לגבי מי פירות שהן מחלוקת הרא"ש והרשב"א שבברכה ראשונה יכול לברך שהכל, אבל בברכה אחרונה בז' מינים כתב שירא שמים לא יאכל אלא בתוך הסעודה והוא הדין בזה.

בהם חיטה מיד החיטה נעשית עיקר כיון שהיא מזון, והוא הדין בבשמים שכשנותן בהם את הדבש אע"פ שהבשמים הם המיעוט מכל מקום המרקחת קרויה על שמם. וזה נראה ביאור מיושב בהבנת הבית יוסף, וגם אם נבאר באופנים אחרים נצטרך להניח שהבית יוסף לא סבר שקמח שניתן לטעם בעלמא מברך ברכת הקמח דאם לא כן תיקשי ליה קושית מגן אברהם מבצלים, ואם כן יש לנו את הב"י כתנא דמסייע לן, ובצירוף כל הני ראשונים בודאי שאין פקפוק לברך על פלאפל וכיו"ב שהכל, אמנם מאידך גיסא בדברי מגן אברהם יש לכאורה סיוע שאפילו תבלין מקמח חשוב עיקר.

ז) ובענין השניצל נראה לי שהוא פשוט יותר, כיון שעד כאן לא שמענו ברשב"א שתערובת של מיני דגן יוצרת עיקר רק בתערובת בלישה, כיון שאנחנו אומרים שכשיש תערובת עם מיני דגן דעת האנשים להחשיב את מין הדגן לעיקר, אבל בתערובת שהמיני דגן סמוכים לעיקר אין מקור שדעת בני אדם להתייחס לטפל שלא מצאנו בשום



הרב פנחס אליהו שאול

משכן יצחק
מרכז העיר



תפילת ערבית בפלג המנחה לענין מאה ברכות

הכוכבים.

והנה בספר העינים (סימן קצ"ה) מונה את מנין הברכות מהבוקר, וכן נראה בבעל הטורים (דברים פרק י"ב פסוק ז') שכתב וז"ל ובקומך תגין על הק' לומר כשיעמוד בבוקר יתפלל ק' ברכות וינצל מצ"ח קלות ועוד שתיים גם כל חולי וכל מכה, מוכח שמנה את הברכות מהבוקר ולא מכניסת הלילה. אמנם מדברי הפוסקים נראה שמנו מאה ברכות מערב עד ערב ועיין שו"ת בצל החכמה (ח"ד סימן קנ"ה) שהאריך להוכיח זאת, וכתב שגם בעל העינים מכריע כן לדינא. ונראה לברר דעת הב"י בדבר זה וכמו"כ בנידון שהתחלנו בו.

ב) כתב הב"י (סימן מ"ו ס"ג) וז"ל "ומנין מאה ברכות כך הוא, בלילה כשהולך לישון מברך המפיל חבלי שינה, ובשחר וכו' וברכות ק"ש שחרית וערבית שבע וכו', ובשתי סעודות שהוא סועד אחת ערבית ואחת שחרית יש ט"ז ברכות וכו' ואם מתענה חסרו ח' מסעודה אחת וכו'. ובשבת חסר בכל תפלה

שאלה

המתפלל ערבית בזמן פלג המנחה, האם עולות לו מנין הברכות של ברכות קריאת שמע ותפילת העמידה למנין מאה ברכות של היום הבא שהרי התפילה שייכת ליום הבא, או ליום שעבר שהרי אמר הברכות קודם צאת הכוכבים.

וכן מי שמברך ברכת המזון בסעודה שלישית לאחר צאת הכוכבים, האם ברכות אלו עולות לו למנין מאה ברכות של שבת, או מכיוון שבירך לאחר צאת הכוכבים הרי הם נמנות בשל יום ראשון.

תשובה

א) ראשית יש לידע האם מנין המאה ברכות נמנים מעלות השחר והלילה ילך אחר היום, וכפי שראינו גבי קורבנות וקדשים שהלילה הולך אחר היום (עי' בצל החכמה סי' קנ"ה אות ב), והוא מזמן קימתו של אדם עד לכתו לישון, או כזמן יום לכל דבר שהיום הולך אחר הלילה דהיינו מצאת הכוכבים לצאת

להתפלל ערבית בשקיעת החמה, ועיין כף החיים (סימן רל"ג אות יב') שהביא בשם הזוהר והאריז"ל שזמן ערבית הוא מהשקיעה עד צאת ב' כוכבים ודקדקו להתפלל בשקיעה עיי"ש, ולכן לא מנה הב"י ברכות אלו ליום הבא דס"ל שמנין הברכות הם מצאת הכוכבים לצאת הכוכבים ולא מהשקיעה. ועיין בהליכות שלמה (פרק כ"ב הערה מ"ב) שהסתפק לעניין בין השמשות, ואפשר לומר שכמו שלכל הדברים הצריכים לילה כמו מצה בצאת הכוכבים הוא לילה, כן הוא לגבי מאה ברכות.

ונראה להוכיח כדבריו, שכשהב"י מונה ברכות ק"ש כתב ברכות ק"ש "שחרית וערבית", נראה ממה שהקדים שחרית לערבית שבמנין הברכות ליום זה קודם שחרית לערבית. ומוכח כן, שבסעודות היום כתב ובשתי סעודות שהוא סועד אחת ערבית ואחת שחרית, כאן הקדים את ערבית לשחרית, שסעודת ערבית הדרך שהיא לאחר צאת הכוכבים.

ואל תתמה מה שהב"י מונה גם סעודת ערבית שהיא לאחר צאת הכוכבים ולמה לא מנאה קודם ברכת המפיל, זו אינה קושיא שניכר בדבריו שקודם מונה את הברכות המחויבות ליום, ולאחר מכן מביא את הברכות שהן רשות, ובהם דן למי שלא אכל מחמת צום או דבר אחר.

ולפי זה מי שמתפלל קודם צה"כ וכ"ש מי שמתפלל ערבית קודם השקיעה, אין הברכות נחשבות למניין הברכות של היום הבא. וביאור הדבר הוא, שאף שיש דברים שקשורים ללילה ואפשר לעשותם מזמן

י"ב ברכות וברכת התפילין הרי ל"ז וכו' עכ"ל.

ויש לדקדק בדבריו, ממה שהתחיל בברכת המפיל מוכח דס"ל שהמנין הוא מצאת הכוכבים לצאת הכוכבים ולא מזמן קימתו בבוקר, אלא שלפ"ז צריך להבין מפני מה מנה מברכת המפיל ולא התחיל בברכות קריאת שמע ובתפילה דערבית, שהרי הם קודמים לברכת המפיל.

והעירני אחד מבני החבורה (שבגינו התעוררתי לכל זה והרבה ממה שכתוב כאן שלו הוא), שאפשר לומר שבזמנם היו מתפללים תפילת ערבית קודם השקיעה, לכן לא מנה הב"י את ברכות אלו ליום זה שהרי קשורים הם ליום שעבר, ורק התחיל מברכת המפיל שהוא ברכה הראשונה המחויבת ליום זה. ובאמת מוכח בכמה מקומות שתפילתם היתה קודם השקיעה, (עיין שו"ע סימן רל"ה ס"א, ובסימן תפ"ט ס"ג וכפי שביאר שם הביאור הלכה ד"ה מבעוד יום לדעת הרבה אחרונים, ובעוד מקומות), וכן מוכח בראשונים ואכמ"ל.

אמנם קצת קשה ע"ז, שהשו"ע (סימן רל"ג ס"א) כתב לגבי הדין שלא יתפלל מנחה וערבית בזמן פלג המנחה דהוי תרתי דסתרי וז"ל "ועכשיו שנהגו להתפלל תפילת מנחה עד הלילה אין להתפלל תפילת ערבית קודם שקיעת החמה" עכ"ל, ומשמע שמנהגם שלא להתפלל ערבית קודם השקיעה. והיה מקום לומר כמו שכתב בב"י (שם) שהעולם עכשיו נהגו להקל בכך, והיות ומנהג העולם כן הוא, מנה הב"י מאה ברכות לפי מנהג זה ואפילו שלא עושים כדיון.

ג) ויותר נראה ליישב, שהמנהג היה

יחסרו יותר שהרי במוצאי השבת מאחרין להתפלל כמבואר בשו"ע (סימן רצ"ג ס"א), ולא יחשב כלל ברכות של ערבית לשבת לא של ערב שבת ולא של מוצאי שבת.

ה) ונראה שמוכרח לומר בדברי הב"י דשאני שבת מכל ימות השבוע, שהיות ומקבל על עצמו קדושת שבת שם יום שבת עליו, והמאה ברכות הוי שמירה ליום שבת. ונראה שאפילו אם נאמר שבכל השבוע גם שמתפלל קודם אינו מתחיל היום הבא ורק נתחדש כאן שיכול לדעת ר' יהודה להתפלל ערבית בסוף היום הקודם, אבל שבת שאני שהיות וחל עליו קדושת שבת סיפח את הזמן הזה לשבת, ובפרט לברכות שקשורות ליום שבת.

ואולם ראיתי בהליכות שלמה (פרק כ"ב סעיף כ"ג) ובשו"ת בצל החכמה (ח"ד סימן קנ"ה אות י"ד) שדחו לסברא זו, ומשום דמהיכי תיתי לומר שהיות והוסיף מחול על הקודש יהיה לו כאילו עומד עתה ביום השבת.

ומה שדייקנו בדברי הב"י שתפילת ערבית שקודם צה"כ לא נחשבת למנין מאה ברכות ליום הבא, אפשר שלמדו בדבריו באופן אחר (שמנה את התפילות יחד ולכן לא הקדים למנות את תפילת ערבית קודם המפיל, וגם מה שכתב הב"י תפילת שחרית לפני ערבית לא דקדקו).

אבל ראיתי לשני גדולי עולם שכתבו כן, הלא הם השבט הלוי (ח"ה סימן כ"ג) גבי מי שבירך ברכת המזון בסעודה שלישית לאחר צאת הכוכבים שיחשב לו ברכות אלו לשבת, ועיי"ש מה שדקדק בדברי המ"א. והיב"א (ח"י חור"ח סימן ז') גם לגבי מי שהתפלל בע"ש קודם השקיעה וגם מי שברך ברכת המזון

פלג המנחה לר' יהודה, אין הכוונה שע"י כך נהפך זמן פלג המנחה ללילה, אלא רק שיכול לעשות דברים אלו בזמן הסמוך ללילה.

ד) אמנם דבר זה תלוי במחלוקת ראשונים וכמבואר בטור (סימן רל"ג), שלדעת ר"ת מי שמתפלל ערבית בפלג המנחה הוי אצלו לילה, והרא"ש הקשה עליו שגם לדעת ר' יהודה אין דינו בזמן פלג המנחה כלילה (ועיין עוד בב"י שם, ור' עובדיה מברטנורה ברכות פ"א מ"א ד"ה עד סוף, ותוס' רע"א, ותוס' אנשי שם). ומדעת מרן משמע בכמה מקומות שהלך אחר שי' ר"ת, [כמבואר בס' ל' ס"ה גבי מי שלא הניח תפילין ונזכר אחר שהתפלל ערבית מבעו"י שלא ינחם עוד, ובס' תפ"ט ס"ג שמי שספר ספה"ע מבעו"י עלה לו ספירה, ובס' תרצ"ב ס"ד שאפשר לקרא מגילה מבעו"י], וא"כ לגבי מניין מאה ברכות היה צריך למנות למי שמתפלל ערבית מבעו"י מזמן שהתפלל שאז נחשב כלילה.

וי"ל שדוד תלה תיקון מאה ברכות [שניתקנו לשמירה וי"ל שהוא שמירה על היום] במציאות היום ולא במה שרק נחשב על פי דין ליום, והיינו במה שהוי תחילת היום במציאות וזה נעשה מצאת הכוכבים, ולא מה שרק על פי דין נחשב לאדם הפרטי שהקדים תפילתו ללילה.

אמנם קשה, שהב"י מחשב כמה ברכות חסרו ביום שבת, ומונה בתפילת ערבית שבע ברכות כנגד תשע עשרה ביום חול, ואי נימא שמי שהתפלל קודם צאת הכוכבים חשוב ברכותיו ליום הקודם א"כ חסרון ברכות בערבית של שבת הוא חסרון במאה ברכות של יום השישי ולא של שבת, וביום השבת

א. מי שהתפלל ערבית קודם צה"כ נחשב מנין ברכות ק"ש ותפילה ליום הקודם.

ב. מי שהתפלל בליל שבת ערבית קודם צה"כ נחשב מנין ברכות ק"ש ותפילה ליום שבת.

ג. מי שיום אחד התפלל ערבית קודם צה"כ ולמחרת רוצה להתפלל לאחר צה"כ, צריך לדאוג שביום זה ישלים את הברכות שנחסרו לו בגלל תפילת ערבית שלא עלה לו ברכותיו ליום זה.

ד. וכן מי שבליל שישי התפלל קודם צה"כ, צריך לדאוג שביום שישי ישלים את מנין הברכות שנחסרו לו בגלל תפילת ערבית שלא עלה לו ברכותיו ליום זה, שהרי תפילת ערבית של ערב שבת לעולם תחשב במנין הברכות של שבת.

ה. מי שאוכל סעודה שלישית ומברך לאחר צה"כ מנין הברכות של ברכת המזון נמנה במנין הברכות של שבת.

בסעודה שלישית לאחר צה"כ. והיות ויש אילנות גדולים להישען עליהם, נראה כן לבאר בב"י ובפרט שכן נראה מרהיטות הדברים וכפי שדייקנו בדבריו. [ועי' מש"כ הפסק"ת (סימן מ"ו אות ט')] שלכתחילה נכון לחשוש לדעת המפקפקים בזה ולהדר שיהיו מאה ברכות מצאת הכוכבים עד צאת הכוכבים. ונראים דבריו כדי לצאת אליבא דכו"ע].

נמצא לפי האמור בדעת מרן השו"ע שלעולם מנין הברכות מתחיל מהלילה, והוא תלוי במציאות היום והיינו משעת צאת הכוכבים, לבד משבת שקדושת השבת מאחדת את כל המתקדש בקדושת השבת ליום אחד.

(ו) ולפי הדרך שביארנו בדברי הב"י נתחדשו כמה נפק"מ (אמנם יש חולקים בזה כפי שנתבאר למעלה).



הרב ישעיה שלום אמסלם

מטה משה

רמות א' - קאנטרי



בדין בונה בגבינה ושאר אוכלין

ומביא ראייה וכו' עכ"ל. ובערובין לה: כתב ג"כ שאפ' המגבן ס"ד לומר שיש בונה אלמלא דהו אוכלין עכ"ל.

העולה מכל האמור דפליגי הראשונים אם יש בונה באוכלין או לא, אם במוח' תנאים זה שנוי או מוסכם לכו"ע, דלר"א לכו"ע יש, ולרבנן לדעת ר"ח נמי יש, ולדעת הריטב"א אינו אסור אלא משום שבות.

והפמ"ג בפתיחה להלכות יו"ט (פ"א אות ט') הקשה בזה סתירה דברמב"ם הלכות שבת הנ"ל כ' חייב, ובהלכות יו"ט משמע דס"ל מדרבנן.

ב) ובביאור שיטות הסוברים שהוא רק מדרבנן, מה ראו חכמים לאסור דבר שהוא מותר מן התורה, וביותר קשה דקי"ל אין בנין בכלים וק"ו הוא שאין בנין באוכלים דלאו לקיום קיימי כלל אלא לאכילה, וכן הקשה ברב פעלים הנו' לקמן, ויישבו בטו"ט דאע"פ שבונה אין כאן, מחזי כבונה יש כאן, וראייתו מגודלת (צד:) דר"א מחייב וחכמים אוסרים משום שבות, ומפ' בגמ' דר"א מחייב משום בונה וחכמים ס"ל אין דרך בנין בכך אלא משום דמחזי כבונה, ויש פסקו כר"א שחייב והם סמ"ג ראב"ן ור"ן ואע"פ שאין בנין באדם ועוד שעומד לסתירה אותה

א) ברמב"ם (פ"ז ה"ו) "הלוקח חלב ונתן בו קיבה כדי לחבצו ה"ז חייב משום תולדת בורר שהרי הפריש הקום מן החלב. ואם גבנו ועשאו גבינה חייב משום בונה שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשו גוף אחד הרי זה דומה לבנין".

וברמב"ם (פ"י ה"ג) "המגבן את הגבינה הרי זה תולדת בונה", ומקורו מפרק המצניע (דף צה.) המגבן כגרוגרת, ואמרו עליה מגבן חייב משום בונה, וכתב ע"ז המ"מ "כבר כתבתי פ"ח מה שנחלקו מקצת הראשונים לומר שאינו אלא משום שבות". ובלח"מ כאן וז"ל "אלו המפרשים נראה שמפרשים מאי דקאמר משום בונה שהוא דומה לענין בונה אבל לא תולדה אלא שבות דומה למה שפרש"י (א:) גבי פרפיסא שאמרו שם בגמרא חייב משום תולדה וברש"י שם והך חייב לאו דוקא".

מקור הדין בגמ' (צה.) "מגבן משום מאי מחייב משום בונה דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים משום שבות", וכתב הריטב"א ר"א הוא דסבר הכי אבל רבנן דפסרי קסברי אין דישה אלא בגידולי קרקע, ורבנן אחולב ומחבץ נמי פליגי, אבל ר"ח כתב דחולב ומחבץ והמגבן כגרוגרת דברי הכל היא

מרובים, ועוד שלוקח זמן ארוך עד שנוצר הגבינה ולא שייך לקרוא לזה לאלתר, ועוד דאפ' לו יצויר שתושלם הכנתה ברבע שעה לא שייך לקרוא לגיבון דרך אכילה, דדוקא בבורר כיון שאי אפשר לאכול בלי ליטול האוכל מן הפסולת לכן ניכר כאכילה, ולכן איפכא פסולת מתוך אוכל מחייב לאלתר וכן בכלי, אבל החלב יכול לשתותו כמות שהוא ומה שרוצה לעשות פעולה חדשה להופכו ממשקה לגבינה אי"ז נוגע לאכילה. וכע"ז חיתוך ירק לאלתר שהתיר הרשב"א היינו דממ"נ טוחנו בשעת אכילה מה לי בפיו מה לי בחותכו קודם שיכנס לפיו. נמצא דבורר ופורם כיוון שהכרחיים הם לאכילה משו"ה מיקרו דרך אכילה, אך המגבן אין ענינו הכרחי לאכילת החלב דיכול לשתותו כמות שהוא לכן אין מעשה הגיבון נוגע להיתר דרך אכילה וכן הסיק בר"פ הנז' לדינא.

ה) ועפ"ז ישב קושיא עצומה להרמב"ם ודעימיה דמחייב במגבן משום בונה אמאי לא מחייב נמי משום סותר כשמגרר הגבינה ע"מ לאוכלה, ומשנה היא "מגירה לגור בה את גבינה", והרי כל שישנו בבנין ישנו בסתירה. וע"פ המבואר ניהא דהן אמת דהוי סתירה, אך כיון שפעולת החיתוך הכרחית לאכילה מה לי בשעת לעיסה ומה קודם שניחנה בפיו, כל לאלתר מותר דדרך אכילה הוא. אך אכתי צ"ע על כל הפוסקים שהתירו לגרור הגבינה ולא הזכירו תנאי זה דלאלתר ואמאי לא חיישינן לסותר בגורר לאחר זמן ונשאר בצ"ע.

ויוצא דלפי דרכו של הר"פ איכא היתר של דרך אכילה בסותר גבינה אך לא במגבן, אך כל היתר זה הוא רק לאלתר ולא לאחר זמן

קליעת שער מ"מ חייב, משום סייעתא דקרא ויבן ה' את הצלע מלמד שקילעא הקב"ה לחוה והביאה לאדם שכן בכרכי הים קורין לקלעינתא בניתא. ועוד הביא מהגמ' (קמז.) גבי אין מעצבין את הקטן בחוליות שדרה שנפרקה דמחזי כבונה ואע"פ שלא שייך בונה באדם כלל.

ג) והנה הקשה המג"א (ש"מ סק"ז) גבי המקבץ דבילה דחייב משום מעמה, אמאי לא מחייב משום בונה כמו גבי מגבן, ות' דלא שייך בונה אלא כשמכוין ליפותו ולהשוותו ע"כ. ובנשמ"א הוסיף המגבן אינו אלא בעושה אותו בעל תמונה עגול או מרובע ע"כ. והק' ברב פעלים (ח"א סי' י"ט) מנא ליה חילוק זה דלמא בדבילה נמי כונתו ליפותו ולהחליקו, ועוד דטעם החיוב לרמב"ם במגבן משום שמקבץ חלק אל חלק ולא הזכיר כלל טעמא של מכוין ליפותו ולהחליקו, ובפרט שדבר זה דחוק לומר שהמגבן כוונתו ביפוי והחלקת הגבינה. והביא ישובו של רבי דוד עראמה בביאורו להרמב"ם דכיון שהוא גידולי קרקע יותר יש לדמותו למעמר מבונה, ואפ' שהוא לקולא שהבונה בכל שהוא והמעמר כגרוגרת, אבל בגבינה שלא שייך מעמר חייב משום בונה, ומיהו גברא רבה אמר מילתא ואין אנו כדאין לדחות דבריו.

ד) והנה יש לדון במגבן לאלתר האם יש מקום להתיר, והוא ע"פ תשובת הרשב"א שהתיר לפרום סלקא סמוך לסעודה כמו שהתירו בורה, ואע"פ שהש"ג טען ע"ז וכי נתיר כל המלאכות נמי לאלתר, מ"מ כתב שראוי לסמוך על דברי הרשב"א, וכן הביאו הב"י (סי' שכא). אך האמת דלא שייך מגבן לאלתר כיוון שהדרך לעשותו לימים

דחייב משום סותר.

(ו) ע"פ המורם מהאמור לעיל יש לשים לב מדוע לא נחשוש לבונה בכל מדבק אוכלים אלו לאלו ועשאם גוף אחד דנחייב משום בונה כמו מגבן, כגון לוקח ביצים מפוררות ומדבקים עם שאר מני ירקות כגון תפוז"א ומאחדם עם עלי תיבול ורטבים עד שנעשים לאחד, באופן שאין חשש טוחן כגון שפוררם בשינוי לאלתה, ואין חשש לש כגון שערבם בשינוי ולא טרפם בכח אלא שתי וערב, ולא מצאנו מי שאוסר בזה, ואמאי הרי הוא מקבץ חלקים אלו לאלו ועשאם גוף אחד דומיא דמגבן ממש הוא, ועל מנת לאוכלם כמקשה אחת עשאן כך.

ואין לומר כיון שאין נעשים מוצקים כגבינה שמתקשה ממש אחר הגיבון אלא נשארים במרקם סמיך במדת מה לכן אינם נוגעים בחשש בונה. זה אינו דמי יימר שחיוב מגבן הוי דוקא בגבינה קשה ולא ברכה אדרבא מסתימת הרמב"ם עולה שבכל סוג גבינה איכא מגבן וחיובא נמי אתניהו ביה.

הן אמת דע"פ דברי המג"א הנז' חיובא דבונה במגבן אין שייך אלא דוקא כשמתכוין ליפותו, אך איסורא דרבנן משום מחזי כבונה גם להמג"א יש כאן. אך אם נלך בדרכו של הר"פ שמקבץ דבילה אין בזה בונה כיוון שהוא גידולי קרקע לכן יותר דומה למעמה, יוצא שאין הכרח להתיר כשלא מתכוין ליפוי, אלא כלשון הרמב"ם "כל שמקבץ חלק אל חלק עד שנעשו גוף אחד" הוי בונה לשיטת הרמב"ם שפסק כר"ח שיש בנין באוכלין. וכן ביצים כבד ושאר דברים שאינם גידול"ק מדוע לא נחשוש בהם לבונה כשמדבקים ומאחדם יחד אפי' כשלא מתכוין ליפוי

ולצורה מסוימת גם לשיטת ר"ד עראמה. ומכאן דברים אלו יצא לאסור הר"פ הנ"ל עשית 'מדגוגה' בשבת משום בונה שענינה דיכת תמרים ואגוזים יחד בשינוי באופן שאין בזה טוחן עד שיעשו כמו עיסה שע"י הדיכה יהיו האגוזים נבלעים בתמרים ודימה לדברי הרמב"ם הנ"ל "כל שמקבץ ... עד שיעשו גוף אחד". אמנם אסר גם מטעמים נוספים, משום עובדין דחול כי יש בדיכתם טורח גדול, וכן ממחק כי מקפיד שיבלעו וימחו האגוזים לגמרי עד של יהיו ניכרים כלל.

(ז) ונראה לצעוד בדרך נוספת בישוב קושיא קמייטא אמאי אין חשש סותר בגבינה, והיא שונה מדרכו של הר"פ שנקט דאיכא סותר בגבינה. והיא דדוקא בלוקח גבשושית עפר שאינו תיחוח ומפוררה איכא סותר כמבו' בפוס' משום החזירו לאותו ענין שהיה מתחילה, וכן נוטל אבן מן הבנין ואפי' בכל שהוא איכא סותר דומיא דבונה, אך המגרר גבינה אין נוגע כלל לסותר כיוון שלעולם לא יחזירנה למצב שהיה קודם הגיבון כיוון דכבר נסתלקו מי החלב ונשאר השומן ופנים חדשות באו לכאן, ואפי' יפוררנה לחלקיקים זעירים עדין שם גבינה עליהם ואפי' ימהלם חזרה עם מי החלב לא יחזרו להתאחד לעולם כבראשונה, אשר ע"כ מגרר גבינה אין ענינה נוגע כלל לסותר והותר אפי' לאחר זמן.

ואין להקשות דלפי"ז כל סותר בנין שלא חזרו האבנים לגודלן וצורתן הטבעית אי"ז סותר כל שלא הדר לבריתו. דאע"פ שלא חזרו ממש לאותן מידות מדויקות מ"מ חזרו לאותה מהות וענין שהיו בו מתחילה ואלו המפורר גבינה לעולם לא ישוב למה שהיה

מתחילה.

וכן מבואר באול"צ וז"ל "דכל סותר אינו אלא כשמבטל את הבנין, ובדר"כ מהות הבנין הוא חיבור של כל חלקיו יחד ולכן הפרדתם הינה מלאכת סותר אולם בגבינה אין בנינה תלוי בחיבור של חלקים יחד כי כל חלק שבה היא בנין גמור בפנ"ע, והרי גם המגבן חתיכה קטנה חייב משום מגבן ולכן אין בחיתוך שלה משום סותר". (ואם היה אפשר להפריד שני חדרים זמ"ז לא היה בכך משום סותר כיון ששניהם נשארו בנוים ואין בכך סתירה).

וכן עולה מתשובת בעל הצפנת פענח לר' מרדכי קאלינא (מכתב א') וז"ל "ויל"ע אי מותר לבטל בשבת אוכל מהיכנו דלא מצינו סתירה באוכלין ומגבן נחשב למלאכת בונה ועכ"ז מותר לחתוך גבינה בשבת". והשיב לו בזה"ל "במגבן אי אפשר שיהיה חוזר לברייתו, ומה שייך לגורר, שם נשאר כמקודם רק חלקים קטנים, משא"כ אם הדר כמקודם". וכונתו שמפורר גבינה עדין שם גבינה עליה לעולם ותו לא הדר עליה שם חלב לעולם משו"ה אי"ז סותר.

ח) ויסוד הנ"ל דדוקא ליצור דבר חדש מתחילתו הוי בונה באוכלין ובכלים, ניתן לתלותו בדברי הרשב"א (קב:) מהא דעייל שופתא בקופינא רב אמר חייב משום בונה, והק' הרשב"א שהרי אין בנין בכלים, "ויש מפ' דכי אמר' אין בנין בכלים ה"מ בכלי שנתפרק כעין מנורה של חוליות אבל בעושה כלי מעיקרו אין לך בנין גדול מזה ואי"ז חשיב בניה בכלים אלא עושה כלי משו"ה מחייב, וכה"ג ניחא דהרי מגבן חייב משום בונה ואם אין בנין בכלים כ"ש שאין בנין באוכלין אלא שהעושה דבר מתחילתו חייב משום עושה

והוא הבונה" וכו' עי"ש. וכע"ז לשונו של המאירי שם וז"ל "ואם בכלים אין בנין איך נאמר שבאוכלין יש בנין אלא שלא אמרוה בעשית דבר שמתחילתו גולם..."

וביאור דבריהם נראה, דכל מה שיש בונה באוכלין הוי חידוש ואין לך בו אלא חידושו שעושה ויצר דבר חדש ומהות אחרת שלא היתה בעולם, אך לקבץ מיני פרות חלוקין למקום אחד ולדבקם זב"ז כעגולי דבלה דהמג"א, נראה שיש לדמותו ללוקח כלים קימים כבר ומרכיבם זב"ז כמו מנורה של חוליות שאין כאן מהות חדשה אלא רק חיבור והרכבה של כלים שכבר היו בעולם, ואלו המגבן יש לדמותו לעיל שופתא בקופינא.

ובזה מיושב ק' המג"א אמאי אין בונה בעיגולי דבילה ונוקבם לעשות מהם עיגול. ויישב שאין מתכוין ליפוחם ולהשוותם. ועפ"י הנ"ל ניחא טפי, כיון שלא עשה ויצר דבר חדש אלא רק הרכיב וחיבר וקיבץ פירות קימים ובאיחודם לא נעשית פה מהות חדשה, וכן דיבוק מיני אוכלין אף שאינן גד"ק כגון עשית סלט ביצים או כבד אע"פ שמדבק החלקים זל"ז, מ"מ אי"ז מהות חדשה. וכן מיושב נמי אמאי אין סותר בגבינה כי כל חיוב עשייתה על יצירת מהות חדשה וממילא סתירתה צריכה לבטל את אותה מהות ולהחזירה למצב הקודם.

ט) ונראה שזו כוונת הר"פ ללכת לדרך זו, כי כל מה שאסר בעשית 'מדגוגה' כיון שדומה לעשית הגבינה, כי נוצרת מהות חדשה ע"י איחוד שני המינים זל"ז באופן שכלל לא ניכרים זב"ז האגוזים והתמרים, וכן הביא את הרשב"א הנז' לאסור רק בעשית מהות

חדשה.

ואלו בתערובת ביצים אינו ענין כלל לבונה מה שמדבקם ומקבצם יחד, כיון שחוזרים לברייתם ואף אם לא יחזרו לאותה תבנית שהיתה בתחילה, גם אבני הבנין לא חזרו לאותה תבנית מדויקת, אך מ"מ חזרו לאותה מהות שהיו כבתחילה, וה"ה בסתירת ביצים עדין שמם עליהם במראה ובטעם. וכי נאמר שהמרסק בונה או שאר מחיית פרות יהיה בונה, אלא ודאי בנין באוכלין אין זה על הדיבוק וקבוץ החלקים גרידא, אלא על עשית מהות חדשה.

(י) לסיכום לפי דרכם של המג"א ונשמ"א, גדר בונה של מגבן זה בגלל עשית הצורה המיוחדת לגבינה שמקפיד עליה ועל תמונתה, ומה שמתכוין ליפות ולהשוות. ולפי זה יוצא חומרא גדולה בכל אחד שעושה צורות באוכלין ע"י גילוף או איחוד חלקי פרות זל"ז או הנחת חיתוך ירקות ודיבוקם זכ"ז באופן שמקפיד על הצורה יש חשש בונה, וכן פסק החיי אדם (כלל לט א') "המדבק פירות ומכוין לעשות תמונה חייב משום בונה". ובקצש"ע "החותך ומשווה בצלים בריבוע חייב משום בונה".

מנגד לפי דרכם של הרב פעלים האול"צ והצפנת פענח והרשב"א הנ"ל, חוץ ממגבן כמעט לא שייך בונה באוכלין אלא רק כשעושה יצירה חדשה כגון שהופך משקה למאכל, וכהוראת פשוטות לשון הרמב"ם שמקבץ החלקים אחד אל השני, אכן כאשר בקיבוץ החלקים לא נוצר מהות חדשה אין ענינו דומה כלל לבונה.

(יא) נפקא מינא נוספת לדינא ראיתי באוצר מכתבים לר' יוסף משאש לגבי עשיית קוביות

קרח בשבת, [רוב הפוס' דנים בזה רק משום נולד] הביא שחכם אחד רצה לאסור, וכתב לו להתיר ע"פ דברי המג"א וז"ל "דדוקא בגבינה שדרכה לבנות אותה עגולים גדולים ועושים מלאכתם בידיים חרוצות ובכלי מיוחד וגם דרכם להשוותם וליפותה ועוד מקימים אותה לשנים רבות, ולא כן בנד"ד שאין בו אחד מכל אלו כמו"ש המג"א" עכ"ל. אך לפי דרכם דהאול"צ והרוגוצ'בר אין כלל חשש בונה במיני קרחונים דא"ז מהות חדשה ובקלות חוזר לבריתו בדיוק כפי שהיו מקודם, ורק לפי דרכו דהמג"א בסתמא אין ענין בצורתם, אך מיני תבניות עם צורות מיוחדות, לפי דרכו דהמג"א יש חשש בונה דלא כהאול"צ והרוגוצ'בר.

נפקא מינה נוספת ראיתי בשו"ת ערוגת הבושם (סי' ק"ע) שנשאל בא' שלקח תפוז"א ועשה בו נקב להעמיד נר זכרון, וצווחו אנשי ביהכנ"ס עליו שהוא מחלל יו"ט, והצדיק אותם בעל ערוה"ב שהוא תולדת בונה דומיא דמגבן שיש בנין באוכלין, וציין למג"א הנז' בנוקב תאינה שאם מיפה ומשווה הוי בונה וה"ה בנד"ד.

אמנם לפי דרכם דהאול"צ והר"פ והרוגוצ'בר אין כל חשש, ודומה לדברי הרשב"א שאין בנין בכלים גבי מנורה של חוליות והשווה לאוכלין קימים שבונה אותם דשרי.

ולדינא פסק בשש"כ (פ' יא' ה' ח' הגה לב) ע"פ דעת רש"ז אויערבאך להתיר חיתוך גבינה משום דהוי דרך אכילה, וכן המסת סוכר עוגיות וביסקוויטים. עוד סניף להתיר לדעת התהלה לדוד (סי' שיט) שאין סתירה באוכלין כי אי"ז סותר ע"מ לבנות ואכמ"ל.

הרב רפאל קרעי

בני תורה
רמות ג'

בדין כבוש כמבושל

המרדכי (בביצה שם), והקשה עליו מהא דתנן (שביעית פ"ז מ"ז) גבי ורד ישן שכבשו בשמן חדש שחייב בביעור אע"ג שזה לא חומץ.

ובהגהות מיימוניות (פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הל"א דפוס קושטא) כתבו בשם הרא"ש שכבוש הוא דוקא בחומץ וציר וכדפי' רש"י, וכן דעת הרשב"א (תשובות ח"א סי' תקי"ד) והמאירי (פסחים עו). וכתב הב"י שא"א לומר כן בדעת הרא"ש שהרי הוא ז"ל הביא ראיה שכבוש כמבושל בשהיית יום מבשר בחלב ואע"ג דלא הוא חומץ וציר, הוה מיתסר אי לאו דחידוש הוא.

(ג) ויש להבין כמה דברים א. מה יענו הסוברים שכבישה היא ג' ימים, על הקושיא מפסחים גבי בשר בחלב שכתוב שם כולי' יומא ולא יותר. ב. מה יענה רש"י על הגמ' הנ"ל דמוכח משם שגם בחלב שייך כבישה. ג. מה יענה רש"י על הראיה משביעית גבי ורד ישן שכבשו בשמן חדש. ד. מדוע המרדכי ששאל על רש"י מורד ישן לא שאל מהא דאי תרו ליה כולי' יומא בחלבא. ה. הסתירה בדברי הרא"ש צריכה ישוב לכא'. [ואף שכתב הש"ך שאין זה הרא"ש אביו של הטור, עי' מה שכתב עליו הכנה"ג ומה שנדחק שם ליישב].

(א) דעת הרא"ש גבי עכברא בשיכרא שאם הוא זמן מרובה הוא כבוש, והוסיף ושמעתי בשם ריצב"א דאם הוא בתוכו יום שלם מעת לעת נקרא כבוש ובולע ופולט כמבושל, וראיה מדאמרינן בחולין (קח. ועי' פסחים מד:) בשר בחלב חידוש הוא דאי תרו ליה כולי' יומא בחלבא שרי ואי בשיל ליה אסור, ומה חידוש הוא בכל איסורי תורה נמי דינם כך דצונן בצונן לא מיתסר ולא בלע, אלא ודאי זהו חידושו דכל איסורין שבתורה אע"ג דצונן בצונן לא בלע, אם שראו יום שלם נאסרו מטעם כבוש, ובבשר בחלב חידוש הוא דאינו נאסר בהכי אלא דרך ביטול.

והמרדכי (ע"ז אות תתנ"ד) כתב בשם רבינו תם גבי עכברא בשיכרא שכבוש הוא בג' ימים, והביא שם ראיה מע"ז (לג) דלגבי פליטת בליעה מכלי הצרכנו ג' ימים וכפולטו כך בולעו. ואילו בביצה (אות תרע"ד) הביא שיטה זאת בשם ר"א ממין וראבי"ה, אבל הביא בשם ריצב"א דביום ולילה חשיב כמבושל, וראיה מבשר בחלב שהגמ' אמרה אי תרו ליה כולי' יומא בחלבא.

(ב) אולם דעת רש"י (פסחים עו. ד"ה כבוש ובחולין צז: ד"ה כבוש) שכבוש הוא בחומץ והביאו

כתב שעכברא בשיכרא מדובר בשיכר חם, ולפי דברינו א"צ לזה דכאן שאיירי באיסור לתוך היתר אוסר גם שאר משקים, מ"מ אנו מוכרחים לומר שהעמדת הגמ' בשיכר חם לאו מדברי הרא"ש הוא, דא"כ הו"ל להב"י להקשות יותר שהרי הרא"ש כתב להדיא שמדובר בשיכר צונן, אע"כ זה דברי הגה"מ שהסביר כן בדברי הרא"ש.

ועפ"ז אפשר ליישב גם את הסוברים שכבישה הוי ג' ימים, שזה דווקא לגבי "בישול" אבל לגבי נתינת טעם שייך אף ביום אחד.

וע"פ זה אולי יובן מה שהגיה הג"מ על המרדכי בע"ז, שמחק שם את המילים "שר"ת פי' שבג' ימים הוי כבישה", ואילו במסכת ביצה לא הגיה כלום, ומה ההבדל. אלא כנראה מפני שבע"ז קאי על איסור בתוך היתר, ובזה לא נאמר שצריך ג' ימים, אבל בביצה קאי על איסור והיתר שנכבשו יחד דקאי שם על הכלי שנאסר ובזה צריך ג' ימים, אבל א"א לומר כן דשם מדובר גם על דבש ששהה בתוכו נבילה, שמשמע שם שצריך ג' ימים אף ע"פ שזה איסור בהיתר.

(ה) ועכ"פ צרכים אנו להבין את הגמ' בע"ז למה צריך לערות את המים כל עשרים וארבע שעות, ובתחילה חשבתי לומר שהטעם הוא משום שמעת לעת יש לו כח להפליט שלישי, ולכן לאחר שהפליט שלישי לא יעזור שנשאיר את המים עוד עשרים וארבע שעות, כיון שאמנם הם יפליטו שלישי נוסף מהחבית, אבל מה שנכנס בהם מקודם ישוב ויבלע בחבית ויאסור שוב, וא"כ אסור לשתות את המים. אלא שראיתי בב"י (סי' קל"ה) שהביא את דברי הרא"ש שכתב

(ד) והנראה לומר בזה דדעת רש"י שמה ששמואל אמר כבוש כ"מבושל" הוי דווקא בחומץ, אבל נתינת טעם שייך גם בשאר משקים, ונפק"מ כששורין איסור והיתר בתוך משקה, שאם זה מצד כבוש כמבושל ההיתר נאסר, אך אם זה מצד נתינת טעם לא אסרין להיתר, [ומצינו סברא כזו גבי כלי שני]. ויש לדייק כן דרש"י בפסחים כתב, "כבוש בחומץ הרי הוא כמבושל, ואם נכבשו איסור והיתר יחד כולם אסורים" ולא כתב בפשטות איסור לתוך היתר ולהיפך, משום דזה לא הוי מצד בישול, אלא רק מצד נתינת טעם. וכן בחולין (צז:) כתב רש"י ג"כ באופן כזה (ד"ה כבוש) "בחומץ ובתבלין וכבש בהם איסור והיתר יחד", ולא כתב סתם איסור לתוך היתר ולהיפך, וצ"ל כדאמרון דכיון דמדין בישול אתינן עליה, לכן דווקא בחומץ אמרינן כן, והחידוש הוא דווקא באופן כזה. וממילא לא קשה מפסחים (מד:) דשם מדובר על בשר לתוך חלב, שאם התורה הקפידה על טעם כמו בשאר איסורין היה צריך להיות אסור, אלא ודאי שגזירת הכתוב היא שרק דרך בישול אסרה תורה, וממילא נלמד גם לכבוש בחומץ.

ועפ"ז מובן למה לא הקשה המרדכי על רש"י מבשר בחלב והקשה דווקא מורד וכפי שנבאר בהמשך מה קושייתו.

וכן אולי אפשר ליישב גם את הסתירה בדברי הרא"ש, שכאשר הביא ראייה מהא דבשר בחלב חידוש הוא, דיבר על עכברא בשיכרא ששם זה איסור להיתר, ובאמת בכהאי גוונא אסור אבל לא מדין בישול, אבל מה שהביא הגה"מ משמו קאי מדין בישול, ולכן הצריך שם דווקא חומץ וציר. ואע"פ שהגה"מ

משקים אינה כבישול, לא יתכן שכבישת ורד ישן בשמן חדש יהיה יותר טוב מכבישת דבר אחר בחומץ שהוא כבישול, אלא ודאי חייבים לומר שגם כבישה בשמן הוי כבישול ואעפ"כ הטעם כמבועה, ומ"מ ורד ישן בשמן חדש זה חזק מאוד והוא יותר מסתם טעם רגיל, ולכן הקשה המרדכי מהמשנה הזאת.

אבל רש"י יסבור כשאר הפי' שם שלא מפני שורד בשמן הוי טעם חזק, אלא מפני שכאן מדובר לאחר זמן הביעור, ובכחאי גוונא פירשו הם שלא אמרין שהטעם כמבועה. אלא שקשה ע"ז שהרי המרדכי דבר שם גם על חתיכת נבילה בדבש, ומשמע ממנו שצריך ג' ימים כדי לאסור הדבש, ולפי דברינו סגי ביום אחד כיון שזה נותן טעם.

(ח) ומ"מ לדעת הסוברים שכבישה הוי רק בג' ימים, קשה למה הגמ' בפסחים אמרה אי תרו ליה כולי יומא בחלבא, הו"ל לכתוב חדוש יותר גדול אפי' אי תרו ליה ג' ימים. ואולי א"ל שבהתייחס לרעיון שהתורה לא אסרה טעם בבשר בחלב אלא רק דרך בישול, אולי אין הבדל גדול בן יום אחד לג' ימים. ועוד א"ל שהגמ' חידשה שבשאר איסורין ככהאי גוונא אסור אפי' יום אחד.

וכעת ראיתי שדעת רבינו תם שבאמת בשר ששהא בחלב ג' ימים [הנה כתב יותר מיום אחד וכדי שלא יסתור למרדכי, צ"ל דהיינו לאו דווקא, דאם נאמר בדווקא אז במה נחלק עם ריב"א, והלא אי אפשר לצמצם] אסור מהתורה. ולפי' מובן למה הגמ' לא כתבה ג' ימים דבכהאי גוונא אסור מהתורה, ומכאן ראייתו של רבינו תם מהא דהגמ' אמרה יום אחד, ובזה יובן תמיהת כנה"ג (סי' צא) על רבינו תם.

שהטעם הוא מפני שאין כח במים לאחר עשרים וארבע שעות, ובאמת המים מותרים דטעם זה אינו אוסר את המים. אולם טעם זה א"א לומר לסוברים שכבישה הוי ג' ימים, דהרי הם סוברים הכי אע"פ שלא החליף את המים, והרא"ש כתב שלאחר כ"ד שעות אין נפק"מ. וע"כ לומר שיסברו כמו הטעם הראשון. ולפי"ז צריך להיות שהמים יהיו אסורים ולא כמו שנפסק שהמים מותרים, וחיוזוק לסברא זו מצאתי דהנה הראב"ה הוא מהסוברים שכבישה הוי ג' ימים, והוא באמת פסק שהמים אסורים, הביאו הרמ"א שם.

(ו) ונהדרין לדברי המרדכי בביצה ששאל על רש"י מורד ישן שכבשו בשמן חדש, ולכא' יכל לשאול גם מבשר בחלב דאי תרו ליה כולי יומא בחלבא, הרי שגם בחלב שייך כבישה. וע"פ האמור לא קשה מיד, דהתם קאי על איסור בהיתר. אלא דלכא' כך גם אפשר ליישב את הקושיא מורד שגם שם קאי על איסור בהיתר, אלא שנראה שהמרדכי במכוון נייד לשביעית מפני ששם לא שייך לתרץ תי' זה.

(ז) וכדי לבאר זאת נסביר קצת את המשנה בשביעית, דהנה איתא בשביעית (פ"ז מ"ז) דורד חדש שכבשו בשמן ישן ילקט את הורד, וישן בחדש חייב בביעור, ואילו בפ"ט (מ"ה) איתא דר"ג סובר שהטעם הרי הוא כמבועה והלכה כדבריו. ונאמרו בזה כמה פירושים, ונתמקד בפירוש של התפארת ישראל שכתב ע"פ הרמב"ם, שהמשנה בפ"ז איירי בורד ישן בשמן חדש, שזה נותן טעם ביותר ובזה לא אמרין שהטעם הרי הוא כמבועה. והנה אם נאמר שכבישה בשאר

מילי דהספידא על פטירתו של שריד לדור דעה מרנא ורבנא הגאון החסיד רשכבה"ג רבינו אהרן יהודה ליב שטיינמן זצלה"ה שנשא מורינו הגאון רבי שלמה ידידיה זעפראני שליט"א



א. ערב חנוכה כ"ד כסלו תשע"ח נסתלק מאיתנו מרן ראש הישיבה הגאון הצדיק רבי אהרן יהודה ליב שטיינמן זצוק"ל נלב"ע בשנת המאה וארבע לחייו. ת.נ.צ.ב.ה. שנותיו הקיפו כמה דורות עוד מתקופת הענקים של הדור הקודם מרן החפץ חיים זצוק"ל ומרן החזו"א זצוק"ל, ומרן הגרי"ז זצוק"ל, ועד להיותו מנהיג דורינו בעשרים השנים האחרונות.

איננו מתיימרים להקיף את דמותו הענקית ואף איננו מדמיינים להגיע לקצות דרכיו, אך מ"מ במה שזכינו להשיג לפי קוצר בינתנו ננסה להביע לעצמנו ולאנשים כגילנו ע"מ ללמוד מה ששייך לעצמנו.

ב. חושבני כי הדברים שהספידו את מרן החזו"א זצוק"ל (ע"י אחיו הגר"מ) אכן ראויים להאמר ג"כ על מרן רה"י הגראי"ל זצוק"ל, וכי נתקיים בו מאמר רבותינו (פ"ו מאבות) – "רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו, נקרא רע, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות, ומלבשתו ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה, שנאמר "לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה", ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין, ומגליל לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, והוזה צנוע וארך רוח, ומוחל על עלבונו, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים".

נאמר בישיבת תפארת שרגא, בכולל כתר תורה (בית וגן), בק"ק אהל משה (הר-נוף), בק"ק אבי עזרי (מודיעין עלית), ובק"ק מנין אברכים (בית שמש) ונכתבו ע"י הגרש"י זעפראני שליט"א עובר לאמירתו.

ב. לימוד תורה לשמה לא לעשותה עטרה להתגדל בה ולא קרדום לחפור בה ולא ע"מ להקרא רבי, אלא לשם התורה ולשם נותן התורה אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, וע"י כך להתחבר לאורייתא קב"ה וישראל חד הוא. ומכחה מלבשתו ענוה, הווה צנוע, כי מי לנו גדול ממשה, ומי לנו ענו ממשה "והאיש משה ענו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה". ואמר רבי לויטס איש יבנה מאד מאד הוי שפל רוח שתקות אנוש רמה (אבות פ"ד מ"ד). ופירש הרמב"ם בפיה"מ דאע"ג שבכל המידות אין לאחוז בקצוות אלא בשביל הזהב בדרך האמצעית, מ"מ במדה הזו לגודל חסרון הגאווה ונזקה יש להרחיק עד קצה האחרון שהיא שפלות הרוח, וכ"כ הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ב ה"ג). ומטו בה משמיה דרה"י רבינו עזרא עטייה זצוק"ל דמאד שנאמר במשה רבינו אינו מאד אחד בלבד אלא ענו מאד מכל האדם אשר עליו אמר רבי לויטס איש יבנה מאד מאד הוה שפל רוח, ואצל משה רבינו שנאמר בו "ונחנו מה" שהגיע למדרגת "אין" הריהו מאד נוסף על המאד מאד. ועל כך אמרו רבותינו (סנהדרין פח) איזהו בן העולם הבא שייף עייל שייף נפיק, גריס באורייתא תדירא, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה.

ד. כך היתה מסכת חייו של מרן רה"י הגרא"ל זצוק"ל שהתורה שלמדה לשמה הלבישתו ענוה והווה צנוע וברח מן הכבוד והפרסום כבורח מן האש. ומרגלא בפומיה להביא את דברי הגמ' במסכת תמיד (לב) שאל אלכסנדרוס מוקדון את זקני הנגב אמר להן מה יעשה אדם ויחיה, אמרו לו ימית את עצמו. מה יעשה אדם וימות, אמרו לו יחיה את עצמו. ופירש שם המפרש כי כשישפיל את עצמו ויצטנע יזכה לחיים. אבל אם יבליט את עצמו ויתפרסם עד שיתנו בו בני אדם עיניהם, עי"כ ימות. ועוד אמרו בסנהדרין (יד) הוי קבל וקיים, ופרש"י קבל – אפל. וקיים – ותחיה. כלומר הרחק מן הרבנות שמקברת את בעליה (פסחים פז).

ה. מסופר כי בשנת תשנ"ח כאשר ערך רה"י מסע לחו"ל (בארה"ב) התחננה הרבנית ע"ה לפני הפמליא של הרב שיזיהו לבל יעניקו לו רוב כבוד, והסבירה דבריה, שאינה רוצה שיחזור הרב הביתה במצוקה נפשית (טראומה) כפי שקרה כך בתקופת החזון איש.

ומה קרה בתקופת החזון"א, שהיה הגרא"ל רב וראש ישיבה בכפר סבא ביקר אצל מרן החזון"א לשם התייעצות ולימוד תורה. והנה כשחזר הגרא"ל הביתה היה במצוקה נפשית סוערת, והפטיר לרבנית כי הוא חושב שלא יוכל עוד פעם לבקר אצל החזון"א. לא הבינה הרבנית את פשר הדבר, ולאחר בירור שעשתה נתגלה לה כי כשנכנס הגרא"ל אצל מרן החזון"א קם לפניו, והפסיק את הלימוד עם בני החבורה שם ישב הגרנ"ק שליט"א, ודיבר החזון"א דברי תורה עם הגרא"ל, ובסיום הדברים יצא ללוותו

ואף ביקש מהגרר"ק שליט"א שהיה אז צעיר לימים ללוותו מחוץ לבית. דבר זה הכניס את מרן רה"י הגר"א ל"ל צוק"ל לטראומה, באומרו כי אינו יודע אם נשאר לו עוד חלק לעוה"ב אחר כבוד שכזה.

ו. כולם שמעו על הצוואה שראשית כתיבתה היתה בשנת תשי"ד אחר פטירתו של מרן החזו"א, ואשר אז היה הגר"א ל"ל עוד צעיר לימים כבן ארבעים שנה, ואולם משכבו המאורות הבין מדעתו כי הגיע העת להכין את עצמו לקראת עולם העליון ולצוות לביתו. ושם ציוה שלא יספידוהו ושאין צורך שיצאו ללוויה יותר מעשרה אנשים, ושלא יקבעו מצבה מיוחדת על קברו, [וכדאמרינן בירושלמי (שקלים פ"ב ה"ה)] אין עושין נפשות (מצבה כמערה) לצדיקים, דבריהם הן הן זכרונם. ופסקה הרמב"ם (פ"ד מהלכות אבל ה"ד). מיהו מרן השו"ע לא הביא זאת להלכה. ובספר מעבר יבק (פרק מ) כתב בשם האריז"ל שתלוי הדבר בבחינת הצדיקים, אם הם מעלמא דאיתגליא או מעלמא דאיתכסיא. ושיכתבו על המצבה פ"נ ר' אהרן יהודה ליב ב"ר נח צבי ז"ל. ועוד ציוה שלא יקראוהו גאון או צדיק כדי שלא יתבזה בעולם העליון. כך קיים במסכת חיינו רצונך שתחיה המת את עצמך. ועל כן מרגלא בפומיה כי הכבוד הוא סם המות.

ז. ואולם כבר למדנו כי מחד גיסא הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה ומלבשתו ענוה והווה צנוע. אך מאידך גיסא נותנת לו מלכות וממשלה, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים. וכך נתקיים במרן רה"י הגר"א ל"ל צוק"ל, כי זכה לכל הדברים הנ"ל, ולהיות מנהיג ליהדות התורה ובני הישיבות מקצה העולם ועד קצהו.

ח. מנהיג בעם ישראל, נקרא רע, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, ומקרבן לתורה. משה רבינו ע"ה נאמר בו "ויצא אל אחיו וירא בסבלותם" ואמרו חז"ל (מובא ברש"י) נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם. משה רבינו גדל בארמונו של פרעה, אך מ"מ עוזב את מקומו המלכותי ויורד אל אחיו ונושא בעול עמהם, וכשרואה את אחיו בעבודתם, מטה שכם עמהם להיות שותף בצרתם ובסבלותם. אמר הקב"ה אדם שכזה ראוי להיות מנהיג וגואל לעם ישראל (מדרש שמו"ר).

ט. וכן כשיצא משה רבינו ע"ה לרעות את הצאן ורואה סנה בוער באש והסנה איננו אוכל, ויאמר משה מדוע לא יבער הסנה, וירא ה' כי סר לראות ויקרא אל משה ויאמר משה משה ויאמר הנני. ושם מתגלה אליו הקב"ה לראשונה ומודיעו – בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, מהסנה ועד סיני. וכל כך למה, וירא ה' כי סר לראות, ודרשו חז"ל וירא בסבלותם, משה רואה את ה"עמו אנכי בצרה".

י. זהו מנהיג בעם ישראל, מההר אל העם, ולהיות נושא עמהם בעול. נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם ונושא עמהם בעול, וכך ראינו אצל מרן רה"י הגר"א ל"ל צוק"ל

שנשא בעול עם הצבור, ובפקחותו וחכמתו הדריך וכיוון בין את הגדולים ביותר, ובין את הפשוטים והקטנים ביותר.

יא. בחור ישיבה אשר חלה אצלו נסיגה, ואיבד את הטעם בלימוד. נכנס לבית רה"י, וביקש לשאול את הרב, והקדים שלא יכעס עליו הרב על מה שישאל, וענהו הרב שאל בני שאל. "כבוד הרב האם אוהב הוא לאכול סטייק?" "מה זה סטייק?" שאלו הרב. "סטייק זה בשר שמתבלים אותו במלח ותבלינים וצולים אותו על האש, ובני אדם אוהבים לאכול סטייק." "ירשה לי כבוד הרב לשאול האם כבודו אוהב לאכול סטייק?" שאל הבחור. "לא, אינני אוהב לאכול סטייק" השיב הרב.

ואז אמר הבחור מינה וביה. "א"כ הרב רואה שכולם אומרים שסטייק זה טעים, ובכל זאת הרב אמר כנגדם שאינו אוהב סטייק. א"כ אותו דבר כולם אומרים שללמוד תורה זה טעים, ומה אעשה שלי זה לא טעים, א"כ מה רוצים ממני?" הקשה הבחור. הרב הביט על הבחור בחמלה, וענהו בחכמה: "תראה בחור, דבש בודאי הוא מתוק, ככתוב 'ומתוקים מדבש ונופת צופים'. ומה קורה לאדם שיש לו פצעים בפיו ובלשונו, יכניס דבש לפיו, האם ירגיש מתוק או ירגיש שורף? בודאי ירגיש שורף." "הבנת בחור, כשיש פצעים בפה ובלשון לא מרגישים את מתיקות הלימוד, ועל כן כשיתרפאו הפצעים תרגיש את המתיקות בלימוד".

הנה שיחה פשוטה מלאה חכמה, וירידה לנפש הבחור, ושיש בה להעמידו על מקומו באהבת אב רחום, ורב מלמד.

יב. ובאמת שזהו מאמר חז"ל מפורש במסכת חגיגה (יב:) אמר רבי לוי כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה, מאכילין אותו גחלי רתמים. ומפרש הגר"י בלאזר כי גחלי רתמים לא רק ששורפים את הפה באותה שעה, אלא יוצרים כוויות בפה כך שגם שאח"כ מאבד האדם את חוש הטעם באוכל. ואם כך הם הדברים במי שפוסק ממשנתו מה יש לומר ביחס למי שפוזל החוצה, ונמשך לדברים פסולים, או ב"מ גולש במקומות האסורים.

והנה נשאלתי (ע"י נכדי) ומהי א"כ התקנה לרפא את הפצעים בלשון. ועניתי כי חז"ל הק' (קידושין ל:) דורשים על הפסוק "ושמתם את דברי אלה וגו'" שהתורה הק' נקראת "שמתם", כלומר סם תם דהיינו רפואה תמימה ושלמה, ושכל העוסק בה מתרפא מחולי היצר. ועל כן גם אם יש פצעים בפה ואין מרגישים טעם בלימוד מ"מ יש ללמוד וללמוד, ועל אף שעדיין אינו מרגיש בטעם הלימוד, וכך ע"י התמדת הלימוד יתרפאו הפצעים, עד שיקיים בעצמו "והערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפינו", כך שהתיאבון יבוא עם האוכל.

יג. עוד מסופר על מרן רה"י הגראי"ל זצוק"ל, כי פעם אחת נכנס איש "לב לאחים"

העוסק בקירוב ותשובה, יחד עם טייס בחיל האוויר, שהיה בראשית דרכו להתקרב אל התורה והיהדות. וכשהציגו הפעיל לפני הרב, אמר כי הלה טייס בחיל האוויר. שאל הרב "מה זה טייס?" השיב ואמר "טייס זה שמטיס מטוס בשמים". "הא מטוס בשמים" הפטיר הרב, "כלומר בעל עגלה בשמים"... כששמע זאת הטייס הרגיש שכל הרוח יצאה לו מהמפרשים. והרגיש שכל הרגשת הגבהות שלו צנחה ארצה. בסה"כ בעל עגלה בשמים.

יד. זאת ועוד מחכמתו ופקחותו של מרן רה"י הגראי"ל זצוק"ל: פעם אחת נכנס יהודי אצל הרב ושאלו, כבוד הרב הנני מתלבט, המשפחה גדלה ב"ה, והדירה צרה מהכיל, ויש בידינו ברירה, או להרחיב את הדירה, או למוכרה ולקנות דירה חדשה גדולה יותר. "ומה אתה מתלבט" שאל הרב. וענה השואל – "מחד גיסא כבר התרגלתי לבנין ולשכנים, ומתלבט אני אם לקנות במקום חדש ושכנים חדשים". הפטיר הרב באומרו: "כשתבנה בבנין כבר תמצא את שכניך הישנים שנעשו חדשים". **טו.** כידוע מרן רה"י הגראי"ל זצוק"ל היה יועץ חינוכי גדול בחכמה ובפקחות. הוא היה אומר: ארבעת התלמידים הטובים בכיתה מזכים את רבם בעוה"ז. וארבעת התלמידים הקשים שבכיתה מזכים את רבם בעוה"ב. ושאר התלמידים שבכיתה מזכים את רבם במשכורת.

טז. כשהגיע אליו אבא שבנו יצא לתרבות רעה, ואמר האב להגראי"ל כי מיוסר הוא ע"י בנו זה. וכידוע אמרו רבותינו בגמ' (ברכות ז:) ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת וגג ומגוג. ורוצה האב מרוב צער לקיים בבנו – עקידת יצחק. השיבו הגראי"ל כי עקידת יצחק יקיים בעצמו. כי בדרך החינוך אין לפרוק הכעס והצער על המתחנך. וכידוע מאמר רבותינו (שבת פט:) עה"פ "כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך". דלעתיד לבא יאמר להם הקדוש ברוך הוא לאברהם וליעקב בניך חטאו לי, וישיבו רבוננו של עולם ימחו על קדושת שמך. ודוקא יצחק ילמד זכות על עם ישראל ויאמר לפניו רבש"ע, בני הם ולא בניך וכו' כמה שנותיו של אדם וכו' פלגא עלי ופלגא עליך. ואחד ההסברים מדוע דוקא יצחק בכוחו ללמד זכות כיון שיצחק אומר לקב"ה רבש"ע לא סילקתי את עשו מן הבית, אף אתה יש לך לסבול את בניך. וכך היה מדרךך את ההורים לשאת ולסבול את ילדיהם בכל המצבים.

יז. במעמד של הורים ומחנכים בקהילת בני תורה בהרנוף, נשאל הגראי"ל כיצד יש להתייחס לילד מתבגר שאינו קם בזמן ומפסיד קריאת שמע בזמנה, האם יש לגעור בו? השיב הרב שניחו לו. ועוד נשאל ומ"ה אם גם מאחר זמן ק"ש של הגר"א? וגם על זה השיב הרב שלא יגערו בו. והיה הדבר מאוד תמוה בעיני באותה עת. ואולם

אמרתי לעצמי כי נסיונו של הרב מראה שגערה בכה"ג תביא להפסדה בצדה. ויש לבאר כי בהזדמנות אחרת כבר אמרנו שכיום נמצאים אנו בדור "הפינוק" הילד אינו שווה מכה. ושעל כן בפתיחת בית המוסר (שנת תשמ"ג) קבע הגר"ש וולבה כי כיום אין להכות תלמידים ולא ילדים. והנה עתה הגענו למצב שהילד גם אינו שווה גערה, ואע"פ שיש צורך להציב לפניו את הגבולות אך כ"ז בדרכי נועם ובמכובדות, ואכן דרכי החינוך נעשו קשים יותר. כי בעבר היה החינוך בבחינת "נעשה ונשמע". וכיום נתהפך ל"נשמע ונעשה".

יח. מרן רה"י הגראי"ל זצוק"ל היה בבחינת סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. מחד גיסא הוא חי בסגפנות באכילתו ובלקיחת משהו מהעוה"ז, אך מאידך גיסא היה מאוד אנושי, עם חיוך על הפנים, חי את הנצח, וכשם ששמענוהו זועק "נצח", במעמד חיזוק כנגד פגעי הטכנולוגיה (במודיעין עלית עשי"ת תשע"ג) אדם עושה מצוה זוכה לנצח, עובר עבירה מאבד נצח. וכבר המחיש החפץ חיים את הנצח לדוגמא שימלאו את כל העולם בגרגירי שומשומין וכל מאה שנה תבוא ציפור ותקח גרגיר אחד, כמה זמן יארך עד שכל הגרגירים ילקחו, אין מספר, אך גם לזאת יש סוף, ולנצח אין סוף. אך דבר זה לא העיב על התשדיר שהיה משדר לסביבתו חמימות ואהבה של אב רחום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

יט. נכנס אצלו גביר גדול אשר סופר לו לרה"י שבשנה החולפת הרויח 380 מליון דולר, ומתוכם הפריש מחצית לתורה ולצדקה. סיפר ה"ר בונים שרייבר שליט"א כי לאחר מיכן נכנס הוא אצל הרב, וסיפר לו על כך. הפטיר הרב ואמר, אותו גביר משתבח בפני על ההפרשה שהפריש מחצית הרויח לצדקה תורה וחסד, אך אני תמיה לעצמי ושואל מה יש לו לעשות במאה תשעים מליון דולר, גם אם תוכל לאכול במקום 3 ארוחות 5 ארוחות בשביל מה לך כל הכסף הזה.

ואולם כבר אמר שלמה המלך בחכמתו "וגם הנפש לא תמלא" (קהלת ו, ז). ואמרו חכמינו ז"ל (קהלת רבה פ"א א, לג) א"ר יודן בשם ר' איבו אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאותו בידו. "אוהב כסף לא ישבע כסף" (קהלת ה, ט). וכתב הרמב"ם (פ"א הלכות דעות ה"א) ויש בעל נפש רחבה שלא תשבע נפשו מכל ממון העולם כענין שנאמר אוהב כסף לא ישבע כסף. וכמסופר בגמ' תמיד (לב:) במעשה דאלכסנדרוס מוקדון ששקל כל כספו על המאזנים והעין הכריעה את הכף, עד שנתנו עליה עפר. כי "שאלו ואבדה [ואבדון] לא תשבענה ועיני האדם לא תשבענה (משלי כ, ז). ואולם תכונה זאת ניתנה באדם ע"מ שינתב אותה ללמוד תורה, וכשם שאוהב כסף לא ישבע כסף, כך לטובה אוהב תורה לא ישבע תורה (ויק"ר פכ"ב פ"א).

כ. מסופר על גביר גדול וקמץ, והנה לעת זקנותו בטרם הסתלקותו קרא אליו את

רב העיר וביקש להפקיד בידו את כל ממונו בנאמנות. חשב הרב שהנה הגיע העת שמכין אותו עשיר קמצן צידה לדרך וברצונו לחלק ממונו לתורה ולצדקה. אך מאד התאכזב, שאותו עשיר קמצן אומר לרב שההפקדה זו תהיה בנאמנות בידי הרב עד אריכות ימים של הרב, ואז בטרם הסתלקותו יפקיד את הממון בידי הרב הממשיך שיהא הוא נאמן על פקדון כספו. ומה הלאה? שאל הרב, משיב העשיר כי באותה דרך ימשיך הרב השני ויפקיד אצל הרב השלישי. ומה הלאה? שאל הרב. משיב העשיר הקמצן, וכי הרב אינו מאמין בתחיית המתים, והלא נקום כולנו בתחיית המתים ואז יוחזר אלי הפקדון...

אכן זהו שאמר רבותינו (סנהדרין כט), דבעל הממון נחשב כעכברא דשכיב אדינריה. אין לנו ליקח מן העולם אלא תורה ומצוות אשר על ידם בונים את הנצח. וכבר המשיל החפץ חיים משל לאדם שנסע למדה"י ששם היו מפוזרים היהלומים כאבנים בחוצות, אך הוא חזר למולדתו עם חלב שהחמיץ, ורק יהלום אחד שהזדמן בכיס בגדו הוא היה השווה האמיתי, וכל מה שיכל להביא יהלומים שהסתובבו סביבו היתה החמצה מאין כמוה. והנמשל הוא לתורה והמצוות שהם היהלומים האמיתיים מול יגיעת האדם בהבלי העוה"ז ישאם הרוח ד"מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש" (קהלת א, ג).

אצל מרן הגרא"ל אמנם אכן הסתובבו מליונים, אבל היה הוא כפקיד, שלא נטל לעצמו מאומה, וכמאמר רבינו הקדוש (כתובות קד) בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה אמר רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה. ואת כל הכסף שעבר בגבולו השקיעו בתורה בצדקה וחסד.

כא. חינוך לטוהר המידות ווטרנות - מרן רה"י הגרא"ל זצוק"ל היה דוגל בדגל הווטרנות, ומאמר רבותינו שגור בפיו, לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז (תענית כא). שהארז כיון שבאה הרוח עוקרתו על פניו. ואילו הקנה, באה הרוח מימין נוטה לשמאל, באה משמאל נוטה לימין, וכן עזה"ד, אך משפסקה הרוח עומד הקנה זקוף ונצב על מקומו. לפיכך זכה קנה שנכתב ס"ת על ידו. ללמדנו שכושר הספיגה הוא הגבורה האמיתית, ולא כח ההכנעה כלפי הזולת. ושעל כן אמר שלמה הע"ה בחכמתו (משלי טז, לב): טוב ארך אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר. וע"ז בן זומא אומר, איזהו גבור הכובש את יצרו (אבות דא). ושזוהי אבן הבוחן לאדם, דאדם ניכר... ובכעסו.

מסופר כי בשעה שהקימו את "קופת העיר" והיה שמה "קופת העיר שע"י ועד הרבנים לענייני צדקה". היו שטענו שקיימת קופת צדקה בשם דומה הנקרא "ועד הרבנים",

ואחרים אמרו דאין זה אותו שם כיון שנקראת קופת העיר וכו'. הוחלט לקבל הכרעה אצל מרן רה"י הגראי"ל זצוק"ל. כששמע את הדבר אמר רה"י, גם את"ל שאין זה נחשב דומה בדומה, מ"מ עצם העובדא שהדבר מפריע לטוענים כן יש לוותר ולהשמיט את התוספת. בין השואלים היה שם אחד שהחציף פניו לשאול, כבוד הרב, אם יאמר מאן דהו לרה"י כי השם שטיינמן מפריע לו האם יהיה מוכן להחליפו לבוזגלו? [ואין צורך לומר כי דמי לעוכלא לדנא]. השיבו הגראי"ל לאחר המתנה [ללמד שניתנה התשובה בכובד ראש] כי למען הויתור אכן היה מוכן לעשות כן. וכבר היה מרן הגרא"מ שך זצוק"ל רגיל לומר נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי מי שהפסיד מן הוותרנות. והגר"א דסלר זצ"ל היה רגיל לומר שלא תהא הוותרנות מכח תבוסה [מה שקורין בלשון הרחוב פראייר] אלא מכח נצחון – ומושל ברוחו מלוכד עיר.

כב. ואסיים בסיפור ששמעתי בעת ההלויה של מו"ר בשחר ילדוטי הרב שמשון דנין ז"ל (בת"א) וקשור הסיפור למרן הגראי"ל. מו"ר זה למד בישיבת חברון, והיה מתגורר בכפר סבא [שם אביו של הרב שמשון שהיה ת"ח, הכניס את מו"ר כמוהר"ר יצחק דז'מיטובסקי זצ"ל עם אחיו לישיבות הק', וכפי שסיפר לי זאת הגריד"ז] שם נתקשר עם רה"י הגראי"ל. והנה בשנותיו האחרונות עבר הרב שמשון לגור בבני ברק, והיה מתפלל בביהכ"נ יוצאי חברון בראשות הגר"נ זוכובסקי. כשנפטר לבית עולמו, הייתי במעמד ההלויה והספידוהו רה"י הגאון הרב גרשון אדלשטיין שליט"א, והגר"נ זוכובסקי שליט"א, ולסיום הספידו החברותא שלמד עמו בשם הרה"ג גולדברג שליט"א.

והאחרון סיפר כי בעשר שנים האחרונות הוצרך חברו של הרב שמשון דנין ז"ל ללוות כסף מהגמ"ח, אך מאחר ובעל הגמ"ח לא הכירו ללווה ביקש שימליצו עליו, ואכן קיבל עליו המלצה מהרב שמשון דנין. ההלוואה היתה לערך חמישים אלף ש"ח. והנה הלווה נפל במצבו הכספי ולא היה בידו לפרוע את החוב. פנה בעל הגמ"ח להרב שמשון ותבע שישלם את החוב, מחמת שסמך על המלצתו. (עיין חו"מ סימן קכט ברמ"א ובש"ך). ואולם הרב שמשון טען שלא נעשה ערב על ההלוואה, ואף לא הטעהו בהמלצתו, כי באותה שעה היה הלווה במצב בטוח, ורק אח"כ נפל. החליטו לשאול על הדבר אצל מרן הגראי"ל ולקבל עליהם את הכרעתו.

אמר רה"י כי הרב שמשון אכן פטור [מטעם הנ"ל שלא נעשה ערב, והמלצתו היתה באותה עת נכונה ואמיתית], ואולם סיים דלצאת ידי שמים ישרם. [וצ"ל כנראה דמ"מ היה אולי ספק רחוק שמא כבר בשעת הלוואה היה הלווה בדוחק]. שאל הרב שמשון את רה"י כבוד הרב אני זקן קרוב לגיל שמונים שנה, ואין לי כסף זה לשלמו,

ואיך אעמוד בדבר. אמר לו רה"י שיפרוס את התשלום לתשלומים קטנים. שאל הרב שמשון את רה"י אם אפרוס לתשלומים קטנים מתי אספיק לפרוע את התשלום. אמר לו רה"י – אתה תספיק לשלם את החוב עד גמירא.

סיים המספיד הרה"ג גולדברג שליט"א ואמר כי בחודש האחרון קודם פטירתו, אכן הספיק הרב שמשון ושלם את התשלום האחרון, והרי שגזר מרן הגראי"ל ונתקיימה גזירתו. ומי יודע אם לא נתארכו שנותיו של מו"ר הרב שמשון מכח גזירה זו. [ובאגב בעקבות זאת קיימת מליצה בב"ב שאם באים לאדם שיחתום ערבות הרי הוא אומר כי אינו רוצה להיות לא ערב שלוף דוך, ולא ערב קבלן, ולא ערב סתם, ואף לא "ערב דנין"].

כג. מרן רה"י הגראי"ל זצוק"ל עלה בסערה השמימה ערב חנוכה כ"ד כסלו תשע"ח. ובשעת הדלקת הנרות בביהכנ"ס "אהל משה" הר-נוף אמרנו עליו כי קיים בחיים חיותו "בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות". שהיה כאהרן הכהן שחנך את המנורה בחינוך שהפציע את אורו עד לחנוכת בית חשמונאי [רמב"ן בשם מגילת סתרים לרבנו נסים גאון] חינוך שאין לו מעצורים וגבולות, עד לחשכת הגלות בו מאירה המנורה בכל בית יהודי, ובפרסומא דניסא, וע"י הדלקתו של כל אחד ואחד.

וכפי שבחיים חיותו פעל גדולות ונצורות בהנהגת הדור ולהאיר עיניהם של כל בית ישראל, כך גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם.

יה"ר שיעתיר בתפילה, לפני צור שוכן מעונה, לקיים "אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו לאורו במהרה", - משיח ר"ת מ'דליקין ש'מונה י'מי ח'נוכה.

**תהא נשמתו צרורה בצרור החיים והשלום, אכ"ר.
זכותו תגן עלינו אמן**



רבות שהתקבלו אצל ראשי הקהילות וראשי האיגוד עקב קיומו של מעמד נשגב זה, ובלא ספק עורר תחושות מרוממות של 'ויגבה ליבו בדרכי ה', וגרם לרבים לראות ולבדוק היאך הם יכולים לתרום למען פיתוח ושגשוג קהילותיהם בכל המובנים. סקירה ורשמי הוד מהמעמד, ומשאות הקודש במלואם מובאים בגליון נפרד.

איגוד עמלי תורה מעמד 'כבוד התורה'

במוצאי שב"ק פרשת מקץ - שבת חנוכה, נערך 'מעמד כבוד התורה' לבחורי הישיבות הלומדים בישיבות בין הזמנים שע"י קהילות 'איגוד עמלי תורה', ע"מ לרומם את ענין כתיבת חידושי התורה וסיכום הסוגיות הנלמדות בישיבות. במעמד הסבו כ - 600 בחורים סביב שולחנות ערוכים באולמי מונדיאל, ושמעו את משאם של הגאון רבי משה הלוי שליט"א ר"י תפארת הלוי והגאון רבי אלחנן פרץ שליט"א ר"מ בישיבת רינת התורה, שעוררו על החשיבות הגדולה בכתיבת חידו"ת ובהשתדלות לסיים את המסכת מרישא ועד גמירא. הרבנים שליט"א חילקו מלגות מכובדות ע"ס 500 ש"ח בכרטיספר לכותבי חידו"ת

איגוד עמלי תורה מעמד 'האספו'

בקורת רוח מרובה התקבלה הידיעה בקרב ציבור עמלי התורה, על התכנסות כלל בני קהילות הקודש בירושלים ת"ו, למעמד 'האספו' בראשות מרנן ורבנן שליט"א, הנועד לחיזוק וביסוס הקהילות.

המעמד נערך במוצאי שב"ק פרשת וישלח באולמי תמיר, במעמד מאות רבות של אברכים חשובים מסלחה ושמנה של ציבור בני התורה, אשר גדשו את האולם ע"מ לשמוע את דבר ה' ברמה נישא ע"י רבותינו מרנן ורבנן שליט"א, בהרחיבם על מעלת יסוד הקהילות ומוסדות התורה לציבור בני התורה.

לכבוד המעמד יצא לאור גליון 'בהתאסף' הכולל בקרבו מאמרים מפרי עטם של בני הקהילות בצורה נרחבת ומשופרת, בתוספת מדורים חדשים מדברי רבותינו זיע"א ושליט"א, ועוד.

כמו"כ חולק במעמד משנב"ב 'אור המזרח' שיצא לאור בימים אלו, לחברי בתי המדרש שע"י 'איגוד עמלי תורה', ולשותפים להחזקת האיגוד ע"י תרומה סימלית. **רושם** בל ימחה נותר על כל הנוכחים במעמד, כפי שמוכיחות תגובות נלהבות

במעמד 'האספו'.

סקירה ורשמי הוד מהמעמד, ומשאות הקודש במלואם מובאים בגליון נפרד.



איגוד עמלי תורה מעמד 'ההדרן'

כפי שהוכרז במעמד 'כבוד התורה' שהתקיים במוצאי שב"ק פר' מקץ - חנוכה, בעז"ה יתקיים בחודש ניסן הבעל"ט מעמד 'ההדרן', שבו ייערכו סיומי מסכתות על המסכתות הנלמדות בישיבות הק', ע"י כלל הבחורים הלומדים בישיבות בין הזמנים שע"י קהילות איגוד עמלי תורה.

הבחורים נקראים בזאת לשנס מותנים ולהתאמץ לסיים את המסכת הנלמדת בישיבה, דבר המקנה שלימות בכל המסכת. כמו"כ לקראת ימי בין הזמנים יפורסמו מועדי ההרשמה אצל רכזי ישיבות בין הזמנים, ע"מ להשתתף במעמד הסיום המרכזי.



היכלי התורה - מקור ברוך

בקהילת היכלי התורה בשכונת מקור ברוך המונה למעלה ממאה משפחות כ"י, שוקדים רבות לרווחת לומדי ומתפללי ביהמ"ד, ומפעם לפעם נערכים חלוקות של מוצרי מזון ותלושים, כאשר לקראת

המובחרים.

כן הוכרז על 'מעמד ההדרן' שיתקיים אי"ה בחודש ניסן הבעל"ט, שבו ייערכו סיומי מסכתות על המסכתות הנלמדות בישיבות הק', ע"י כלל הבחורים.

לאחר שמייעת השיחות והדרשות שנמסרו ע"י הרבנים התאספו הבחורים לזיץ' מרומם כשבמהלכו הגיע מורנו הגאון רבי שלמה ידידיה זעפראני שליט"א ונשא דברי חיזוק ורוממות כשבמהלכם שר עם בחורים שירי התעוררות במעלת לומדי התורה, דבר אשר רומם מאוד את הבחורים לראות גדול בתורה שמשותתף יחד איתם בחדוותא דאורייתא. לאחמ"כ יצאו הבחורים בריקודים נלהבים לכבודה של תורה ושמחת החנוכה אל תוך הלילה, בליווי תזמורת המנגנים ואברמי רוט, ובהשתתפות הזמר שלוימי גרטנר.

ב"ה הבחורים בני העליה יצאו ברוממות הרוח וחיזוק גדול להמשך זמן חורף, וחיזוק לסיום המסכתות הנלמדות בישיבות.

המעמד נערך בחסות עיריית ירושלים בהשתדלותו הרבה של שלוחא דרבנן ר' פיני עזרא הי"ו.

המעמד נערך כחלק מיצירת מסגרת הנותנת מענה איכותי לבחורי הישיבות, וכוללת שיחות של רבנים, קומזיצים מגבשים ומחזקים, טיולים על טהרת הקודש, עונג שבת, ועוד, מלבד הפעילות הרגילה של ישיבות בין הזמנים, ע"מ לחברם לקהילות ששומרות על ההווי הישיבתי, דבר שהינו הצלה גדולה לבחורים בזמנים שאין את המסגרת של הישיבה, וכמו שדובר ע"כ

עד שנעשה המקום צר מהכיל את הפעילות הרבה המתקיימת במקום, כשאר מתקיימים שני מניינים לתפילת שחרית מידי יום, מתמידים לילדי החמד המונה כ- 70 ילדים כ"י, ועוד, ומחמת כן הורגש צורך רב להרחיב את ביהמ"ד ע"מ לתת מענה למתפללים הרבים, דבר ההולך ומוקם בימים אלו. כמו"כ מתקיים סדר לימוד בליל שבת לאברכים ובחורים המונה עשרות לומדים מידי שבת כ"י.



קהילת בני תורה - רמות ג'

קהילת בני תורה בשכונת רמות ג' למרות היותה שוכנת עדיין בגני ילדים, עוברת התפתחות מרשימה, בהתווספות מתפללים רבים עד שנעשה המקום צר מהכיל, וכמו"כ נפתח מנין נוסף לתפילת שחרית בשב"ק, כאשר לאחר המניינים מתקיים קידושא רבא וסדר לימוד.

כמו"כ נרכשה משאית הובלות ע"מ לאכסן את ציוד ביהמ"ד משבת לשבת, עד אשר ימצא מקום ההולם לצרכי קהילה חשובה זו.



חניכי הישיבות - קרית יובל בית וגן

מתוך שמחה של מצוה לגומרה של תורה התקיים מעמד הכנסת ס"ת לקהילת חניכי הישיבות בשכונת קרית יובל - בית וגן, בו

חנוכה התקיימה 'חלוקת חלבי' למשפחות הקהילה, וכעת לקראת ט"ו בשבט חולקו למעל מאה משפחות תלושי קנייה בחנות 'תוצרת הארץ' לקניית פירות יבשים.

מלבד זאת עמלים רבות למען בחורי הישיבות, וכעת מלבד סדר הלימוד ועונג שבת המתקיים בשבתות חופשה לבחורי הישיבות השבים לביתם, נוסף ג"כ סדר מיוחד מידי שבת לבחורי כיתות ח', ולאחריו מתקיים עונג שבת כשבמהלכו מגיעים רבנים המוסרים דברי חיזוק והכנה לקראת עלייתם לישיבות הקדושות.



מטה משה - רמות א'

קהילת מטה משה ברמות א' אשר נפתחה לפני זמן מה, בחניון שמתחת הבניינים במתחם הקאנטרי, עוברת התפתחות מרשימה מיום ליום, כאשר נוספים מתפללים ולומדים רבים, וביהמ"ד פעיל במשך כל ימות השבוע לתפילות וסדרי לימוד, ולאור כך הושלמו דברים נצרכים לתועלתם ולרווחתם של הלומדים והמתפללים ברוחניות ובגשמיות.



אהל משה - רמות ב'

קהילת אהל משה בשכונת רמות ב' גדלה מיום ליום במשפחות נוספות של אברכים חשובים מסלתה ומשמנה של שכונת רמות,

כיתות ז' וח' כשמתן שכרה בצידה, וחלוקת מוצרי חלב וירקות מפעם לפעם לרווחת בני הקהילה, ועוד.



תלמודי התורה חניכי הישיבות

כינוס רב רושם התקיים בימי החנוכה לכלל הורי התלמידים בתלמודי התורה חניכי הישיבות בירושלים, בו נשאו דברים בחשיבות המשימה העומדת לפתחם של הורי התלמידים בחינוך ילדיהם בדרך ישראל סבא, והובעו דברי שבח ותהילה להשי"ת על התפתחותם המרשימה של תלמודי התורה בירושלים, מתוך בקשה לעתיד שימשיכו לפרוח ולשגשג לתועלת בני התורה בירושלים. נשאו דברים הגאון רבי דוד אברהם שליט"א נשיא הת"ת, הרב מתתיהו טננהויז שליט"א מפקח הת"ת, והגאון רבי ישראל קליין שליט"א, כן נשאו דברים נציגי ההורים בשבח ההנהלה המסורה בכל ליבה למען תלמודי התורה, ואינה חוסכת כל מאמץ למען הצלחת ורווחת התלמידים הרבים כ".

נערך קידושא רבא מרכזי לכבוד הכנסת הס"ת, בהשתתפות רבני השכונות, בני הקהילה ואברכים רבים משכונות בית וגן וקרית יובל שבאו לשמוח בשמחת התורה ושמחת הקהילה הק'. נשאו דברים הגאון רבי שלמה ידידיה זעפראני שליט"א המלווה את הקהילה בעצה ותושיה מאז הקמתה לפני כשנה, והגאון רבי אברהם דיין שליט"א המסור למען הקהילה בכל דבר וענין, והגאון רבי אהרן וינר שליט"א רב קהילת רינת מאיר בקרית יובל. וכן נשלח מכתב מיוחד מהגאון רבי עזריאל אויערבאך שליט"א בו בירך וחיזק את הקהילה הק'. גדול היה המעמד לכבודה של תורה ולגיבוש והתאחדות בני הקהילה.

כמו"כ לרגל התפתחותה המרשימה של הקהילה, שוקדים הגבאים להרחיב את פעילות ביהמ"ד אף לימות החול, ופתיחת כוללי ערב למען אברכי הקהילה החשובים, זאת מלבד שאר הפעילויות המתקיימות במקום, כלימוד בלילי השבתות ועונג שבת לאחריו לבחורים המתקיים לע"נ הר"ר מאיר עדשה ז"ל, ומנוהל ע"י הרב משה נתניאן שליט"א, שכעת התרחב אף לילדי



נגריית
איש לרעהו

במחירים מיוחדים
לציבור בני התורה!

מיוחד לחברי קהילות
איחוד עמלי תורה -
בשיתוף נגריית איש לרעהו

עמודון ספרים מעץ סנדוויץ מובחר

גובה 2.1 | רוחב 80 | עומק 30

395 ש"ח בלבד! (לא כולל הרכבה)

תוספת דלתות חלק תחתון | 100 ש"ח

צפוני פורמייקה • מאחר דגמים לבחירה • אספקה מיידי



0533.188.244

רחוב בית הדפוס 1 | ירושלים
להזמנות - 058.6400.407



בתי המדרש בירושלים

מטה משה

הארי טרומן 43
רמות א'

היכלי התורה

יוסף בן מתתיהו 30
מקור ברוך

אהל משה

ראובן מס 131
רמות ב'

קהילת בני הישיבות

קרל נטר 40
שמואל הנביא - מעלות דפנה

קהילת בני תורה

גרינברג 15
רמות ג'

חניכי הישיבות

אבינדב 25
בר אילן

מנין אברכים

דב בר יקר 4
נווה יעקב

משכן יצחק

יפו 154
מרכז העיר

קהילת בני תורה

כף החיים 1
נווה יעקב

קהילת בני תורה

גבעת שאול 5 (פרשבורג)
גבעת שאול

בני תורה נוסח מרוקאי

שד' נווה יעקב 38
נווה יעקב

מנין חניכי הישיבות

מתחם אור ברוך
בית וגן - קרית יובל

עטרת אברהם

שד' נווה יעקב 34
נווה יעקב

קהילת בני התורה

הששה עשר 17
פסגת זאב